

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
24 E
20

HIERONYMI

MERCVRIALIS

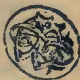
VARIARVM LECTIONVM, IN MEDICINÆ SCRIPTORIBVS ET ALIIS, LIBRI QVINque priores,

Ab auctore aucti & recogniti.

Quibus adiectus est liber sextus antea nunquam editus.

Cum Indicibus copiosissimis.

PARISIIS,

Apud Nicolaum Niuellium, via Iacobæa, ad insigne Columnarum.

M. D. LXXXV.

BALTHASARI

GRANGERIO D. BARTHO-
*lomæi apud Nouiodunenses Cœno-
biarchæ, cognato suo,*

BONAVENTVRA GRAN-
GERIVS. S. P. D.

Q*Voties animo meo illud occurrit (cognate clariss.) quod Pythagoram dicere solitum legimus, duo esse hominũ generi Deorum munere tributa longè pulcherrima, nimirum veritatem amplecti, & beneficium se in omnes gerere, atque horum vtrumque cum Deorum immortalium operibus comparari posse, eorum studium vehemẽter laudare soleo, qui cogitationes suas omnes eò referunt vt publicam vtilitatem quantum possunt augeant. Ex quorum numero cùm illos omnibus anteponam, qui rebus illis quas ingenio persequimur ocium suum transmittentes, in disciplinis tractandis quas veteres excellentiore quadam con-*

ditione à natura ſubornati ſcriptis ſuis poſteritati reliquerũt aßiduè verſantur, obſcura illuſtrando, implicata explicando, corrupta reſtituendo, cantionẽ illam in plerisque deſidero quã priuſquàm aliquid ſuſcipiatur memoria teneri neceſſe eſt, vt benè de omnibus merendi voluntati prudentia coniuncta ſit. Sic enim illorum permultos qui hoc tempore cogitationes ſuas in luce atque oculis omnium verſari volunt, Muſis & Apolline nullo (vt ait ille) literis mandare animaduertimus, dum nominis & famæ deſiderio indulgent, vt irritus omnino ſit illorum labor, in quo neque meritum eius qui beneficium conferre ſe putat vllũ agnoſcitur, neque gratia vlla ab eo in quem beneficium conferri putatur rependitur. Tanta eſt ſcilicet quorundam φιλαυτία *vt ſtolidi amatoris more quem putidus amaſiæ polypus etiam delectat, quicquid apud ſe commentati fuerint, quamuis nullum ſolertis ingenij aut accuratæ induſtriæ ſpecimen*

in eo appareat, idipsum aliorum exquisitissimis eruditissimisque scriptis anteponant, nec si quid ab aliis rectè dictum aut factum fuerit, id vt probent adduci possint. Cuius mali vehementia eò deterior est, & ab optima salutis spe remotior, quòd illi ferè qui eo iactantur (vt inquit Plato) nunquam de remedio comparando cogitant: etsi tantò magis in eius curam incumbendum sit, quantò maiores animis calamitates infert, perniciémque ingeniis præsentiorem. Quæ non modò illos attingit qui eo correpti sunt, verùm etiã cæteros omnes, qui vel discendi cupiditate allecti ad illorum consuetudinem sese applicant, vel ex illorum scriptis ea ex quibus doctiores fieri se putant, imprudenter hauriunt. Quemadmodum verò huic hominum generi honestæ mercedis loco sempiternæ infamiæ pœna subeunda est, ita dici vix potest quàm magno doctorum omnium consensu dulcissimam nominis sui commendationem audiant, qui omnibus re-

bus instructi quæ ad præclaræ eruditionis cumulum consequendum expeti possunt, ad maiores artes tractandas easdemque aliis impartiendas accedunt. In quibus ex permultis quibus hæc abundant tempora Hieronymum Mercurialē collocare potißimùm soleo, quem ad fastigiū veræ & solidæ eruditionis, summa cū sui nominis gloria, & totius Italiæ singulari ornamento, peruenisse cùm multa confirmēt, quæ ex illius ore quotidie excipi audimus,

Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως, ἐπεὶ οὐ πολύμυθος

Οὔτ' ἀφαμαρτοεπὴς *vt de Menelao scripsit Homerus, tum verò multæ & variæ de Medicina commentationes quas è manibus dimisit. Ex omnibus autem illis cum primas tenere doctorum hominum consensum conspirare antea animaduerteret, quos variarum lectionum libros inscripsit, in quibus ex immensa ingenij sui supellectile quasi literarum delicias quasdam nobis spectandas proponere voluit, collatis in vnum maximis*

grauiſſimíſque ex omni artium genere quæſtionibus, ad priores quatuor libros quos ante duodecim annos in hominum luce verſari paſſus eſt, quintum librum aliquot poſt annis adiecit. Cúmque in eo ſcribẽdi genere doctorum omnium approbatione ſtimulos admouente ſibi magnopere placeret, ſuperiore anno ſextum librum ad reliquorum numerum accreſcere, eóſque in tuo nomine apparere voluit, quaſi amoris mutui inter vos olim ſuſcepti ſempiternos teſtes. Fecit verò patris tui de me honeſta apud illum commemoratio cum Patauium veniſſet, quo illius conſilio frueretur, vt quæ editioni huic adiecerat in fide mea deponeret, méque eorum quæ in hac poſtrema editione facienda eſſent procuratorẽ ſibi optaret. Quod onus eò libentiùs ſuſcepi, quòd & ſummam hominis cui numquam cognitus fuiſſem erga me beneuolentiam literis ad me ſæpe ſcriptis expreſſam vidi, & ad laudem inter meos inueniendam profuturum exiſtimaui, ſi ab

eo quem eruditionis numeros omnes expleuisse consentiunt omnes, subsidia industriæ meæ, si qua est, expeterentur. Hos igitur libros authoris voluntati obsequutus nomini tuo inscriptos atque dicatos tibi offero, in his commendandis nihil operæ insumens, quòd tibi summo iudicio, & in variis variorum authorum lectionibus exercitatissimo, horum lectionem omnis commendationis vice facturam satis polliceor: extrema hac epistola id vnum à te petens vt illius erga te studium atque voluntatem tantò magis grata memoria prosequaris, quantò nominis tui gloriam cum illius perpetua commendatione duraturam tibi polliceri debes. Bene vale.

Lutetiæ Parisf. Calend. Martiis. 1585.

AD HIERONYMVM
MERCVRIALEM DE SVIS
VARIIS LECTIONIBVS.

PHœbæe subiens laqueata palatia Circes
Fugit Dulychius mixta venena sibi,
Tutus Atlātiadis sacro medicamine, nigra
Cui radix, floris lactea forma fuit.
At tu præsidiis doctrinæ arcana recludens
Hîc varia in variis quæ latuere libris,
Sancta aperis Sophiæ lōgis erroribus actis
Ausoniæ & Graiæ limina clausa priùs.
Sic tu Mercurij deductum à nomine, fati
Imperio impositum nomen & omen habes.

Bon. Grangerius Paris. Medicus.

CATALOGVS AVCTORVM, QVORVM LOCA VEL EXPLI-cantur vel emendantur.

Aëtius.
Æſchylus.
Ælianus.
Ælius Promotus.
Æmilius Probus.
Æſchines.
Agatarchides.
Albertus Magnus.
Alexander Trallianus.
Amos.
Antigonus.
Apicius.
Apollonius.
Apſyrtus.
Apuleius.
Ariſtoteles.
Arrianus.
Ariſtophanes.
Archigenes.
Archeſtratus.
Arceſilaus.
Arnobius.
Aſclepiades.
Athenodorus.
Athenæus.
Aurelius Prudentius.
Auerroës.
Auſonius.
Auicenna.
Auenzoar.
Baſilius.
Cato.
Caelius Aurelianus.
Callimachus.
Caſſius Medicus.
Catullus.
Caſſiodorus.
Chalcidius.
Cicero.
Clemens Alexãdrinus.
Cornelius Celſus.
Columella.
Cratinus.
Cyprianus.
Democritus.
Demoſthenes.
Dion Caſſius.
Dion Nicæus.
Dionyſius Afer.
Dioſcorides.
Diphilus.
Diodes.
Diogenes Laërtius.
Didymus.
Diodorus Siculus.
Empedocles.

Ennius.
Eraſiſtratus.
Erotianus:
Eradius.
Fauorinus.
Galenus.
Gellius.
Gregorius. { Nazanz.
Halyabbas. { Nyſſen.
Heraclitus.
Herodotus.
Heraclides Tarẽtinus.
Heſiodus.
Herophilus.
Heſychius.
Hieronymus.
Hipparchus.
Hippocrates.
Homerus.
Horatius.
Hyginus. Iſidorus.
Iulius Pollux.
Iuuenalis.
Lampridius.
Lucianus.
Lucilius.
Lucretius.
Martialis.
Marcellus Burdega-
Macrobius. (lenſis.
Meſues.
Michaël Epheſius.

Mneſitheus.
Nemetius.
Nicephorus
Calliſtus.
Nicander.
Nonius Mar-
cellus.
Oribaſius.
Ouidius.
Palladius.
Pandectarum
auctor.
Paterculus.
Paulus Aegi-
neta.
Philoſtratus.
Philemon.
Plato.
Pindarus.
Plinius.
Plutarchus.
Plautus.
Porphyrius.
Polybus.
Praxagoras.
Q. Curtius.
Rabi Moyſes.
Ruffus Ephe-
ſius. (gus.
Scribonius Lar
Serenus.
Seruius.

Seneca.
Serapion.
Sextus empiri-
cus.
Soranus.
Spartianus.
Stephanus.
Stephanus Athe
nienſis.
Stobæus.
Strabo.
Strabonicus.
Suidas.
Syneſius.
Terentius.
Tertullianus.
Themiſon.
Theodorus pri-
ſcianus.
Theopompus.
Tibullus.
Thucidides.
Varro.
Vegetius.
Virgilius.
Vitruuius.
Vlpianus.
Xenophon.
Zonaras.

FINIS.

INDEX CAPITVM
LIBRI PRIMI.

LIBRI QVARTI.

LIBRI SEXTI

FINIS.

HIERON. MERCVRIALIS VARIARVM IN MEDICINÆ AVCTORIB. ET ALIIS LECTIONVM.

LIBER PRIMVS.

De Oesophago & Stomacho locus Galeni emendatus, & *Aristotelis conciliatus* : Lucretius *defensus* : Pollucis *locus correctus* , & *alter* Hippocratis *indicatus de* Concoctione. CAP. I.

GALENVS quinto de Locis affectis cap. 5. scriptum reliquit, veteres interstitium illud, quod inter fauces & ventriculum collocatur, οἰσοφάγον nominasse: posteriores verò Aristotele idem στόμαχον dixisse: quamquam & Homerũ in 17. Iliados sic locutũ inuenio, vbi scribit:

Ἂψ δ' ἀναχαζομένοιο κατ' στομάχοιο θέμεθλα
Νύξ', ἐπὶ δ' αὐτὸς ἔρεισε βαρείῃ χειρὶ πιθήσας,
Ἀντικρὺ ἁπαλοῖο δι' αὐχένος ἤλυθ' ἀκωκή·

Subiungit Galenus, Aristotelem ipsum eam partem semper antiquo nomine vocasse. Quæ verba occasionẽ multis dederunt, vt Galenum calumniarẽtur: siquidem Arist. infrequentiùs in ea parte nominanda οἰσοφάγου voce vsus reperitur, quàm στομάχου. Is enim primo de Histor. animal. cap. 12. 15. 16. & vltimo: 2. de Histor. cap. 17. item 4. de Hist. cap. 13. & sæpiùs, totum

illud ſpatium faucium & oris ventriculi, quod nos Gulam diximus, στόμαχον appellauit. At 1. de Hiſt. animal. cap 6. tertio de Partibus animalium, cap. 11. in eadem parte nominanda οἰσοφάγου nomen interſeruit: quod etiã ἀπὸ τοῦ μήκους καὶ τῆς στενότητος, neſcio qua ratione, ita vocatũ dixit. Vnde cuique perſpectum eſſe poteſt, aut Galenum erraſſe, aut illius philoſophi ſcripta oſcitanter admodum perlegiſſe. Quorum vtrunque cùm ego à medicorum Principe, & in peripatetica doctrina maxime verſato, longè alienum putem: ad credendum potiùs inducor, textus omnes vulgatos vnius voculę οὐκ defectu fuiſſe deprauatos: & propterea ita legendos, ἀντὶ τοῦ Ἀριστοτέλους οὐκ ἀεὶ τῷ παλαιῷ καλοῦντος ὀνόματι τὸ μόριον τοῦτο τοῦ ζώου, hoc eſt, Ariſtotele ipſo non ſemper antiquo vocabulo hanc animalis partem nominante. Ad hoc autem iudicandum primò ea ratione moueor, quòd veriſimile non videtur, Galenum, ſcriptorẽ omnium fere poſt homines natos diligentiſſimum, in re adeò clara ita dormitaſſe. Deinde quòd ſi eius mentem attentiùs contemplari velimus, id innuere voluiſſe videtur, quòd veteres eã partem οἰσοφάγον, poſteriores Ariſtotele στόμαχον nominarint. Ariſtoteles verò tanquam inter hos tempore medius vtroque nomine vſus ſit, niſi magis placeat totam Galeni ſententiam inuertere, vt dixerit veteres eam partem vocaſſe στόμαχον. poſteriores verò Ariſtotele οἰσοφάγον. Nam, vt Homerum, prætereeam in Hippocratis cõmentariis ſemel tantùm vocem οἰσοφάγος vſurpatam inuenio: in libro περὶ ἀνατομῆς. Semel in libro de locis in homine στόμαχος verò vocata inuenitur in libro de Alim. de carnibus, de glandulis. 4. de morbis. Vnde neque ſatis intelligere poſſum, quomodo Galenus in linguis dicat Oeſophagũ Hippo-

crati significare os ventriculi. Illud interim non tacebo, Latinos ferè omnes, qui ornatè & purè dicendi studiũ amplexi sunt, stomachi vocabulum pro ventriculo, quem Seneca epist. 91. & Vegetius lib. 1. Veter. cap. 40. Aqualiculum appellarunt, vt plurimùm accepisse. Lucretius in 6.

Flagrabat stomacho flamma vt fornacibus intus.

Hor. *Ieiunus stomachus rarò vulgaria temnit.*

& *— stomachoque tumultum*

Lenta feret pituita.

Idem Columella. Clarus est Celsus lib. 1. cap. 2. & 8. & lib. 4. cap. 5. qui tamen lib. 4 cap. 1. gulam, stomachum, sed quasi populus ita loqueretur, nominauit: qui etiam aliquando, pro ore ventriculi, ea voce vsus videtur. Quod ipsum etiam alios fecisse, sed καταχρηστικῶς, scribit Galenus 7. Aphoris. 56. Plinius quoque in sexcentis locis, vbi varia pro stomacho remedia proponit, ferè semper ventriculum intelligit: etsi aliter sensisse ab aliquibus malè credatur lib. 11. cap. 37. quando dixit, Summũ gulæ Fauces, extremum Stomachus. Cælius Aurelianus frequentissimè pro ventriculo, & præsertim vbi de stomachicis tractat.. in 3. Chronicarum passionum, pro gula interdum stomachum accepit. Serenus pro ventriculo toto,

Qui stomachum regem totius corporis esse
Contendunt, vera niti ratione videntur:
Huius enim validus firmat tenor omnia membra,
Et contrà eiusdem firmantur cuncta vigore.

Cur igitur Lucretius in transferendis Thucydidis verbis, ἀπὸ καρδίας, quæ os ventriculi ipsi significabat, cor & non stomachũ, dicere maluerit, hæc ratio sufficere docto cuidam viro ipsum criminanti debebat, quòd stomachus rarò os ventriculi, plerunq; vel to-

tum ventriculum, vel gulã ipsam propriè significaret Latinis. Quo modo etiã Nicãder in Alexipharmacis, στομάχοιο δοχαίην vocari id à nonnullis dixit: quasi sit per quod stomachus recipit. Sic etiã post nos Lambinus scripsit, Lucretium pro corde intellexisse stomachum ad Græcorum imitationem: quemadmodũ & Horatium lib. 2. Sat. 3. Ac ne quis Pollucem in 2. lib. mihi adducat, vbi stomachum asperam arteriam quoque vocatã dicere videtur: sciri velim, apud ipsum stomachum eo in loco pro gulæ principio, quod ductibus ambobus quasi commune est, capi. Vbi etiam litterã Pollucis mẽdosam esse reor, quando scribit, ὁ δὲ στόμαχος ἔγκειται μὲν ἔνδοθεν τῇ ῥάχει, καταπείνει δὲ εἰς τὸν πνεύμονα, hoc est, stomachus intus quidem incumbit spinæ, ad pulmonem pertinetque. Quo in loco legendum credo, εἰς κοιλίαν; Nam ex his subsequentibus verbis, sic esse legendum apparet: τοῦ δὲ στομάχου καταλήγοντος εἰς κοιλίαν, id est, Stomachus vero cùm in ventrem desinat. Similia his sunt, quæ apud Hippocratem in libello de Anatome scripta habentur, hoc modo, οἰσοφάγος δὲ ἀπὸ γλώσσης τὴν ἀρχὴν ποιεύμενος, ἐς κοιλίην τελευτᾷ. ἣν δὴ καὶ ἐπὶ σηπτικῆς κοιλίης στόμαχον καλέουσι. id est, Oesophagus autem sumpto à lingua initio in ventrem desinit, quem in ventre putrefactorio stomachum nominãt. Nam σῆψιν more antiquo ab Hipp cõcoctionem vocari, in nostris Hippocratis adnotationibus monstramus: vt nemo mirari debeat, quòd ventriculum, vbi concoctio perficitur, σηπτικὸν vetustissimus auctor dixerit: qui etiam ἀκροσαπὴς pro leuiter concocto in lib. περὶ τόπων dixit, sicut Empedocles vocauit vinum ὕδωρ ἐν ξύλῳ σαπέν, id est, concoctum, vt refert Aristoteles 4. Topic. cap. 5. & Plutarchus cap. 2. lib. de Causis Nat. vbi scribit, coctionem esse putrefactionẽ. Cete-

rùm Marcellus Empiricus cùm à Stomacho Aqualiculum diuersum faciat, pro stomacho fortè os vẽtriculi, pro aqualiculo eiusdem fundum intellexit. Nam & aliis aqualiculum idem fuisse, non est rationi neque sententiæ nostræ dissentaneum. Sed de hoc alibi etiam in hisce libris tractabitur.

De Rabie, siue Hydrophobia, & Elephantiasi, loci Aristotelis & Medicorum explicati. CAP. II.

APud Aristotelem 8. Hist. anim. cap. 22. scriptum inuenitur, hominem inter cetera animalia à rabido cane commorsum, neque rabie corripi, neque interire. Eius verba sunt: οἱ δὲ κύνες κάμνουσι νοσήμασι τρισίν. ὀνομάζεται δὲ ταῦτα, λύττα, κυνάγχη, ποδάγρα. τούτων ἡ λύττα ἐμποιεῖ μανίαν, καὶ ὅταν δάκῃ, λυττῶσιν ἅπαντα τὰ δηχθέντα, πλὴν ἀνθρώπου. ἀναιρεῖ δὲ νόσημα τοῦτο καί τι κύνας, καὶ ὅτι ἂν δηχθῇ ὑπὸ λυττώσης, πλὴν ἀνθρώπου. Quum autem euentus quotidiani hominem non solùm à cane, verùm etiam ab aliis rabidis animalibus commorsum, male affici, atque iugulari (vt Cælius Aurelianus 3. Acutorum scripsit) manifesto declarẽt, multi, vt Aristotelem ab erroris suspicione vindicarẽt, in eo interpretando laborarunt. Iulius Pollux in 5. sententiam philosophi ita accipiendam voluit, ὅτι πᾶν τὸ ὑπὸ λύττης κυνὸς ἐχομένου δηχθὲν ἀναιρεῖται, ἄνθρωπος δὲ μόνος οὐκ ἄνευ κινδύνων περιγίγνεται. Nicolaus Leonicenus vir doctissimus contextum potiùs deprauatum esse voluit, & loco πλὴν esse legẽdum πρὶν, quasi homo commorsus in rabiem & mortem deueniret vtique, sed posteriùs ceteris animalibus: quando Galenus aliquos post sextum & octauũ à morsu accepto mensem, vel etiam post annum, Auicena post septimum, Albertus post duodecimum eo morbo laborasse, & necatos

fuisse tradunt. Non defuerunt, qui πλὴν χηνὸς legen-dum maluerint, rudi quadam experientia ducti, quòd anseres sæpenumero mordeantur, & nullum ex iis interire conspiciatur. Augustinus Suessanus in commentariis super libros de Animalibus sententiam Aristotelis iccirco veram putauit, quia vnus homo ratione præditus medicamẽtorum ope seruatur, quo minùs vel non rabie capiatur, vel captus euadat: quamuis non omnes illud obtineant. Hieronymus Fracastorius diuersa à cunctis via incedens, cetera animalia rabire ob feritatis consortium, quod illis cum cane est, hominem verò ob temperaturæ ab illis multùm discrepantis excellentiam minimè ei ægritudini subiici, ex Aristotelis mente credidit. Sed ego, cùm in vetustissimum codicem manuscriptum inciderim, cui hæc verba desunt, καὶ ὅτι ἂν δηχθῇ ὑπὸ λυττώσης, πλὴν ἀνθρώπου, & hanc lectionem vetus quoque Latinus interpres, quem manuscriptum vidi in Bibliotheca, quam Io. Vincentius Pinellus, vir doctissimus, & omnium bonorum patronus, in vsum eruditorum magnis sumptibus instruit, secutus sit, putaui facilè contingere potuisse, vt etiam antiquis temporibus ea verba, quæ litigandi occasionem dedere, ab aliquibus librariis ex marginibus interserta sint: eò præsertim quòd antiquus auctor Antigonus in synagoge Paradoxarum historiarum, vbi multa ex Arist. fidelissimè recitat, id solum inquit voluisse Aristotelem ὑπὸ κυνὸς λυττώσης λυττᾶν πάντα τὰ δηχθέντα, πλὴν ἀνθρώπου. Verùtamen vt concedem Aristotelicum contextum nihil omnino immutandum, neminem adhuc eorum veritatem vsquam assecutum existimo: propterea quòd tempestate Aristotelis morbum hũc in homine nondum cuiquam innotuisse inuenio: vn-

de iure ipse scriptis mādauit, solum hominem commorsum à rabido cane illæsum permanere. Vtrum verò eo tempore morbus ille nunquam fuerit, sed pòst ortum habuerit: an fuerit quidem, sed cognitus non sit, forsan dubitari possit. Attamen vtrunque fieri potuisse existimo. Plutarchus enim 8. Symposiacorum Problem. 9. hydrophobiam & elephantiasim morbos fuisse nouos Asclepiadis tempore, qui sub Pompeio Magno Romæ in arte medica claruit, ex sententia Athenodori medici testatum fecit; vbi similes morbos, atque etiam alios causis diuersis posse nouiter oriri disputat quemadmodum rigorem sine febre nouum & peregrinum Symptoma ob victus nouitatis rationem suo tempore fuisse perhibet Galenus cap. 7. lib. de Rig. trem. Nihilominùs haud rationi quoque dissonum mihi videtur, morbum antiquitus etiam extitisse, neque tunc innotuisse; propterea quòd homines eo morbo multis post acceptum morsum diebus occuparentur; & idcirco à medicis eius causa non aduerteretur. Vtcumque sit, Aristotelis certè tempore minimè cognitum fuit, hominem commorsum à rabido cane vllo morbi aut symptomatum prauorū genere, & præsertim aquę timore capi. Quod & alię, pręter Plutarchi modò citatum testimonium, rationes mihi persuadent. Nam ex vetustioribus Asclepiade scriptoribus neminem adhuc inueni, qui huiusce mali mentionem vllam expressam fecerit. Quod si manifestum fuisset, æquum erat ab aliquibus, & saltē ab vno Hippocrate nominari, nempe qui in commentaris Epidemicis, & alibi, varia ac prope incredibilia morborum genera recensuit. Nicander item Colophonius, qui ante Pompeij tempora sub Attalo eius generis postremo

Pergami rege floruit, cùm omnia venena ac lethalia homini, siue ex potu ac cibo, siue ex morsu atque impressione, carminibus persecutus hydrophobiam tacuerit, par est arbitrari, nõ aliũde eam silentio prætеriisse, nisi quia ætate ipsius nondũ apparuerat. Neque Cælij Aureliani auctoritas (siue ipse sit, siue Soranus ab eo Latinus reddit⁹, qui in 3. Acut. de hac passione latissimè differit) me quicquã mouet quandoquidẽ ineptè satis ac indoctè ex vno vel altero Homeri, Menandri, Democriti itẽ & Hippocratis loco falsò, & extra rem inducto, Hydrophobiam veteres auctores nouisse, sese probare credit. Accedit quòd Ouidius, qui paullò post Asclepiadem vixit, Hydrophobiæ nullum esse remedium scribens hoc versu,

Soluere nodosam nescis medicina podagram,
Nec formidatis vlla medetur aquis.

indicare videtur, eum morbũ nuperrime apparuisse, quippe cuius medicina nondum inuenta esset. Quin & hac in re Plinij alioquin auctoris grauissimi sententiam probare nequeo, qui vsque ad tempora sua, aquæ & aliarum rerum formidinẽ ex morsu canis ortam incurabilem extitisse, & casũ quodã à milite Cynorhodi potionem à matre sibi per litteras ex insomnio indicatam huic malo inuentã esse medicinam scribit, quum cõstet, Corneliũ Celsum, & Scribonium Largũ, Plinio antiquiores, eius remedia plurima scriptis mandasse; vt silẽtio prætеream Dioscoridem, atq; Cælium Aurelianum, siue Arrianum, qui Themisonem medicum Asclepiadis sectatorem à cane morsum huiuscemodi timorẽ incurrisse, & medicamẽtorum ope incolumem euasisse scribunt. Nisi, Plinij auctoritatem tuentes, dicamus vulneratos à canis dente ante ipsius tẽpora curatos esse, si in princi-

pio medicus accersebatur; at si neglectus lõgiùs processerat morbus, & timorẽ aquæ pepererat, minimè curari potuisse. Cui sentẽtiæ nõ parum Celsus fauet, inquiẽs, Aquæ timore oppressis in angusto spem esse. Simili pacto Galenũ à calumnia vindicare soleo, qui in 6. de Loc. affectis, solos canes rabie tentari scripsit: cui etiã Alexãder ille Probl. auctor assensus est. Nam Aristoteles, Cælius Aurelianus, Theodorus Priscianus, Vegetius, Porphyrius, Apsyrtus, Hierocles, Palladius, Auicẽna, qui huiusmodi morbũ in equis & alijs animalib. obseruarunt, Galeno posteriores extiterũt: inde facilè contigit, vt illius tempestate nondum in quopiam alio, quàm in cane innotuerit, vel saltem id nomẽ tunc non obtinuerit, quod posteriores in alijs animalibus vsurpauerunt. Nisi dicamus, Galenum haudquaquam Hippiatricem exercuisse, & propterea, si quicquam in ipsa errauit, excusationem mereri, vel potiùs locutum esse de vera rabie, quæ à cane immediatè aut mediatè proficiscitur. Etenim cetera animalia, nisi sint à solo cane rabido cõmorsa, haudquaquam verè rabiunt: quamquam simili quopiam morbo affici possunt, qui per similitudinem à scriptoribus sit rabies vocatus. Sed de tota huius morbi natura copiosè egimus, dum publicè morbos capitis explicuimus. Quod verò Plutarchus scribit, Elephantiasim ab Arabum medicis Lepram vocatam, ac morbum vni homini proprium, Asclepiadis solùm ætate sese manifestasse; id ita accipiendum puto, vt, quemadmodum scribit Plinius 26. lib. in Italia tunc apparere cœperit, quoniam eum morbum sub nomine Satyriasis Aristoteles in 4. de Gen. anim. cap. 3. intellexit, vt Michael Ephesius in commentario prudenter notauit. Adhuc in Ægypto anteà vulgatum

extitiſſe declarat etiam Lucretius in 6.

Eſt elephas morbus, qui Nili flumina propter
Gignitur Ægypto in media, neque prætcrea vſquam
Atthide tentantur greſſus, oculique in Achæis
— Finibus.

Elephantiaſin autem licet in Italia ſtatim reſtinctam narret Plinius; in Ægypto tamen frequens durauit vſque ad Galeni tempora, qui eum morbum Alexandriæ familiarem in Germania, Scythia, Myſia frigidis regionibus non graſſatum, 2. libro ad Glauconem tradidit. Quod porrò ſcriptum eſt, Ægyptiorum reges ea lue captos ſanguine humano in balinearum ſolijs fuſo magna populi cæde curari ſolitos, vt non multùm vero ſimile, ſic ferini remedij habuiſſe ſpeciem opinor.

Reſtitutus Galeni & Plutarchi locus de Palmulis, & alter declaratus. Nonnulla de oliuis. Papauerſici apud Tertullianum. CAP. III.

PAlmulas & vi quadam peculiari, & quòd magno labore coquantur, ac vaporibus ſuperiora tentent, capitis dolorem generare, ſcriptum eſt à Galeno 2. de Comp. medic. s. l. vbi Apollonij ad dolores ex ebrietate ſcripta recitat; necnon 2. de Alim. fac. & in lib. de Facilè parabilibus ad Solonem: quod anteà Xenophon apud Athenæum in 14. Dipnoſ. & Dioſcorides affirmant; necnon Plutarchus in Præceptis connubialibus, vbi cerebrum palmæ (Xylander malè Phœnicis tranſtulit, ſed puto hæc ignoraſſe) dulce quidem eſſe, ſed capiti dolorem inducere ſcribit. Quamquam cerebrum palmæ vocatum & fructum differre nemo ignorat, vt præter ceteros ex Xenophonte 2. de Cyri expedit. intelligere licet. Ceterùm in 2. de Comp. med. s. l. recenſens medicamen-

ta pro curandis capitis doloribus ex stomacho ortis, hæc ait: ὅσοι δὲ ἢ δύνανται τὸν ἄρτον ἐσθίειν χωρὶς ὄψου, τούτοις ἢ ἐλαίων, ἢ φοινίκων, ἢ σταφυλῆς, ἢ πρὸς πίνειν διδόναι. Ex quibus perspicuum fit, Galenum contraria sibi sentire: nisi dicamus, hunc ipsum contextum deprauatum esse, & loco φοινίκων legẽdum λευκῶν, vt iuncta dictioni ἐλαίων habeatur oratio in hunc modum, τούτοις ἢ ἐλαίων λευκῶν, ἤ. Quem locum ita restituendum ideo existimo, quoniam Aëtius, qui vt infinita propè alia, ita eum contextum ad verbum in 6. lib. cap. 45. induxit. sic & ipse habet: ἄρτου προσφέρεσθαι βραχὺ, ἢ ἐλαίων λευκῶν, ἢ σταφυλῆς, ἢ οἶνος πίνειν διδόναι. Nam de oliuis albis mentionem inuenio apud Celsum lib. 4. cap. 20. apud eundem Galenum 5. de Comp. med. s. l. necnon apud Oribasiũ lib. 7. qui omnes ijs in stomacho atque in alijs partibus adstringendis vtuntur. ne quis miretur, cur potiùs oliuas albas, quàm alias, ibi legendum voluerim. Porrò Oliuæ albæ illæ dicuntur, quæ mediæ sunt inter virides & maturas. Virides enim, acerbæ nimis sunt, & cruditate sua minimè conueniunt; maturæ, quæ & nigræ sunt, sua pinguitudine stomachum relaxant. Albæ autem vtroque excessu carent, cùm neque incoctæ prorsus sint, & adstrictoria facultate non priuentur. Quò etiam Plinij accedit auctoritas, qui libri 23. cap. 3. oliuas albas stomacho vtiliores, ventri minùs, scriptũ reliquit. Quomodo albæ oliuæ cõdirentur, non est mihi admodũ cõpertũ: inuenio tamen apud veteres, plures eas cõdiẽdi modos extitisse. Nã muria primò condiebãtur, ipsisq. fœniculũ admiscebatur, κολυμβάδες à Græcis vocatę, à Romanis Drupę. Cęlius Aurelian. 4. Chron. pass. cap. 3. natantes vocauit. Has aliquando albas vocatas putaui, quòd Diphilus apud Athenæũ 2. Dipnos.

cas à nigris, quas στεμφυλίδας vocabant, distinguat, & ad firmandum ventriculum commendet his verbis: τὰς δὲ μελαίνας, καὶ κακοστομαχωτέρας, καὶ βαρύνειν τὴν κεφαλὴν· τὰς δὲ κολυμβάδας καλουμένας εὐστομαχωτέρας εἶναι, καὶ κοιλίας σταλτικάς, id est, nigras quidem & stomacho minùs aptas, & caput grauare: Colymbadas verò & gratiores stomacho, & ventrem retinere. Condiri etiam oleo consueuisse inquit Aristoteles 2. Rhetor. vbi στέμφυλα ἐλαίας δεῖσθαι refert. Erant verò στέμφυλα apud Athenienses oliuæ illæ, quas aliter πεπεισμένας nominabant, Aristophanes θλαστὰς vocauit, Cælius Aurelianus ibidem fractas nuncupauit. Quæ verò sint oliuæ Premadiæ apud Nicandrũ in Alexipharmacis aduersus Cerussæ venenum commendatæ, nondum mihi quicquam certi compertum est, nisi sit oliua Pausia, quam vt Virgilius simul cum Orchade iungit hoc carmine:

Orchades, & radij, & amara Pausia bacca:

sic & Nicander:

Τῷ καὶ πρημαδίης, ἢ ὀρχάδος εἶαρ ἐλαίης.

Est enim Pausiæ apud Columellam bacca iucundissima, ex qua oleum fit saporis egregij dum viride est: vetustum autem corrumpitur. Vnde Seruium laudare non possum, qui apud Virgilium pro amara bacca viridem exponit: cùm amaror Pausiæ sit iucunditati cuidam iunctus, vt Plinius ait, cerasa laurea non ingratæ amaritudinis esse. Cogitent quæso eruditi, num aliquid lucis ei loco afferre valeant. Auctor est Celsus lib. 2. cap. 19. oliuas etiam ex defruto & passo condiri solitas. Quoniam autem de palmulis sermonẽ habui, locum alium Galeni in medium proferre placet; in quo interpretando omnes penè interpretes vel hallucinatos, vel obscuriores quàm

par erat extitiſſe video. Is eſt libro de Locis affectis 6. vbi diſputans, num vterus animal ſit (quemadmodum Plato ſcripſit) ait, quòd ſi eſſet, quando rebus deſideratis fruſtratur, vtique triſtitia afficeretur, & forſan emaciaretur. Exemplum deinde proponens, ſubiūgit: καθάπερ ἔνιοι φασὶν τοὺς ἐρῶντας φοίνικας πάσχειν. quæ verba ad Phœnices populos referre omnes videntur interpretes; cùm minùs diſtet cælum à terra, quàm vt id Galenus doctiſſimus ſignificare voluerit. Nam de vtero ſecundum ipſum ſenſibus orbato loquens, ineptus planè fuiſſet, ſi animali & non plantæ eum ęquiparaſſet. Ad hæc palmę plātę hiſtoria adeò quadrat Galeni menti & inſtituto, vt nemo vel mediocri iudicio prędirus de alia re locutum Galenum credere poſſit. Auctor enim eſt Philoſtratus in Iconibus, palmam marem atque fœminam ita ſe amare, vt niſi propè ferantur, ac ſe contingant, emacientur, exſiccenturque. Quod Plinius quoque lib. 13. cap. 4. non ſolùm affirmauit, ſed etiam addidit, ipſas ſterileſcere. Cui ſententiæ non parum conueniunt, quæ ante hos à Theophraſto ſcriptis mandata ſunt 3. de Cauſis plantarum cap. 20. palmam fœmellam fructus non retinere, niſi ſupra eam flores maris palmæ cum puluere iaciantur: quod nonnulli voluere idem operari, ac ſemen maſculorum piſcium ouis fœmellarum inſperſum. Id vt faciat, luculentiſſimè à D. Baſilio in Hexameri Homilia V. expoſitum eſt his verbis: »
Frugiferarum verò ſtirpium tanta eſt in edendis fru- »
ctibus differentia, vt eam oratione poſſet cōſequi ne- »
mo. Non ſolùm enim differentia fructuum in diuer- »
ſis genere ſtirpibus, ſed in eadem etiam arboris ſpecie »
non mediocre diſcrimen eſſe videtur: vbi forma fru- »
ctus à peritis in ſtirpium cultu diſtincta eſt, etiam ſe- »

„ xu, vt alia marium ſit, alia fœminarum, qui palmas & „ in marem fœminámque diffindũt: & viderint etiam „ interdum quę ab ipſis fœmina dicitur in marem pro„ nam blandioribus ramis nutare, quaſi geſtientem, „ atque amplexum maris percupientem: ſtirpium verò „ cultores inter ramos tunc, quaſi ſemina quædam, „ maris florem ſeu fructum immittere, atque ita illam „ quaſi voluptatem inde percipere, ſeſéque demum „ rurſus erigere, ad formámque propriam ſuas reſtituere comas. Hæc eadem de ficis eſſe aſſerunt. Quamobrem alij iuxta ficeta caprificos ſerunt: alij caprifici groſſos inter ſe colligatos iniiciunt ficis, atque hoc pacto ficorum imbecillitati medentur, defluentem delabentémque fructum ipſarum groſſis iſtis fulcientes. Hactenus Baſilius. qui cùm in ſuo illo Hexamero multa ex Plutarcho poſuerit, fit vt exiſtimem, poſſe hinc lucem afferri eiuſdem Plutarchi obſcuro & corrupto loco. Nam in lib. qui ἐρωτικὸς eſt inſcriptus, eos damnans, qui iuniores viros fœminis ſenioribus connubio iungunt, quaſi contra Heſiodi præcepta agant, hæc ſubnectit Protogenes, apud Plutarchũ quidem corrupta, ſed noſtra ſententia ſic reſtituenda: σχεδὸν ἡμεῖς ὄντι τοσούτοις γυναικὶ πρεσβυτέρᾳ, καθάπερ οἱ φοίνικας ἢ σῦκα θεραπεύοντες, νέον καὶ ἄωρον συνελάψωμεν; i. nos ipſi totidẽ maiori natu mulieri, inſtar eorum, qui palmarum vel ficuum culturæ operam nauant, iuuenem & immaturum virum copulabimus? Etenim qui palmas & ficus vt fructificent curant, id ſtudent, vt ſemper fœmellæ palmæ vetuſtiori adiungatur mas iunior, atque ficui vrbanæ caprifici groſſus, vt idem ſcribit Plutarchus vij. Symp. ij. appendatur, nempe quia iunior ſeniori iunctus minimè fructus illius defluere patia-

tur, ſed cohibeat, & perficiat. quanquam Herodotus libro primo ſcribit iccirco maſculæ palmæ fructus alligari fœmellæ. quia ex illis, vt ex caprifici groſſis, oriantur culices, qui palmulas fœmellæ penetrantes matureſcere cogant alioquin occaſuras. & quia caprifici mentio ſuborta eſt, addam & illud Tertullianum in lib. aduerſus hæreticos. granum fici, ex quo fit caprificus, ſicut ex oleæ nucleo oleaſter, quemadmodum teſtatur Theophraſtus 2. hiſt. Plant cap. 3. & 4. de cauſis cap. decimo, papauerob ſimilitudinem formæ appellaſſe.

Galeni locus emendatus in 12. Meth. & alter in 13. meliùs quàm à Linacro interpretatus. CAP. IIII.

GAlenus in medicos nonnullos inuectus, qui generoſa remedia importunè adhibentes ægrotos iugulabant, quendam narrat dyſentericos valido quodam præſidio interdum curaſſe, interdum necaſſe: modum verò illius curationis ita fuiſſe tradit. κρόμμυα τὰ καρτὰ καλούμενα μετ' ἄρτου ἐδίδου ἐσθίειν, καὶ πίνειν ὀλίγον ἡμέρας μιᾶ. Quo in loco interpretes, Græcos codices vulgatos ſequuti, Cepas cartas vocatas transferunt. Harum cùm apud nullos auctores genus vllum ita vocatum inuenerim, textum deprauatum eſſe, & pro καρτὰ vel κνίδια, vel κρητικὰ legi debere putaui. Quòd cepas huiuſcemodi vocatas veteres habuerint, teſtatus eſt abundè Theophraſtus, & poſt ipſum Plinius; qui etiã cepas coctas dyſentericis veſcendas dare medicos conſueuiſſe, cap. 5. 20. libri tradit. Creticas in honore habitas dulciuſculas fuiſſe, ex Theophraſti & Plinij verbis coniicitur vt ea ratione fieri potuerit, quòd medici illas tãquam palato gratiores elegerint. Vel certè κρόμμυα τὰ κοπτὰ καλούμενα legen-

dum omnino reor, vt Galenus vulgatum Romæ nomen literis exarare voluerit, quod alibi identidem fecisse nemini ignotum arbitror. Quæ loci huius facilè emendandi coniectura in memoriam mihi adducta est à iuuene cum primis & erudito & docto, Samuele Darderio, Byzantio, philosophiæ ac medicinæ doctore & nostri studiosissimo auditore. Sed quoniam Methodi locum explicui; alterum lubet subnectere in fine decimi tertij libri, quem interpretes forsan ob Romanæ vrbis ignorantiam malè transtulerunt. Vbi enim Gal. arteriarum incisionem instituit, quæ vincula in id opus eligenda sint, edocēs, Gaitana ex Gallia Romam aduecta ceteris præfert: ac diligentia sibi solita vsus, vbi quoque in vrbe illa venderentur indicans, ait: παρασκευαζομένων δὲ μάλιστα κατὰ τὴν ἱερὰν ὁδὸν, ἥτις ἐκ τοῦ τῆς Ῥώμης ἱεροῦ κατάγει πρὸς τὰς
« ἀγοράς. quem locum transferens Linacer, dixit, Ven-
« dita verò maximè in Sacra via, quæ à templo descen-
« dit ad fora. cùm transferre debuerit: Quæ à templo
« Romæ ad fora descendit: ita enim mira Galeni dili-
« gentia in describendo appositissimè loco non occultatur. Erat enim via Sacra non longè à templo Pacis, necnon à foro templum Romæ, & Augusto (vt in quibusdam antiquis numismatibus conspicitur) dicatum, quod & pulchritudine & sacrificiorum magnificentia Veneris tēplo inferius nequaquam fuisse his versibus monstrat Aurelius Prudentius:

Iámque domo egrediens, vt publica festa, diésque
Et ludos stupuit, celsa & Capitolia vidit,
Ac Sacram resonare viam mugitibus, ante
Delubrum Romæ (colitur nam sanguine & ipsa
More Deæ, noméque loci ceu numen habetur.

Atque

Atque vrbis Venerisque pari se culmine tollunt
Templa, simul geminis adolentur thura Deabus.)
Eius Templi facies ferè tota seruatur adhuc, Cosmæque ac Damiano hodie dicatum est; ibi erant variæ officinæ, inter quas erant, qui vincula huiuscemodi venderent. Illud quoque ex eodem loco colligendum est, Galeni tempore sericum rarissimum fuisse, quando id ipse refert, sub ditione Romana, & in magnis ciuitatibus penes solas mulieres opulentas inueniri potuisse.

Archigenis locus emendatus apud Galenum: ac de Bulbis nonnulla non respuenda contexuntur. CAP. V.

ARchigenes medicus clarissimus, qui Hadriano imperatori inseruiuit, & eius morti loco sub mamma lethali demonstrato occasionem dedit, (vt Dion Cassius scribit: apud quem pro Hermogene Archigenem legendum esse reor, etsi etiam Hermogenis cuiusdam medici apud Galenum mentio habeatur 1. de Simpl. med. cap. 27.) multa in re medica præclarissima cõmentaria edidit, quæ à Galeno passim ceteris aliorum sui temporis medicorum scriptis non sine honore præferuntur. Is cùm illorum curationem institueret, qui præ fame in animi deliquia incidunt (vt scribit Galenus) præcepit quàm primùm viribus reficiendis incumbendum esse, & ideo iam soluto deliquio ea illicò exhibenda, quæ bellè nutrirent, & statim ac confertim corroborarent: qualia sunt oua sorbilia, panis cum vino, cochleæ, & bulbi. Quo in loco vehementer suspicor mendum aliquod latere: quoniam illa, quæ ἀϑρόως siue accruatim nutrire possunt, omnia multùm & citò in parua mole

nutriunt. Cochleæ verò & bulbi tametsi nutrimenti multum corporibus præstare valeant, nihilominùs tardissimè & sensim alimentum suum membris impertiunt: vt hac ratione Galenus 2. Aphor. 18. apertissimè neget ea aceruatim nutrire. Accedit his, quòd Aëtius hæc omnia ad verbum transferens, cochleas & bulbos non habet: sed loco eorum halicam cum vino posuit. Quemadmodum etiam apud Galenum ipse legendum puto. Nec obstat, quòd paullò suprà Archigenes pro stomachicis cochleas & bulbos (sicut & Diphilus apud Athenæum) probarit: quoniam vt illi ad corroborandum ventriculum, pro quo ibi laudantur, valent: sic ad reparandas statim vires minimè cōgruunt. Neque dicat quis, Galenum in loco suprà citato halicam inter tardè nutrientia recensere: propterea quòd ibi de halica sola ab ipso sermo habetur: cui si vinum misceatur, aufertur sanè ipsi visciditas, atque crassities; & ideò efficitur, vt multum nutrimētum, quod secum habet, paruo tempore distribuatur. Qua ratione Galenus in primo ad Glauconem huiuscemodi mixtionem probauit in illis, in quibus syncope timetur in accessionibus: quemadmodū & Aëtius in cardiacis, aliisque plurimis. Quod porrò de bulbis scripsit Arist. 20. Probl. eos repositos germinare, quoniam interna ac nutritia humiditate abūdant: id ita accipiendum est, quemadmodum 5. de Causis plantarum Theophrastus prodidit: videlicet omnia bulbacea lento, quodam humore prædita esse, cuius ope tam diu natiuus calor conseruatur, quousque is ab externo adiutus humiditatem illam explicat, præparat, & noua forma induit. Eos venerem excitare ostendit versiculus apud Athenæum citatus:

Οὐδὲν σ' ὀνήσει βολβός, ἂν μὴ νεῦρ' ἔχῃς.

Quod etiam Martialis venuſtiſſimè ſic expreſſit:

Cùm ſit anus coniux, cùm ſit tibi mortua membra,
Quid bulbis aliud quàm ſatur eſſe potes?

Locus Galeni de Fœcundis correctus: & nonnulla ad id ex Lucretio & Paullo. CAP. VIII.

HAnc iuxta omnes impreſſos codices ſententiam habet Galenus 5. Apho. 63. quòd tam mulieres, quàm viri, ſi temperie quattuor qualitatum potiantur generant, quamuis temperie illa priuatis commiſceantur; intemperati verò numquam generant, niſi contraria intemperie præditis iungantur, vtpote calidi frigidis, humidi ſiccis, & ita de ſingulis. Sic enim ſua lingua ſcribit: περὶ μὲν τῶν εὐκράτως ἐχόντων ἀνθρώπων καὶ γυναικῶν, ὡς ἀεὶ φύουσι, κἂν καὶ δυσκράτοις μίγνυνται. περὶ δὲ τῶν δυσκράτων, ὡς μετὰ τῶν ἐναντίων μόνον. Sed hæc minimè cohærere poſſe rem intimiùs conſiderantibus videbuntur. Quoniam ſi intemperati ſolis intemperiei eorum contrariis naturis copulati gignunt, quî poterunt temperatis iuncti generare? Neque dicendum eſt temperatas naturas intemperatis quibuſuis contrarias exiſtere, aut eas vt non planè contrarias poſſe generationi ſufficere: quoniam Galenus infrà ſatis manifeſtum facit, ſe de ea loqui contrarietate, quæ inter vtraque extrema, non inter alterum extremorum & medium poſitâ eſt. Ad hæc ſi intemperies ſolùm gignendo aptæ ſunt, quando contrariis copulantur: igitur temperatis quomodocumque iunctæ, erunt infœcundæ. Itaque textum corruptum eſſe potiùs, atque hoc pacto legi debere puto: ὡς ἀεὶ φύουσι, οὐ καὶ δυσκράτοις μίγνυνται. namque ſententia vt vera

ſibi conſtabit, quòd temperatis ſi temperati miſceantur ſemper gignunt: intemperati verò tunc ſolùm, quando contrariis ſuæ intemperiei copulantur. Hæc omnia videtur Lucretius in 4. de Natura libro quaſi ſomniaſſe, vbi fœcunditatis varias cauſas exponens, inter alias vnam ſic ponit:

Vſque adeò id magni refert, vt ſemina poſſint
Seminibus commiſceri genitaliter apta,
Craſſaque conueniant liquidis, & liquida craſſis.

Quod verò paulò pòſt ſcribit, ad concipiendum quoque magnopere conferre, ſi à tergo, beluarum more, vir cum muliere vtatur venere:

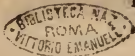
Et quibus ipſa modis tractetur blanda voluptas,
Id quoque permagni refert. Nam more ferarum
Quadrupedúmque magis ritu plerunque putantur
Concipere vxores, quoniam loca ſumere poſſunt
Pectoribus poſitis ſublatis ſemina lumbis.

non eſt ita explodendum, vt rationem magnam ſecum non habeat, potiúſque dictu turpe quàm factu videatur. Nam & Paullus Ægineta non contemnendus auctor, quicquid Lucretius ad hanc rem pluribus carminibus ſcriptum reliquit, hiſce verbis lib. 3. cap. 74. complexus eſt: *μίξις δὲ ἡ ὀπισθόπαθεν δοκεῖ πρὸς κύησιν συμφέρειν*, id eſt, A tergo coitus iuuare conceptum videtur. Loca verò Lucretij citata Q. Serenus Gordiani Imperatoris præceptor indicare voluit, quando ſcripſit:

Irrita coniugij ſterilis ſi munera languent,
Nec ſobolis ſpes eſt, multos iam vana per annos
Fœmineo fiat vitio res, nécne, ſilebo.
Hoc poterit magni quartus monſtrare Lucreti.

Quid sit Recentatum apud Alexandrum Trallianum, & quæ antiquorum Propomata. CAP. VII.

LEgitur apud Trallianum 11. lib. fuisse penes Romanos propomatis genus, quod Romani Recentatum nuncupabant, quódque, vt in eo bibendo magis delectarentur, peculiari quadam arte refrigerabant. Id nomen quid significaret, quódve potionis genus esset, multos diu ambiguos tenuit: nec defuerunt, qui Alexandri codicem corruptum esse crediderint. Ego verò, si coniectari mihi liceat, textum nullo errore ibi esse infectum, Recentatúmque Romanos vocasse puto vinum antiquum, musto vel lixiuio vel tortiuo commixtum, quasíque renouatum, quomodo plerósque hodie factitare conspicimus. Recentare enim apud veteres in vsu fuisse pro renouare, auctor est Nonius. Quod etiam ex Gn. Matio testatus est Gellius lib. 15. cap. 25. Vnde etiam quod à Varrone in libris de lingua Latina vinum Vetusnouum nuncupatum inuenitur, hoc ipsum Recẽtatum fuisse arbitror, quod caupones pro vetere interdum vendere solitos memorat Galenus lib de Cibis boni & mali succi. Quo pacto hoc Romani refrigerarent, cùm nihil compertum habeam, id tamen diuinare audebo, eos hanc potionem, vtpote valetudinarijs optatam, aliquo diuerso modo, ita vt egelida potiùs, aut saltem modicè frigida, quàm verè gelida, fieret, non autem vel lamina, vel glarea, vel glacie, vel niue, vel alio ex iis, quos alibi exponam, modis refrigerare consueuisse: tot namque modos vina & aquam insigniter refrigerandi veteres habuisse comperio. Nisi potiùs velimus, Recẽtatum fuisse, quod Græci ἀγλεῦκες, Latini semper mustum & semper dulce vocarunt,

ac refrigerandi consuetudinem non ad bibendi tempus, sed ad recentati conficiendi modum esse referendam. Sic enim de hoc loquitur Columella lib. 12. cap. 29. Mustum vt semper dulce tamquam recens
„ permaneat, sic facito. Antequàm prælo vinacea subii-
„ ciantur, de lacu quàm recentissimum addito mustum
„ in amphoram nouam, eamque oblinito & impicato
„ diligenter, ne quicquam aquæ introire possit. Tunc
„ in piscinam frigidæ & dulcis aquæ totam amphoram
„ mergito, ita ne qua pars extet. Deinde post dies xl.
„ eximito. Sic vsque in annum dulce permanebit. Co-
„ lumellæ adstipulatur Plinius lib. 14. cap. 9. necnon
„ Florentinus inter Geoponicos lib. 6. cap. 16. Et quo-
„ niam Propomatum mentio incidit, quænam illa forent non erit absurdum significare. Scribit Paullus Aegineta cap. 15. lib. 7. propomata mixtiones quasdã extitisse factas ex mellis despumati sextario vno & vini quaternis; vt verò Alexander Trallianus lib. 1. cap. 10. & 11. & alibi sæpe meminit, propomata nulla alia erant, quàm vina factitia diuersorum generum: de quibus plura leges apud Columellam & Plinium magnos Latinæ linguæ auctores, & quę Aëtius interdum προπομάς vocauit. Hæc autem sic appellata ea ratione credendũ est, quòd ante reliquos potus atq; cibos sumerentur. Quam huiuscemodi vina bibendi consuetudinem sub Tiberio Claudio principe inuectam, medicorum placitis nouitate aliqua sese commendantium, scribit Plinius 14. libro cap. 20. Post quem Plutarchus 8. Symposiacorum, problemate 9. dum queritur, tempore suo propomatum vsum, qui nouis morbis occasionem præstaret, inductum, nil aliud intellexit, quàm quòd Plinius antea detestatus erat, hæc scilicet factitia vina bibẽdi morem. Quam-

uis περιπόματος, vti antiquæ consuetudinis, apud Athenæum est mentio. Cur verò ita à medicis commendatum sit, opinor, quòd vt principibus ac nobilibus viris largiorem bibendi copiam facerent, ea vina excogitarint, quæ variè affectos stomachos curarent, confirmarent, & ad bibendum impunè magis excitarent: quando etiam non deerant, qui vt copiosiùs potare atque edere possent, vina praua, quæ ipsis incitarent vomitum, præpotabant. De qua re sic Iuuenalis Satyra 7.

— tandem illa venit rubicundula totum
Oenophorum sitiens, plena quod tenditur vrna
Admotum pedibus, de quo sextarius alter
Ducitur ante cibum rabidam facturus orexin,
Dum redit, & terram luteo ferit intestino.

De variis antiquorum refrigerandi vina & aquam modis. De Decocta, & quæ fuerit Calda. quid apud Plautum thermopolium & thermopotatio. CAP. VIII.

VAriis modis aquam refrigeratā veteres potare censuisse inuenio. Eos enim niuibus antiquissimis vsque temporibus illud egisse, quam Niuatam vocat Theodorus Priscianus lib. 2. cap. 13. satis Athenæus ex Alexi, Dexicrate, Eutycle, & Xenophonte in 3 Dipnos. probauit: vbi etiam niues potasse, easque in fossis magnis, quibus quernos ramos superinijciebant, conseruare consueuisse, memoriæ mandauit. Etsi Martialis dixerit:

Non potare niuem, sed aquam potare rigentem
De niue commenta est ingeniosa sitis.

Quod Plutarchus in 6. Sympos. fieri quoque solitū scribit cum paleis & rudibus pannis niuibus circunductis, easque ab aëre tuentibus, & frigiditate ac.

quiſita conſeruantibus. Protagorides libro Comicarum hiſtoriarum ſecundo, quoddam militum Antiochi regis refrigerandæ aquæ artificium memorat, quòd ſcilicet aquam die in aprico loco ponebant, & quod craſſum erat, nocte incipiente excolantes, reliquam noctis partem in hydriis fictilibus ſub dio in editioribus domus partibus exponebant: per totam deinde noctē duo pueri ipſa vaſa exteriùs irrigabant, & diluculo incipiente purgantes rurſus, fæcémque ſubtrahentes, & tenuem ipſam aquam, maximéque ſanitati idoneam facientes, inter paleas hydrias ipſas collocabant: ſicque demum illa vtebantur, nullam niuis inopiam cognoſcentes. Non admodum ab hoc diuerſus erat ille refrigerandi aquam modus, quem Galenus in Alexandria atque vniuerſa Ægypto ſeruatum ſe vidiſſe teſtatur 4. commen. 6. Epid. vbi occidente ſole prius calefactam aquam teſtaceis vaſis iniiciebant, eáque vaſa feneſtris ad ventos expoſitis, vt tota nocte refrigerarentur ſuſpenſa, deinde ante ſolis exortum humi depoſita, frigida aqua conſpergebant, ac interdum ipſis folia frigida virium, lactucæ, & ſimilium circumponebant, vt frigus aquæ noctu acquiſitum interdiu conſeruaretur. Semus Delius libro Neſiadis ſecundo, in inſula Cimolia locæ refrigeratoria excauata ſcribit, in quibus æſtatis tempore vaſa fictilia tēpida aqua plena deponebant; poſteà aquam nulla re niuibus differētem exportabāt. Alium refrigerādi aquam modū fuiſſe diſputat Plutarchus ex Ariſtot. 6. Symp. vbi cotibus & ſilicibus, necnon plumbeis laminis aquæ iniectis, eam refrigerari demonſtrat. In puteis quoque vinum refrigerandi morem habuiſſe veteres, teſtantur Strattis in Refrigeratoriis, & Lyſippus in Bacchis. Ce-

terùm Neronis postremum aquæ refrigerandæ inuentum nullo prædictorum ignobilius extitit, qui vt frigoris voluptate absque niuis vitiis frueretur, aquá decoqui sibi, vitroque demissam in niues refrigerari curabat. Quem morem ita insecuta ætas Romæ obseruauit, vt Neronis decocta ferè in omnium ore versaretur. De qua sermonem habens Iuuenalis Satyra 5. sic ait:

Cùm stomachus domini feruet potuque ciboque.
Frigidior Geticis petitur decocta pruinis.

& Martialis:

Spoletina bibis, vel Marsis condita cellis.
Quo tibi decoctæ nobile frigus aquæ?

De hac Galenus intellexit, quando 7. Methodi memorat, se interdum stomachi ac membrorum intemperiem aqua niuibus refrigerata curasse: ὡς ἐν Ῥώμῃ (ait ille) σκευάζειν ἔθος ἔχουσι, προθερμαίνοντες τὴν κατασκευὴν, ἣν αὐτοὶ προσαγορεύουσι δεκόκταν. Ne in medium adducam Athenæum, qui libro Dipnos. 3. clarissimè demonstrat, quàm frequens apud Romanos esset decoctæ vsus. Vbi notare licet, eos conuiuas errasse, qui penes eum auctorem probare nitebantur, antiquiores Nerone decocta fuisse vsos. An verò calda vnquam in conuiuiis sanorum vterentur antiqui in potu, dubitatum fuit à multis. Certè ex Philemone & ex Polluce lib. 9 cap. vj. constare potest, aliquando eiusmodi potum vsurpatum esse: quando scribit, caldam chalco, quę ferè est quadrantis nostri vel paulo plus mensura, vendi solitam: quæ pusillitas non lotioni, sed potui inseruire poterat & quando scribit apud Homerum non facilè inueniri aquę calidę potum, sed apud veteres medicos, cùm Hippocrates damnans frigida in neruis, ossibus, dentibus, cerebro, calidam vtilem

esse innuere videatur. Posterioribus sæculis frequentior calidæ potus fuisse inuenitur, ita vt in conuiuiis æquè caldæ atque frigidæ minister haberetur: quemadmodum scribit Iuuenalis Satyra 7.

Quando vocatus adest caldæ gelidæque minister.

Num autem calda, quam medici frequenter sub vocabulo θερμὸν nominant, quamque antiqui potabãt, aqua esset igne soléve calefacta, an aliter, disputata quæstio est. Ego sanè ita semper existimaui, nunquam inter conuiuia veteres aquam calefactam bibisse, quòd ea potiùs concitet vomitum, quàm aut voluptatem, aut commodum afferat. cùm item Plinius potum calidum esse contra naturam probet, argumento brutorum, quæ frigidum prosequuntur, & neque ipse, neque Galenus vllam huiusce potionis, nisi in ægrotis, mentionem fecerint. Caldam autem fuisse aquam illam, quam nulla arte refrigerabant, sed quæ, qualis suapte natura erat, potaturis porrigebatur, ideò opinor, quoniam Martialis, vbi dicit,

Iam defecisset portantes calda ministros,
si non potares Cæciliane merum.
Frigida non desit, non deerit calda petenti.
Sed tu morosa ludere parce siti.

manifestè indicat, se de ea aqua sermonem facere, quæ passim in conuiuiis admiscebatur vino, & eius magna copia habebatur: cuiusmodi profectò extitit aqua nulla arte calefacta, aut refrigerata. Nec aliter sensit Philemon, qui vtilitatem & copiam caldæ demonstrauit, scribens eam quadrante vendi: cùm verisimile sit, aquam frigefactam aut calefactam non ita vili precio venditam fuisse. Nec obstat Platonis sententia nimirum, qui eo loco sitim in exemplum

adducat cupiditatis, & non de ea seriò agat, quæ frigidi atque humidi appetitus ab omnibus definitur. Cur posteà sic appellarint communem potando aquam, eam causam fuisse puto, vt eam à frigefacta niuibus, vel alio ingenio, conuiuis inter petendum, & ministris inter seruiendum distinguere liceret. Quòd si hæc opinio aliquibus minùs placeat, cùm Martialis contrarium manifestè videatur indicare hisce versibus:

Caldam poscis aquam, sed nondum frigida venit, „
Alget adhuc nudo clausa culina foco. „

id saltem necessariò obtinebo, vel tantùm aliqua valetudine affectos toto conuiuio, vel illos, qui vomere cupiebant, vt copiosius & maiori fame ingurgitarent, ante cœnam calefactæ aquæ potu vsos esse. Quod & Antiphanes in Omphale indicauit his versibus:

ἐν χύτρᾳ δέ μοι
Ὅπως ὕδωρ ἕψοντα μηδὲν ὄψομαι;
Οὐ γὰρ κακὸν ἔχω, μηδ' ἔχοιμ'. ἐὰν δ' ἄρα
Στρέφῃ με ποτὲ τὴν γαστὲρ' ἢ τὸν ὀμφαλόν.
Παρὰ φέρτατης δακτύλιος ἔστι μοι δραχμῆς.

& Strabonicus apud Athenæum viij. Dipnos. is enim Rhodios appellauit albos Cyrenæos, quòd vt his colore dissimiles, sic lasciuia simillimi forent: colligens autem illud, ex consueto ipsis calidæ potu perspicuum fecit, Rhodios non ob aliud calidam potasse, quàm vt eius ope acceptos cibos reuomerent, sicque iterum impleri possent. Nisi pro sanis, ad remittendam cùm vinorum tum aquarum vehementiorem frigiditatem, vsurpatam calidam quoque fateamur: quando rationi consentaneũ est, inter multos conuiuas fuisse, qui frigidissimo potu, alios qui subfrigido,

egelidóve delectarentur, rursum aliquos qui ab omnibus frigidis læsi calidum amarent: & iccirco adhiberi in conuiuiis solitum fuisse calefactam atque refrigeratam aquam vt cuicumque quam magis optasset potus temperaturam efficere liceret. Quid verò apud Plautum Thermopolij, & thermopotationis nomine intelligendum sit, ita statuo, thermopolium fuisse locum vbi dulces venderentur potiones, quas calidas sumebant, ita vt interdum guttures incenderentur, non quòd vinum aut aquam calidam quis sanus in quotidianum vsum adhiberet. Erant autem dulces potiones quæ in thermopolio vænibant, vt in Plauti Pseudolo habetur, murrhina, passum defrutum melina mel Ad hoc pertinere quoque videtur ea disputatio alibi discutienda, quæ in eodem Athenæi libro tractatur, An post ficus calida, an frigida bibenda sit: & medicorum Græcorum præceptum, qui ad reprimendum renum feruorem caldæ potum ante alios cibos summopere commendant.

Loci Aristotelis emendati ex Theophrasto, & locus Platonis examinatus. CAP IX.

ARistoteles in 5. Probl. primo, caussam inquirens, qua ambulationes longæ per æquales vias factæ maiorem lassitudinem, quàm per æquales, inducant, id contingere scribit, quia multus ac vehemens motus lassitudinem parit. Subiungit deinde, πιαύτη ἡ ασπρματώδης: quæ vox antiquo interpreti, atque etiam Gazæ occasio fuit, vt non modò ipsi errarent, sed & illi, qui in Lexico componendo eos secuti, scripserũt, ασπρματώδης vocem, motum per viam inæqualem significare: cùm nec huiuscemodi signi-

ficatio Aristotelis loco quadret, nec vox alibi vsurpata reperiatur. Itaque restituendum locum esse puto, quemadmodum penes Theophrastum in libro περὶ κόπων inuenitur, quem librum ferè totum ex Aristotelis Problematibus conflatum esse quiuis iudicare potest: ibi enim sic legitur: ἢ ὅτι ἡ πολλὴ κίνησις ποιεῖ κόπον, καὶ ἰσχυρά· τοιαύτη δὲ ἡ σπασματώδης. Quam vocem perbellè intentioni auctoris, & aliis verbis conuenire, vnicuique perspectum esse potest: eò magis, quòd simili voce vsus est Arist. in eadem Probl. particula, Probl. 8. sicuti quoque Hippocrates in 2. de Diæta, vbi concussionum, quæ inter magnos motus collocantur, mentionem fecit, non dissimiliter locutus reperitur, vbi dixit: τὰ διασείσματα ἐμποιέει σπάσματα. Quod porrò partic. 4. Probl. 22. habetur, οἷον τὸ ἄμυλον ἐκ τοῦ στατος, multos torsit, quidnam sibi vellet. Siquidem Aristot. æquiparans ibi sanguini id quod paucum ex multo nutrimento efficitur, sicuti semen, exemplum afferens, ea verba subnectit: quæ certè parum cõuenire nemo non videt. Vnde opinor ego sic restitui oportere, οἷον ὁ μυελὸς ἐκ τοῦ στέατος. Nam iis animalibus, quibus sanguis fit seuosus, etiam medullam στεατώδη effici, tradit Aristot. 2. de Partibus animalium, cap. 6. vt sensus esse possit, Id valde præcipuum haberi, quod paucum ex multo fit nutrimento, veluti medulla ex seuo, nempe quæ semper exigua ex plurimo seuo succrescit. Quamquam etiam si loco στέατος legamus σταιτὸς, apprimè quadrabit, eò quòd vt amylũ tritici succus est ex magna mole exiguus confectus, ita semen hominis ex multo nutrimento exigua, sed præstantissima pars relicta est. Vt non absque ratione dixerit Auicen. 3. de Natur. animal. cap. 3. seminis exeuntis quantitatem esse, ac si

quadragies tantundem ſanguinis exiret. Illud obiter hoc in loco adnotare volo, Platonem, dum in Timæo ſcriptum reliquit, medullæ morbum omnium periculoſiſſimum eſſe: ſub medullæ nomine cerebrum intellexiſſe, nempe quod ex genere medullarum exiſtere ſcripſerit Galenus ſecundo de Temper. & 2. de Vſu partium. Si enim medullæ nomine vel ſpinalem (vt dicunt aliqui) vel alias medullas comprehendere voluiſſet, parum vera ſanè fuiſſet illius ſententia, quando non medullæ ſpinali, aut alteri, ſed vni cerebro hæc Platonis verba adaptari poſſunt: τὸ δ᾽ ἔσχατον πάντων, ὅταν ἡ τοῦ μυελοῦ φύσις ἀπ᾽ ἐνδείας ἤ τινος ὑπερβολῆς νοσήσῃ, τὰ μέγιστα καὶ κυριώτατα πρὸς θάνατον τῶν νοσημάτων ἀποτελεῖ.

Loca Galeni & Cælij Aureliani expoſita, de Angina, & Somno ſorbili. CAP. X.

GAlenus in 2. eius, quam ad Glauconem ſcripſit, epiſtolæ parte, inflammationis curandæ rationem ex ſitus partium indicatione captam demonſtrans, multorum affectuum exempla proponit; inter cetera de angina ſecundum Latinorum interpretationem ſcribit, tunc in ipſa venas ſub lingua eſſe pertundendas, quando & vniuerſum corpus iam exinanitum, & paſſio diuturna ſit. Ex quibus verbis nonnulli traxerunt, anginam morbum alioquin acutiſſimum à Galeno inter diuturnos aliquando reponi. Quod tamen falſum eſſe quiſque intelligat, modò Græca verba malè ab omnibus fere interpretata videre velit. οὕτως οὖν κατὰ τὴν συναγχικῶν τὰς ὑπὸ τὴν γλῶσσαν φλέβας τέμνομεν, ὅταν ἡμῖν τὸ μὲν ὅλον ἤδη σῶμα κενὸν ᾖ, καὶ χρονίζῃ τὸ πάθος. quæ ſic vertenda ſunt; Ita igitur & in ſy-

nanchicis venas ſub lingua pertundimus, quando iam vniuerſum corpus ſit exinanitum, paſſioq́ue perſeueret. Eſſe enim χρονίζειν hoc in loco, ſicut alibi ſæpius, perſeuerare, facile eſt æquo lectori concedere. Ceterùm id pręſidij genus ab Hippocrate primò omnium propoſitum Cęlius Aurelianus, ſiue potiùs Soranus à Cælio Latinus redditus, in 3. Acut. quattuor rationib. improbat. Primò quòd ex inciſione earum venarum materia copioſior in affectum locum tracta, grauius malum reddat. Secundò quòd ad hoc, vt huiuſcemodi adminiſtratio belle fiat, laqueum collo, qui venas ſubleuet, circundare oporteat, vnde ſuffocationem augeri periculum eſt. Tertiò, quòd ſanguis fluens eo in loco reprimi, diuiſa colligari, ſine manifeſto periculo nequeant. Quartò, quòd etiam ſi ſanguinis fluxus inhibeatur, ſolent tamen loca tumida ſemel aperta leui qualibet de cauſſa reſerari. Sed hæc argumenta parum valent, quando corpus iam ſit ita inanitum, vt aliunde materia confluere nequeat, miniſtroſque optimos habeamus, qui incidere, colligare, & fluoris periculum omne vitare ſciant. Et quoniam Cælij mentionem feci, locum eius alterum ſignare libet, qui cùm libro Acut. 2. cap. 4. altercum bibẽtes opprimi grauatione ſorbili, ſopori ſimili ſcribat: aliqui non ſorbili, ſed terribili legẽdum, aut eam vocem abradẽdam voluerũt. Ego verò neque tollẽdam eam, neque mutãdam puto: ſiquidem ſoporem eum elegantiſſimè ſorbilem nuncupauit, in quo maximus ſtertor efficitur: qui quòd ſorbitionis clariſſimã imaginem præbeat, præter ſenſus fidem, etiam Plautinus ille Lucrio in Militis fabula manifeſtum fecit, qui interrogatus à Palæſtrione, quid Sceledrus ageret, ſic cũ eo ſermonem habet: *Luc.* Sorbet dormiens *Pal.* Quid

ſorbet. *Luc.* Illud ſtertit volui dicere: ſed quia conſimile eſt, quod ſtertas, quaſi ſorbeas.

De Iſiciis, Itriis, & Libis, variæ obſeruationes & explicationes. CAP. XI.

AVctoris, qui Problemata ſub Aphrodiſienſis Alexandri nomine vulgata edidit, libro eorum primo, quærens, διὰ τί ὁ ἰσικὸς δύσπεπτος; iccirco euenire tradit, quoniam in terendis carnibus multus ſpiritus immiſcetur, qui cum cibum ita leuē facit, vt non in ventriculi fundo ſubſiſtere valeat, ſed in altum efferatur ſemper, ſicque minùs coquatur. Hoc in loco dubitatū eſt, an ἰσικὸς, an ἰσίκιον legēdum ſit: quemadmodum penes Athenæum in 9. Dipnoſ. ſcriptum inuenitur. Ego certè textum Alexandri mendoſum, & ἰσίκιον legendum eſſe crederem, cùm Latini quoque noſtri Iſicia dixerint. Sed dum cogito, Alexandrum Trallianum lib. 7. cap. primo, & lib. vndecimo, cap. 1. pluribúſque aliis in locis eadem voce vſum: fit vt facilè putem vocem, ἰσικὸς, in Problematis mutari non debere. Quæ ratio vna, cum multis aliis, poterit quoque perſuadere, Problemata illa auctorem habuiſſe Alexandrum Trallianum, & non Aphrodiſienſem, à quo omnia ea mutuauit Macrobius, quæ 7. Satur. c. 8. de Iſicis diſputauit. Inſicia porro ſiue Iſicia, de quib. copioſe egit Apicius lib. 11. duplici modo fiebant: vel ex variis carnib. tritis & pipere commixtis, vt Athenæus quoque ſcribit: vel ex piſcibus diuerſis, ſicuti Alexander docet. Ex illorum generib. ſunt Salciciæ noſtræ non multùm nomine differentes. Erat quoque iis ſimile Tetrapharmacum, adeò imperatori Hadriano carum: quod ex faſiano, ſumine, perna, & cruſtulo

crustulo compositum fuisse narrat Spartianus. Horum verò similitudinem quandam referunt Botargę, quorum inuentorem extitisse Heliogabalum meminit Lampridius. Habuerunt quoque veteres aliud edulij genus, ἴτριον vocatum, cuius sæpenumero mentionem fecit Galenus, & alij. Id quomodo fieret, docuit Athenæus: apud quem in 14. Dipn. hæc leguntur: ἴτριον πεμμάτιον λεπτὸν διὰ σησάμου καὶ μέλιτος γινόμενον. quod genus hodie etiam passim in Sicilia, & in Calabria, præsertim apud Thurios populos conficitur, vbi olim Herodotus historiam suam condidit, & vbi magna Sesami, quam incolæ Giergiolenam vocant, copia nascitur; ita vt eo multis in cōdimentis, amygdalarum, quibus carent, loco vtantur: quo pacto Romę loco sesami amygdalæ in vsu habentur ad cōficienda itria, quæ & ibi, & in Calabria, Siciliáque Coppettæ nuncupantur. Quæ verò à Galeno Itria sæpius nominantur, hoc prorsus modo facta non credo, cùm ab ipso duplex genus tradatur, vnum ῥύμμα, alterum λάγανον vocatum: quibus iam compactis papauer inspergi solitum scribit in lib. de Simpl. med. puto tamen haud multùm dissimilia extitisse, illa præcipuè, quæ ῥυμματα vocata memorat. Ex quibus & ex lacte cùm placentas alias fieri consuesse scribat, ea omnino intelligit, quæ Liba à Romanis nominata tradit Athenæus. Vnde qui in primo de Semine Galeni lib. ἴτρια transtulit Liba. Felicianus, hanc rem ignorauit. Quanquam & Liba diuersimodè ab antiquis composita fuisse coniicere licet ex Catonis de Re rustica lib. quorum venditores Libarios Senecam (apud quem pro Libariis perperam Librarij legebantur) vocasse cum Cælio puto.

De Pane furnaceo error in Galeni interpretatione explicatus: & alter de Myrtidano Plinij detectus. Quid sit Tractа Plinio, & Athenæo. CAP. XII.

QVicunque Latinis auctorum interpretationibus contenti, Græcos eorum contextus intelligere non curant, quàm grauiter sæpenumero errēt, ex multis cognoscere licet. Sed hoc quod nunc de Pane furnaceo propositurus sum, nequaquam minimum est, tum quia panis, (vt Alexander in primo Probl. ex Homeri, ἄλφιτα μυελὸν ἀνδρῶν sępius vocantis, sententia scribit) inter ea, quæ nos nutriunt, primum locum tenet: tum quia non parum ad valetudinis & vitę conseruationem eius coctura refert. Galenus itaque in primo de Alimentis varias panis cocturas referens, hæc ait; κάλλιστοι μὲν αὐτῶν εἰσὶν οἱ κλιβανῖται, καθ' ὃν ὀπτῶνται τρόπον ἐπιτήδειοί τε, καὶ παρεσκευασμένοι πρὸς τὴν ὄπτησιν. ἐφεξῆς δὲ αὐτῶν οἱ ἰπνῖται, τὴν αὐτὴν ἐσχηκότες δηλονότι παρασκευήν. ἐπεὶ δ' οὐχ ὁμοίως ὀπτῶνται τὰ διὰ βάθος τοῖς κλιβανίταις, διὰ τοῦτ' αὐτῶν ἀπολείπονται. Quæ verba ita omnes, quos mihi videre contigit, interpretes, conuertunt, vt censuisse videantur panes Clibanitas Galeni esse Furnaceos nostros; *ἰπνίτας* verò eos, qui in paruis coquuntur furnis. Quam etiam sententiam multi deinceps nec infimi ordinis auctores disertè tenuerunt. Verumenimverò rem contrario modo sese habere, videlicet *ἰπνίτας* in furnis magnis, *κλιβανίτας* sub testis aut furnis portatilibus coctos panes fuisse, Galeni verba demōstrant: quando is panes ipnitas (sic mihi liceat loqui) iccirco inferiores clibanitis iudicat, quia illi non æquè extrinsecus, atque intrinsecus coquuntur, vt pani nostris furnis assato euenire ob immoderatum laterum fer-

uorem quotidie obſeruatur: hi verò non minùs intimas quàm extimas partes aſſatas habent, cùm parui furni blandiorem quendam calorem ob eorum tenuitatem acquirant, cuius meritò exactior coctura panis perficitur. Quam item ſententiam expreſſit Hippocrates, quando ſecundo de Diæta ſcripſit, panes clibanitas ſicciſſimos eſſe ob teſtæ humiditatem vniuerſam exugentis, calorem: ipnitas autem, quos rectè furnaceos tranſtulit Cornarius, magis nutrire, quàm verubus aut craticulis coctos, quòd minùs ab igne, quàm illi, vrantur. Quòd porro *κλιβανίτης* ſiue *κριβανίτης* panis à furnaceo differens fuerit, Plinius lib. 18. & Atheneus lib. 3. adeò clarè indicarũt, vt amplius quicquã de hoc dicere minime opus habeam. Illud addam, non eſſe medicis ignorandũ, panes noſtros, quos vere *ἰπνίτας* Hippocratis & Galeni facimus, non eſſe prorſus innoxios: eſſe autẽ innocẽtiores illos, qui ſub paruis teſtis coquuntur eo pacto, quo apud nonnullos homines Biſcocti parantur: quos ſi clibanitas panes appellemus, neque à veritate, neque à veterum appellationibus fortaſſe recedemus. Inter panum genera fuerũt, qui Tractam ab Athenæo & Plinio, voce (vt credo) Romana appellatã, adnumerarint. Sed ego iis aſſentire nequeo: licet putem fuiſſe quandam paſtæ farinaceæ ſpeciem, quæ pani adſimilabatur. Quòd ſi etiã noſtra antiquis cõferre par eſt, Tracta erat quædã mixtura ex fermento & farina conflata, quam manibus ſæpius in formam lõgam & planam trahebãt, vnde nomen tractæ emanauit. quod etiam hodie apud aliquos Italiæ populos durat, qui huiuſcemodi placentas ex fermento & farina cõpactas, ac deinde furnis coctas, Tiratas à trahẽdo populari vocabulo nominant. Plinij verba loco ſuprà citato hæc

ſunt: Durat ſua Piceno in panis inuentione gratia ex alicæ materia. eum nouem diebus macerant, decimo ad ſpeciem tractæ ſubigunt vuæ paſſæ ſucco. Athenæus autem ſic in 3. εἰς δ᾽ τὰ καπύρια, (καπυρίδια) καλύμβρα τράκτα μίξεις, ὥσπερ καὶ εἰς ἄρτον. Tracta in genere neutro pluralis numeri, vt Athenæus profert, etiam apud Catonem ſæpius nominata inueniuntur, & (& vt reor) ea ſunt, quæ hodie tortis ſubtus & ſupra coci ponunt, foliáque ſiue ſpolia vocant. Et quoniam Plinij facta eſt mentio, eius (ni fallor) errorem ſubiiciam: is enim libro 15. cap. 31. ſcribit, Veteres, antequàm piperis vſum haberent, loco eius baccas myrti vſurpaſſe. Quod cùm neque apud alios auctores hactenus mihi eam rem diligentiſſimè perſcrutanti legere contigerit, neque admodum rationi conſentaneum videatur: inde potuit faciliter Plinius errandi occaſionem cepiſſe, quòd (vt auctor eſt Galenus in Expoſ. voc ant.) myrtidanum plurimi πέπερι nominarent: quemadmodum Hippocrates fructum myrti myrtidanum & ipſe vocauit, ſicque piper ab aliis vocatum ſcripſit.

De aquis Veſicariis & Cæretanis. Galeni locus de templo Pacis malè à Giraldo intellectus. CAP. XIII.

MVltas habuerunt maiores noſtri balnearum aquas mirificas pro variis morborum generibus curandis: quarum nomina etſi hodie quoque apud auctores conſeruentur, ipſæ tamen à paucis cognitæ ſunt: ſicuti aquæ Nepeſinæ à Cælio Aureliano inter Italiæ nobiliores adnumeratæ: atque etiam Auguriæ: & præter has Veſicariæ ac Ferratæ à Scribonio Largo & Marcello Burdegalenſi nomi-

natæ: quæ postremæ cùm vbi fuerint à nemine adhuc notatũ viderim, me operæ precium factur ũ spero, si, quid sentiam, manifestum fecero. Scriptum itaque apud prædictos inuenitur auctores, in Thuscia aquas extitisse Ferratas, quę mirificè vesicęvitia emẽdabant, vnde Vesicariæ vocabantur. Locus verò Milonis Brochi, siue Gracchi, prętoris, hominis optimi, ad quinquagesimum ab vrbe lapidem erat. Has balneas olim Viterbienses esse putaui, quòd illæ sint in Thuscia, vesicæ morbis adhibeantur, & paulò minùs plúsve quinquagesimo lapide ab vrbe distent. Sed cùm anno superiore Centũ cellas, siue Ciuitatem veterem, Alexandrũ Farnesiũ Cardinalem maximum secutus, petiissem; locum conspicatus ab eo oppido duobus miliaribus distantẽ, vbi vestigia antiquarum balnearum, & amplissimi ædificij apparebant, volui diligentiùs omnia intueri: tandémq; reperi, vbi egregias aliquas balneas fuisse extructas, ad quas ex propinquis montibus per subterraneos cuniculos aqua ducebatur: vnde in eam cõiecturam veni, posse fieri, vt illæ essent aquæ Ferratæ à Scribonio & Marcello nominatæ. Ad quod credendũ plurib. rationib. inductus fui. Primò quòd locus ille sit in Thuscia. Secũdò, quòd ab vrbe quinquagesimo lapide, si via Cassia eò perueniamus, distet. Tertiò, quòd mõtes illi, à quibus deriuabatur, Ferrati etiam hisce tẽporibus vocentur, nempe quia ferrum ibi nascatur: vt aquas similiter vi ferrea præditas esse conueniat. Quartò, quòd incolæ morbos vesicæ interdum earum, aquarum beneficio curẽt: quãquam vsque adeò deturpatæ & imminutæ sunt, vt pauci illis vti velint. Postremò quòd nullus alius locus vrbi hodie propinquus cognoscatur, cui magis balnearum illarum cõditiones adaptari queãt.

Iam verò quales fuerint huiusmodi balineæ, ex iconographia cognoscetur, quam Pyrrhus Ligorius, totius antiquitatis omnium nostri temporis hominum vir peritissimus, ex situ acceptam apud se habet. Porrò Senanæ & Pantherinæ aquæ apud Cęlium Aurelianum, vt ego sentio, nullæ sunt aliæ, nisi quæ in Patauino & Senensi agris hodie celebrantur: quasi non Pantherinæ, sed Patauinæ legendum sit. De Cæretanis balneis, Strabonis tempestate ad curandas ægritudines varias maximè æstimatis, iam dubitaui. Nunc certior factus, Cære nobilissimam olim vrbem prope eas aquas fuisse sitam, quæ Sitilianæ hodie vocantur, ad credēdum permotus sum, huiuscemodi aquas antiquas quidē; immò ipsa Cęretana balnea à Strabone nominata esse: & quāquam multis temporibus latuerint, ac ferè nihil de illis ab auctoribus scriptū inueniatur; hisce tamen temporibus non parum celebrantur, ob mirificam opem quam in curādis omnigenis fere cutaneis affectibus quotidie pręstant. His de templo Pacis Romę errorem Gregorij Gyraldi subectam, qui auctoritate quadā Galeni falsò intellecta permotus, id ab ęgrotis frequentari consueſſe primo de Diis gentium libro scriptum reliquit: cùm nullibi legatur, in illo, aut in alio templo eos vnquam versatos, pręter quàm in insula Tyberina, vbi Aesculapij ædes sitæ erāt, & quodam alio loco in id exstructo, vt qui ad ludos Circenses venirent, si forte fortuna ægrotassent, haberāt vbi commodè curari possent. Sed ne videar sine caussa Gyraldum improbare, Galeni sentētiam in medium ponam, qui in principio libri primi de Differentiis pulsuum, medicos sui temporis coarguens, quòd de nominibus pulsuum futiliter contenderent, ait, sę-

penumero inter eos excitatas esse contentiones similes illis, quæ inter medicos in templo Pacis, vel super ægrotos disputantes oriri solebant. Etenim in templo Pacis conuenire consueuisse omnium rationalium artium professores ad disputandum, ipsemet Galenus in sermone de Libris propriis manifestum fecit: medicos etiam Romæ non raró super ægrotos digladiatos esse, videre est in pluribus eiusdem commentarijs. Verba Galeni citata à Gyraldo clara sunt. De medicis enim eum, quem dixi, sermonem habens, sic ait: πηλίκην οἴει μάχην ἔσεσθαι, ἢ δηλονότι τοιαύτην, οἵαν πολλάκις ὁρῶμεν ἐν τῷ τῆς εἰρήνης τεμένει, καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀρρώστων; id est, Qualem censes pugnã foresan talem, qualem sæpe videmus inter ipsos ortam in templo Pacis, atque etiam coram ipsis ægrotis? Attamen id ignorari nolo, alibi, quàm Romæ, languentes in templis quãdoque detineri solitos fuisse, vt curarentur. Quod locupletissimè testatus est Strabo in 8. Geograph. lib. vbi memorat, in Epidauro, Coa insula, & Trica, Aesculapij fuisse ędes, in quibus magna ægrotorum copia nutriebatur, tabellæque cum curationum inscriptionibus pẽdebant. An verò idem, vel quid simile fuerit Valetudinariũ, cuius loci habetur mentio apud Senecam lib. 1. de Ira, & apud Columellam lib. 11. cap. 1. 16. & lib. 12. cap. 3. 7. certè affirmare non audeo. Puto autem fuisse peculiarem locum in vnaquaque priuata domo, vbi serui tantùm infirmi curabantur, & detinebantur, eo pacto, quo hodie in monachorum cœnobiis simili muneri peculiaris locus dicatus conspicitur. Hisce adiiciam & illud, tempore Hippocratis consueuisse medicos in domibus propriis languentes alere, vt maiori sedulitate eos curarent: de chirurgis loquor: quales

fuisse omnes priscos medicos, satis compertum habent, qui in auctoribus antiquioribus & præsertim Hippocratis monumentis legendis sunt diligenter versati: immò vsque ad tempora Galeni etiam sibiipsis medicamenta parare solitos fuisse, multis ex eius commentariis colligitur, præcipuè verò ex vj. de Localib.med.cap.1.

Error in Aëtio correctus de Ficubus, & alia de ipsis. Columellæ de Embammate locus emẽdatus. CAP. XIIII.

VBi remedia exstinguendę siti demonstrat Aëtius lib.9. inter cetera, pro tollẽda eorũ, qui ab imbecillitate vires recuperãt, siti, ficus siccas secũdũ Cornarij translationẽ in cibo acceptas cõmendat. Quæ sentẽtia cùm semper mihi suspecta fuisset, quòd Hipp. in 2. de Diæta scribat, τὰ ξηρὰ σῦκα καυσώδεα: tandem antiquissimo vltra sexcẽtesimũ annũ codice mihi Messanæ, dũ ibi cum Alexandro Farnesio patrono meo essem, cõparato, inueni loco Siccarum, legi debere, Viridium. Sic enim cõtextus meus habet: δίψαν παύει σῦκα χλωρὰ ἐσθιόμενα. Ex quo loco, quemadmodum etiam ex multis aliis, perspectum esse potest, Cornarium habuisse codices valde deprauatos. id quod, si valetudo mihi concedet, intra paucos annos, magna eruditorum vtilitate, in Hippocrate, & Aëtio, ostensurum me polliceor. Ficus igitur virides sitim auferre non solùm medici dixerunt, & præsertim Hipp. loco citato, vbi σῦκα χλωρὰ ὑγραίνει tradit: necnon Plinius l.23.c.7. vbi siccas ficus sitim excitare, virides sedare, scribit: verùm etiam Martialis cognouit, scribens:

Chia seni similis Baccho, quam Setia misit,
Ipsa merum secum portat, & ipsa salem.

Post ficus, vt meminit Aristoteles 22. probl. 8. alij

vinum alij aquam potādam esse arbitrati sunt:& laudantium aquam,vt Heraclides Tarētinus apud Athenæum disserit, alij calidam aquam, alij frigidam esse potandam voluerunt. Qui calidam prætulerunt, his rationibus inducti sunt, quòd calida manus magis abstergit, quàm frigida. Vnde rationi consentaneum est, in ventriculo statim caloris beneficio ficus dissolui. Addebant,calidam aquam ficus extra corpus magis dissoluere, frigidam magis compingere:quasi è ficubus intrò acceptis idem eueniat. Qui verò frigidā superbibendam putabant, frigido dicebant poculo stomacho insidentes ficus grauitate deorsum ferri,& iccirco cùm illæ ob calorem stomachum malè afficiant, ac imbecillum reddant, eiusmodi noxas vitari. Qua ratione alij super potabant merum, persuasi nēpe,quòd promptè,quæ essent in vētre,deorsum propelleret. Oportere enim aiebāt post ficus multo densóque vti poculo, ne illæ in ventre commorarentur, sed in inferiores intestinorū partes celeriter deferrentur. Arist. quoque in Probl.ficubus superpotandū vinū credidit, quòd vt ignis paruus à magno extinguitur,sic exiguus ficuū calor à vini maiore vincatur,Idē commendatū fuit ab Hipp.3.de Dięta lib.in iis,quib. ob frigiditatē infirmus est stomachus. Non fuit absque vtilitate rusticorum institutum,quos tradis Galenus cōsueuisse ficus macerare aceto,quod earū viscíditatem magnopere corrigeret. Non inconuenit, vt hoc loco detegam errorem, qui hactenus in Columella à nemine,quem sciam animaduersus & emendatus fuit, præterquàm à Latino Latinio Viterbiensi, acris iudicij & singularis doctrinæ ac probitatis viro. In lib. enim 12. cap. 34 sic legitur,Qui scilliticum acetum facere volunt, decem bambatæ in tres am-

phoras musti mitis &c. Vbi quid significent eæ duæ dictiones, Decem bambatæ, nec Apollo sanè intelligeret. Quare illa verba, Qui scilliticum acetum facere volunt, extremis antecedentis capitis iungenda sunt; deinde titulus subsequentis capitis apponendus separatim, De Embammate: postremò incipiendum sequens caput, In tres amphoras musti. Hunc in modum clarissima erit Columellæ oratio. Qui eodem lib. cap. 55. Sinapim faciendi rationes plurimas docens, cuiusdam Sinapis ad Embāmata idonei mentionem fecit. Quod porro scripsit Vlpianus Embamma fuisse loco aceti, valde descriptioni Embammatis Columellę quadrat, cui magna aceti portio admiscetur. Sic etiam Latino intinctus nomine vsum Plinium reperio. Itaque Turnebum alioquin doctissimum probare nequeo, dum in 17. Aduers. l. c. 13. Bambatæ vocem non mutandam, leuibus quibusdam rationibus contendit.

Locus Plutarchi de Pithœgiis emandatus, & de Festo primæ Augusti diei. CAP. XV.

ROmanos vina, quæ annum saltem præteriissent, vt plurimùm bibere consueuisse, ita clarè scriptum habetur apud Galenum, aliosque auctores, vt superuacaneum iudicem, illud amplius demonstrare. Nam Vinalia festa degustandis vinis instituta xiij. Kal. Septemb. fiebant, vt Plinius scribit. Quæ autem idem ix. Kal. Maij fieri solita tradit, ab Ænea fuisse institnta, meminit Ouidius 6. Fastorum. Græci verò quòd eadem noua, necdum sextum mensem adepta, frequenter potarent, Galenus quoque testatus est, qui in com. supra primum de Nat. hum. rationes

varias exponens, quibus hieme pituita adeò copiosa in hominum stomachis gignitur: inter multas, quas recenset, eam ponit, quòd plurimi tunc noua vina bibant, quæ aptissima sunt in pituitam conuerti. Quare Plutarchi codicem in 8. Sympos. 10. deprauatum esse puto, vbi hæc in vulgatis leguntur: καὶ μὴν οἶνόν τε τὸν νέον οἱ πρωιαίτατα πίνοντες, ἀνθεστηριῶνι πίνουσι μηνὶ, μετὰ χειμῶνα, καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡμεῖς μὲν Ἀγαθοῦ δαίμονος, ἀθηναῖοι δὲ Πιθοίγια προσαγορεύουσι. Loco enim, μετὰ χειμῶνα, πρὸ χειμῶνος. restituendum ob id iudico, quoniam Gaza, cui in hac re fidem maximam adhibeo, contra nonnullorum opiniones ἀνθεστηριῶνα Nouembrem mensem fuisse contendit: πιθοίγια verò quòd mense Nouenbri celebrarentur, sicuti nostris temporibus in omni fere Europa vndecima Nouembris, quæ D. Martino dicata est, die, multi auctores testati sunt: & si Io. Grammaticus Ianuarij mense illud factitatum scribit. Quæ suprà dixi Vinalia xiij. Kal. Septembris Romæ fieri solita, ea puto, quæ passim hodie in Italia Kal. Augusti celebrantur. Vt enim festa illa in die, qua Fidicula sidus oriri incipit, Autumnúsque inchoat, ad tempestates leniendas (quemadmodum scribit Plinius libro 18. cap. 29.) instituta erant: sic nostris temporibus prima Augusti ad excantandam & auerruncādam mensis prauitatem fieri videntur.

De Oleo, & Butyro, Aphrogala, varia Galeni & aliorum explicata. Plinij locus correctus. CAP. XVI.

COquos, antequàm vel pisces vel carnes assarent, oleo inungere solitos, refert Galen᾽ 2. de Simpl. medic. Quod ideo ab ipsis factitatum credidit, ne exteriores partes vi ignis exustæ consumerentur,

interiorumque coctionem impedirent. Ego verò potiùs ob id factum existimo, ne carnium & piscium intestinus atque proprius humor extra flueret; sed intus cohibitus & coctus, iucundiorem cibum palato redderet. Oleum enim occludere extimos corporum meatus, quo minùs quicquam effluere queat, & Galenus fassus est, & Alexander, qui in Probl. ea ratione animalia insecta ab oleo enecari disputat, prohibita ex olei obstipatione natiua eorum spiratione. Hoc autem pacto assata intellexisse Aristotelem verisimile est, quando in 4. de Mixtorum affectibus libro, ea elixatis humidiora facit. Quamquam assata etiam fiunt intus humidiora, quando multo igne statim extimis crusta quasique lorica inducitur: vt idem Aristoteles 2. Probl. corporibus humanis sub sole & ad ignem vsu venire pluribus differit. Quòd deinceps oleo cocta non ita vtantur, vt Archidamus censebat, in hoc iure à Diocle damnatus, Auerroes Arabum omnium doctissimus in 5. Collectaneorum lib. monstrauit; vbi conterraneos suos oleo carnes omnes coquendi morem habuisse, quia sic delicatiores & meliores euaderent, pluribus docet. Olei mentionem non incongruè Butyri tractatio sequitur, nimirum, quòd apud gentes, quibus oleum deerat, butyrum etiam in vngẽdis post balnea corporibus pro ipso suppleret, vt notauit Galenus, nósque in libris nostris Gymnasticæ monstrauimus. Habuerunt quidem veteres varia butyri genera: sed pharmaci potiùs loco, præsertim apud nobiles, quàm cibi, illis in vsu erat: vt non immeritò Plinius butyrum gentium barbararum laudatissimum cibum, quíque diuites à plebe discerneret, appellarit. Hac námque ratione factum puto, vt Athenæus, qui in suo conuiuio

nullum cibi genus præteriit, butyri nunquam mentionem fecerit. Non possum certè mirari satis, cur Galenus Dioscoridi vitio verterit, quòd butyrum ex ouillo tantùm & caprino lacte trahi scribat; cùm, si eius litteram considerare velimus, nunquam ipsum negasse, quin & ex bubulo fieret: sed bonũ ex ouium atque etiam capratum lacte fieri censuisse reperiemus. Quæ sententia vera putari debet, quemadmodum verum est, caseum ouium & caprarum bonum esse. Dioscoridis mẽtem de butyro fortasse explicans Plinius, dixit, Plurimùm è bubulo, & inde nomen; pinguissimum ex ouibus fit, & ex caprino. Quo in loco Plinij verba quædam mihi suspecta redduntur, quoniam de butyri effectibus sermonem habens, hęc scribit: Natura eius astingere, mollire, replere, purgare. Nam præterquàm quòd duo ista sibi aduersantur, mollire & astringere, à nullo quoque auctore butyro astringendi facultatem attributam legi: neque id rationi & eius temperaturæ consonum videtur. Quo circa pro Astringere, Digerere, restituendum duco: cùm præcipua, quam butyro Galenus ascribit, facultas sit digerendi vis. Butyrum item ex equino lacte Scythas factitasse memoriæ mandauit Hippocrates, siue Polybus quarto de Morbis. Quod verò scribit Plinius libro vndecimo, cap. 41. Barbaras gentes consuesse lac in iucundum acorem condensare, & butyrum pingue, quod spuma lactis esset: nil aliud intelligit, quàm oxygala, & aphrogala apud Romanos plurimi æstimatum, & niue refrigerari solitum, vt Galenus septimo Methodi narrat: quorum postremum, Aphrogala scilicet, hodie apud multos inter suauissima edulia sub nomine Capitis lactis reputatur.

De Vino dulci, & de Coitu, Aristotelis, Plinij, & medicorum aliquot explicati loci. CAP. XVII.

VInum dulce neque inebriare, neque à frigore densari, scriptũ reliquit Arist. 4. Meteorol. quòd etiam confirmauit 3. Probl. sect. Hæc tamen sententia ab omnibus fere improbatur, quòd certa experientia constet, innumera propè vinorum dulcium genera reperiri, quæ insignem potoribus ebrietatem inducant. Vnde meliùs censuisse iudicant Hippocratem, hæc in 2. ad Sententias Gnidias libro scribentem: ὁ μὲν γλυκὺς ἧσσον ἐστὶ καὶ καρηβαρυκώτερος τοῦ οἰνώδεος, καὶ ἧσσον φρενῶν ἁπτόμενος. Sed neque Aristotelem male dixisse intelligemus, si, de quo dulci vino ab eo sermo habeatur, sciemus. Inuenio apud Plinium & Galenum, Protropum vinum, siue prodromum, quod ex Gnido & Lesbo Romam deuehebatur, maximo in precio habitum esse: non modò pro variis medicamentorum compositionibus, verùm etiam pro diuitum & nobilium mensis. Cuius etiam meminit Vitruuius lib. 8. cap. 3. vbi loco Protyri Protropi legendum, prudenter monstrauit Philander. Hoc autem erat mustum sponte defluens, antequàm vuæ calcarentur: quod protinus diffusum lagænis suis deferuere passi, postea in sole quadraginta diebus torrebant æstatis secutæ, ipso Canis ortu. Similiter factum inuenio olei genus quoddam gleucinum, & Lixiuiũ à Latinis vocatum. Erat id vinum maximè dulce, vt videatur quandoque inter dulcia primum locum tenuisse; quemadmodum Athenæus libro hisce testatur: Μιτυληναῖοι τὸν παρ᾽ αὐτοῖς γλυκὺν οἶνον πρόδρομον καλοῦσι, ἄλλοι δὲ πρότροπον. An verò mustum lixiuium Columellæ, siue vinum lixiuium, fuerit hoc protropum,

considerent alij. Ipse enim puto vinum quod Amos propheta cap. vj. in phialis vocauit, & quod Tertullianus lib. iiij. in Marcionem liquatum dixit, hoc ipsum protropum fuisse. Itaque cùm in Græcia protropum vinum dulce nuncuparetur, ibique præstantius, quàm alibi, nasceretur, atque tale minimè inebriare perspectum sit: ad credendum adducor, Aristotelem sub nomine vini dulcis, non quodlibet vinum dulcedine præditum, sed hoc vnum genus, Græcis quasi proprium, duntaxat comprehendisse. Quid enim ea verba sibi volunt, ὅτι δὲ ὀνόμασι οἶνος, ἔργῳ δὲ οὐκ ἐστι, nisi quòd vinum dulce, cuius mentionem facit ibi Arist. erat naturę cuiusdam inter vinum verum & mustum mediæ, cuiusmodi protropum fuisse innuit Plinius? vt quemadmodum mustũ haudquaquam ebrietatem parere in Probl. monstrauit Arist. & post ipsum luculenter comprobauit Plut. in Symp. quem Macrobius Sat. 7. Latinè loquentem fecit: pariter in 4. Meteorol. de vino dulci siue protropo idem enunciarit, nempe quòd vt temperatura à musto parum recedebat. sic etiam viribus ei simile existeret, Nisi potiùs libeat, pro Dulci ab Aristotele Passum acceptum esse, non tantùm quia Plinius illud inter dulcia collocat, sed quoniam Polybius in 6. auctor est, necnon Varro, & Gellius, Romanas mulieres vino interdictas huiuscemodi passum bibisse, quasi ab eo nullum ipsis periculum ebrietatis immineret. Ex Prob. Aristotelis aliud item mihi in mentem venit adnotare, apud quem 1. & 4. sect. coitum morbos quosdam ex pituita ortos curare legitur in hunc modum: Διὰ τί ἡ λαγνεία πρὸς κοσήματα ἔνια τῶν ἀπὸ φλέγματος συμφέρει. quæ verba transferens Gaza, semper λαγνείαν (nescio quo spiritu) immoderatum coitum est interpretatus.

Etsi namque ea vox, λαγνεία, interdum Hippocrati semen significet, vt Galenus in Expo. voc. ant. scriptum reliquit: nunquã tamen ab ea coitus immoderantiã designari certum est: tantominùs 6. Epid. com. 5. dum ait, λαγνείη τῶν ἀπὸ φλέγματος νόσων ὠφέλιμον. & 1. de Diæta, scribens. λαγνεύειν δὲ ὕδατος ἐφόδων γινομένων πλείονα. Vnde Aristoteles problematis sui occasionem accepisse videri potest, & vnde quoque Dioclem, ab Atheniensib. (vt scribit Theodorus Priscianus) Iuniorem Hippocratem vocatum, sua mutuasse puto, cùm in epist. Ad Antigonum Regem scripsit, solstitio hiemali, quando plurimùm exuberat pituita, concumbendum esse. Hæc etenim sententia non solùm pro vera accipitur à Galeno & Auicenna, modò vires sint firmæ: sed etiam ab eodem Hippocrate duobus exemplis valde confirmatur. Quorum alterum est Timocharis, quem in 5. Epid. refert, hieme à catarrho in nares maximè defluente solicitatum, coitu omnem humorem exicasse. Alterum est Hicippi, quem refert in 4. Epid. nocturnam pollutionem, dum febricitaret, sæpenumero passum, nullum nocumentum subiisse, imò leuatum esse. Vt malè censuisse videatur Petrus Apponensis, quando problema Aristotelis exponens, coitum quemcunque in febribus semper obesse scribit. Sicuti quoque damnari meretur Clinias ille Pythagoricus, quem refert Plutarchus 3. Sympos. interrogatum, Quando mulieribus commisceri expediret? Tunc præsertim, respondisse, quando quis damnum aliquod pati velit. Quãquam idem Plutarch. lib. de Tuenda val. apud Stobæum ser. 99. sic ait, ὅτι ἄειστα λέγε), τὸ τροφῆς ἀκορεστίαν καὶ πόνων ἀοκνίαν, καὶ σπέρματος ὑσίης τήρησιν, ὑγιεινότατα εἶναι· illud autem planè absurdum videtur, quod in fine

vij. Epid.

vij. Epid. ſcriptum eſt hiſce verbis ἢ πορνεῖν ἄχωμος δυσεντερίης, ἄκος niſi dicamus pluribus affectionibus nomen dyſenteriæ eſſe impoſitum, atque inter alios ſic ſanguinis per aluum à iocinore præ copia expulſi fluorem vocari, in quo forſan copioſus coitus contulerit, nimirum quo ſanguinis copia inſigniter minuatur. Aut potiùs dicamus locũ eũ mendoſum eſſe.

De variis Vini antiquorum temperaturis pulchra quædam. Locus Hippocratis illuſtratus, & alius Athenæi correctus, Heſiodique ſententia interpretata.

CAP. XVIII.

Vinum aquæ primùm miſcere cœpit Staphylus Sitheni filius, vt ſcribit Plinius: vt verò Athenæus ex Staphylo, Melampus. Sed huiuſcemodi mixtio longis temporum interuallis non paruam varietatem accepit, tum à natura vini, tum à natura bibentium, tum etiam à tempore quo potabatur. A natura vini primùm variata eſt mixtio, quando Maroneum vicies tanto aquæ addito ob eius vim miſcendum eſſe voluit Homerus; cuius generis vini facultas vigorque indomitus etiam Muciani ter Conſulis tempore durabat, qui eius ſextarios ſingulos octonis aquæ miſceri comperit. Sic enim Falernum Indomitum vocauit Iuuenalis, quod vix & ipſum multa aqua domaretur; vt Galenus aliud ὀλιγοφόρον, quod pauca aqua vincebatur, Atqui communes vini temperaturas tres extitiſſe, ex prouerbio antiquo, ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ τέτταρα, monſtrat tertio Sympoſ. Plutarchus, vbi ait; Qui Dionyſij harmonias callebant, eos tres vini cum aqua conſonantias aſpexiſſe, ſeſquialteram, diapaſon, & diateſſaron.

πέντε namque hemioliam denotasse, quæ efficiebatur tribus aquæ partibus duas vini addendo. τρία indicasse diapason quæ fiebat, vni vini parti duas aquæ immiscendo. τέτταρα diatessaron significasse, quæ nascebatur ex tribus aquæ partibus, & vna vini simul temperatis. Addit idem Plutarchus, postremam & sesquitertiam portionem tanquam remissam & sobriam iis in vsu fuisse, qui in Prytaneo dominabantur, & qui Philosophiæ aut contemplationibus incumbebant: nempe quos mente præditos atque sobrios esse conueniebat. De qua etiam temperatura Ion poëta apud Athenæum sermonem faciens, dicebat.

Εὑρὼν ὁ μάντις Παλαμήδης ἐμαντεύσατο
Γλῦν ἔσεσθαι τοῖς Ἕλλησι πίνουσι τρεῖς
Πρὸς ἕνα κυάθους·

Alios verò à prædictis eam mixtionem effugisse: vnde Menander apud Athenæum,

—— οὐ γὰρ αὖ ποτε
Ἔπινον τρεῖς ὕδατος, οἴνου δ' ἓν μόνον.

Temperaturam porrò, quæ ex duabus aque partibus & vna vini mixtis conficiebatur, mentem turbare, & leuem quandam ebrietatem inducere creditum; eam autem, que ex duabus vini partibus aque tribus mixtis sub πέντε complexa contemperabatur, somnum inducere, curarum obliuionē parere, passiones sedare, dictum. Sed illud, πέντε πίνειν, secus intelligi debere, Athenæus censuit, qui hanc mixtionem ex duabus vini partibus & quinque aquæ factam fuisse scripsit, atque id comprobandum nonnullorum poëtarum testimonio vsus est, sub his verbis: οἱ δὲ ἐπιτεταμένως χρώμενοι τῷ ποτῷ, δύο οἴνου ἔπινον πρὸς πέντε ὕδατος. Νικοχάρης γοῦν ἐν Ἀμυμώνῃ πρὸς τοὔνομα παίζων ἔφη. Οἰνόμαος σοὶ χαῖρε, πέντε καὶ δύο κἀγώ τε καὶ συμπόται γενοίμεθα. τὰ παραπλήσια

εἴρηκε καὶ ἐν λημνίαις. Ἀμειψίας δὲ ἐν ἀποκοτταβίζουσι· ἐγὼ δὲ Διόνυσος πᾶσιν ἡμῖν εἰμὶ, πέντε καὶ δύο. Εὔπολις ἐν αἰξί· Διόνυσε χαῖρε μή τι πέντε καὶ δύο. Ἕρμιππος θεοῖς, Ἐπειδὰν ὅταν πινώμεθ' ἢ διψώμεθα εὐχόμεθα. πρὸς τοῦθ' ὁ οἶνος ὤν κεράσας φέρει, Οὐκ αὐτὸς καὶ πολλοὺς γῶ φέρων παίζων ἅμα κ' αὖθις γελῶντας τοῦτο πέντε καὶ δύο. Qui meraciùs bibere volebant, præter dictas mixtiones ex aduerſo quinque vini partes duabus aquæ miſcebant. Id quod Athenæus idem Anacreontis auctoritate ſic comprobat: παρὰ δ' Ἀνακρέοντος, (ita enim ſcribendum, & non εἰς, vt in vulgatis legitur, neque, vt legunt, qui Anacreontē reſtituere ſunt profeſſi) οἴνου πρὸς δύ' ὕδατος. ἄγε δὴ φέρ' ἡμῖν, ὦ παῖ, κελέβην ὅκως ἄμυστιν προπίω, τὰ μὲν δύ' ἐγχέας ὕδατος, τὰ πέντε δ' οἴνου κυάθους, ὡς ἂν ὑβριστιῶσαι ἀνὰ δηὖτε βασσαρήσω. Euſtathius in κ. com. Odyſſeæ paullò diuerſius prouerbium illud eſt interpretatus, vbi ait, τρία ſignificaſſe vnius vini cyathi cum duobus aquæ confuſionem; πέντε duorum vini cum tribus aquæ; τέτταρα totidem vini quot aquæ: quod dicitur & ab Hippocrate, & apud Athenæum, ἴσον ἴσῳ. Ab his verò extitiſſe & quartam bibendi rationem, vt ſi quis merum bibere maluiſſet; quam παρέλκειν afferre, ſicuti ſuperiorum trium mixtionum duas priores hominum ſanorum eſſe, & tamen hilarorum, poſtremam inſanorum, ſcripſit. Poteſt alia fortaſſe non inepta prouerbij, ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα, explicatio afferri; quòd illo vetaretur quartum cyathum, ſiue vltra quintum potari, ſed vel tertium duntaxat, vel vſque ad quintum. Scribit Plinius à Democrito conditum eſſe volumen, quare cyathi quaterni & ſextarij non eſſent potandi. Eubulus quoque apud Athenæum quartum cyathum ὕβρεως, ſextum κώμου, & poſt hunc alios aliorum vitiorum eſſe maiorum

fecit; vt intelligere possimus, quartum cyathum nunquam laudatum. A natura bibentium quoque variata fuit vini temperatura: quoniam sani & natura calidi ac desides maiorem aquæ mensuram adhibebant: ex aduerso frigidi, debiles, & exercitati minorem. Et propterea senes (vt disputat Plutarchus) qui magis mero gaudent, meraciorem mixtionem semper sicuti inueniuntur: idque Achilles apud Homerum animaduertens, cùm Phœnicem & Vlyssem senes esse, ac in armis tota die occupatos, ob idque non aquoso, sed meraciore vino, quẽadmodum ceteros senes, gaudere sciret, vino paucum aquæ misceri iubet, sub hisce verbis, ζωρότερον δὲ κέραιρε. qua voce vsus est quoque Hippoc. lib. de Exectione, item de Nat. mulieb. & alibi. Etsi non defuerint, quibus apud Plutarchum hanc Homericam sentẽtiam in diuersos trahere sensus placuerit. In anxietudine, oscitatione, & horrore, dicebat Hippocrates, οἶνος ἴσος ἴσῳ πινόμενος λύει τὴν νοῦσον; videlicet vinum pari aquæ portione epotum soluit morbum. quam mixtionem appellans meraciorem Galenus sub his verbis, ἕκαστον οὖν τῶν εἰρημένων οἴνου πόσις διαφυλάττει ἀκρατεστέρου, demonstrat similem vini temperiem magis mero ceteris accessisse. Quòd ferè semper in ceteris mixtionibus aquæ mensuram vinum superaret [ἀκρατέστερον] merum, vel mixtionem mero magis accedentem designaret, etiam ex his apud Athenæum verbis liquet: καὶ προελθὼν, τὴν ἀκρατοποσίαν σκυθικὴν καλεῖ πόσιν. ἄγε δ᾽ ὅτε μηκέθ᾽ οὕτω πατάγῳ, τε κἀλαλητῷ σκυθικὴν πόσιν. παρ᾽ οἴνῳ μελετῶμεν, ἀλλὰ καλοῖς ὑποπίνοντες ἐν ὕμνοις. καὶ λακεδαιμόνιοι δὲ ὥς φησιν Ἡρόδοτος ἐν τῇ ἕκτῃ, Κλεομένη, τὸν βασιλέα Σκύθαις ὁμιλήσαντα, καὶ ἀκρατοπότην γενόμενον, ἐκ τῆς μέθης φησὶ μανῆναι. καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ λάκωνες ὅταν βούλωνται ἀκρατέστερον πίνειν, ἐπισκυθίσαι λέγουσι. De-

nique ſecundum tempus vini mixtiones diuerſas fuiſſe conſtat, cùm præter medicorum præcepta, qui dilutius æſtate, meracius hieme bibendum voluerunt, etiam veterum mores atteſtentur. De liberis & ingenuis loquor: quoniam me non latet, Catonem præcepiſſe, vt mãcipia, & vniuerſa ruris familia hieme aquoſius & parcius, vere & æſtate, quando magis laborarent, largius ac meracius potarent; quo modo Heſiodi ſententiam interpretandam puto, qui meracis potionibus per viginti dies ante Canis ortum, totidemque poſteà vti ſuadet.

De Infibulatione: & quid ſit apud Galenum, Dicere pedem. CAP. XIX.

QVód veteres fabulas tam tragicas, quàm comicas, non ſermone, vt hodie fit, ſed altis vocibus cantibúſque recitarent, præter Ariſtot. in Prob. atque aliorum auctorum teſtimonia, Galenus quoque noſter affirmauit; vbi comœdos ac tragœdos ad conſeruandam vocem frequentibus balneis & laxantibus edulijs vſos narrat. Quo in loco mirari ſoleo, cur illud artificij genus prȩterierit, quod antiqui ad tuendas hiſtrionum voces in vſu habebant, Infibulationémque nuncupabant; quæ tametſi valetudini quoque inſeruiret (vt Celſus ſcribit) virginéſque apud leones à ſeruis defenderet (quemadmodum hoc tempore eunuchorum euiratio penes aliquas nationes, & equarum infibulatio apud veterinarios) præcipuus tamen eius finis extitit, ne coitum exercere poſſent, quem in mutandis atque corrumpendis vocibus quantum momenti habeat, nemo ignorat. Neque verò adoleſcentes tantùm (vt ait Celſus) infibu-

latos, verùm etiam adultos, & quod maiori admiratione dignum, verpos ac recutitos credo, cùm à Iuuenale sic scriptum legatur Satyra sexta:

Soluitur his magno comœdi fibula. &,
Si gaudet cantu, nullius fibula durat
Vocem vendentis Prætoribus.

Nec non à Martiale libro 7. Epigrammatum:

Meniophili penem tam grandis fibula vestit,
Vt sit comœdis omnibus vna satis: & iterum,
Dum ludit media populo spectante palæstra,
Heu cecidit misero fibula, verpus erat.

His omnibus admoneor, vt locum Galeni à paucis intellectum in medium proponam, qui in fine secundi libri de Motu musculorum, de exsufflatione sermonem habens, hæc ait: δέονται δ' αὐτῆς μάλιστα μὲν αὐλητὰι, καὶ σαλπιςαὶ, καὶ κήρυκες, ὅταν τὸν καλούμενον πόδα μέλλωσιν ἐρεῖν. Quod etiam confirmauit vj. Epid. com. 4. tex. 24. his verbis: ἐὰν δὲ καὶ ὁ θώραξ ὅλος ἦ μέγας, οὐ μόνον μεγαλοφώνυς ἐργάζεται τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ πλεῖςον φωνεῖν δυναμένοις ὥσπερ οἱ κήρυκες, ὅταν τὸν καλούμενον πόδα λέγωσιν. Huic enim haud multum dissimilem esse vocis aut sonitus eleuationem, quem interdum iidem tibicines agunt, ex hoc Gal. viij. Anatom. admin. cap. v. apertè satis colligitur: ὡς οὖν οἱ κήρυκες, ὅταν μέλλωσιν αἴρειν τὸ φθέγμα, πλεῖςον εἰσπνέουσι. Vt verò οἱ καλούμενοι πόδες instituti essent, & ad quid inseruirent, explicuit Iullius Pollux lib. 4. cap. 12. quamquam paullò diuersa à nobis sentire videtur: aut potius is locus ita est corruptus, vt intelligi rectè nequeat, qui sic habet: εἰς δὲ φιλοτιμίαν τῶν ἐπ' αὐτὸ περιελθόντων οἱ καλούμενοι πόδες ἐνομοθέτησαν, ἥεσχον ἔχοντες εἰς μῆκος πνεύματος, καὶ πολλῶν τῶν περὶ τοὺς νέους οἰκοδομημένων ἔκδοσιν σφαιρείας ξυνὸς δεομένων. Iam verò quid esset, Vocatum pedem dicere, quem decantabant tibici-

nes, tubicines, ac præcones, nondum rectè à quoquam explicatum obseruaui. Coniicio tamen fuisse quoddam concitatissimi sonitus cantusque genus, haud absimile illi, quo nostri ad excitandas pugnas vtuntur: perinde ac Dicere pedem, aliud nil foret, quàm sono vel cantu vehementissimo ad pedes vel in pugna vel in cursu agendo mouendos inflammare. Qua in re non exigua exsufflatione opus esse animaduerterunt illi, qui horum buccas distentas, inflatas, ac rubentes quotidie inspiciunt hoc forsan etiam voluisse significare Hippocratem verò simile est, cùm in lib. de flatibus dixit cytharœdos vdi vocem intendere oportet attrahentes spiritum externum foras eum propellere, & magnam vocem edere, prout spiritus durat.

Ramex quid sit apud Plautum. Historia Domnini. Nonnulla de Varicibus & Hirudinibus. Locus Plinij emendatus. CAP. XX.

RAmices apud medicos propriè venas tumidiores atque crassiores, alio vocabulo Varices nuncupatas, quæ vel tunicis testiculos vestientibus, vel ipsi scroto innascuntur, significare, neminem latere puto. Quid autem Ramex apud Plautum significet, paucis adhuc cognitũ vidi. In Mercatore namque Acanthio seruus post cursum ab se factum, sic Charinum alloquitur, Placidè volo acquiescere; „ Tua caussa rupi ramices, iam dudum sputo san- „ guinem. In Pænulo quoque Agorastocli tar- „ ditatem exprobranti respondent aduocati. Tua „ caussa nemo nostrûm est suos rupturus ramices. „

Vbi si cui placeat pro ramicibus varices genitalium intelligere, quo modo sententiam suam tueri queat, nō facilè video. Quis quæso nescit, sputum sanguinis minimè ramices scroti consequi? quis item, resinam ex melle Ægyptiam deuorare, quod Charinus ludens consuluit Acanthioni, earundem remedium esse fateatur? nempe quas sola chirurgica operatione curari magni medicinæ auctores docent. Nonius Marcellus credidit, ramices Plauto esse pulmonum venas. Ego verò aliter sétio: esse scilicet ramices apud Plautum venas pectoris latas: quas fortasse sic nominat, quòd populari ac rustico vocabulo quæque venæ amplæ, vt varices nuncupatæ, etiam ramices vocarentur. Quòd verò in pectore, ac etiam in pulmone varices fiant, atque interdum magno hominum periculo rumpantur, ita clarè explicatum habetur ab Hippocrate siue Polybo in lib. 1. de Morbis, vbi de empyemate tractatur, & lib. de Internis passionibus, vt nemini ea de re dubitare liceat. Hoc in loco Domnini philosophi Platonici Syri historiam à Suda relatam subnectere placet, cui sæpe sanguinem expuenti, cùm Æsculapij Athiensie oraculum respondisset, vt ob valetudinem recuperandam carnibus suillis vesceretur frequenter: ille, etsi patria lege prohiberetur, semper tamen vsus est, & nunquam amplius expuit, nisi quando vel vno die ab earum carnium esu abstinuit. Varices ab Hippocrate ἰξίας appellari auctor est Galenus in Antiq. voc. exp. quam vocem non semel deinceps ab Aristotele vsurpatam esse inuenitur, vt 4. par. Probl. 22. & 10. partic. Prob. 30. necnon 3. de Hist. animal. cap. 19. & 11. vbi dum à varicibus occupatos minùs caluitio tentari, caluósque à varicibus captos interdum capil-

los resumere scribit, eam Hippocratis sententiam interpretari, aut potiùs moderari videtur, qua Galenus 6. Aphor. 34. vt falsam iure merito damnat. An porrò βδέλλα Hippocrati aliquando venam varicosam significarit, quemadmodum Dioscoridem censuisse, Galenus affirmat, nondum animaduerti. Certè locus ille Prorrheticorum, in quo Hippocrates τὴν βδέλλαν memorat, multùm abest, vt vel Dioscoridi, vel alicui alteri ipsum sequenti faueat, cùm hirudinem ibi significari nullo modo dedeceat. Herodotus, cuius dialectos Hippocraticis omnino adsimilari omnes eruditi sciunt, de Crocodilo in Euterpe sermonem habens, eiusdem vocis in simili propè casu mentionem facit his verbis: ἅτε δὴ ὦν ἐν ὕδατι δίαιταν ποιεύμενος, τὸ στόμα ἔνδοθεν φορέει πᾶν μεστὸν βδελλέων. τὰ μὲν δὴ ἄλλα ὄρνεα καὶ θηρία φεύγει μιν, ὁ δὲ τροχίλος εἰρηναῖόν οἱ ἐστί, ἅτε ὠφελεομένῳ πρὸς αὐτοῦ. ἐπεὰν γὰρ ἐς τὴν γῆν ἐκβῇ ἐκ τοῦ ὕδατος ὁ κροκόδειλος, καὶ ἔπειτα χάνῃ (εἴωθε γὰρ τοῦτο ὡς ἐπίπαν ποιέειν πρὸς τὸν ζέφυρον) ἐνθαῦτα ὁ τροχίλος ἐσδύων ἐς τὸ στόμα αὐτοῦ καταπίνει τὰς βδέλλας. ὁ δὲ ὠφελεόμενος ἥδεται, καὶ οὐδὲν σίνεται τὸν τροχίλον. Quam historiam paullò diuersius referri ab Aristotele 9. de Histor. animal. cap. 6. haudquaquam me latet. Veruntamen βδέλλαι Herodoto non venam varicosam faucibus inexistentem, sed hirudinem ipsis infixam designare, nemo non dixerit.

Locus Athenæi correctus ex Aristotele: & nonnulla de Canitie, & de capitibus Ægyptiorum, ex Herodoto.

CAP. XXI.

Athenæus lib. 15. Dipnos. vbi de vnguentis tractationem instituit, Aristotelem citat, in Quæst.

naturæ ſcribentem, perfuſos vnguentis citiùs caneſcere, quoniam aromata exciccant, ſiccitate autem canities gignitur; vnde etiam efficiatur, vt polia celerem canitiem inducant. ſic enim in fragmento legitur, quod à Gulielmo Cantero ex Farneſiana bibliotheca acceptum typis excuſum eſt: διὸ καὶ τὰ πόλια θᾶττον πολιὸς ποιεῖ. Idem etiam à Clemente Alex. lib. 2. Pædag. cap. 8. relatum inuenitur. Quo in loco duo mihi non parua animaduerſione digna cenſentur. Vnum eſt, ea quæ ex Quæſt. natur. Ariſtotelis apud Athenæum citantur nec in Probl. eiuſdem, nec alibi, neque in libro Theophraſti περὶ ὀσμῶν inueniri; ex quo coniicio, perperam locum illum citari. eo magis, quòd Diogenes Laërtius, in catalogo operum Ariſtotelis, Quæſtionum naturalium mentionem nullam facit; & quod ibi ex eius ſententia aſſerit Athenæus, canitiem à ſiccitate gigni, tantum abeſt, vt illius placitis conſentiat, vt 5. de Gener. animal. cap. 5. ex profeſſo aduerſus eos diſputet, qui à ſiccitate canitiem ortum ducere putabant, quam non ab ea, ſed à putredine ſola produci, pluribus argumentis monſtrat; vt facilè ſic iudicatu, quæ in Athenæo Ariſtoteli adſcribuntur, minimè ipſi conuenire. Alterum, quod animaduerti volo, eſt, an Polia canitiem inducant. Nam aliquando credidi poſſe eam ſententiam defendi, tum quia polio canities, quæ in ſummo huiuſcemodi plantæ cacuminæ pendet, nomen fecit; tum quia polium non pauca ſiccandi vi pollet, quam canitiei cauſſam exiſtere ibi diſputatur. Verũ enim verò Fuluius Vrſinus, vir doctiſſimus, oſtenſo mihi antiquiſſimo manuſcripto Athenæi codice; in quo pro τὰ πόλια, τὰ πίλια. reſtitutum erat, perſuaſit vt crederem, fortè ſic legendum eſſe: quan-

do præſertim Ariſtoteles 3. de Hiſtor. animal. cap. 11. necnon 5. de Gen. animal. cap. 5. pileos citiùs canitiem producere aſſeuerat, hac oratione: ὅτι δὲ γίγνεται ἡ πολιὰ σῆψίς τινι, καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν, ὥσπερ οἴονταί τινες, αὔανσις, σημεῖον τοῦ προτέρου ῥηθέντος, τὸ τὰς σκεπαζομένας τρίχας πίλοις ἢ καλύμμασι, πολιοῦσθαι θᾶττον. τὰ γὰρ πνεύματα κωλύει τὴν σῆψιν, ἡ δὲ σκέπη ἀπνοιαν ποιεῖ. Quanquam nec huiuſcemodi correctio mihi plenè ſatisfacit: ſi quidem Athenęi mens eſt monſtrare, à ſiccitate canitiem gigni: quomodo verò id argumento pileorum probare queat, non cognoſco nimirum quos non ſiccando, ſed prohibita tranſpiratione corrumpendo canitiem facere conſtat. Niſi hac quoque in re dicamus, vt multa, ſic & ea in Athenęo probabiliter diſputari. Pileorum effectus ad memoriam reuocant, quę ab Herodoto de Aegyptiorum capitibus in Thalia referuntur hoc modo: θῶμα δὲ μέγα εἶδον πυθόμενος παρὰ τῶν ἐπιχωρίων. τῶν γὰρ ὀστέων περικεχυμένων χωρὶς ἑκατέρων τῶν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ πεσόντων, χωρὶς μὲν γὰρ τῶν Περσέων ἔκειτο τὰ ὀστέα, ὡς ἐχωρίσθη καταρχάς, ἑτέρωθι δὲ τῶν Αἰγυπτίων αἱ μὲν τῶν Περσέων κεφαλαὶ εἰσὶν ἀσθενέες οὕτω, ὥστε εἰ θέλεις ψήφῳ μόνῃ βαλεῖν, διατετρανέεις· αἱ δὲ τῶν Αἰγυπτίων οὕτω δή τι ἰσχυραί, ὡς μόγις ἂν λίθῳ παίσας διαρρήξειας. αἴτιον δὲ τούτου τόδε ἔλεγον, καὶ ἐμέ γε εὐπετέως ἔπειθον, ὅτι Αἰγύπτιοι μὲν αὐτίκα ἀπὸ παιδίων ἀρξάμενοι ξυρεῦνται τὰς κεφαλάς, καὶ πρὸς τὸν ἥλιον παχύνεται τὸ ὀστέον· τωὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ τοῦ μὴ φαλακροῦσθαι αἴτιον ἐστί. Αἰγυπτίων γὰρ ἄν τις ἐλαχίστους ἴδοιτο φαλακροὺς πάντων ἀνθρώπων. τούτοισι μὲν δὴ τοῦτο ἐστὶ αἴτιον ἰσχυρὰς φορέειν τὰς κεφαλάς. τοῖσι δὲ Πέρσῃσι, ὅτι ἀσθενέας φορέουσι, αἴτιον τόδε· σκιητροφέουσι ἐξ ἀρχῆς πίλους τιάρας φορέοντες. Vt autem etiam qui litteras Græcas non callent, Herodoti ſententiam de pileis caluitiem patientibus, & de Aegyptiorum capitibus cognoſcere queant, Latina verba ſubiungam. Ibi ego „

„ rem mirandam vidi ab indigenis edoctus; Ossa eo-
„ rum, qui in acie ceciderunt, quum iacerēt fusa, vt ab
„ initio distincta fuerant, seorsum erāt Persarum, alior-
„ sum Ægyptiorum: sed Persarum capita adeò fragilia
„ sunt, vt si velis ferire, vel solo calculo perforare possis:
„ Aegyptiorum autem ita firma, vt ea vix ictu lapidis
„ elidas. Cuius rei caussam, hanc illi reddebant (facilè
„ mihi persuadentes) quòd Aegyptij statim à pueris
„ capita radere incipiunt; & os capitis ad solem reddi-
„ tur compactum: quæ eadem caussa est nō caluescen-
„ di; nam ex omnibus hominibus paucissimos quis
„ Aegyptios caluos videat. His igitur hoc causæ est, cur
„ robusta capita gestent. At Persis cur fragilia sint capi-
ta, id in caussa est, quòd à principio in vmbra nutriti
assuefiunt operire capita, gestantes pilea, & tiaras.

De Mensuris potus antiquorum & ordine earundem. CAP. XXII.

VAriis mensuris antiquos potasse, non me latet, sed ex eis tres potissimùm obseruare soleo, Sextātem, Deuncem, & Trientem, quarum duas rariùs, tertiam frequentiùs, & à pluribus, in quotidiano victu vsurpatam puto. Sextante temperatos ac valetudinarios, Deunce intemperatos & bibaces potasse, valde vero simile est. Nam Suetonius auctor est, Augustum Cæsarem sextante bibisse, eumque sexies tantùm in conuiuiis publicis ori admouisse. Martialis item de seipso & Cinna:

Sextantem poto, tu potas Cinna deuncem,
Et quereris quòd non Cinna bibamus idem.

Item de Lusco bibone, ad Aulum:

Potor nobilis, Aule, lumine vno

Luscus Phryx erat, alteróque lippus.
Huic dicit medicus, Bibas caueto:
Vinum si biberis, nihil videbis.
Ridens Phryx, oculo, Valebis, inquit.
Misceri sibi protinus deunces,
Sed crebros iubet. Exitum requiris?
Vinum Phryx, oculus bibit venenum.

Ex quibus in eam facilè venire coniecturam possumus, Deuncem siue vnciarum vndecim calicem, ebriosorum potiùs & intemperatorum hominum, Sextantem verò temperatorum mensuram extitisse. Ceterùm quòd in communi omnium ferè vsu esset crater, quinque paullò plus minúsve vnciarum, appellatus Triens, ideo mihi pro comperto habendum videtur; quoniam Poëtæ, qui omnibus aliis auctoribus meliùs, veterum, in edẽdo præsertim & bibendo, mores expresserunt, cùm de huiuscemodi potus mensuris vasísque loquuntur, ferè semper trientes nominant.

Prop. li. 3. *Cùm fuerit multis exacta trientibus hora*
Pers. sat. 3. *Sed tremor inter vina subit, calidũque triẽtẽ.*

Martialis verò, quem ceteris copiosiùs de hisce rebus lusisse apparet, lib. I.

Crebros ergo bibas licet trientes.

& lib. 4. *Sed nec post primũ legat hæc, summúmve triẽtẽ,*
Sed sua cùm medius prælia Bacchus amat.

& lib. 9. *Septem post calices Opimiani,*
Denso cùm iaceam triente blæsus.

& lib. 10. *Candida Setini rumpant crystalla trientes,*
Dormiat in pluma nec meliore Venus.

&, *Cùm potes amethystinos trientes.*

item lib. II. *Misce dimidios puer trientes.*

&, *Et numerat nostros adstricta fronte trientes,*

Tamquam de cella sit cadus ille sua.

& lib. 14. *Setinos moneo nostra niue frange trientes,*

Pauperiore mero tingere lina potes.

&, *Setinum, dominæque niues, densique trientes,*

Quãdo ego vos medico nõ prohibẽte bibã.

Vnde coniicere quiuis poteſt, calices quotidianos, & à cunctis ferè pro potu vſitatos, trientes fuiſſe, quæ erat quarta ſextarij pars. Ex quo etiam ad credendum inducor, ſextarium forſan eam fuiſſe potus menſuram, quam in cœna quotidie ſumebãt, quámque in quatuor partes, ſiue in trientes quatuor diuidebant. Quanquam nòn ignoro, interdum nullam eſſe in bibendo ſeruatam menſuræ rationem: quemadmodum inuitat Martialis Caium Poculum lib. 11.

Quincunces, & ſex cyathos, beſſemque bibamus,

Caius vt fiat Iulius & Proculus.

& quemadmodum in conuiuiis publicis factitatum, rationi conſentaneum eſt: in quibus refert Alexander Trallianus libro Probl. 1. inſtitutum eſſe, vt contrariis poculis vterentur; in principio ſcilicet minutis, in fine verò amplioribus. Vt enim epularum gratia, in quibus frequẽtiùs bibere decebat, veteres crebriùs potarent, à paruis calicibus inchoabant, & in capaciores deſinebant. quippe cùm parua implere ſatis, vbi potare liberaliſſimè liberet, nequirẽt. Quòd ſi ab amplioribus incepiſſent, ocyùs repleri neceſſe erat, & ſubinde minùs potare. Si quidem natura à largo protinus hauſtu accepto veluti expleta, copiam omnem ſubſequentem contemnit: ex aduerſo, ſi paruus poculis aſſueta paullatim ampliora exhibeãtur, facilè copiam quamcunque ſuſtinet. quod tamen ab Anacharſi Scytha eſſe damnatum ſignifi-

cat Laërtius, qui ſcribit eum mirari ſolitũ, cur Græci initio conuiuij paruis poculis vterentur, vbi verò ſaturi eſſent, maioribus. Quod porrò Nicandri ſcholiaſtes memoriæ mãdauit, vetuſtiores κέρασι, ſiue cornibus potare ſolitos (vt copioſiùs in lib. I. Gymnaſticæ declarauimus) atque inde natum κεράσαι, hoc eſt merum temperare: verſimile quidem videtur, tum ob rudes eorum mores, tum fortaſſe quòd putarent inde potandi maiorẽ ſecuritatem accedere. Sic enim tradit Aelianus, Indorum reges aſini Indici cornu bibere voluiſſe, ſperantes à morbo epileptico & venenis ſe inde tutos euaſuros.

Loca Hippocratis de Aqua & Bile explicata. Alexandri locus reſtitutus. De Bile Anaxagoræ & Ariſtotelis ſententia examinata. Galeni locus explicatus.

CAP. XXIII.

Bilioſis natura aquam in bilem verti, ſcriptum reliquit Hippocrates 3. de Acutis, hoc pacto: χολώδεσι γὰρ φύσει χολῶδες καὶ ὑποχονδρίᾳ κακόν. id quod etiam confirmauit 3. de Fracturis prope finẽ, quãdo bilioſis aquã dari prohibet. Vbi cùm Galenus nil ferè dicat, quod ad ſciendam dicti Hippocratis rationem pertineant: ego arbitror, hæc omnia intelligenda de pauca aquæ exhibitione: nam ſi multa detur, potiùs extinguitur bilis. Quomodo verò pauca aqua in bilẽ conuertatur, cùm ſit frigida & humida, bilis autem calida & ſicca, inter quas nulla eſt cõuenientia, ſi quæratur: exiſtimo ego ita fieri; quoniam pauca aqua in hypochondriis permanens, cùm nullam habeat cõtra bilis feruorem reactionem, facilè ab illa ſuperatur; vnde bilis feruorem veluti pabuli copiam adepta augetur. Quin & oleum roſaceum corpori feruenti

applicatum, licet aliquantiſper refrigerare videatur, tamen poſtmodum magis calefacit. Et hinc eſt quòd in eryſipelatibus & inflammationibus maximis iubet Galenus, vt ſæpiſſimè refrigerantia permutentur; alioquin magis ignirentur. Cur igitur Alexander Trallianus, vbi pleuriticorum victum inſtituit, ridiculùm eſſe dicat, ſi aqua bilem augeri credatur: quomodóve ipſe Hippocratis ſententiam interpretandam vòluerit, dum Hippocratem ab aliquibus hac in re falsò accuſari ſcribit, ignoro ſanè. illud tamen aſſero, in ipſius Alexandri codice vulgato poſt ea verba, *μὴ εἰδότης πῶς εἴρηται*, hæc fermè reſtituenda: *χολώδεις γὰρ φύσει χολώδη ἐν ὑποχονδρίῳ κακόν*. Quod porrò in lib. de Nat. hum. notatum habetur, *οἱ πλεῖστοι τῶν πυρετῶν γίνονται ἀπὸ τῆς χολῆς*, idem eſſe puto, atque illud, quod Anaxagoræ adſcripſit Ariſtoteles de Partib. animal. cap. 2. nimirũ bilem, ſiue bilis receptaculum, acutorum morborum cauſſam exiſtere. Quam ſententiam etſi damnáſſe videatur, attamen ſi quis morbos acutos ab humoribus feruidiſſimis, ſubtiliſſimis, ac mobilibus gigni conſideret, quales biliosi omnes ſunt, animaduertátque hanc vel extra proprium folliculum per venas illabentem, vel aliquo pacto exuberántem, corpora magnopere vexare: inueniet profectò, rationi minimè repugnare, falſáque & ſimplicis ingenij argumenta eſſe illa, quibus Anaxagoræ placitum deſtruere conatur. Quomodo enim id neget Ariſtoteles, qui eodem in loco veteres, fellis abſentiæ diuturnitatis vitæ in animalibus cauſſam tribuentes, commendarit: ſimiliq́ue ratione iecoris bonam vel malam præ bile conſtitutionem, longitudinis aut breuitatis vitæ animalium atque etiam hominis cauſſam eſſe, confirmari? Ad bilis autem prouentum

uentum compeſcendũ mirificè conferre abſinthium ponticũ traditur,quo quę pecora in Ponto frequenter paſcuntur, ipſa carere, auctor eſt Theophraſtus in 9. de Hiſtor. plant. & Apollonius in Admir. hiſt. Fella alioquin amariſſima à Græcis γλυκέα ſiue dulcia contrariæ interpretationis vocabulo nominata annotauit Cælius Aurelianus Diuturnorum morbor.lib.3.cap.1. Quod itẽ Plinius obſeruauit cap.10. lib. 27. vbi herbam quandam duritiei penitùs expertem Holoſteon à Græcis vocatã, ſicut fel dulce, memorat. Huic autem diſſimile non eſt quod Galenus ſcribit 3 de Fract.com.aphoriſ 5. vbi εὐήθης, γλυκεῖα, & & καλλεῖα voces interdum de rebus propè contrariis proferri monſtrat, ea ſeruata figura, quam Græci εὐφημίαν appellãt,quaque vtuntur,dum rem turpem, non proprio nomine,ſed pulchro deſignant:id quod ignorans Latinus interprës, ea verba, εὐφημίας ἕνεκεν, ſecus tranſtulit,quàm debebat.

De aëre Romano, & morbis eius. De Athenienſi, Lucretij locus. De Moris, Serico, aliqua notatu digna.

CAP. XXIIII.

ROmanum aërem craſſum atque humidum admodũ antiquitùs etiam fuiſſe, morbi, qui olim in ea vrbe frequenter vagabãtur,ſatis teſtari poſſunt. Aſclepiades apud Cælium Aurelianum lib. 2. Acut. cap.10.refert, febres vnà cum mentis & corporis oppreſſione, nec non lethargicas, Romæ frequenter contingere ſolitas. Memorat Silimachus apud eundem lib.1.Chron.cap.3. Hippocratis ſectator contagione quadã plurimos ex incubone veluti lue apud vrbem Romam confectos. Auctor eſt Galenus 1. de

Morbis vulgar.com.2.tex. 25. & lib de Temp morb. cap. 8. ſemitertianas febres prauas Romæ familiariſſimas atque frequentiſſimas extitiſſe. Hemitritæum, vt lib 1. cap. 24. Sereni, apud Latinos non habuiſſe nomen videtur, cùm ſcribat:

Mortiferum magis eſt, quod Græcis Hemitritæon
Vulgatur verbis: hoc noſtra dicere lingua
Non potuere vlli puto, nec voluere parentes.

Medici poſteriores Semitertianam vocarũt. De quo Hemitritæo crebra fit mentio à Martiale: ſicuti lib.2.
Vti Tongillus malè dicitur Hemitritæo. item,
Declamas æger, declamas Hemitritæos. Et lib.11.
Cui grauis & feruens Hemitritæos erat.
Idem Galen.lib. de Tem. mor. ſcripſit, Romæ & in aliis ſimiliter humidis locis phlegma à capite in ſtomachum decumbere: παμπόλλοις δὲ κατέρχεται ἐκ τῆς κεφαλῆς φλέγμα, καὶ μάλιστα ἐν Ῥώμῃ τε, καὶ τοῖς ὑγροῖς οὕτω χωρίοις. In 5. Methodi non rarò thoracis apoſtemata ibidem gigni tradidit. Aſclep. apud Cælium 2.Acut. cap. 22. Pleuriticos Athenis & Romæ plebotomatos peius habuiſſe, in Helleſponto & Pario releuatos eſſe ſcribit. Vt his omnibus iure merito ſcripſerit Plutar. in probl. Rom. Templum Aeſculapij iccirco extra vrbem ædificatum fuiſſe, quòd ibi maior ſalubritas, quàm in vrbe haberetur. Quòd verò inter cetera Rom. vrbis loca, Vaticanus ſitus peſtilẽtior & inſalubrior eſſet, Symmachus conſul in epiſtola quadam, & ante ipſum Cor.Tacit.memoriæ prodiderũt. Propterea Vaticana vina veluti omnium peſſima à Martiale & aliis infamata fuiſſe, nulli ſit mirum. Addam huic, quæ de peculiari Athenarum podagrico morbo ſcripſit Lucretius in 7.

Atthide tentantur gressus, oculique in Achæis
Finibus.—

Vti Nicephorus Callistus lib.15. cap.14. vrbem Constantinopolitanam continuè incolentes sæpe vexari podagra scribit. Hegesander certè ex Pythermo tradit apud Athenæum, illius temporibus per viginti annos fructum nullum moros protulisse, atque tantam podagræ contagionem omnes inuasisse, vt non homines solũ, sed pueri, puellę, eunuchique & mulieres eo morbo tantarẽtur; quæ item caprarum greges ita grauis solicitauit, vt vix tertia earum pars libera extaret. An verò id euenerit, quia mororum fructus podagram arcere queant, in controuersiam venire potest. Ego sanè apud Hippocratem ac Galenum legi, mora, quæ satis maturuerint, ventrem subducere, stomacumque squalidum ac æstuosum cõsolari, præsertim si frigida, nec cum ceteris cibis, sed paullo ante sumantur, moxque per pauimentum deambulẽtur. Vnde Horatius poëta non immeritò cecinit:

—ille salubres
Aestates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet, antè grauem quæ legerit arbore solem.

Ea verò priuata vlla facultate podagricis auxiliari, quo minùs infestentur illi, apud neminem adhuc obseruaui: fieri tamen potuisse crederẽ, vt mora frequẽter Pythermi ætate ab omnibus ferè esitata stomachis recreatis, aluisque liquatis eorum humorũ prouentũ interciperẽt, qui in articulos decumbẽtes podagrã gignere cõsueuerunt: eo magis quòd Gal. scribit, aluos adstrictas habẽtes podagris esse obnoxios. Sed consideranti mihi capras, quę mororum fructus non attingunt, ab ea lue non fuisse immunes; potiùs aëris inclementiam, quæ moris inimica extitit,

etiam pedum morbos produxisse existimo; quando variis aëris constitutionibus varias ægritudines peruagasse, nō rarò à maioribus nostris obseruatum fuit. Cùm enim morus, vt docet Theophrastus, iccirco sit prudentissima vocata, quòd nouissima omnium germinet: ea si quando pruina lædatur, quemadmodum lędi proditū est Psalmo lxxvij. & apud Plinium lib.16. cap.26. iam cæli intemperiem maximam esse constat, quam etiam ad pedes deducere defluxiones non est à ratione alienum. Dixi mora stomachos æstuātes reficere, cùm Diphilus medicus apud Athenęum, & Galenus post ipsum, eadem stomacho conferre scripserint: quanquam Dioscorides, & ipsum secutus Auicenna, mora non εὐστόμαχα (vt illi) sed κακοστόμαχα fecerint. Quare autem de moris albis à nullo ferè antiquorum mentio facta habeatur (excepto Ouidio in fabula Pyrami & Tisbes, vbi eorum sanguina mora alba rubrum colorē contraxisse canens, videtur potiùs vlla candida inueniri negasse) facilè est illis intelligere, qui sciunt, id arboris genus ex insitione super albam populū facta emanasse: quę cùm in Europa, ac sub Romani imperij ditione serò apparuerit, sicuti complures aliæ insitiones; non est mirum, si pauca de ipsis ab auctoribus memoriæ tradita leguntur. Quam etiam caussam extitisse puto, quòd sericum vsque ad Galeni tempora rarum esset, qui in 13. Methodi scribit, id in vrbibus Romanorum magnis tantùm, atque ibi penes opulentas mulieres extitisse. Ea enim animalcula, quæ sericea fila nobis diuina quadam arte fabricant, quòd potissimum foliis mori nutriantur, eísque pinguefacta fœcundiora euadant, omnes sciunt: vt hac vna ratione conicere valeamus, quo tempore huiuscemodi arbores co-

piosæ non erant, eodem nullum; aut saltem paucissimum illorum animalculorum, & proinde quoque serici fuisse prouentum. Auctor enim est in vita Iustiniani Zonaras, eius imperatoris tēpestate sericam telam à Romanis texi cœptam, quæ priùs à Persicis mercatoribus aduehebatur, & quomodo ex vermiū filiis fieret ignorabatur. Nam duo monachi ex India Byzantium profecti originem illius declararunt, & vt ex perexiguis ouis per fotum vermes illi educerētur, educti foliis mori alerentur, deinde ipsis natura magistra filum reddentibus sericum texeretur, non sine multis muneribus edocuerunt.

Cur Pisces medici antiqui facilè concederent ægris. Pisces tintinnabulo vendi solitum fuisse. Quis fuerit Hœdus ex Ambracia, apud Gellium: & nonnulla alia de Hœdo. CAP. XXV.

CVr medici antiqui adeò in ægris fere quibusuis curandis pisces concederent, minimè rationem puto, quòd ipsi suapte natura admodum cōueniant: sed quia pauci erant, qui in sanitate non potiùs piscibus, quàm carnibus vterentur: quemadmodum & Symposiacis docet Plutarchus. Vnde consuetudine, quam maximè respiciendam iubet Hippocrates, impulsi id potiùs, quàm valida aliqua ratione factitarunt. Iccirco neque hodie in ęgritudinibus facilè debent pisces medici concedere, alioquin corruptioni obnoxios, nisi quis huiusmodi cibo frequenter vesci sit solitus: quēadmodū de Venetis scripsit Martialis:

In Venetis sint lauta licet conuiuia terris,
Principium cœnæ gobius esse solet.

Pisces tintinnabuli sonitu vendi solitum, nō tantùm

apud Ariſtophanem & Demoſthenem, ſed etiam apud Plutarchum auctorem grauiſſimum obſeruauit: qui in quarto Sympoſiac. problem. quarto, hunc ſermonem à nobis Latinæ linguæ donatum habet. Ad hæc opſophagos, ſiue obſoniorum amatores minimè eos qui bubulis carnibus delectantur, eſſe dicimus, qualis fuit Hercules: neque ficuum amatorem vt Plato, quem virides ficus vnà cum carnibus ediſſe (ſic enim reſtituo Plutarchi locum) notatum eſt: neque vuarum cupidum, ſicuti fuit Arceſilaus: ſed eos, qui quotidie tabernas, vbi væneunt piſces, circumambulant, exquiſiteúe tintinnabulum audiunt. Quo ex loco tintinnabulum à piſcium venditoribus vſurpatum, vt emptores à longè inuitarentur, etiam colligo: quin & illos, qui magnis vocibus valerent ijs ſæpè pro tintinnabulis vſos credo. Vnde Iuuenalis in 4. Satyra:

Iam princeps equitum, magna qui voce ſolebat
Vendere municipes fracta de merce ſiluros.

Apud eundem Plutarchum obſeruatum eſt, caupones conſueuiſſe carnes atque piſces non ab ipſis emptos, ſed ab alijs ſibi traditos, inſtar coquorum, apparare. Scribit enim quendam, cùm piſces cauponi, vt coqueret, tradidiſſet, iſque piper & alia quædam pro condiendis illis popoſciſſet, reſpondiſſe, Si hæc mihi eſſent, profectò piſces non emiſſem. Multa ad hæc apud Clementem Alex. ſecundo Pædag. cap. 1. & Gellium ex Varrone, ciborum genera referuntur, quæ ex longinquis regionib. Romam aduecta, maximo in precio erant. Inter cetera Hœdus ex Ambracia nominatur quem nonnulli doctiſſimi viri piſcem κα ρο Athenæo vocatum putarunt, hiſce Archeſtrati verſibus perſuaſi:

Αὐτὰρ ἐς Ἀμβρακίαν ἢν ἔλθῃς εὐδαίμονα χώραν,
Τὸν κάπρον γ' ἂν ἴδῃς ὠνοῦ, καὶ μὴ καταλείπῃ,
Καὶ ἰσόχρυσος ἔῃ. μή σοι νέμεσις καταπνεύσῃ
Δεινὴ ἀπ' ἀθανάτων. τὸ γὰρ ἐστὶ νέκταρος ἄνθος,
Τοῦτο δὲ ἡμῖν ἐστὶ φαγεῖν θνητοῖσιν ἅπασιν.

Ego verò non piscem, sed quadrupes animal extitisse potiùs existimos, ea persuasione potissimùm adductus, quòd si pro hœdo piscem intelligamus, sequetur, veteres nulla Romam aliunde aduecta quadrupedia in pretio habuisse: quando à Gellio nullius alterius, sed auium, piscium, & pomorum tantummodò mentio fit. Quod tamen ex eo falsum probatur, quoniam Varro 2. de Re Rust. scribit, multos Romæ capras ex media insula habuisse, quòd ibi maximos ac pulcherrimos hœdos fieri existimaretur: à Clemēte quoque Alexandrino 2. Pædag. cap. 1. & à Polluce, hœdi melici omnibus aliis præferuntur. Vnde & in Varrone non ex Media, sed ex Melica insula legēdum censuissem: nisi Columella cap. 2. lib. 8. auctor esset, vulgares mutata littera, Medicos Melicos dixisse. Iam verò hœdi Melici, tanquam celebris, meminit & Clemens Alex. 2. Pædag. Hœdos etiam ex Tybure valde æstimatos videtur Iuuenalis monstrasse satyra 11.

De Tyburtino veniet pinguissimus agro
Hædulus, & toto grege mollior, inscius herbæ.

Sed quem gulosi omnium maximè quærebant, erat hœdus lupi faucibus ereptus, dilaniatúsque: de quo Horatius in Epodis, & Martialis lib. 10. vitæ parsimoniam simúlque suauitatem significantes, ista loquuntur: ille quidem,

Vel agna festis cæsa terminalibus,
Vel hœdus ereptus lupo. hic verò,

Paruus onyx vna ponetur cœnula mensa
Hœdus inhumani raptus ab ore lupi.

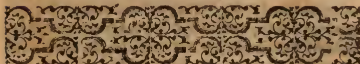
Cur autem huiuſcemodi hœdorum caro ceteris iucunditate præcellere crederetur, aſſignat Plutarchus rationem 2. Sympoſiacorum ſcribens: belluam illam nimirum ſuo morſu carnem teneram, & proinde delicatiorẽ efficere. Nam lupi ſpiritus vſque adeò feruidus, ac pene igneus eſt, vt etiam duriſſima oſſa in eius ſtomacho emolliantur, atque conficiantur. Quam item ob cauſſam à lupis commorſa, celeriùs aliis, putredinem contrahunt. Ceterùm de lanis, pellibúſque lupinos dentes expertis, an pediculos gignant, dubitatum fuit antiquitus: an potiùs caliditatis impreſſæ vi aſperitatem quandam ac pruritum gignant. Certè lupi morſus in totum pecudis corpus, vſque ad pilos ac vngues vim quandam igneam mittere conſtat. Neque tantùm hoc verum eſt: immo quamplurimùm referre, an ea animalia, quorũ pellibus vti volumus, ferro iugulata, an ſponte mortua ſint, Homerus quoque intellexit, dicens, ἱμας βοὸς ἶφι κταμένοιο, id eſt, lorũ bouis vi occiſi. Pelles nãque eorũ tenacior & fortior eſt animaliũ, quę non morbo, aut ſenectute, ſed ferro iugulata obierint. Ex aduerſo, quæ animaliũ morſu intereunt, illis vngues nigreſcunt, pili defluunt, & coria flaccida effecta corrugantur, rũpuntúrve. Et quoniam ſuprà Ambraciæ meminimus: hic adnotare placet, apud Athenæum cephalos & lupos omnium optimos ex Ambracia aduehi ſolitos. Apuleius in oratione pro ſe prima etiã pectunculos in Ambracia optimos naſci ſolitos ſcribit, etſi mendoſè legatur, Vmbraciæ finis, pro Ambraciæ, eos namque Ennij verſus (ſi tamen eius ſunt) ex Archeſtrato apud Atheneũ tertio Dipnoſ. aliquo

modo acceptos, vel ab Archeſtrato ex Ennio mutuatos, vnicuique cognoſcere licet: quos verſus, quoniam Turnebus reſtituere conatus eſt, nil de iis amplius dicam. Sunt verò Archeſtrati carmina:

Τοὺς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄστρεια δ' Ἄβυδος,
Ταὶ ἄρκτους Πάριον, τοὺς δὲ κτένας ἡ Μιτυλήνη,
Πλείστους δ' Ἀμβρακία παρέχει.

Sed & hæc vitiata ſunt.

FINIS LIBRI PRIMI.

HIERON. MERCVRIALIS VARIARVM IN MEDICINÆ AVCTORIB. ET ALIIS LECTIONVM.

LIBER SECVNDVS.

Loca Galeni & Plinij emendata. Nonnulla de Mangonibus CAP. I.

ALENVS in primo de Articulis commentario, Aphor. xxx. duo extenuatorum corporum genera in medium ponit; alterum, quod ſeu fame, ſeu obſidione, ſeu luctu, ſeu mœrore, ſeu vehementi atque continenti ira, ſeu aliquo alio cibi faſtidio, alimenti parum ſumens, ſponte conſumitur; alterum quod arte tale efficitur. De ſecundo hæc verba, vt ſunt in Baſilienſi codice, habet: *ὅταν δὲ ἰατρὸς ἑκὼν ἰσχνότερον ἐργάζηταί τι, σῶμα μὲν ἀίρη-*

μένοις τι τὴν πράξιν, καὶ μετὰ τὴν τρίψει ὅτι χρὴ quæ cùm asterisco, quasi deprauata, notata essent, interpreti tamen sic conuertere placuit: Sed vbi medicus de industria corpus aliquod extenuat, per ea quæ excogitauit, moliri id contendit, deinceps frictione vtitur. Sed præterquàm quòd verbis interpretatio minimè respondet, etiam opus Medici in extenuendis corporibus nequaquam appositè exprimit. Itaque locum hunc mendosum esse, sicque restitui depere puto: ὅταν δὲ ἰατρὸς ἑκὼν ἰσχνότερον ἐργάζηται τὸ σῶμα, ἀραιούμενον μὲν τῇ πράξει, καὶ μετὰ τὴν τρίψει ὅτι χρή. id est, Quando medicus sponte aliquod corpus extenuare vult, hoc quidem dilatat, aperítve, deinceps tempore opportuno frictiones adhibet. Vocem enim, ἀραιούμενον, vsitatam esse Hippocrati & Galeno, vbi corpora caloris operare facienda ac aperienda sunt, in multis eorum commentariis & præsertim in 2.6. lib. Epid. animaduertere licet. Mangones deinde & Gymnastas, dum corpora nimis crassa extenuare intendebant, priùs necesse habuisse densata corpora calefactionibus vel aliis adiutoriis rarefacere ac dilatare, vt postmodum ita præparata, faciliùs frictionibus exiccarentur, nemini in Medicina versato obscurum est. Non omnes tamen intelligunt, qui præcipuè essent Mangones à Galeno pluribus in locis nominati. Nam vestutissimus vsque temporibus, cùm nulla religio homines perinde ac belluas seruitiis teneri atque permutari vetaret, inueniebantur, qui in nulla alia arte se exercebant, quàm in vendendis permutandísque infantibus, pueris, viris, virginibus, mulieribus, eunuchis, omnísque tandem generis hominibus. Sed inter hos aliquod discrimen obseruaui. Quoniam qui pueros, puellas, & mulieres in libidinis seruitium vēditabant,

antiquo Romanorum vocabulo Leones vocabantur; qui verò infantes in canistris, seruos, eunuchos, aliósque homines alterius operis gratia venales habebant, ἀνδραποδοκάπηλοι, & interdum ἀνδροκάπηλοι, à Galeno, à Latinis Mangones vocati inueniuntur. Hi autem, quò vendibilior merx foret, corporum pulchritudini totis viribus studebant. Vnde legitur apud Galenum, eos cõsueuisse facies puerorum succo ptisanæ, farina fabacea, nonnunquam nitro, quæ detergerent, & lucidiores redderent, abluere; nonnunquã emaciatorum nates virgis percutere, atque picare, quò habitiora & crassiora corpora euaderent: aliquãdo puellarum costas arctissimis fasciis constringere, vt pectoris amplitudo, simulque coxarum altitudo, latitudóve (qui solet esse mulierum decor) augerentur: quandoque variis modis pilos è genis, aliísque partibus vellere, quò iuniores & venustiores, qui erant vendendi, apparrrent. Scriptum est à Vitruuio secundo libro cap. 8. corpora muliebria, dũ grauida essent, à venditoribus nunquam præstari sana in more positum fuisse; quòd à concepru vsque ad partum integra valetudine non vterentur. Quam sententiam non modò Hippocrates vt veram sæpius protulit, verùm etiam Aristoteles, qui quarto de Generatione animalium cap. sexto scribit bruta plurimam temporis partem corpore valere, dum vterum gerunt: mulieres magna ex parte ægras degere, nempe quæ vitam ociosam & sellulariam agentes, plus recrementi sibi cõtraherent. Inuenio quoque apud Plinium, ob alopeciæ turpitudinem seruorũ precia fuisse diminuta; & iccirco ad eam corrigendam innumera propè remedia excogitata esse. Et quoniam mentio eius mentiti Plinij incidit, cuius libri de Re Medica circumfe-

runtur; ex eo monstrabo, quomodo Plinij Maioris, ex cuius De natura opere toti ferè Minoris Plinij libri conflati sunt, locum meliorem reddere possimus. Libro tertiodecimo, capite vigesimosecundo legitur, Neronem Cæsarem, dum nocturnis grassationibus conuerberatam faciem gereret, thapsia, thure, & cera eam sibi illeuisse, & secuto die contra famam cutem sinceram ostentasse. Sed in alterius citati Plinij libro de Re Med. 3. cap. 47. loco ceræ cerussa habetur: eam cùm ad sugillationes verberationésque miram operam quotidie præstare, ceram verò nihil planè adiumenti afferre experiamur, fit vt à principio librarios aliquos loco cerussæ in Pliniano codice, ceram exscripsisse, sicque errorem paullatim in ceteris subinde irrepsisse arbitremur. quanquam non negamus, posse quoque ceram in eiusmodi medicamentis locum habere ad ceratum formandum, & alia duo continenda.

Morem Thuscorum, vrendi pueros, fuisse antiquum. Herodoti locus notatus, & quædam de Scythis ex Hippocrate. CAP. II.

IN Thuscia, ac nonnullis aliis Italiæ regionibus, vetus consuetudo est, vt pueros adhuc lactentes, vel paullo maiores, in occipite ferris ignitis vrant, sperantes eo auxilio ipsos à pituitate malis, & præsertim à Puerili morbo, tutos futuros. Hunc morem antiquissimis vsque temporibus apud Libyæ populos fuisse testatur Herodotus in quarto, vbi hæc leguntur: τῶν παιδίων τῶν σφετέρων, ἐπὴν τετραέτεα γένηται, οἰσύπῃ προβάτων καίουσι τὰς ἐν τῇσι κορυφῇσι φλέβας, μετεξέτεροι δὲ αὐτῶν τὰς ἐν τοῖσι κροτάφοισι, τοῦ δὲ εἵνεκα. ὡς μὴ σφέας ἐς τὸν πάντα

χρόνον καταρρέον φλέγμα ἐκ τῆς κεφαλῆς δηλῆται. καὶ διὰ τοῦτο σφέας λέγουσι εἶναι ὑγιηροτάτους. εἰσὶ γὰρ ὡς ἀληθέως οἱ λίβυες ἀνθρώπων πάντων ὑγιηρότατοι, τῶν ἡμεῖς ἴδομεν, εἰ μὲν διὰ τοῦτο, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἰπεῖν, ὑγιηρότατοι δ᾽ ὦν εἰσίν. ἢν δὲ καίουσι τὰ παιδία σπασμὸς ἐπιγίνηται, ἐξεύρηταί σφιν ἄκος. τράγου γὰρ οὖρον σπείσαντες ῥύονται σφέας. id eſt, Puerorum ſuorum, cùm annum quartum attigerint, œſypo ouillo venas verticis adurunt; alij verò ipſorum temporales venas. Quod ideo agunt, ne vllo tempore à capite deſcendens pituita offendat: & propter hcc ſeipſos ſaniſſimos prædicant. Et certe Libyci omnium hominum, quos viderimus, ſaniſſimi exiſtunt, an propter hanc cauſſam, affirmare non audeo, ſunt tamen ſaniſſimi. Sed ſi inter vrendum ſuperueniat conuulſio, inuentum eſt ipſis remedium: hirci nempe vrina aſpergentes eos liberant. Quo in loco (vt Erotianus auctor eſt accepiſſe Hippocratem) pro œſypo ſtercus interpretandum puto, quòd ſanè vrendi aliqua vi pollet. Sed an ſufficere ſimili operationi illud potuerit, anceps ſum. At ſcio, Theophraſtum in libro de Igne, οἴσυν, ſiue viticem, apud medicos in vſu fuiſſe ad vrendum, hiſce verbis, à Turnebo reſtitutis, teſtatum: διὸ καὶ οἱ ἰατροὶ τοὺς ἥλους καίουσι τῇ οἴσυ·. Niſi potiùs œſypo feruente id factitaſſe exiſtimemus: nam oleũ etiam feruens vrere nemo ignorat. Hipp. quoque ſæpe lino crudo vrendum mandat: quod niſi quis interpretetur de ignito, difficile comprehenditur, vt id agere queat. Non abſimile multum illud erat, quod factitaſſe Scythas memoriæ prodidit Hippocrates, in libro de Aëre, aquis, & locis: qui cùm ob frequentes equitationes coxis atque cruribus valde offenderentur, inciſione venarum poſt aures ſibi ipſis auxiliabantur, tanquam eo remedio capiti adhi-

bito pituitæ fluxum ad inferiora cohiberent; quo sani quidem. sed infœcundi semper manebant. Hæc omnia præsidia interdum magnopere ex vsu esse, antiqui medici cognouerunt, quando & ipsi ad compescendos humores à capite in partes inferiores delabentes modò synciput, modò verticem, modò occiput, interdum omnia hæc, vel igne vel causticis medicamentis vrenda consuluerunt: quanquam in hoc vulgares sæpenumero errare conspiciuntur, qui contra Galeni præceptum non rarò ceruici & aliis partibus cucurbitulas ignitas admouent, priusquàm vniuersum corpus exinanierint.

Sententia Galeni ex Herodoto comprobata. De Syrmea. De partitione anni, secundum Hippocratem. Error sacerdotum Ammonii.

CAPVT III.

TAΣ μεταβολὰς τῶν ὡρέων μάλιστα τίκτειν νόσους Mutationes tēporum morbos potissimùm parere, dum scripsit Hippocrates, fuerunt, qui putarent, eum successiones temporum, nempe Autumni, Hiemis, Veris, & Æstatis, intellexisse. Quos Galenus etsi grauissimis rationibus refellat, deque peculiaribus temporis constitutionibus ipsum locutum esse mostret, placet tamen eius sententiam Herodoti testimonio confirmare; qui cùm eadem ætate vixerit, similique dialecto, qua Hippocrates vsus sit, haud ab re fuerit illius testimonio, ad augendam Galeni fidem, in eadem prorsus re vti. Itaque in Euterpe de Ægyptiorum moribus sermonem habens, hæc scribit. τρόπῳ δὲ ζωῆς τοιῷδε διαχρέονται. συρμαΐζουσι τρεῖς ἡμέρας ἐπεξῆς μηνὸς ἑκάστου, ἐμέτοισι θηρώμενοι τὴν ὑγιείην, καὶ κλύσμασι· νομίζοντες

ἀπὸ τῶν τρεφόντων σιτίων πάσας τὰς νόσους τοῖσι ἀνθρώποισι γίνεσθαι. εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως Αἰγύπτιοι μετὰ Λίβυας ὑγιέστατοι πάντων ἀνθρώπων, τῶν ὡρέων (ἐμοὶ δοκεῖ) εἵνεκεν, ὅτι οὐ μεταλλάσσουσιν αἱ ὧραι· ἐν γὰρ τῇσι μεταβολῇσι τοῖσιν ἀνθρώποισιν αἱ νόσοι μάλιστα γίνονται, τῶν τε ἄλλων εἵνεκα πάντων, καὶ δὴ καὶ τῶν ὡρέων μάλιστα. Quæ verba quoniam non exactè in Latino codice vulgato exprimuntur, hic à nobis, vt debent, conuersa subnectam. Hoc autem vitæ genere vtuntur. Singulis mensibus per tres dies continuos potione corpus purgant, clysteribúsque ac vomitibus sanitatem conseruant, putantes nimirum quoscunque morbos à nutrientibus cibis hominibus euenire. Nam Ægyptij alioquin sunt omnium, post Libyas, virorum sanissimi, ob temporum (vt ego puto) constitutiones, quæ ibi non variantur. Nam in mutationibus quarumcunque rerum, & præsertim temporis constitutionum, homines à morbis maximè tentari constat. Quid autem antiquis scriptoribus συρμαΐζειν significaret, videre est apud Erotianum, & Galenum in Antiq. ver. exposit. quorum ille purgationem factam ex raphanide cum muria, συρμαϊσμὸν hic verò moderatè factam ventris purgationem, συρμαίαν vocatam tradunt: præter quos Diocles in epist. ad Antigonum regem, vomitus ieiuno stomacho factos à nonnullis συρμαϊσμοὺς vocatos memorat. συρμαίαν tamen significare: scimus quoque potum ex aqua & hordeo, necnon opsonium, vt apud Diodorum Siculum: & apud nautas, Facere syrmaïam, est comparare opsonia. μελανοσυρμαῖος λεώς apud Aristophanem in Thesmoph. teste Suida, Ægyptij sunt: nam auctor est Plinius, Ægyptios hoc genere potus vsos. His adijcere placet, quæ à Galeno de anni secundùm Hippocratem partitione scriptis tradita sunt in principio Epidem. commentariorum.

Quod ideò lubens ago, quoniam futurum ſpero, vt quampluribus Heſiodi ac Homeri locis ex Galeni verbis quandoque maior lux afferatur: quos cùm Hippocratem quadrigentis annis præceſſiſſe ex Herodoto ſciamus, ab illis veluti auctoribus maximis multa ipſum mutuaſſe, quamuis eos nunquam citet, vero ſimile videtur. Galeni oratio hæc eſt θαυμάζειν δ' οἶμαι δεῖ, καὶ ζητεῖν τὴν αἰτίαν, τοῦ παραλελεῖφθαι κατὰ τὸν λόγον ἐπιτολὴν ἀστέρος τοῦ ἐπισημοτάτου γινομένην ἐν θέρει τοῦ καλουμένου σειρίου, ὀνομάζουσι δ' αὐτὸν ἔνιοι καὶ κύνα, καταχρώμενοι τῇ τοῦ παντὸς ἄστρου προσηγορίᾳ. κύων μὲν γὰρ τὸ σύμπαν ἄστρον, ὁ δ' ἐπὶ τῆς γένυος αὐτοῦ σειρίας, ὃν ὀρθῶς ἄν τις ὀνομάζοι τὸν προκύνα, οὐ τὸν κύνα. καὶ ἀρχή γε τῆς καλουμένης ὀπώρας ἡ ἐπιτολὴ τούτου τοῦ ἀστέρος ἐστί. καὶ ὅσοι τὸν ἐνιαυτὸν εἰς ζ. τέμνουσιν ὥρας, ἄχρι μὲν ἐπιτολῆς τοῦ κυνὸς ἐκτείνουσι τὸ θέρος, ἐντεῦθεν δὲ μέχρις ἀρκτούρου τὴν ὀπώραν. οἱ δ' αὐτοὶ καὶ τὸν χειμῶνα τριχῇ τέμνουσι μέσον μὲν αὐτοῦ ποιοῦντες τὸν περὶ τὰς τροπὰς χρόνον, τοὺς δὲ ἑκατέρωθεν, σπορητὸν μὲν τὸν πρόσθεν, φυταλέαν δὲ τὸν ἕτερον, αὐτοὶ γὰρ οὕτως ὀνομάζουσι. καὶ μὲν δὴ κἀν τῷ περὶ ἑβδομάδων Ἱπποκράτους ἐπιγραφομένῳ βιβλίῳ διῃρημένον ἐστὶν εὑρεῖν τὸν ἐνιαυτὸν εἰς ἑπτά· τοῦ μὲν φθινοπώρου καὶ τοῦ ἦρος ἀτμήτων πεφυλαγμένων, τετμημένων δὲ τοῦ μὲν χειμῶνος εἰς τρία μέρη, τοῦ δὲ θέρους εἰς δύο. Ex quo colligere licet, Hippocratem atque alios quoſdam totum annum in ſeptem partes diuiſiſſe, Ver, Æſtatem, Oporam, Autumnum, Sementarium, Hiemem, & Plantarium. Ver inchoabat ab Æquinoctio, vſque ad Pleiadum exortum: ab hoc Æſtas erat ad Canis ortum: à Cane Opora vſque ad Arcturi exortum durabat: Autumnus verò ab Arcturo vſque ad Pleiadum occaſum extendebatur: reliquum temporis tractum in tres partes partiebantur, quarum primam Autumno continuam Sementarium, quaſi ſeminibus iaciendis aptam; mediam Hiemem, poſtremam & Veri adiacentem

centem Plantarium, quasi tunc plantæ colerentur, vocarunt. Oporam, de qua Plutarchus etiam meminit 8. Sympos. probl. 10. maximè omnium calidam atque siccam, & proinde hominum virium consumptricem fecerunt medici; & iccirco Galenus, qui in 4. de Acutorum victu com. scripserat hisce temporibus non esse è vena sanguinem mittendum, licet æger in vigenti ætate & morbus magnus sit: in primo ad Glauconem libro narrauit, quotquot inter Canis ortum & Arcturum phlebotomati fuerunt, planè interiisse. Non defuerunt tamen, qui probare conati sint, hoc tempore (& inter eos fuit Theophrastus primo de Caussis plantarum) corpora plantarum & hominum humescere, adducti his rationibus, quòd fructus plantarum tunc perficiantur, & homines febribus putridis, ventrísque solutionibus tententur. Quæ certè nihilo magis id monstrant, quàm sudores, qui copiosissimi in æstate è corporibus feruntur. Sed aliàs refelli opportuniùs poterit tam grauis auctor; quem defendere æquiùs possumus, quando Autumnum calidum & humidum fecit. Quoniam si principium Autumni æstimemus, & forsan etiam medium, argumenta maiora calidatis & humiditatis, quàm frigiditatis & siccitatis sese offerent. Quòd sacerdotes Ammonis (vt est apud Plutarchum in lib. de Defectu oraculorum) annorum inæqualitatem probarent, ex eo, quòd Lucerna eius templi inextinguibilis vnoquoque anno olei minus consumeret, infirmum sanè argumentum erat: quoniam poterat multis rationibus tum ex parte olei, tum ex parte aëris id euenire: quanquam etiam erat potiùs consentaneum, ab eiusmodi euentu annorum imminutionem, & mundi corruptionem, quàm inæqualitatem colligere.

Theophrasti loca ex Athenæo & Plutarcho correcta de Sida, de Leguminibus, de Pediculis. Theoprasti & Galeni contradictio de Scorpionibus.

CAPVT. IIII.

QVarto lib. de Hist. plant. cap. 11. Theophrastus narrans in Orchomenio lacu multas arbores nasci, veluti oleagnum, sidam, & similia, de sida in hunc modum loquitur: ἡ δὲ σίδη τὴν μὲν μορφὴν ἔχει ὁμοίαν τῇ μήκωνι. καὶ γὰρ τὸ ἄνω κωνοειδὲς τοιοῦτον ἔχει. quæ verba transferens Gaza, vt similitudinem papaueris seruaret, vocem illam κωνοειδὲς omisit, sícque errorem errori addidit. Quis autem non videat, sidam arborem cum papauere nullam similitudinem habere posse? Itaque textum Theophrasti corruptum esse faciliter quiuis intelliget: eo magis quòd Athenæus 14. lib Dipnos. citans hunc Theophrasti locum, sidam ex ipsius sententia non papaueri, sed Punicæ malo similem facit: vt rationi magnopere consentiat, ita fuisse appellatam ob similitudinem Punicæ, quam veteres sidam nominasse, præter Athenæum Plutarchus quoque 5. Sympos. probl. 8. testatus est: vbi Empedoclis versum exponens,

οὕνεκεν ὀψίγονοί τε σίδαι, καὶ ὑπέρφλοια μῆλα,

epitheton illud Punicorum iccirco à philosopho excogitatum scribit, quoniam illæ, autumno deficiente, æstuque iam extincto, fructum perficiunt; siquidem æstiuo tempore debilem ipsarum, ac minimè viscidam humiditatem haud quaquam concrescere finit, nisi aër frigidior euaserit propter quod Theophrastus 2. lib. de Causis plant. cap. 9. scribit, hanc solam arborem in vmbra melius atque citius fructum conquo-

quere. Subiugam his, à Ruellio male Dioſcoridis ea verba de arido Punico, ἄστυφος, καὶ δηκτική. interpretari, Ora gingiuáſque lędunt: nempe quæ à Marcello Seraptionem imitante melius ſic vertantur, Eadémque ori ingrata, adſtringunt. Quis ignorat, quæſo, acida Punica multum abeſſe, vt lædant, cùm gingiuas laxas, & ora inflammata mirifice confirment, & iuuent, quæ tamen ori auſteritate ſua & aciditate diſplicent? Eſt & alter Theophraſti locus quarto de Cauſis plantarum, cap. 14. qui in Græco codice corruptus, nec à Gaza cognitus eſt. De fabis namque Philipporum ſermonem habens ita inquit: ἐὰν δὴ ἐν ἀχύροις ἀπηθαλοιδμένοις ἐν τῇ ἅλῳ καὶ καθαροῖς ὦσιν, οὐ μεταβάλλουσιν. Sed Plutarchus 7. Sympo. problem. 2. vbi multa ad verbum ex Theophraſto adducit, pro ἀπηθαλοιμένοις, ἀποκειμένοις legit, quemadmodum verè legendum puto; non tantùm enim fabas in area cum paleis ſuis ſepoſitas, verùm etiam triticum omniáque fere legumina conſeruari inoffenſa, in iiſdem libris palam monſtrauit Theophraſtus. Vnde quid torrefactæ paleę (vt conuertit Gaza) ibi aptè deſignare valeant, non ſatis intelligo. Addam his Theophraſtũ 2. de Cauſſis plantarum cap. 22. voluiſſe ex ſanguine corrupto pediculos gigni, quos ipſi⁹ præceptor Ariſtoteles ex carne corrupta naſci, quinto de Hiſtor. animal. cap. 31. maluit. Sed neutrum fefelliſſe, omnibus illis putare licet, qui vtroque modo animalcula illa produci, & carnem ipſiſſimũ ſanguinem eſſe cogitarint. Illud non prætereundũ, ſcriptum eſſe ab Apollonio in Hiſtor. mirab. Ariſtotelẽ voluiſſe pediculos in morituris capita deſerere, atque in puluinaribus inueniri. Cuius euentus eam Alexander in 2. probl. lib. 30. aſſignauit cauſſam, quòd pediculi nutrimento atque tẽpore ex

ſanguine opus habeant: quorum vtroque in morientibus deficiente, eos deſerunt, meliorem locum ſibijpſis quærentes.

De varijs antiquorum eduliis. Ariſtotelis locus examinatus de Carne Camelina. De Sumine. De Turtæ nomine.

CAP. V.

Catulorum lactentium carnes pro cibo veteribus aliquando fuiſſe, præter Plinij teſtimonium (hæc lib. 29. cap. 4. ſcribentis, Catulos lactentes adeò puros exiſtimabant ad cibum, vt etiam placandis numinibus hoſtiarum vice vterentur) Hippocrates quoque grauiſſimus auctor pluribus in locis monſtrauit, vbi eas in variis ægritudinibus ab ipſo non parum commendari clarum eſt: quemadmodum etiam Oribaſius in primo Collect. ex ſententia Mneſithei Athenienſis laudauit. Sed & Sex. Empiricus lib. iij. hypot. Pyrrhonic. memoriæ mandauit, ſuis in regionibus nepharium fuiſſe veſci carnibus caninis, at eas edere conſueuiſſe Thracas, & fortaſſe Græcos, quando Diocles quibuſdam ægrotis dare præcepit. At Camelinæ quomodo vſque in vſu eſſe potuerint, vehementer dubito, Galeno præſertim in lib. I. de Alimentis ita dicente: ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τῶν ὄνων κρέα ἐσθίουσι, εἰσὶ δὲ οἱ καὶ τὰ τῶν καμήλων. quaſi innuat, rem extra hominum mores fuiſſe, vt quis camelorum carnib. veſceretur, nempe quas in 3. lib. vt malas valde damnat. Vnde quæ Ariſtoteles 6. de Hiſt. animalium ſcripta reliquit, carnes ſcilicet & lac camelarum, vſquequo conceperint, omnium ſuauiſſima eſſe, mihi ſemper ſuſpecta fuerunt, credidíque τὰ κρέα ab aliquo ex marginibus interſerta; quando Plinius lib. 28. ſolum lac,

& non carnes camelarum, ab hominum lacte dulcissimum facit. Quòd si vulgatis philosophi codicibus fidem placeat adhibere, necesse est fateamur, illa ex aliorum relationibus ipsum dixisse; ex quibus maiorem librorum de Animalibus partem conflatam putant eruditi omnes. Id quoque à me sæpius notatum est, Ranarum carnes in mensas recepisse maiores, à neminie fuisse proditum: eas tamen hac tempestate veluti delicatissimas degustant multæ nationes, & præsertim Itali, quos hac ratione à Græcis aliquando βατραχοφάγους vocari animaduerti. Quòd enim ranæ ventrem Archestratus apud Athenæum laudet, illud de rana pisce intelligendum est. Tempore Plutarchi Cerebra animalium manducari cœperunt, quæ antiquos vti abominatos proiecisse affirmat 8. Symp. probl. 9 quo in loco Vuluas quoque, quas Horatius & Plinius mirum in modum prædicarunt, pro iucundissimo edulio tunc habitas scribit: at eas qui nostra tempestate in suas mensas recipiant, nulli, aut sanè pauci inueniuntur. Sicuti nullus ferè est, cuius palatp Grues hodie admodum arrideant, cùm & Galenus fibrosam ac duram carnem habere dicat, quas tamen tanti fecerunt interdum maiores, vt ex Melo insula eas (quod refert Gellius ex Varrone) maximis impensis Romam vehendas curarent; quin immò eis pinguibus reddendis in tenebroso loco, sicut & vitulis, magnum studium adhibuisse ostendit idem Plutarchus in Erotico, atque in II. de Carnium esu declamatione. vbi quem describit ventrem porcę nuper fœtæ vnà cum mammis baculo percutiendi morem, vt sanguis, lac, & caro simul mixta iucundiora gulę euaderent, is est, quo nostra tempestate Sumatas populari vocabulo

appellatas faciunt, haud multum ab antiquo suminis nomine deflectentes. Quod etenim vetustiores Abdomen vocabant, vt scribit Plinius lib. xj. cap. 37. miror cur idem lib. 8. cap 51. dixerit, Publium Mimorum poëtam omnium primum appellasse Sumen, cùm sæpius Suminis vox apud Plautum legatur, Plautóque multo posterior fuerit Publius Mimographus: nisi fortè Plinium ita loquentem faciamus, quasi Publius cœnam suam appellaret Sumen, ob eius frequentissimum vsum, non autem quòd ipse primus huiusce nominis inuentor fuerit. Quemadmodum vbi lib. xj. perhibet, antiquos non consueuisse scientes occidere, priusquàm abdomen calleret, id innuit, quod damnatum est à Plutarcho, videlicet suo tempore homines iam partui vicinas sues occidere solitos, atque ventres percutere, quò mortuo fœtu lac simul & sanguis in carne commixta edi possent: vt Turnebi correctionem non contemnendam omnino putem, qui lib. 23. Aduer. cap. 20. loco, Id scientes, Incientes restituendum voluit: quamquam Hermolaum Barbarum & Gesnerum aliter sentire non me lateat. Iam verò Sumen inter delicatiores cibos non infimum locum tenuisse, omnes Latini poëtæ attestantur: sicut etiam hodie plerisque in locis, & præsertim Romæ, pauci sunt, qui magnopere huiusmodi salsamento non delectentur. Auctor est in Onomastico Erotianus, ἄρτον ἐγκρυφίαν, ab Atticis appellatum esse panem, ex pinguibus palmulis, farina, & aqua confectum, necnon in calido cinere coctum, quem etiam πύρταν vocatum dicit. Quo in loco facilè assentirem doctissimo & de medicinæ studiis optimè merito Bartholomeo Eustachio, nostrum Tor-

tæ populare nomen veteres Romanos habuiſſe, ſi quemquam alium eorum temporum ſcriptorem monſtraſſet, qui id nomen vſurpaſſet: vt veriſimile videtur, alios etiam, & præſertim Plinium, Athenæum, Pollucem, debuiſſe illius mentionem facere, ſi nomen ſimile habuiſſent. Quocirca fortaſſe vox ea apud Erotianum deprauata eſt, aut ab aliquo recentiore in margine hæc clauſula notata, ὃν πύρνον καλοῦσιν, deinceps à librario ignaro aliis verbis antecedentibus adnexa fuit. Neque me latet, ſacræ Bibliæ interpretes, ἄρτον ἐγκρυφίαν, Tortam panis tranſtuliſſe. At horum poſteriorum auctoritas multum abeſt, vt Euſtachio faueat quicquam.

Qui ſint apud Platonem Ficus & Vuæ generoſæ, ex Galeno De Pane ſabaceo, & Faba Ægyptia. Locus Mneſithei de Ficubus.

CAPVT VI.

PLato 8. de Legib. fructuum τῆς ὀπώρας leges condens, vuarum & ficuum γενναίων mentionem facit: vbi mitiùs eos puniri iubet, qui huiuſmodi fructus prædantur, quàm qui alios. Propterea quæſitum eſt apud Athenæum in 14. quænam à Platone generoſæ vuæ & ficus appellatæ ſint. Maſurius reſpondet, γενναῖα λέγει τὰ εὐγενῆ ὁ φιλόσοφος, ὡς καὶ Ἀρχίλοχος. πάρελθε, γενναῖος γὰρ εἶ. ἢ τὰ ἐπιγεννώμενα. id eſt, Generoſos ficus dicit philoſophus vel nobiles, quemadmodum & Archilochus, Accede, es enim nobilis: vel poſt genitos. Sed qui ſint nobiliores ficus, ac vuæ, quas

multis aliis postponere videtur Plato, nondum ex his Masurij verbis certè constat; attamen rationi cõsentaneum videtur, sic esse appellatos ficus, qui post primos & præcoces, siue in iisdem, siue in diuersis arboribus nascuntur, ceteró sque plerumque suauitate antecedunt. Quæ verò dicerentur vuæ generosæ, siue nobiles, omnium clarissimè explicuit Gal. 2. de Alim. fac. vbi sic ait: *ὀνομάζουσι δὲ εὐγενεῖς τὰς τοιαύτας σταφυλὰς. ἐν αἷς αἱ ῥᾶγες ὀλίγην μὲν ἔχουσι τὴν ὑγρὰν οὐσίαν, οὐκ ὀλίγην δὲ τὴν στερεωτέραν, ἣν ὡς τὴν σάρκα τῆς ῥαγὸς ἔφην εἶναι. καὶ χρῶνταί γε κατὰ τὸν τῆς ὀπώρας καιρόν, ἀποτιθέμενοι πολυειδῶς.* id est; Vocant autem vuas eiusmodi generosas, in quibus acini humidam quidem substantiam habent exiguam, solidiorem autem non paucam, quámve carnem acini esse diximus. Atque ijs vtuntur, eas variis modis in fine æstatis reponentes. Quo in loco interpres, qui pro, *κατὰ τὸν τῆς ὀπώρας καιρὸν*, Autumnum vertit, ignorasse videtur, quæ propriè fuerit apud veteres Opora, cuius Plato meminit, & quam nos aliàs ex Hippocrate monstrauimus esse dies illos, qui inter Canis ortum & Arcturum numerantur. Itaque ficus vocauit Plato generosos, qui nobiles, & post alios orti sunt: at vuas generosas appellauit nobiles quidem, sed quæ parum humidæ substantiæ, durioris plusculum habent, quæ've edendo sunt, neque vinis faciendis idoneæ habentur, sed vt ceteri fructus autumnales longo tempore conseruari possunt; vt non iniquè egerit, si mitiùs in eos animaduertendum statuerit, qui vuas, faciendis vinis minùs idoneas, licet conseruationi aptas, furarentur. De vuis generosis loquitur Ouid. 2. de Remedio amoris:

Est tibi rure bono generosæ fertilis vuæ
Vinea, ne nascens vua sit vsta time.

Iurassem in Pandectis in cap. Qui fundum, vbi Paulus de ficubus & vuis, ex quibus non fit vinum, sermonem habet, loco vocis Græcæ, quæ desiderabatur ibi, & pro quo Politian. ac Budęus substituerunt ἐξίμους, potiùs φυταίους esse substituendum: quasi Paulus diceret, vuas quas nō vini caussa habemus, quas Gręci φυταίους appellant. nisi mox antiquus Pandectarum codex excusus eam vocem substituēdam comprobasset: vt Cornarius in com. Mèdicis temerè conatus sit voces alias sibi ipsi fingere. Quod porrò de ficubus scribitur à Plutarcho, est sanè cognitu dignū, qui in Caussis naturalibus tradit Mnesitheum medicum à Galeno in prooemio lib. ad Glauconem commendatum narrasse, eos qui in principio pulmonariæ morbi cepas appetunt seruati, qui verò ficus, interire; eò quia appetitus temperaturas, temperaturæ autem morbos consequuntur. Galenus inter legumina & frumenta illud discrimen ponit, quòd ex his panes conficiantur, ex illis non. Fabam deinde cùm inter legumina recenseat, manifestò videtur indicasse, antiquos eo pane fabaceo minùs victitasse, quo hodie apud varios populos magnam rusticorū partem vesci conspicimus. Sed forsan id de Græcis dumtaxat eum intelligere dixerit, aliquis, quandoquidem Plinius lib. 18. cap. 12. scribit etiam ex fabis panem esse tentatum; vbi mōstrat quoque sua tempestate plerasque gentes frumento fabam miscuisse in panis vsum, quemadmodum hodie fit. Quod porrò esset fabæ Ægyptiæ pondus, cuius frequentissima mentio à Galeno atque aliis Græcorum medicis habetur, docuit Soranus Ephesius 24. cap. suæ Isagoges; vbi eam continuisse scrupulos duos tradit. Quod ideò verisimile puto, quoniam ex Plinij loco nuper citato gra-

num Ægyptiæ fabæ ceteris valde maius fuiſſe manifeſtò colligitur: vt his rationibus nullam fidem habeam lib. de Pond. & menſ. Galeno falsò adſcripto, in quo legitur, fabam Ægyptiam pependiſſe obulum & ſemis.

De Pulmonis carne Galeni contradictio ex Aëtio ſublata. De carne Leporina, Caprina & Vulpina. Item de Tenera carne locus Galeni reſtitutus. CAP. VII.

PVlmonem iecore faciliorem eſſe coctu, minùs nutrire, magiſque pituitoſum ſuccum facere, ait Galenus 3. de Alim. fac. cap. 12. At idem lib. 6. de Vſu partium cap. 10. tradit, pulmonem tenui, leui, ac vaporoſo ſanguine nutriri, iecur autem limoſo, & craſſo. Vnde ſi tale eſt nutrimentum, qualis eſt ſubſtantia nutrientis, videtur ſubſtantia pulmonis vt eſt tenuior iecore, ſic ſuccum tenuiorem, & non pituitoſiorem parere. Atqui Aëtius lib. 2. cap. 127. hanc dubitationem tollit, dicens, pulmonis nutrimentum eſſe magis pituitoſum, διὰ τὸ ἐν αὐτῷ χονδρῶδες σῶμα τῆς τραχείας ἀρτηρίας, hoc eſt, ob cartilagineum aſperæ arteriæ pulmoni inexiſtenti corpus. Quæ verba fortaſſe codici Galeni eſſent addenda, cùm Aëtius omnia illa ad verbum ex Galeno ſumat, potiúſque minuat, quàm addat. Mirantur porrò multi, cur Martialis inter quadrupedes lepori primas dederit: qui ſanè mirari deſinẽt, modò cõſiderare velint, quę à Galeno de ſanguine leporino in 3. de Alim. facultatibus, ſcriptis tradita ſunt: eum nimirum tanquã omnium ſuauiſſimũ in magno pretio habitum: carnem enim talem eſſe, qualis ſanguis, ex quo tota conſtat, non modò omnes medicinę auctores, verùm etiã ipſa ratio de-

clarat. vnde sanguine leporis suauissimo existente, quomodo eius caro magnã suauitatẽ non cõtineat, viro erudito creditu difficilè erit. sicuti rationi minimè cõsentaneum est, caprarũ carnem (quod Homerũ dixisse idẽ Gal.meminit) esu iucundã esse, quando earum sanguinẽ bibitũ conciliare pallorem exemplo Drusi tribuni indicat Plinius lib.28.cap.9. Maiori fortasse admiratione dignũ videatur, quod Galenus in 4.de Victu acut.commentario,& 3.de Alim.fac.scribit, autumno carnes vulpiũ, quãdo vuis nutriuntur, palato gratissimas haberi; & iccirco venatores apud Græcos tunc ipsas esitare cõsueuisse. Hîc admoneor, vt errorem quorũdam detegam, qui carnes quomodolibet teneras recentibus semper præferunt: haud quaquam cogitantes, teneritudinem eam veluti putredinem quandam, aut saltem ad putredinẽ præparationem esse, quę cibum dentibus quidẽ faciliorem & gratiorem reddat, sed qui posteà in venis deteriores succos, & longo tẽpore prauas affectiones progignere queat. Vnde Hippocratem aut Polybũ laudare soleo, quòd dixerit in 2. de Dięta. τὰ πρόσφατα πάντα ἰσχὺν πλείονα παρέχεται τῶν ἄλλων, διὰ τόδε, ὅτι ἐγγίον τοῦ ζῶντος ἐστί. τὰ δὲ ἕωλα καὶ τὰ σαπρὰ διαχωρέει μᾶλλον τῶν προσφάτων, διότι ἐγγίον τῆς σηπεδόνος ἐστί. id est, Recentia omnia plus virium aliis præbent, eò quòd viuenti sint proximiora. vieta verò & marcida recentibus excernũtur magis, quòd ad putredinem propiùs accedant. Nam recentes carnes plus roboris afferre corporib⁹, præter Hippocratis rationem bruta quoq; omnia carniuora demonstrant, quę carnes recentissimas, immò calentes, & quasi viuentes comedentia, omnium aliorum robustissima sunt. Haud inficior tamen aliquam hac in re esse rationẽ habendam tum hominũ edẽtium,

tum carnium edēdarum. De hominibus dixit Hipp. in lib. περὶ τροφῆς, Σιτίον νέοισιν ἀκροσαπὲς, γέροισι δ' ἐς τέλος μεταβεβλημένον, ἀκμάζουσιν ἀμετάβλητον. quæ verba cùm à Galeno diuerſo modo citentur in lib. de Optima ſecta ad Thraſybulum, ſic videlicet: σῖτος νέοισι μὲν ἄκρως, ἀκμάζουσιν ἀμετάβλητος, γέροισι δ' ἐς τέλος μεταβεβλημένος: fit vt credam, in altero eorum contextuum errorem aliquem latere: potiúſque Hippocratis codici quàm Galeni fidem adhibendam, immò eo modo Galeni textum reſtituendum, ſicut in Hippocrate legitur; vt hæc ſit ſententia, Cibos iuuenum debere eſſe parum mutatos. (in Expoſ. enim vocum antiquat. lego, ἀκροσαπὲς τὸ ἐπὶ βραχὺ, & non, ἐπιπολῆς, μεταβεβλημκός) ſenum perfectè mutatos, ætate vigentium prorſus immutatos; quod idem eſt quoque ac ſi dicamus (vt Antonius Fracantianus præceptor meus, & nemini ſuorum temporum in medicina facienda ac docenda ſecundus, luculentiſſimè explicuit) carnesquas ſenes ſunt eſitaturi, debere teneras eſſe: quas ætate vigentes, recentiſſimas: quas verò adoleſcentes, medias quodammodo inter has & illas. Provt namque calor, qui concoquere debet, maior vel minor eſt, ſic etiam edulia paratiora, vel minùs parata concoctioni eſſe decet. Alioquin vt dicebat Gal. primo de Alim. ſi facilia concoctu calidiſſimis ventriculis offerātur, ſtatim corrumpuntur; quemadmodum difficilia tepidioribus oblata, debitam cōcoctionem nunquam aſſequuntur. Non eſt tamen ignorādum, Rabi Moyſem 19. aphor. Galenū ex 4. com. in lib. de Alim. citare, vbi cùm hæc verba barbaro ſuo more ex Galeno deſcribat (Singula animalia, ex quibus cibandi ſunt ſenex & domini corporum defectorum,
„ per diem & noctem ea dimitte, & poſt modum co-

quina carnes ipsorum, & fac, ex eis cibaria benè co-„ cta, & ministra eis. Et iuuenibus & dominis corpo-„ rum fortium, & operantibus fortia opera, coquina„ carnes recentes, coquens eas benè, vel assatas, vel eli-„ xatas.) videtur Galenus Hippocratem de duabus so-„ lùm & non de tribus ætatibus interpretatus, vt est in lib. de Opt. secta. De carnibus animalium edendis præcepit Oribasius 4. Collect. ex sententia Ruffi, carnes omnium agrestium statim esse coquendas, & proinde recentes manducandas. cicurum verò ouillas & caprinas recentes bubulas autem vetustas: similiter ex auibus magnas, atque palustres, item gallinas, palumbos, perdices, pauones, atque attagenes non esse recentes coquendas: sed turtures, columbas, & turdos: pisces verò omnes quamprimùm coquendos. Ex quo Oribasij delectu potest subinde quilibet iudicare, non esse semper nec à quibusuis recentes, neque semper teneros quoslibet edendos cibos.

Locus Hippocratis emendatus, Galeni alter defensus de de opio. Plinij loci emendati: vnus Herodoti de medicis Aegyptiorum examinatus & correctus.

CAP. VIII.

IN libro Hippocratis de Locis in homine, vbi de oculis sermo habetur, hæc leguntur: ἢν δ' εὐθέως φλεγμαίνωσι, μὴ ἔγχριε μηδὲν, ἀλλ' ἢ καῦσαι κατωτάτω ἰσχυροτάτῳ, ἢ ἄλλῳ τινὶ ἀπισχνῶσαι ὑποχωρητικῷ φαρμάκῳ, φυλασσόμενος μὴ ἔμετον ποιήσῃς. id est. Si statim inflammationem contrahant, nihil illinias, sed quàm infimè fortissimo vras, aut alio copiam aluum subducente medicaměto attenues, cauēs ne vomitum facias. Quoniam verò vstio in inflammationibus, præsertim in

initio, periculosa est: ea propter locum corruptum sic restituẽdũ (vt est in manuscripto) puto: μὴ ἴσχειν μηδὲν, ἀλλ' ἢ καθαίρειν κάτω τῷ ἰσχυροτάτῳ, ἢ ἄνω. Quòd enim inflammationibus oculorum purgationes per inferiora magnopere prosint, testatum fecerunt Hippocrates & Galenus eo in Aph. τὸν ὀφθαλμιῶντα ὑπὸ διαῤῥοίας ληφθῆναι ἀγαθόν. Galenus in lib. de Optima secta ad Thrasybulum, contra Methodicos disputans, eísque indicationes conferẽtium non semper ab effectibus accipi demonstrans, hæc scripta reliquit: ὀφθαλμῷ δὲ φλεγμαίνοντι δεῖ κατάπλασμα, στομάχῳ δὲ καὶ ἥπατι ὀπόν. Quo in loco fuerunt, qui non ὀπόν, sed μαράθρου ὀπὸν legendum maluerunt, ea ratione ducti, quòd Galenus 3. Methodi aduersus Empiricos dicat, medicamenta opiata magnam oculorum perniciem existere: vt etiam ante ipsum Plinius lib. 20. cap. 18. ex Erasistrati & Diagoræ sententia statuerat. Sed ipsos falli, nec mutari debere contextũ, ex eo faciliter probatur, quoniam nullũ ferè ex tot relatis à Galeno in 3. de Comp. med. s.l. præclarissimorum medicorum ad oculos cõpositis medicamẽtis inuenies, in quod opiũ iusto modo non ingrediatur. Id tamen verissimum puto, opium vehemẽter obesse, nisi rectè castigetur, & debita mẽsura adhibeatur; quemadmodũ quosdam ophthalmicos medicos egisse videtur, quos ibi damnat Galenus, quasi nullo adhibito delectu, in omnib⁹ passim, opiatis quibusuis vterentur. Hanc sententiam eo libentiùs amplector, quòd Rasarius, acerrimi iudicij ac summæ doctrinæ vir, in sua translatione ita legẽdum censuerit. Legitur apud Plinium lib. 24. cap. 5. glandis fagineæ cinerem calculis illiniri. Quod quomodo fieri queat, & vt prodesse possit, non video: quando præsertim Galenus fagum vehementius robore ad-

ſtringere ſcribit 6. de Simpl.med. & fructus eiuſdem ſemper acerbos eſſe dicit 4. eiuſdẽ tractationis volumine,vt his facultatib⁹nullo modo calculis illitu mederi valeat.Ideo legendũ puto,nõ Calculis,ſed Oculis.Guillandino eruditiſſimovidetur poſſe legi Callis: cuius iudiciũ non improbo. Quod autem apud eundem Plinium lib. 27. cap.7.ſcriptũ eſt,in regio morbo crudũ abſinthiũ bibicum opio, aut Adiãto : reſtituendũ eſt,cum Apio. Opium enim multũ abeſt,vt in hoc morbo vllã opem ferat.Hebebant Romani & Græci medicos, qui nudis quibuſdã experimentis peculiares corporũ humanorum partes curare profitebantur,veluti aures,teſtes,dentes : ſed maior illorum copia atque auctoritas erat, qui oculis medẽdis operam nauabãt, quíque cœca experientia tantùm confiſi,non rarò magnum detrimẽtum afferebant: vt de quodam medico notauit Martialis, qui oculos eruebat ita frequenter hominibus, vt eam profeſſionem relinquere coactus, ad hoplomachiam exercendam ſe contulerit,in qua etiam paria damna inferebat:

Hoplomachus nunc es, fueras ophthalmicus antè,
Feciſti medicus, quod facis hoplomachus.

Quomodo verò ea à variis medicis varias corporum partes curandi conſuetudo inuecta fuerit, ſi quæratur : ego ſanè exiſtimo Ægyptios, vt multa alia,ſic & hos mores in Græcos inuexiſſe : ab his deinde emanaſſe ad Romanos,quos vniuersã medicinã ex Græcia recepiſſe Cato & Plinius teſtati ſunt. Quòd autẽ Aegyptij medicos eiuſmodi haberent, affirmat Herototus ſub hiſce verbis in 2. lib. ἡ δὲ ἰητρικὴ κατὰ τάδε σφι δέδασται. μιῆς νόσου ἕκαστος ἰητρός ἐστι, καὶ οὐ πλεόνων· πάντα δὲ ἰητρῶν ἐστι πλέα· οἱ μὲν γὰρ ὀφθαλμῶν ἰητροὶ κατεστᾶσι, οἱ δὲ κεφαλῆς, οἱ δὲ ὀδόντων, οἱ δὲ τῶν κατὰ νηδὺν, οἱ δὲ τῶν ἀφανέων

νούσων. id eſt, Medicina apud ipſos ſic diſtributa eſt: vnius morbi, & non plurium, vnuſquiſque medicus eſt, omnia verò plena medicis ſunt. alij enim medendis oculis, alij capiti, alij dentibus, alij ventri, alij occultis morbis curãdis ſunt deſtinati. Vbi vltima illa verba mihi ſuſpecta ſemper fuerunt: quandoquidem Hippocrates, qui ea voce, νηδύς, ſæpius pro ventre & cauitate vtitur, (quemadmodum ſcribit Erotianus) & quemadmodum non rarò vſus inuenitur Herodotus, eoſdem pene facit in lib. de Arte morbos occultos, & morbos ventris aut cauitatis; cùm de occultis loquens dicat, ἔστι δὲ ταῦτα, ἃ περί τε τὰ ὀστέα πέπρακται, καὶ τὴν νηδύν. Vnde ſi in Herodoto legeremus, οἱ δὲ τῶν κατὰ νηδὺν ἢ ἀφανέων νούσων, vt particula ἢ expoſitiua ſit, poterit is videri fortaſſe Hippocratem coætaneum ſuum, eademq́ue lingua vſum imitatus, dicens nimirum alios fuiſſe medicos ventris morborum, qui occulti ſunt: neque ampliùs dubitandi occaſio dabitur, qui eſſent occultorum morborum medici, & quarum ægritudinum: neque item vlla apparebit in verbis Herodoti contradictio; quæ ægrè profectò vitari poteſt, ſi cùm paullò ſuprà dixerit, vnius partis morbi & non plurium medicum vnum fuiſſe; ſtatimq; dicat vniuerſim, medicum vnum quoſque occultos morbos, & non ventris, quæ occultæ ſunt ægritudines, curare ſolitum. Hæc dico: etſi non me lateat, etiam ita, vt legitur, Herodoti orationem ſanam eſſe.

De Aquarum per plumbum ductarum prauitate, & quòd Romæ ex fontibus potarent. Locus Paterculi emẽdatus.

CAPVT VIIII.

QVantum ad ſalubritatem conferat, per quos ductus aqua potui eſuíve deſeruiens feratur, Vitruuius

Vitruuius auctor non contemnendus in 8. lib.cap.7. luculentissimè monstrauit.cuius verba tanquam medicis omnibus magno vsui futura hîc subscribere placet:Habent autem tubulorum ductiones ea commoda. Primum in opere, quòd si quod vitium factum fuerit,quilibet id potest reficere;etiamque multò salubrior est ex tubulis aqua, quàm per fistulas: quòd per plumbum videtur esse ideò vitiosa, quòd ex eo cerussa nascitur, hæc autem dicitur esse nocens corporibus humanis.Ita si, quod ex eo procreatur,id est vitiosum; non est dubium, quin ipsum quoque non sit salubre.Exemplar autem ab artificibus plumbariis possumus accipere,quòd palloribus occupatos habent corporis colores. Namque cùm fundendo plumbum flatur,vapor ex eo insidens corporis artus, & indies exurens, eripit ex membris eorum sanguinis virtutes. Itaque minimè fistulis plumbeis aqua duci videtur,si volumus eam habere salubrem.Saporem quoque meliorem ex tubulis esse, quotidianus potest indicare victus,quòd omnes extructas cùm habeant vasorum argenteorum mensas, tamen propter saporis integritatem fictilibus vtuntur. Columella quoque rei medicæ non inexpers, dum pro gallinarum potu & cibo vasorum fabricandorum rationem tradit,lignea aut fictilia plumbeis præfert, quòd vtiliora esse compertum sit.Post hos verò Galenus in 7. de Med. comp.S.l. cùm in componendo ex papauerum capitibus medicamento aquam pluuiam puram, & omni mixtione carentem commendasset, hæc subiunxit: ὥστε διὰ τοῦτο καὶ τὸ διὰ τῶν μολυβδίνων σωλήνων ὀχετευόμενον φαυλότερον. ἰλύματα γάρ τινα τοῦ μολύβδου κατὰ τοῦτο προσδέχεται. διὸ καὶ οἱ πίνοντες ὑποστάθμην τοῦ τοιούτου ὕδατος, δυσεντερικοὶ γίνονται. id est, Propter hoc igitur aqua per

verba in vulgatis codicibus vitiata sunt, non absurdum erit ea à Claudio Puteano Parisiensi iuuene doctissimo restituta proponere: sunt verò hæc: Grates Dianæ, cuius numini regio illa sacrata est, soluit: aquas salubritate medendísque corporibus nobiles agros omnes adduxit: deque huius gratæ religionis memoria & inscriptio templi adfixa posti, hodiéque & tabula testatur ærea intra ædem. Verùm nec spernenda est Latini Latinij optimi & doctissimi viri ad hunc locum coniectura, qui Syllam aquas & agros circa Capuam vrbem, vbi adhuc Sinuessanæ aquæ supersunt, Deæ addixisse, cùm legisset, sic putauit restituendum: Agrósque omnes addixit Deæ. Huius gratæ &c.

De Cicuta locus Lucretij explicatus. Aristotelis & Varronis de Capris loca examinata. Nonnulla de Anatome.

CAPVT X.

CIcuta sturnos nutriri, apud auctores, & præsertim apud Galen. sæpius notatum obseruaui; cuius euentus caussam illam, is 3. de Simp. med. attulit, quòd aues huiuscemodi angustos corporis meatus habentes, haud sinunt cicutę succum ad cor penetrare, sed eum in ventriculo tamdiu retinent, quoad natiuo calore superatus in nutrimentum conuertatur: cùm hominibus secus eueniat, quibus nimirum ob venarum amplitudinem cicuta in cor celerrimè perducta, natiuum calorem extinguat. Itaque illud admiror, quomodo Lucretius hunc effectum non in sturnis, sed in capris apparere attestetur in 5. libro.

Quippe videre licet pinguescere sæpe cicuta
Barbigeras pecudes, homini quæ est acre venenum.

Quod quando verum esse experientia constaret, caussam hanc assignarem, quòd capræ, quas mirum in modum siccas esse, & perpetuò febrire Varro atque Plinius tradiderunt, cicutis feruorem ac squallorem temperent: quo postmodum temperato nutrimentum melius conficitur, & in pinguedinem concrescit. Hoc enim pacto lactucā quoque sanguinem augere putant medici, quando scilicet bilioso corpori exhibita, sua frigiditate efficit, vt iecinoris calor remissus sanguinem & non bilem faciat. De capris scripsit Aristoteles primo de Hist. animalium cap. 11. Alcmæonem falsò prodidisse eas non naribus, vt cetera animalia, sed auribus spiritum ducere. Quam sententiam deinceps Varro in 2. de re Rust. & Plin. lib. 8. retulerunt: sed ambo hi Archelao, & non Alcmæoni attribuerunt. Vnde fit, vt vel Aristotelis, vel Varronis, à quo Plinius sua accepit, mendosum esse contextum existimem. Fuerunt quidem Alcmæon & Archelaus auctores vetustissimi, alter philosophus, alter medicus & philosophus, vt eorum vterque sententiam huiuscemodi scripsisse potuerit, & maximè Archelaus, qui etiam homines & animalia ex limo nata prodidit. Alcmęonē primùm anatomen monstrasse, Chalcidius in com. super Platonis Timæum affirmat: quā deinceps eius posteri per manus accipientes, pueros non solùm qui medici, sed & qui philosophi erant futuri, edocebant. ita enim Democritum, aliósque plurimos in anatomica disciplina eruditos fuisse legitur: quam etsi à nullo veterum vsque ad Dioclis ætatem scriptis mādatam referat Galen. in 2. de Anat. admin. melius tamen sic conseruatam & amplificatam inde intelligere possumus, quòd tunc homines à primis annis anatomen (vt ceteras artes) non ex scriptis,

ſed ex parentum ſermonibus ipſaque exercitatione addiſcebant; ſicque meliùs eam comparantes, non modò tenaciùs in animis ſeruabant, verùm etiam aſſiduis ſtudiis augebant. Herophilum certè excellentiſſimum fuiſſe exiſtimandum eſt, nempe quem narrat Tertullianus in lib. de anima ſeptingentos exſecuiſſe, vt naturam ſcrutaretur, hominémque odiſſe vt eum noſſet. At Ariſtotelem neque ſic Anatomen didiciſſe, ſed ſolùm quæ ſcripſit ad eam pertinentia ex aliorum relationibus tradidiſſe, ſemper putaui: quando quidem non ſemel id libris de Animalibus annuat, & præſertim in primo de Hiſt. animalium, dum ſic loquitur: περὶ γὰρ λυγγίων τῶν καλουμένων ἐπιπλεύρων οὐθενός πω ἀξιοπίστου ἀκηκόαμεν.

Hippocratis locus emendatus. Locus Diogen. Laertij ex Galeno mutatus. Galeni, de vrinæ ſedimentorum nigredine, & de Lapidæ veſicæ, error. CAP. XI.

MAgnus Hippocrates in lib. de Fœtatione & ſuperfœtatione (ſic enim, & non de Superfœtatione ſolùm, inſcribendum puto, cùm ibi de vtraque copioſè tractetur) docens quid ad generandum marem obſeruandum ſit, hæc ſcribit: ὅταν βούληται φυτεύειν ἄρσεν, τῶν ἐπιμηνίων ἀποληγόντων ἢ ἐκλελοιπότων μίγνυσθαι, καὶ ὠθέειν ὡς μάλιστα, ἕως ἂν ἐκμαίνηται. Quo in loco, ἐκμαίνηται omnino legendum arbitror, quod Galenus in Linguarũ expoſit. hanc vocem ſeminis emiſſionem ſignificare ſcribit. (etſi Marius Nizolius eius libri interpres malè ea verba Galeni, ἀποκρίνει τὸ σπέρμα, tranſtulerit, Emundat ſemen: niſi librarius fefellerit, loco Amandat Emundat ſcribens. Quantum autem rationi congruentius ſit dicere, impellendum quàm

maximè, Quousque semen emittatur, quàm, Quousque sæuiat, vt interpretes transferunt, cuiuis perspectum esse potest. Diogenes Laërtius in vita Xenocratis auctor est, eum philosophum ad quendam, qui neque musica, neque geometria, neque astronomia instructus, ludum suum frequentare cupiebat, respondisse, παρ' ἐμοὶ ὁ πόκος κνάπτεται quæ verba alioquin ab interprete Latino malè trãslata, etsi rectè accommodari possent, mihi tamen placere magis, si non κνάπτεται, sed γναφεύεται legeretur; atque ad id opinandum ea ratio me impellit, quòd Xenocrates eo responso innuere voluisse videtur, disciplinas ordine quodam esse apprehendendas, neque adeundam philosophiam, nisi mathematicæ disciplinæ teneantur: sicut nemo lanam nondum vellicatam ac politam ad fullonis officinam, vt tingatur, ferat. Sic etenim Arcesilai dictum illud, οὐδεὶς πόκον εἰς γναφεῖον φέρει, quòd forsan à Xenocrate in prouerbium emanauit, intelligendum esse, longa hac atque eleganti oratione significat Galenus in 2. de Differentiis pulsuum. τὸ γὰρ τοῦ Ἀρκεσιλάου καλὸν, ὡς οὐδεὶς πόκον εἰς γναφεῖον φέρει. τάξις γὰρ ἐστὶ, ὥσπερ ἐρίων ἐργασίας, οὕτω καὶ μαθημάτων διδασκαλίας· καὶ οὐδεὶς οὔτ' ἀναγινώσκειν διδάσκεται, πρὶν ποίσας ἐκμαθεῖν τὰς συλλαβάς· οὔτ' αὐτὰς, πρὶν ἅπαντα τὰ στοιχεῖα τῆς φωνῆς. οὔτε τὰ συνιόντα παλαίσματα πρὸ τῶν ἁπλῶν καὶ ἐσχάτων. οὐδὲ ταῦτα, πρὶν τρίψασθαι καλῶς· οὐδὲ τοῦτο, πρὶν ἀλείψασθαι γυμναστικῶς. ἀλλ' ἕκαστον αὐτῶν τὸ μὲν πρῶτον, τὸ δὲ δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον ἐστὶν ἐν ἁπάσαις ταῖς τέχναις. οὕτω δὴ καὶ τοῖς κατὰ τὴν διαλεκτικὴν οὐκ ἐνδέχεται τινὰ, πρὶν ἐν τοῖς πρώτοις καὶ οἷον στοιχείοις γυμνάσασθαι, ταῖς τῶν ἐξῆς ἀποδείξεσιν ἕπεσθαι. id est, Etenim Arcesilai illud pulchrè dictum celebratur, quòd nemo lanam nondum carminatam ad fullonis officinam portat. Nam vt lanificij, sic & disciplinarum addiscendarum ordo habe-

tur. Atque nullus legere discit, nisi priùs syllabas teneat, neque has, nisi priùs omnia vocis elementa. Neque validas palæstræ exercitationes, ante simplices & faciles obeunt: neque hæc, priusquàm rectè fricentur: neque hoc, priusquàm vngantur gymnastico modo. Sed singulorum hoc quidem primum, hoc secundum, illud tertium in cunctis artibus reperitur. Pariter quoque in dialectica minimè contingit, vt quis demonstrationes consequentes comparet, nisi in primis & veluti elementis exerceatur. In omnibus quidem Galeni vndequaque admirabilis auctoritatē magnifacere soleo: at in ipsius quoque commentariis interdum inuenio, quod iure reprehendi queat. Sicuti est, quando in primo περὶ κρίσεων libro, nigras vrinarum subsidentias ex mortificatione à vehementi frigore inductas proficisci scribit. Quòd enim in corpore viuo tanta possit consistere frigiditas, quanta sedimentis vrinæ nigris reddendis sufficiat, captu difficile admodum est. Siquidem habitus hydropicorum frigidissimus, multum abest vt huiuscemodi quicquàm producat. Accedit, quòd quæcunque ob externum frigus nigrescunt partes extimæ, licet non sint multùm calidæ, nihilominùs vehementissimo solo frigore nigrorem contrahunt. Itaque si in internis partibus talis nigredo progignenda esset, cùm illæ extimis suapte natura calidiores sint, valde maiori frigore opus haberent, Quòd an in corpore vllo viuo adhuc calente inueniri queat, iudicent qui rerum naturas non leuiter perscrutari delectantur. Immò verò Gal. ipse v. in vj. Epid. exponens oraculum illud Hippocratis, ψύξις τὰ κατὰ κοιλίην σκληρύνει, eósque improbans, qui in corpore perinde atque extra corpus res à frigore durari

dicebant: inter cetera eos hoc argumento conuincit, quòd res in ventre existentes nequaquam ad eum frigiditatis gradum peruenire possunt, vt congelatæ durentur, quemadmodum in hieme externa corpora. Huic simile est, quod quidam scriptum reliquit, in senibus vesicæ calculos ob frigiditatem gigni, quódque etiam in pueris confirmare videtur Galenus 6. Epid.com.3.apor.15. Quæ sententia non minus à veritate remota est, quàm lateres sub sole densatos non tepore humiditatem exsuggẽre, sed gelu durari. Tepore nanque à lutulentis succis, instar solis, humiditatem extrahẽte, tam in senibus quàm in pueris lapides vesicæ concrescere, apud me certò constat. Eò magis, quòd Hippocratem in lib. de Aëre, aqua & loc. & 2. de Nat.hum. lapidem vesicæ ab eius calore siue potiùs feruore gigni, asserẽtem inueniam: cuius sententiam Aristoteles secutus videtur Probl. sect. 10. vbi nullum animal ab ipso homine calculosum euadere, ob meatuum amplitudinem probat: & Alex. primo Probl. 108. Iam verò pueros non ita frequenter huiuscemodi malo, quemadmodum ex sententia Hippocratis scribit Galenus, tentari conspicitur; quòd fortasse vel in eorum regionibus, vel eo tempore verum fuisse probari posset, nisi voracitas, ac luxus, vnde potissimùm lapides ortum ducunt, Hippocratis ętate minime viguisse, sæpius dixisset ipsemet Galenus.

Celsi locus ex Hipp. notatus, & emendatus. Locus Galeni contrarius examinatur. Nonnulla de Pulsu: item de Herophilo, & Asclepiade. CAP. XII.

CORnelius Celsus in procemio lib. 3. hæc scribit: In nullo quidem morbo minùs fortuna sibi ven-

dicare quàm ars poteſt, vtpote cùm repugnante natura nihil medicina proficiat. Vbi in aliquibus manuſcriptis non Natura, ſed Fortuna legitur. Ego verò puto vtrobique, Natura, legendum eſſe: tum quia videtur Celſus Hippocratem in hoc, vt ſæpè in aliis, æmulatus, qui in Lege ſcribit: πρῶτον μὲν οὖν πάντων δεῖ φύσιος. φύσιος γὰρ ἀντιπρασσούσης, κενεὰ πάντα. tum quia in morbis curandis verè natura nihil minùs arte poteſt. Fortunam verò apud vulgares tantùm valere creditur, non apud eos qui prudentia exercent artem, qualis fuit Hippocrates, qui Naturas ipſiſſimos medicos vocauit, fortunæ autem parum ſemper tribuiſſe viſus eſt. Scribit Galenus primo de Differentijs pulſuum, veteres ante Hippocratis ætatem pulſus nomen ignoraſſe, ipſum autem omniũ primum illud exſcripſiſſe: quanquam non is quemlibet arteriarum motum pulſus appellatione nominauerit, ſed poſt ipſum Praxagoras & Herophilus ſic ſenſibilem quamcunq. arteriarum motionẽ vocarint. Ceterùm in lib. quòd Ani. mot. ſeq. cor. tem. prorſus contraria his tradere videtur, vbi antiquos nõ omnem arteriarum motum, ſed ſenſibilẽ homini duntaxat, pulſum nuncupaſſe: Hippocratem verò primum illud nomen in omni arteriarum, qualiſcunque fuerit, motione vſurpaſſe affirmat. Quæ dicta cùm ſimul minimè cohærere queant, difficiléque ſit auctorem Hippocrate antiquiorem inuenire, apud quem σφυγμὸς in venis arteriiſve legatur: fit vt ſoli dictioni, quæ in libris de Pulſibus habetur, tanquam Galeni legitimæ fidem habendam putem. In altero nãque citato libro multa inueniuntur, quę mihi illum valdè ſuſpectum reddant; inter alia ibi plurima ex Ariſtotele referuntur, quæ in ipſius philoſophi codicibus planè diuerſa le-

guntur. Quamquam etiam ſcio, Galenum impium ſanè & irreligioſum in ea hæreſi fuiſſe, vt crederet animam noſtram mortalem eſſe, ac temperaturam corporis ſequi; quemadmodum alij vetuſtiſſimi philoſophi cenſuerunt, ex quorum numero Parmenides & Empedocles extiterunt: quorum alterum hæc,

Πρὸς παρεὸν γὰρ μῆτις ἐναύξεται κ' ἀνθρώποισιν,
Ὅσσον ἀλλοίης μετέφυν, τόσον ἄρ σφίσιν αἰεὶ
Καὶ τὸ φρονεῖν ἀλλοῖα παρίστη. alterum verò iſta,
Ὡς γὰρ ἕκαστος ἔχει κρᾶσιν μελέων πολυκάμπτων,
Τὼς νόος ἀνθρώποισι, παρίσταται.

ſcripſiſſe narrat Ariſtoteles in 3. Metaphyſ. Quæ tamen omnia grauiſſimis & plurimis argumẽtis à Nemeſio ſeu Gregorio Theologo lib. de Nat. hum. refutata ſunt. Ad arteriarũ pulſus redeo, quos Hippocratem nouiſſe, nemo ſanus inficiaretur, etſi neque vllã eorum curam geſſiſſe, neque ad artem, vt alia multa, redegiſſe conſtet. Nam & Ariſtoteles, qui annis ſexaginta tantùm poſt ipſum floruit, quòd de pulſib. nihil pene reliquerit, indicium clarè eſt, eius tempore vix notum tale nomen fuiſſe. Neque quis libellum de Spiritu Ariſtoteli falsò adſcriptũ inducat, vbi cùm pulſuum multa fiat mentio, id ſolùm, præter alià Ariſtotelis genuinum nõ eſſe librum apud eruditos probaret. Qui primus omniũ, quos viderimus, pulſuum exactam tractationem poſteris reliquit, fuit Herophilus, Archigeni in hac re à Galeno prælatus. Hunc ſcribit Plinius lib. 10. cap. 37. medicinæ artem miranda arte pulſus deſcripſiſſe, ſed ob nimiam ſubtilitatem fuiſſe deſertum; quòd fortaſſe in Galenum ardentiùs exclamaſſet, ſi libros ipſius ad eam tractationem ſpectantes non minùs profuſa oratione, quàm incõprehenſibili fere arte cõpoſitos intueri potuiſſet.

Haud tamen de Herophilo credēda esse omnia Plinio arbitror: quoniam Strabo, qui sub Augusto vixit, in fine lib. 11. scribit, ętate sua inter Laodiceā & Caruram fuisse scholam percelebrem medicorum, qui Herophilū sectabantur, qualis erat tēpore patrū suorum Smyrnę medicorum Erasistrati sectatorum sequacium. Sed eius verba nec Gręco in codice rectè notata, nec ab interprete fideliter conuersa, subscribere meliùs erit: μεταξὺ δὲ τῆς Λαοδικείας καὶ τῶν Καρούρων ἱερὸν ἐστὶ μηνὸς Κάρου καλούμενον, τιμώμενον ἀξιολόγως. συνέστηκε δὲ καθ' ἡμᾶς διδασκαλεῖον Ἡροφιλείων ἰατρῶν μέγα ὑπὸ Ζεύξιδος, καὶ μετ' ταῦτα Ἀλεξάνδρου τοῦ Φιλαλήθους, καθάπερ ἐπὶ τῶν πατέρων τῶν ἡμετέρων ἐν Σμύρνῃ τὸ τῶν Ἐρασιστρατείων ὑπὸ Ἱκεσίου. id est, Inter Laodiceam atque Caturam templum est Caro mensi magna veneratione dicatū, vbi etiam ętate nostra schola Herophiliorum medicorum magna. à Xeuxide, & pòst ab Alexādro Philalethe constructa perdurat: quemadmodum tempore patrum nostrorum Erisistratiorum medicorū schola Smyrnę ab Icesio. Pulsuum artem, vt superuacaneam & difficilem, damnauit Asclepiades Prusiensis, ætate Pompeij, ex oratore medicus effectus, quem Plinius cùm ceteros medicos improbasse dicat, non sine ratione Galenus in 3. de Crisibus ipsum ἕξιν αἰτιολογικὴν exercuisse confirmauit. Sed in disputationibus illud forsan ipsi condonari potuisset; nisi Cęlius Aurelianus, vel potiùs Soranus à Cælio Latinitate donatus, in lib. de Acut. passionibus scriberet, ipsum semper in curādis ægris ambitione quadam aliorum medicorum præsidia, quæcunque fuissent, siue bona, siue mala, reiicere consueuisse. Quæ deterrima consuetudo vtinā tēpestate quoque nostra inter fastuosos quosdā & humano generi infensissimos medicos non vigeret.

De Conditurìs vinorum. De vino Picante: De vino Massiliensi. Locus Galeni emendatus. CAP. XIII.

ANtiquos vina variis modis condijsse (factitia ab hoc genere separo) ita clarum est ex auctorum scriptis, vt id demonstrandi vanus sit futurus omnis labor. Caussas verò, quibus illud agerent, tres præcipuas inuenio. Vnam ad leniendam ipsorum asperitatem; alteram ad augēdam paruitatem, vetustatémque accelerandam; postremam, vt ipsa ab omni corruptionis genere conseruarent. Africam, scribit Plinius, suis vinis gypso, & in aliquibus regionibus calce, asperitatem dempsisse; Græciam autem suis argilla, aut marmore, aut sale, aut marina aqua lenitatem excitasse: quo pacto etiam hodie à Cretensibus vinū maluaticum nuncupatum parari audio. Refert Plutarchus 5. Sympos. probl. 3. ex Græcis Euboios, & ex Italis eos qui circa Padum incolebant, consueuisse vasa pice oblinire, resinamque ipsam vino cōmiscere, quòd talia vasa nō modò gratum quendam odorem impertirent, verùm etiam vinum generosum redderent, celeritérque ab eo aquositatem nouitatémve caloris ope remouerent; de quibus loquebatur Plinius, cùm scripsit, in Italiæ prouinciis nonnullis vulgare fuisse, musta pice rabulana atque resina condiri. Et ne quis miretur, quomodo à pice ac resina graueolentibus potuerit vinis odor gratus donari: sciri velim eas, lotionibus aliísque modis (vt docet Columella) à graui odore spoliari cōsueuisse: & propterea, resinata vina ac picata apud aliquos in precio extitisse. An verò quod hodie Picans & Racens vinum populari vocabulo dicitur, veteribus notum fuerit, qui de huiusmodi sapore nihil meminisse vidētur, multi

dubitarũt. Ego autem puto primùm à Plauto ipsum fuisse significatum, quando in Penulo dixit, Vetustate vino edentulo ætatem irriges. quasi edẽtulum vocarit vinum, ad illius differentiam, quod dentatum atque mordax erat. Plinius similiter lib. 14. cap. 20. scribens, picis aspersu odorem vino contingere, & saporis quædam acumina; duo me commonefacit: vnum, quòd vinũ picans cognouerit; alterum, quòd facilè potuerit picans Italorum à picato veterum esse deductum. Quamquam scio non deesse, qui velint, picans vocem ex media Gallia fuisse productam, atque idem quod mordens significare. Auerroes quoque 7. Collect. cap. 16. eum saporem mihi videtur his verbis indicasse: Et vinum, quod meliùs reperitur, est aromaticum: cuius caliditas penetrare potest per totũ corpus, quod sit sine amaritudine, & stipticitate: & est illud vinum, quod est vinosum, pungitiuum in principio, & pòst delectabile, sine aliqua amaritudine, & ponticitate. Cur autem maiores nihil de hoc sapore explicatius nobis reliquerint, puto eam fuisse caussam, qua etiam plurimas alias res tunc temporis vulgatissimas nobis relinquere destiterũt: aut potiùs quia simplicium duntaxat saporum meminerunt, mixtos autem cuiusmodi est picans, ex dulci & acri compositus, tamquam infinitos prætericrunt. Ad inducendam vinis vetustatem erant qui vasa in locis calidis aut fumo exponerent, vt is cõtinuò quodam & blando calore penetrãs, aqueas partes absumeret: quod parentem suum factitasse affirmat Galenus primo de Antid. & de quo locutus est Horatius 3. lib Carm. ode 8.

Hic dies anno redeunte festus.
Corticem astrictum pice dimouebit

Amphoræ, fumum bibere instituta
Consule Tullo.

Narbonenses ac Massilienses passim vina fumo maturasse, præter Plinij testimonium, Martialis abundè demonstrat libro 3.

Vel cocta fumis musta Massilianis. & lib. 10.
Improba Massiliæ quicquid fumaria cogunt,
Accipit ætatem quisquis ab igne cadus. & lib. 13.
Cùm tua centenos expugnes sportula ciues.
Fumea Massiliæ ponere vina potes. & lib. 14.
Massiliæ fumos miscere niualibus vndis
Parce puer, pluris ne tibi constet aqua.

Ex quibus nō solùm vina Massiliensium parum ęstimata, verùm etiam insaluberrima (quod Plinius libro 23. capit. 1. tribuit omnib⁹ vinis fumo inueteratis, quę Galenus capitis dolorem inducere primo de Antidotis inquit) extitisse, facilè colligi potest. Et iccirco Galeni locum in 2. ad Glauconem mēdosum esse suspicor, vbi pro eliquandis ad herpetas medicamentis accommodata vina recensens, inter tenuia, alba, & subadstringentia Massiliense adnumerat: quod tamen Athenæus ex ipsius sententia crassum & carnosum fuisse, quemadmodum est verisimilè, asserit. Cū igitur Athenæus atq; etiā Galenus ipse vinum μαρσόν, siue μαρσικὸν, & nō μασσαλιώτην, inter adstingentia collocent, loco dictionis, ὁ μασσαλιώτης, dictionem ὁ μαρσικὸς, restituere præstat. Cui sententiæ eò libentiùs adhæreo, quoniam Galenus nunquam alibi, aut rarissimè saltem, vini Massiliensis mentionem facit: in 4. autem de Comp. med. per genera Marsico tanquam albo & adstringenti, in componendis vlcera exiccantibus sine mordicatione medicamentis, vnà cum Falerno, sicut in 2. ad Glauc. vtitur. Ad tuēda verò ab

omni corruptione vni, in primis ea nonnullas nationes igne coxisse inuenio; quemadmodum de Spartanis Athenæus, & de aliis Plinius atque Columella referunt. Alij defrutum immiscebant; quod hodie aliqui populi Romæ vicini faciũt. Non deerant, præsertim apud Græcos (vt scribit Columella) qui salsa aqua, aut sale ipso componerent, tũ gratia cuiusdam suauitatis maioris, tum quia mare, vt cetera multa, sic vinum incorruptum seruare cõpertum erat. Atque huiuscemodi vina ab Asclepiade Tethalassomena vocata esse prodidit Cælius Aurelianus Acut. lib. 2. Quanquam puto sic etiam nũcupata interdum fuisse omnia ea, quæ ex aliis in alias regiones per mare transferebantur; quæúe simili transuectione non parum in bonitate ac suauitate proficere experimur omnes. Quibus veró marina aqua non miscebatur, οἴνους ἀπροσχύτους à Lesbiis vocatos, scribit Galenus 12. Meth.

Defenditur Plinius in tractatione Argẽti viui, & Hydrargyri Locus Theophrasti restitutus. CAP. XIIII.

SI, qui Plinium auctorẽ inter Latinos grauissimum passim reprehẽdere delectãtur, ij æquiori animo ipsius scripta lectitarent, forsan intelligerent ea, quæ damnat, sæpè laudari potiùs debere: vt euenit de Hydrargyro, quod quia ab Argento viuo separat, statim in ipsum tanquam linguæ Græcæ ignarum debacchantur: cùm potiùs hac in re non exigua cõmendatione dignus sit, quoniã Græci Dioscoride posteriores, vt vno nomine tam natiuum quàm factitiũ hydrargyrum appellant, sic Plinius Latinæ linguæ locupletandæ gratia (quemadmodum non raró facit) natiuum Argentũ viuum, factitiũ vero Hydrargyrum

vocare maluit. Neque puto vllum vsque adeò cæcum inueniri atque hebetẽ, qui non videat, Plinium hydrargyri siue factitij argenti viui naturam describentem, eadem prorsus Dioscoridis verba transtulisse, in quibus & is de factitio sermonem habet: siue is ab hoc sua acceperit, siue (quod malunt nonnulli grauissimi viri) vterque ab vno atque eodem. Ex quo capite cùm etiam Plinius illa, quæ auctor tribuit hydrargyro natiuo, desumpserit, atque argẽto viuo suo clarissimè adscripserit, quis nisi Plinianæ gloriæ nimiùm infensus non cognoscit, eam mentem habuisse, vt genera vtraq; duobus nominibus describeret, non autẽ quòd linguæ Græcæ imperitus esset? quando sermonem Dioscoridis, vel saltem eius auctoris, à quo etiam Dioscorides desumpsit, non minùs accuratè quàm eloquenter in Latinum conuertit. Immò rationi valde consentaneum mihi videtur, priscos Græcos, qui factitium argentum viuum non cognouerunt (nempe quod minio, ex quo fiebat, ccxlix. vrbis conditæ anno reperto, posteriùs factitari cœptum sit) natiuum alio nomine vocasse, quàm ὑδράργυρον; siquidem Aristoteles 4. Meteorol. illud ἄργυρον χυτὸν, quemadmodum etiam Philippus comicus apud eundem libro de Anima 1. & non ὑδράργυρον nuncupauit: neque fortasse apud quemquam Græcum Aristotele seniorem, aut Latinum Plinio vetustiorem, ὑδράργυρον argẽtum viuum natiuum vocatum, obserues: sed apud Dioscoridem; quem linguę Grϛcæ politioris rudem admodum, atque imperitum, posteriores tam Grϛcos quàm Latinos secutos esse, & in eundem errorem impegisse, exceptis Plinio & Galeno, forsan aliquis non absque ratione tueatur. Atque hoc tunc magis pro certo habere cogor, quando

quando Nicandrum poëtam vetustissimũ in suis Alexipharmacis lithargyri, & non hydargyri (de quo potiùs, si cognouisset, aliquid edocere debebat) mentionem fecisse considero. Nam Galenus, qui tantùm modò factitium nouit in 9. de Simpl. med. non est mirum, si hydargyrum, sicut Plinius, vocauit. Quinimmò cùm dixerit, hydrargyrum non esse ex sponte nascentibus, videtur Plinij studium imitatus, qui soli factitio id nomen tribuendum voluit. Nec ex eo loco cogimur putare, Galenum natiuum argentum viuum siue ἄργυρον χυτὸν ignorasse: quando illud apud Philippum comicũ, & Aristotelem, in quo maximè versatus erat, legisse potuerat; sed fortasse nõ viderat oculis & proinde nihil de ipso scriptum reliquit. Vitruuius quoque Dioscoride & Plinio antiquior, in 7. lib. vbi argenti viui mentionem facit, hydrargyrum nũquam nominat, solius natiui tractationem habet: quasi Augusti etiam ætate argẽtum viuum natiuum solummodò diceretur. In qua re Gab. Fallopium virum doctissimũ & alios hallucinatos esse, cuicunque Vitruuium non oscitanter legenti perspectum esse potest. Quomodo autem verba Theophrasti, ex quibus multa accepit Plinius, & ex quibus factitiũ etiam ἄργυρον χυτὸν ab ipso vocatũ videtur, sint interpretanda, dicã, vbi priùs ipsissima verba restituta in medium adduxero, quæ in lib. περὶ λίθων sic habentur: γίνεται δὲ τὸ μὲν ὑφιστάμενον κάτω κιννάβαρει, τὸ δ' ἐπάνω καὶ πλεῖον, πλύσμα. καταδεῖξαι δέ φασι καὶ εὑρεῖν τὴν ἐργασίαν Καλλίαν τινὰ Ἀθηναῖον ἐκ τῶν ἀργυρείων, ὃς οἰόμενος ἔχειν τὴν ἄμμον χρυσίον διὰ τὸ λαμπυρίζειν, ἐπραγματεύετο, καὶ συνέλεγεν. ἐπεὶ δὲ ᾔσθετο, ὅτι οὐκ ἔχει, τὸ δὲ τῆς ἄμμου κάλλος ἐθαύμαζε διὰ τὴν χρόαν, οὕτως ἐπὶ τὴν ἐργασίαν ἦλθε ταύτην. οὐ παλαιὸν δέ ἐστιν, ἀλλὰ περὶ ἔτη μάλιστ' ἐνενήκοντα εἰς ἄρχοντα Γραξίβυλον Ἀθήνησι. φανερὸν δὲ ἐκ τούτων,

ὅτι τὰ μὲν μιμεῖται τὴν φύσιν ἡ τέχνη, τὰ δ' ἴδια ποιεῖ· καὶ τούτων τὰ μὲν χρησίμως χάριν, τὰ δὲ μόνον φαντασίας, ὥσπερ τὰς Ἄλπεις, ἔνια δ' ἴσως ἀμφοῖν, ὥσπερ χυτὸν ἄργυρον. ἔστι γάρ τις χρεία καὶ τούτου. ποιεῖται δ', ὅταν τὸ κιννάβαρι τριφθῇ μετ' ὄξους ἐν ἀγγείῳ χαλκῷ, καὶ δοίδυκι χαλκείῳ. id est, Fit verò quod infrà subsidet cinnabari, quod autem suprà natat lotura est. Huius opificium aiunt Calliam quendam Atheniensem ex argenti fodinis inuenisse, atque monstrasse: qui cùm putasset arenam auream ob splendorem se tenere, multa sollicitudine collegit: sed postquàm se eam non habere intellexit, arenæque pulchritudinem ob colorem admiratus fuit, ad huiuscemodi operam conuersus est. Neque hoc admodum antiquum est, sed circa nonaginta annos tantùm, imperante Athenis Praxibulo. Atque ex his perspicuum fit, quòd ars in aliquibus naturā imitatur, in aliquibus verò propria facit: & horum alia vsus, alia apparentiæ gratia, quemadmodum Alpes; alia forsan ob vtraque, sicut fusile argentum, est enim & huius aliquis vsus. Efficitur autem, quando cinnabari in æneo vase, æneo pistillo cum aceto tritum fit. Itaque ex his facilè constare arbitror, à Theophrasto ἀργύρου χυτοῦ nomē vsurpatum planè inueniri etiā in factitio. Quod ita euenisse coniicio, quoniā nonagesimo anno ante ipsum minio demōstrato, factitium argentum viuum ætate ipsius componi cœperat, & propterea nondum aliud nomen illi indiderant, sed eodem met, quo natiuum, tunc appellabant. Posterius verò, dum factitium magis innotesceret, hydrargyrum nominarunt: vsquequo Dioscorides, parum sermonis puri obseruator, vocem eam ἄργυρον χυτὸν dimittens, ὑδραργύρου vocabulo in ambobus generibus vsus est. Hoc loco admoneor, vt quod apud medicos hactenus nō obseruaui, apud

Ausonium poëtã (sed Ausonij filium medici) obseruatum, in medium proponam: nimirùm argentum viuum toxici venenum debellare, si post ipsum bibatur: quam rem exemplo vxoris, maritum veneno tollere cupientis, hoc epigrammate monstrat poëta ille:

Toxica Zelotypo dedit vxor mœcha marito,
Nec satis ad mortem credidit esse datum,
Miscuit argenti lethalia pondera viui,
Cogeret vt celerem vis geminata necem.
Diuidat hæc si quis, faciunt discreta venenum,
Antidotum sumet qui sociata bibet.
Ergo inter sese dum noxia pocula certant,
Cessit lethalis noxa salutiferæ:
Protinus & vacuos alui petiere recessus,
Lubrica deiectis qua via nota cibis.
Quàm pia cura Deûm? prodest crudelior vxor,
Et cùm fata volunt, bina venena iuuant.

De tempore coïtus. Plutarchi locus restitutus. Hippocrates & Aristoteles collatus. Error Gazæ detectus. De situ corporis in somno. Error Alexandri contra Hippocr.

CAP. XV.

COïtum exerceri debere post somnum, secundum Galeni interpretationẽ mandauit Hipp. 6. Epid. sub hisce verbis: Labor, cibus, somnus, venus, omnia moderata. Quam tamen sententiam haud omnes posteriores medici prorsus secuti sunt. Aëtius quidẽ lib. 1. serm. 3. c. 8. voluit à prãdio coëundũ esse, vbi cibus descẽderit: à cœna autem, vbi paululùm dormieris. At Paulus lib. 1. cap. 35. maluit comcũbendum esse secũdum cibũ, antequam somnus irrepat. Qua in re cõceptioni potiùs, quàm valetudini studuisse videtur;

& si neque hoc à veteribus admodum probatum inuenitur, cùm in lib. de Fœtatione & superfœtatione (sic enim inscribi debet) Hippocrati adscripto, legatur, mulierem concepturã coitu ieiunam, & virũ sobrium modicè pastum vti debere. Ex quo loco sententiam illam in Probl. mutuasse Aristoteles videtur, quando scripsit, antiquorum nonnullos præcepisse, vt concubituri parcè cœnarent: quòd sic, meatibus magis patẽtibus, faciliùs & longiùs semen propelleretur. Hæc quæstio apud Plutarchum in 3. Sympos. 6. probl. latissimè disputata est, vbi post multas rationes hinc inde deductas, tandẽ decernitur, venere in nocte post cœnam modicè acceptam vtendum esse, quòd somnus deinde succedens, lassitudines omnes tollat, ac purgatiora corpora efficiat. Vbi etiam duo hac in re veluti præcepta tradũtur: vnum post coitũ balneum calidum ne quis ingrediatur; (ita namque corruptum Græcum codicem restituendum censeo: ὑμῖν δὲ τῷ νόμῳ πόλεως εὖ ἐπιμελοῖς ἀφροδισιάζοντι ὅσιον εἰς θέρμην ἐμβαλεῖν. καὶ καταρχέσθαι θυσιῶν. ὀλίγον ἔμπροσθεν διαπεπραγμένοις τὰ τοιαῦτα.) alterum, ne sacrificium hostiáve offeratur: quod etiã Tibull⁹ hoc carmine docuit in 2.

Vos quoque abesse procul iubeo: discedat ab aris,
Cui tulit hesterna gaudia nocte Venus.

Hipp 2. de Acut tex. 16 6. Epid. com 5. aphor. 15. scribit coĩtũ in iis morbis prodesse, qui à pituita oriũtur. & 5 Epid. Timocharem à destillatione per coitum esse liberatum narrat. Quam Hipp. sententiam Aristoteles eius æmulatur 1. sect. prob. 51. & 4. sect. prob. 17. explicans, docuit id fieri, quia pituitæ multum vnà cum semine eiicitur. Sed cauendum est à Gaza, qui λαγνείαν Hipp. vocem pro immodica libidine non absq, summo periculo interpretatus fuit: cùm ea ipsi

vel coïtum, vel semen significet, vt in Linguis monstrat Galenus. Hanc eãdem sententiam habuit Hipp. in 1. de Diæta, sed ænigmatico hoc modo: λαγνείῃ δὲ ὕδατος ἐφόδων γιγνομένων πλείονα, ἐν δὲ τοῖσι τοῦ πυρὸς ἐπιφορήσεσι μείονα. id est, Vtendum esse pluri coïtu in aquæ accessibus, pauciore in ignis impressionibus. Iam verò somnus admonet, vt communem omnium ferè errorem detegam, qui si altiore capite dormiãt, à destillationibus minùs tentatum iri sperant; cùm cõtrarium potiùs euenire, præter rusticorum omnium experiẽtiam (qui vt plurimùm capite toti corpori æquo situ posito dormiẽtes, vrbanis minùs catarrhis vexari clarè cõspiciuntur) ratio etiam atque auctoritas Aristotel. in 10. prob. euidentissimè demonstrant. Ibi enim quærens Philosophus, cur vnus homo ceterorum animalium maximè & sternuat, & consequẽter destillationibus laboret: inde euenire determinat, quoniam in aliis brutis neque calor, neque ipsum cõsequentes humores rectà (vt est eius naturalis promptitudo) ferri ad caput queũt, sed in armos, ceruicem, atque alia mẽbra per refractionem disiecti dissipantur, quo minùs caput pertentent. Sed in homine, erectæ figuræ ratione, calor & subinde humores faciliter in caput efferuntur, vbi is rarefaciens meatus, calefaciensq;, hi verò subeũtes, & postmodũ crassefacti, varias destillationes gignunt. Quod itẽ contingere iis, qui altiore capite dormiunt, nemo sanus non videt, quemadmodũ perspicuũ est, si humilior & toti corpori æquali capitis situ dormiatur, idẽ euenire, quod in brutis, calorẽ scilicet & humores nõ posse rectà secũdùm naturalem inclinationẽ in caput attolli, sed in cetera mẽbra partitos necessariò difflari, interrumpique. Atque hanc dormiendi consuetudinem forrasse

approbari ab Aëtio quis putet, quando sublimiorem capitis situm in ijs solùm commendauit, qui ventriculi imbecillitate laborant: quòd iis opus sit huiuscemodi erectiore figura cibum in vētriculi fundo continere. Addā his magnum medicinæ auctorē Hipp. non absque summa ratione 1. Aphor. 15. scripsisse, Somnos fieri longissimo hieme, tum ob noctium longitudinem, tum ob pituitæ copiam: & içcirco Alexandrum Aphrodisiensem errasse, qui 2. Quæst. nat. cap. 20. nos ęstate quàm hieme fieri somnolentiores, tribus de caussis putauit. vna, quòd à destillationibus hieme natiuus calor minùs vincatur, citiúsque ob magnitudinem suam vapores dissoluat: altera, quòd æstate plus dormire videamur ob noctium breuitatem, nempe cùm aliquam diei partem somno transigamus: postrema, quòd tunc ob calorem extrinsecum sensoria sint debiliora, & iccirco operari nequeuntia; somnum faciliorem & maiorem efficiant.

De Vua Taminia, & Labrusca. Plinij & Scribonij locus examinatus & emendatus. CAP. XVI.

VVam Taminiam apud Cornelium Celsum Staphisagriam vocatam esse, puto dubitare neminem: sicuti apud Apuleium Vua Taminia Italiæ, est Bryonia Græcorum. Quę verò illa sit penes Plinium, nonnulli in cōtrouersiam vertunt. Nam qui sub nomine Taminiæ vuæ Pliniū lib. 23. vitem siluestrem, & non labruscā, explicasse existimant, id necessariò sentire videntur, quòd Plinius duplicis agrestis vitis sermonē habeat, eo fermè pacto, quo à Dioscoride duobus diuersis capitibus περὶ ἀμπέλου ἀγρίας mentio facta

fuit, ita vt vbi dicit, Labruſca quoq; œnãthen fert ſatis dictã de vite lib.5.cap.1. à Dioſc. explicata loquatur. vbi verò ſubiungit, Quæ à Græcis ampelos agria, &c eam vitẽ planè ad verbũ explanet, quã in 4. lib. fuſiùs Dioſc. declarauit. Hãc ſententiam tribus potiſſimis rationibus confirmare nituntur; quarum prima eſt, quòd quãdo Plinius inquit, Labruſca quoque œnanthẽ fert ſatis dictã, de œnanthe fructu ſiue flore labruſcæ nil ſe ampliùs dicturũ inſinuat, nempè cùm in prœmio eiuſdem libri, & in 16. capit. lib. 15. ac vltimo 12. de illa abundè tractauerit, & ob id ſequentia verba, in quib. Taminiã memorat, de labruſca nullo modo eſſe intelligenda. Secunda ratio eſt, œnanthen florem eſſe, & nõ vuam: quemadmodũ teſtatur ipſemet Plinius c. vltim. 12. libri: vnde verba hęc poſt labruſcã prodita, Fert vuas rubẽtes cocci modo, ei cõuenire minimè poſſe. Tertia ratio eſt, quòd ea verba, Quæ à Gręcis ampelos, vſq. ad eũ locũ, Eſt huius ſimilis, omnia ex Dioſcoridis capite, vel ſaltẽ ab auctore eodẽ, vnde ſua illa ſumpſit, deprõpta ſunt; in quo is auctor de vite ſilueſtri, & nõ de labruſca Latinorũ, ſermonẽ fecit. Ego verò, qui Pliniũ ſub Taminia vua labruſcã edocuiſſe potiùs credo, primæ illi rationi reſpondere ſoleo, verba illa, Satis dictã, alio ſiue ab ipſo prolata fuiſſe: nimirum qui alios auctorum ſermones in ſuum volumen transferre aſſuetus, in hac quoque re Dioſcoridis, ſeu alterius ſcriptoris verba aucta, diminuta, & transformata pro more ſuo tranſtulerit. Dioſcorides etenim de labruſca Latinorum loquẽs, ait: ἄμπελος ἀγρία διττή. ἡ μὲν γὰρ αὐτῆς οὐ περκάζει τὴν σταφυλὴν, ἄχρι δὲ ἀνθήσεως ἄγει τὴν λεγομένην οἰνάνθην: quẽ locũ Plinius cùm abſq; dubio ęmulatus ſit, facilè eruditus lector cognoſcere poteſt, Plinianum noſtri temporis

uestri alia vite locutus est, vtramque Dioscoridis ἀμπέλων ἀγρίαν labruscæ nomine appellantam esse: immò fortasse pro vna atque eadem habitam, quemadmodum censuisse quoque ab aliquib. creditur Galenum, Paullum, & Auicennam, diligentissimos Dioscoridis obseruatores, & interpretes, qui vnum dumtaxat de Siluestri vite caput condiderunt; sicut pariter euenisse potest, vt ex vno Dioscoridis capite vel ineruditi librarij, vel scioli aliqui, duo fecerint; eo magis, quòd in labruscæ cap. paucissima habentur, quæ ferè viti siluestri non conueniant. Taminiam hanc vuam Verrio apellatam esse tradit Festus, quæ tam mira sit, quàm minium.

De Vua Theriacæ: de Mulso quædam. Plutarchi error de Vino Maßico, & cur Vinum percolaretur. Plinij locus restitutus. Theodori error. CAP. XVII.

LIb. 23. cap. 1. nominatur à Plinio Vua Theriacæ, qua & vino eius contra serpentium ictus Thasios pro remedio vsos memoriæ mandauit in 18. c. lib. 14. Vini huius potionem Theriacam appellatam non insulse aliquis existimarit; atque eam fortasse M. Varronem intellexisse apud Nonium, quando ait, Vel maximè illic didici, & sitienti Theriacam mulsum, esurienti panem cibarium siligineum, & exercitato suaue somnum. Quòd autem vinum vitis Theriacę biberetur, atque in varios hominum vsus veniret, locupletissima testimonia habentur apud Plinium medicum libro primo cap. xxij. & apud Palladium in Februario cap. 28. & apud Geoponicos scriptores lib. 2. cap. 46. & lib 4. cap. 8. vbi, & quomodo fieret, & in quem vsum, tam ipsum vinum, quàm acetum, vua,

ciníſque adhiberentur, ſatis vnicuique clarum efficitur. Ceterùm quòd Petrus Victorius doctiſſimus in primo Variarum, arrepta inde occaſione dubitat, an Theriaca olim biberetur, neimpe quæ tempeſtate noſtra craſſior ac durior, quàm vt potui idonea ſit, temperetur: haud quaquam ſanè quæſtione dignum mihi videtur. quoniam nullus eſt in antiquorum medicorum, & præſertim Galeni lectione verſatus, qui neſciat, Theriacam, quamuis craſſam, modò vino modò non aliis liquoribus diſſolutam propinari ſolitam; quam ſiue mulſo hac ratione Varro compararit, ſiue theriacæ yuæ (vt dixi) vinum, non multùm laboro. Quod magis mirum eſt, M. Antonium Muretum, multæ lectionis atque egregij iudicij virum, aduerſus Victorium ita egiſſe, quaſi theriacam potari inauditum fuerit: quando apud medicos antiquos, quorum doctrinam ſcio ipſi non eſſe ignotam, id intelligere poterat. At nec illud facilè Mureto concedo, theriacam noſtram eandem eſſe, quam tempore Varronis & anteà habuerunt veteres. Vt enim non inficior, ea tempeſtate fuiſſe in vſu medicamenta, θηριακά, quòd aduerſus ferarum venena valerent, appellata, de quibus copioſè ſcripſit Nicander: certè Theriaca noſtra minimè excogitata fuerat, ſed Andromachus primus Neronis principatu eam compoſuit, vt monet Galen. in principio lib. de Antidotis. Quas verò antiquiores habuerunt theriacas, etiam ipſos potaſſe docet Plinius, qui lib. 20. cap. vltimo ſcribit, theriacam illam inciſam lapide verſibus in limine ædis Æſculapij, qua magnus Antiochus rex vtebatur, vino mixto diſſolutam bibi ſolitam: ne quamplures alias à Galeno nominatas adducam. M. Varro apud Nonium

ſic ait: Quid medico mihi eſt opus? nempe tuo, abſinthium vti bibam, grauem & caſtoreum, leuémque robur. Iam verò Caſtoreum quale ſit, ſolidiuſculum quàm vt ſit potando, omnes norunt: & tamen Varro bibi ſolitum monſtrat. Quod idem de theriaca cogitandum. Id præterire nolo, Mulſum hodie ab omnibus fere neglectum, antiquitùs in maximo honore fuiſſe, quod Varro præter citatum locum etiam in 2. de Re ruſt. Virgilius in Georgicis, Celſus, qui quendam toto anno à vino, mulſo, venere, ſibi temperantem, à podagra tota vita incolumem vixiſſe ſcribit, & alij multi ſcriptum reliquerunt. Vnde mirari ſoleo, cur Plutarchus auctor grauiſſimus, 8. Sympoſ. prob. in 9. ſcripſerit: πολλὰ γὰρ τῶν ἀγνώστων καὶ ἀδρώτων πρότερον, ἥδιστα νῦν γέγονεν, ὥσπερ οἰνόμελι, καὶ μήτρα. niſi fortè ipſum tempora ante Varronem intellexiſſe credamus. Sed Plautus, qui ſæpius mulſi mentionem facit, nos hac in re facilè conuincet; ne Hippocratem vetuſtiſſimum ſcriptorem in medium proferam: quem ſi quis in libris ad Gnidias ſententias, & alibi lectitare voluerit, certus fiet, Plutarchum vel erraſſe, vel eius codicem deprauatum haberi, vbi legitur, veteres mulſum non guſtaſſe: ne prætercam Plinium, qui Ariſtæum Thracium huiuſmodi potionem primùm inueniſſe tradit. Idem quoque de Vulua ſuſpicandum eſt in Plutarcho: quam veteres in delicijs habuiſſe, hoc verſu,

Quid melius turdo, quid vulua pulchrius ampla,

conſtare poteſt, & Plinius fuſè monſtrat lib. 11. cap. 37. Sed Plutarchi mentio admonet me, vt nonnulla de mulſo ex ipſomet proferam, quæ in 4. Prob. Sympoſ. prob. 5. ſic Latinè ſonant; Præterea in ſacrificijs Iudæi mel non adhibent, eò quòd vino contem-

peratum illud corrumpere videatur: quamuis antequàm vites essent inuectæ, melle libarent, ac inebriarentur: sicuti etiam hac tempestate Barbarorum quàm plures, qui vino carent mulsum bibunt, dulcedinem mellis vinosis quibusdam & austeris radicibus temperantes. Ex aduerso Græci abstemij ob hæc mulsum in libationibus sacrificiorum offerunt, quasi mel natura vino opposita donatum sit. Quòd autem vinum Hebræi magna in existimatione teneant illud nō paruum argumentum est. apud ipsos cùm multæ pœnæ sint, vnam omnium maximè ignominiosam haberi, quando illi, qui puniuntur, tanto tempore, quantum ille, cui est puniendi potestas, statuerit, à vini potu inhibentur. Fiebat optimum mulsum, vt docet Dioscorides, ex vino austero, & melle: proptereáque ex Massico vino & melle Attico factum cōmendabatur. sicuti Martialis attestatur hisce versibus:

Tam bene rara suo miscentur cinnama nardo,
Massica Theseis tam bene vina fauis.

Ob quod iure damnatur ab Horatio Aufidius, qui mulsum ex Falerno & melle factitabat:

Aufidius forti miscebat vina Falerno,
Mendosè: quoniam vacuis committere venis
Nil nisi lene decet: leni præcordia mulsō
Prolueris meliùs, si dura morabitur aluus.

Massicum autem vinum, siue Marsicum (vt Galenus & Athenæus dicunt) nascebatur in monte Gaurano, in Puteolorum Baiarúmque prospectu. Quod licet apud ferè omnes Latinos poëtas maximè celebratum extet, crassum tamen ac turbidum aliquanto fuisse, ex his Horatij verbis colligitur:

Massica si cælo supponas vina sereno,
Nocturna si quid crassi est tenuabitur aura,

Et decedet odor neruis inimicus; at illa
Integrum perdunt lino vitiata saporem.

Nam vina crassiuscula sacco lineo percolare consueuisse maiores, præter Lucretij, Horatij, Martialis, & aliorum testimonia, Plutarchus problemate in id instituto abundè monstrauit. Cur verò id agerent, explanasse videtur Plinius cap. vltimo, libri 14. vbi dixit, vinorum vires sacco frangi solitas, vt potores plus bibere possent. Vina etenim diffusa, perfrigerata, & excolata, tenuiora fieri, atque debiliora, etiam in libello περὶ παθῶν, sub Hippocratis nomine vulgato, notatum inuenitur: vt iure Plinius, vina inueterari, saccísque castrari dixerit lib. 19. cap. 4. Apud quem etiam saccis anisum & amaras nuces ad commendanda vina addi solitum, legitur. Sic enim lib. 20. cap. 17. vulgatos contextus restituendos puto: Saccis quoque additum cum amaris nucibus vina commendat. Cùm autem Scribonius cap. 122. Falerni non saccati mentionem faciat: id intelligendum est valentius extitisse, & cuius vires saccis non erant castigatæ. Huius vini percolati mentio quoque est apud Theophrastum 6. de Caussis plant. cap. 24. vbi Theodorus mirè hallucinatus est; τῷ ἠθικῷ τῷ οἴνῳ, non Percolatum, vt debebat, sed Morale vinum, ineptè transferens.

Medicinam eiúsque regulas ab Ægypto manasse: & locus Hippocratis, Herodoti, Aristotelis,, Plutarchi, & Celsi in id de purgatione. Æliani improbatio de lingua Hippocratis. De Acrone medico. CAP. XVIII.

MEdicinam, sicut & omnes ferè artes, apud Ægyptios ortum habuisse, probatissimi auctores

ſcribunt propterea regulas medendi præcipuas ab iis quoque manaſſe, rationi conſentit. qualis eſt illa à maximo Hippocrate omnium primò monſtrata: Πέπονα φαρμακεύειν, καὶ κινέειν, μὴ ὠμὰ, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ. Et: Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις, καὶ ἐν ἀρχῇσι, τῇσι φαρμακείῃσι χρέεσθαι, καὶ τοῦτο προεξευκρινήσαντας ποιέειν. Etenim Ægyptiorum medicos purgantia medicamenta in principiis morborum vitaſſe, abundè teſtatur Ariſtoteles: qui, vbi hæc in 3. Polit. cap. 11. ſcribit, καὶ ἐν Αἰγύπτῳ μετὰ τὴν τετρήμερον κινεῖν ἔξεστι τοῖς ἰατροῖς, ἐὰν δὲ πρότερον, ἐπὶ τῷ αὐτοῦ κινδύνῳ, de tribus nos commonefacit. Vnum eſt, quòd apud Ægyptios vetabantur in principio purgationes: alterum, vocem illam κινεῖν, antiquitùs pro purgare (vt Hippocrates) vſurpari conſueuiſſe: poſtremùm, quòd in morbis quarta dies tanquam iudicialis ferè ſemper & vbique obſeruata inuenitur. Hoc idem elegantiſſimum Celſum intellexiſſe puto, quando lib. 3. cap. 4. ait, antiquos medicamentis quibuſdam datis concoctionem moliri ſolitos, eò quòd cruditatem maximè horrerent; deinde eam materiam, quæ lædere videbatur, ducendo, ſæpius aluum ſubtrahere; Aſclepiadem verò medicamenta ſuſtuliſſe, aluum non toties, ſed ferè tamen in omni morbo ſubducendo. Aduerſari tamen hiſce videntur, quæ de Ægyptijs ab Herodoto in ſecundo libro memoriæ mandata ſunt, eos ſanitati tuendæ ſtuduiſſe, tum quibuſdam purgationibus, quas ſingulo menſe per triduum faciebant, tum vomitibus atque clyſterijs; quaſi nullam quattridui antè dicti rationem habendam vellent. ſed illud in morbis curandis, hoc verò in valetudine conſeruanda lenioribus medicinis ab ipſis commendatum, non inconuenit. Vt pariter non abſurdè

factum appareat, dum Ægyptios omnes medicos esse prouerbio dicebatur: nam ciborum abstinentiam, succorum herbarúmque non incuriosam cognitionem, clysterij frequentem vsum ab Ibide aue commonstratum, cùm passim omnes in Ægypto affectarent, quid aliud nisi medicinam profitebatur? Veluti significatum ab Isocrate puto in Busiride, dum hunc in modum scripsit: μὲν ἂν ἐκεῖνοι βιοτεύοντες, τοῖς μὲν σώμασιν ἰατρικὴν ἐξεῦρον ἐπικουρίαν, οὐ διακεκινδυνευμένοις φαρμάκοις χρωμένην, ἀλλὰ τοιούτοις, ἃ τὴν μὲν ἀσφάλειαν ἔχει ὁμοίαν τῇ τροφῇ τῇ καθ' ἡμέραν, τὰς δὲ ὠφελείας τηλικαύτας, ὥς τε ἐκείνους ὁμολογουμένως ὑγιεινοτάτους καὶ μακροβιωτάτους εἶναι. Nesilcam, quæ ad hanc rem pertinentia sic à Plutarcho de Ægyptiis in lib. περὶ Ἴσιδος καὶ Ὀσίριδος referuntur, nostra lingua: Hoc primùm consideres, quòd maxima cura prosequantur isti homines ea instituta, quæ ad sanitatem pertinent. Et est sanè in sacrificiis, lustrationibus, & victu non inferior sanctitate sanitas. Neque enim rectum putabant, vt corporibus subputidis & morbosis colerent id, quod purum, sincerum, & immaculatum est. Quoniam itaque aër, quo plurimùm vtimur, & in quo maximè versamur, non eandem semper temperiem habet, sed noctu condensatur, & offendit caput, & animum contrahit in anxietates & curas, dum quasi nubilosus redditur, ac grauis surgunt statim, & resina suffitum faciunt, & sanant, purgantque dissipationibus aërem, & innatum corpori spiritum iam marcidũ refocillant, cùm hic odor vehemens quiddam, & incitatiuum habeat. Iterum cùm circa meridiem sentiunt à sole copiosas ac graues exhalationes vi ex terra subtrahi, myrrham incendunt, quam aëri immiscent:

resoluit enim calor, & dissipat id, quod concretum in aëre, & turbulentum, & limosum est. Siquidem & medici aduersus pestilentes morbos ita succurrere videntur, & flammam ingentem accendunt, quæ aëtem attenuet: attenuant auté rectiùs, si odorata ligna vrant, qualia sunt cyparissi, iuniperi, & piceæ. Acronem itaque medicum Athenis ex eo fuisse celebrem memorant, quòd magnæ pestis tempore ignem accendere iuxta ægrotos iusserit, vnde non paucos iuuit. An Hippocrates, qui discendæ medicinæ gratia Delum, Libyā atque Scythiam (vt is in Prognosticis, & in lib. de Aëre aqua & in locis innuit) peragrauit, Ægyptum quoque inuiserit, non liquido mihi constat. Attamen ab Ægyptiis eum multa mutuasse facilè credo. Quemadmodum ex altera parte nullam Æliano fidem habeo dicenti 4. De varia hist. Hippocratem Dorica lingua natum Democriti persuasionibus inductum Ionicè scripsisse. Neque verò inficias eo, Doricam linguam Hippocrati (quod Pætus etiam in epist. ad Artaxerxem fatetur) natiuam extitisse, quam Siculos, Calabros, Anconitanos, aliósque innumeros populos ob lasciuam quandam eius dulcedinem amplexos fuisse scimus; at Ionica potiùs monumenta sua posteris relinquere voluit, quòd ipsa post Atticam alias elegantia & facilitate superaret, ipsáque Attica hoc maius commodum haberet, vt cum facilitate iunctam quandam gratiam in explicandis reb⁹ maiorem seruare posset. At quoniam in citatis Plutarchi verbis Acronis medici fit mentio, sciri volo eum Acronem fuisse Agrigentinum, Empiricę sectæ, vt ait Plinius, auctorem, ab Empedocle commendatum, atque Hippocrate antiquiorem: cuius facti Aëtius quoque Tetrabl. 2. lib. 1. cap. 94. & Paulus lib. 2. cap.

lib. 2. cap. 35. meminerunt. Quod igitur fecisse Hippocratem constat, cùm Græciam propè vniuersam peste vexatam crebris ignibus accensis liberauit, ab Acrone didicisse facilè credi potest.

De vnguentis: & quid Hippocrati significet Vnguentum Ægyptium. De Metopio locus Hippocratis emendatus. Quædam ex Plutarcho de Vnguentis, & Myrrha.

CAPVT. XIX.

VEteres tam potibus quàm cibis vnguenta admiscuisse, Plinius, Plutarchus, & Athenæus memoriæ mandarunt. Ratio autem erat, quòd vt musicis sonis cantibúsque aures, spectaculis visum, edulijs palatum, sic & varijs vnguentorum atque florum odoribus nares in conuiuiis delectare studebant. Quem tamen vsum non primis illis sæculis, quando nondum increuerat luxus, inuectum credimus, sed multò post Hippocratis tempora; apud quem de vnguentis varijs sępius quidem facta mentio inuenitur, at medicinæ potius, quàm vllius libidinis loco. Ægyptij quippe omnium primi ob mirrhæ copiam inter alia medicamentorum genera vnguentorum mixtiones excogitarunt, & tamdiu ceteræ nationes ab illis per vniuersum orbem transportare durarunt, quamdiu in diuersis regionibus illa parare viri & mulieres edocti sunt. Quocirca mirari debet nemo, si penes celebriores veterum auctores maior vnguentorum atque oleorum pars Ægyptiorum cognomina sibi vendicauit. Hippocrates enim, vt Galenus in eius Vocum expos. scribit, quattuor eorum genera memorat: vnum oleum Ægyptium, alterum oleum Ægyptium album, tertium vnguen-

rha conſtitiſſe, Athenæus cap. 15. lib. 15. ipſius mirrhæ pinguitudinem fuiſſe, Dioſcorides ſcribit. Sed heic obiiciant fortaſſe, vnguentum Ægyptium Theophraſti id eſſe, quod ab Hippocrate Ægyptium album nuncupatur, & propterea ex verbis à nobis propoſitis nil aliud colligi, quàm Ægyptium vnguentum album, & Stacten, non autem Ægyptium ſimpliciter differre. Quam obiectionem minime arduum eſt refellere Siquidem Galenus id σούσινον & κρινόμυρον vocatum ſcribit; Theophraſtus verò manifeſtè Suſinum vnguentum ab Ægyptio ſeparauit, vbi ait, Vnguentorum alia à floribus nomen mutuaſſe, vt roſaceum, liliacenum, & ſuſinum (ὃ τὸ σοῦσον, ait, ἐκ τῶν κρίνων) alia à foliis, vt myrrhinum, & œnanthinum: alia à radicibus, vt nardinum: alia à ligno, vt phœnex: alia à fructu, vt melinum, myrteum & laurinum: Ægyptium verò ex pluribus, ex cinnamomo, ex myrrha, atque aliis. Neque illud verùm puto, quod Theophraſto adſcribunt, nimirum in Ægyptio vnguento albedinem commendatam: quoniam is, dum myroplaſtas alia vnguenta vtpote viliora certis coloribus inficere, alia vt precioſiora nullis, refert, propterea Ægyptium tanquam precioſum album, hoc eſt, nullo colore extraneo ſaturatum, ſed ἀχρωμάτιστον eos voluiſſe innuit. quamquam ſcio Pollucem nigri quoque Ægyptij, & alterius quod Sagdas ab ipſo, & ab Heſychio etiam ψάγδας, vel, vt in Galeno & Athenæo, pſagdas vocatur, mentionem feciſſe, forſan quòd alterum colore nigro infectum componeretur, cuius ab alio nullã mẽtionem factam adhuc obſeruarim. His omnibus addo, quòd ſi Theophraſtus diuerſum agnoſcit Megaleum ab Ægyptio; Galenus verò ambo

hæc, & Mendeſium, vnum atque idem facit: quomodo Ægyptium album Hippocratis ſub nomine Mendeſij & Megalei ſignificatum pro Ægyptio Theophraſti, quod à Megaleo diſtinguitur, accipi queat, intelligere non poſſum; niſi forſan contendant, Megaleum Theophraſti aliud fuiſſe à Megaleo Galeni. Quam rem ſi ipſis conceſſero, illud tantùm conſequentur, verum Megaleum Galeni ætate fuiſſe deſideratum, noménque in aliud tranſiiſſe. Dioſcorides enim ſcribens, tempore ſuo Megalei mixturam fieri deſiiſſe, id ait, quòd Galeni tempeſtate extitiſſe verſimile eſt: quando Megaleum quidem illud vetuſtum non ampliùs conficiebatur, ſed eius nomen duntaxat in Ægyptio albo conſeruabatur. Vt non ſine ratione is dixerit, Ægyptium album ab aliquibus Megaleum & Mendeſium eſſe vocatum. Atque in hac ſententia ideò magis confirmor, quoniam Plinius Mendeſio colorem nigrum tribuere videtur. Vnde patere poteſt, Ægyptium album non fuiſſe verum Mēdeſium, aut Megaleum, ſed ipſo deficiente ſolū nomen obtinuiſſe; & iccirco ex Theophraſto Stacten ac vnguentum Ægyptium ſimpliciter ita dictum, non parum inter ſe diſtare. Nunc Athenæum videamus, cuius verba in xv. Dipnoſ. hæc ſunt, ex vetuſtiſſimo codice Alexandri Farneſij Cardinalis maximi excepta: τοῦ δὲ Αἰγυπτίου μύρου μνημονεύει Ἀχαιός. ἐν ἄθλοις φησίν, εἰς ἀργυροῦν τις χερὶ κυπρίου λίθου δώσει κόσμον χρισμάτων τ' Αἰγυπτίων; μήποτ' οὖν (φησὶν ὁ Δίδυμος) καλουμένην στακτὴν λέγει, διὰ τὴν σμύρναν; ἣν εἰς Αἴγυπτον καταγομένην κομίζεσθαι πρὸς τοὺς ἕλληνας. id eſt, Ægyptij vnguenti mentionem facit Achæus. Inquit enim in certaminibus, in argenteum quis manu Cyprij lapidis vnguentorum Ægyptiorum dabit ornamentum? Nunquid

(ait Didymus) Guttam vocatam dicit ob myrrham, quam ſcimus in Æpyptum latam ad Græcos portari? Ex quibus nemini obſcurum eſt, Didymum aſſerere de Ægyptio vnguento ſimpliciter ſic appellato, quòd ab Achæo pro Stacte comprehenſum ſit. At potiùs interrogantis inſtar de illo ambigere videtur. Quam dubitationem omnino leuem putare debemus, quoniam Achæus, cuius verba is interpretari ſtudet, de Ægyptiis vnguentis, non autem de vno ſolo mentionem facit. Metopij verò nómen cùm oleo amygdalino & aliis multis tributum reperiatur, nihil inconuenit, quinetiam vnguento Ægyptio, vt ſcribit Galenus, fuerit traditum. Propterea locum illum Hippocratis in lib. de Locis in homine, *διέντα μετώπῳ*, tam in Græcis omnibus codicibus, quàm in Latinis, corruptum, & *μετωπίῳ* reſtituendum arbitror. vel enim pro oleo amygdalino, vel pro vnguento Ægyptio capiamus, meliùs ſanè ad explicandam Hippocratis mentem conſultum erit. His addam Plutarchum in lib. de Iſide & Oſiride, ex Ariſtotelis ſententia dicere, vnguentorum, florum, pratorum odoriferas reſpirationes non minùs ad ſanitatem, quàm ad voluptatem cõferre, cùm cerebrum natura frigidum & concretum ſenſim calore & leuitate reſoluant: Myrrham inſuper apud Ægyptios Bal vocari, quod trãſlatum Delirij expurgationem maximè ſignificat.

Morborum rara quædam genera ex Hippocrate. Agatharchide, Plutarcho, & Galeno. Locus Hippocratis reſtitutus, & alter Platonis indicatus. CAP. XX.

QVod Galenus in I. & 6. de Locis affectis negauit ſe vidiſſe, vt etiam in inteſtinis hominum

perinde ac in vesicis lapides gignantur, id minimè mirandum putari debet: quando & nos & alij tophaceas materias ex intestinis atque aliis corporis partibus non sine stupore extractas inspeximus: immò vetutistissimus auctor Hippoc. in 5. Epidemiorum famulæ Dyseridis in matrice lapidem enatum refert. Quod neque admiratione vlla dignum videbitur, si quibus causis renes & vesica humores in lapideam compagem vertunt, alunt, & augent, iisdem alias quoque partes illud efficere posse consideremus. Negauit quoque ibidem Galenus se animalia in cruribus humanis apud Arabas genita, Dracunculos appellata, conspexisse: quæ tamen Auicenna 3. 4. t. 2. cap. 21. à se visa innuit: etsi, quòd essent animalia, palam affirmare minùs videatur. Hæc eadem fuisse semper existimaui, quæ Plutarchus ætate Galeno non multùm superior in 8. Sympos. 9. hunc in modum descripsit: οἱ δὲ περὶ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν νοσήσαντες, ὡς Ἀγαθαρχίδας ἱστόρηκεν, ἄλλοις τε συμπτώμασιν ἐχρήσαντο καινοῖς, καὶ ἀνιστορήτοις, καὶ δρακόντια μικρὰ τὰς κνήμας διεσθίοντα, καὶ τοὺς βραχίονας ἐξέκοπτον, ἀψαμένων δὲ αὖθις ἀνεδύοντο, καὶ φλεγμονὰς ἀκαρτερήτους ἐνειλούμενα τοῖς μυώδεσι παρέχειν. καὶ τοῦτο τὸ πάθος οὔτε πρότερον οἶδεν οὐδεὶς οὔτε ὕστερον ἄλλοις, ἀλλὰ ἐκείνοις μόνον γινόμενον, ὡς ἕτερα πολλά. id est: Maris rubri incolæ, vt retulit Agatharchides, affectionibus nouis & nunquã auditis tentati sunt. Nam dracunculi quidam parui, crura & brachia edentes, eruperunt: qui si tangebantur, statim emergebant, atque musculis infixi, minimè tolerabiles inflammationes pariebant. Hoc morbi genus priùs nemo vidit vnquam, neque posteriùs aliis, nisi his solis, contigisse, vt alia multa. An is morbus ab aëre, an à regione, an à victu nasceretur, fortasse dubitandum esset. Sed me certum fa-

ciunt, victum potiùs simili morbo occasionem dedisse, quæ in 5. περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης idem Agatharchides & Diodorus Siculus lib. 3. cap. 5. scripta reliquit; nimirùm quosdam populos, vt aliàs quoque retuli, ob frequentem locustarum esum non modò breuiori ceteris vita esse, verùm etiam sæuissimo quodam pediculorum alatorum genere, nec admodum dracunculis prædictis dissimili morbo consumptos interire. Vnde vehementer mirari soleo, quomodo Parthi ac Iudæi potuerint (vt Leuitici 2. narratur) locustis victitare: nisi Dei immortalis beneficio id perinde factum est in ipsis, ac in Ioanne Baptista obseruatum legitur apud Mattheum: alioquin, vt Galenus 5. de Loc. aff. necnon Suidas tradunt, Seleucidas aues in Asia locustis vescentes, statim ipsas excernere, & proinde nil ferè nutriri, sic par erat homines eo vnico cibo haud quaquam diu superesse posse. Historiam ab Agatharchide relatam, quoniam medicos adiuturam ac delectaturam spero, eam Latino sermone expositam heic subiungam. A prædictis non multùm differunt locustarum esores, gens quidem staturæ aliis breuioris, aspectu macilens, ac supra modum nigra. Sub æquinoctium vernum, quando apud ipsos Aphrici & Zephyri spirant, ex loco quodam incognito ineffabilis magnarum locustarum multitudo vnà cum illis ventis ad ipsos peruehitur, quæ ab auibus volandi facultate parum, at corpore longè differunt. Ab hoc animalium genere toto tempore nutriuntur, iis salitis atque alio modo paratis vescentes; venantur autem ipsas fumo ex aëre in terram deiicientes. Atque hi agilitate quidem & pedum velocitate pollere dicuntur; sed cum valde siccum nutrimentum capiant, vltra quadragesi-

mum annum minimè vitam producunt; immò vita miſeriorem ſanè mortem obeunt. Si quidem appropinquante ſenectute eorum corporibus alata quædam pediculorum genera innaſcuntur, figura quidem caninis muſcis ſimilium, ſed alioquin minorum. Incipiunt à pectore, ac ventre, breuique vniuerſam faciei cutem depaſcuntur. Atque horum alij primùm ſcabioſorum inſtar afficiuntur, deinde ſeipſos grauiter dilacerant, tandemque morbo conſiſtente, necnon beſtiolarum exortu tenuibus effuſis humoribus, intolerabiles cruciatus ſubire miſeri coguntur; ſicque vel ob ſuccos, vel ob alimentum, vel ob aëris prauitatem intereunt. In lib. de Medico, Hippocrati adſcripto, hæc leguntur, ἔπειτα περὶ αὐτὸν καθαίρειν ὡς ἔχειν. Quæ cùm obſcura ſint, neque cohæreant, ſic reſtituenda puto: ἔπειτα δὲ περὶ αὐτὸν καθαρῶς ἔχειν ἐσθῆτι χρηστῇ. Qui enim dixerat antea de corpore medici, vt eſſe debeat, mox iure de iis, quæ ſunt circa corpus, loqui poteſt. Quod autem dixit ibi Hippoc. medicum carnoſum & optimi coloris eſſe debere, quoniam malè diſpoſiti aliis minùs auxiliari poſſe putantur, diuerſum eſt ab eo, quod in 3. de Rep. ſcriptum eſt apud Platonem, ſcilicet medicos fieri excellentiſſimos, ſi à pueritia artem diſcere auſpicati, cum plurimis ægris verſati ſint, ipſique omnes morbos experti, natura quoque valetudinarij ſint.

De iis qui ſemel in die cibos capiunt.

CAP. XXI.

MAiorem antiquorum partem ſemel tantùm in die cibis ſaturari ſolitam, multi variis rationibus atque auctoritatibus comprobarunt. Non defuiſſe

tamen, & præsertim seniores, qui valetudinis gratia bis térve mãducarent, & Aristoteles & Galenus memoriæ prodiderunt. Vtri meliùs sibi ipsis consulerẽt, huic loco non conuenit, vt disputetur. Id solùm dicam, ab auctoribus varia in iis, qui semel mãducarẽt, vitia fuisse notata. Aristoteles in Physicis quęst. quẽadmodum refert Apollonius in Mirab. historiis, scribit, τοὺς μονοσιτοῦντας πικροτέρα τὰ ἤθη ἔχειν μᾶλλον, ἢ τοὺς δὶς τροφαῖς χρωμένους: Eos qui in die semel tantùm cibis vescuntur, amarulentioribus esse moribus, quàm eos, qui bis. quoniam aucta in ipsis vtraque bilis, animum magnopere perturbat, eósque iracundos & melancholicos facit. Vnde auctor ille in fine primi libri de Diæta, ijs qui calido temperamẽto sunt, mandat, vt post sumptos cibos actiones obeãt, quoniam sic calor cibi temperatus eos stabiliores, ac agendis rebus aptiores facit. Plinius quoque lib. 28. cap. 5. ex sententia Hippocratis tradit, non prandentium exta celeriùs senescere. Ante hunc dixerat Celsus, assuetis bis in die comedere, si semel solùm cibis impleantur, aluum adstringi. Ambos verò ex 2. de Diæta Hippocratis libro accepisse arbitror, vbi hæc leguntur: μονοσιτίη ἰσχναίνει καὶ ξηραίνει, καὶ τὴν κοιλίην ἵστησι, διότι τὸ τῆς ψυχῆς θερμὸν τὸ ὑγρὸν ἐκ τῆς σαρκὸς καταναλίσκεται. ἄριστον δὲ τἀναντία διαπρήσσεται τῇ μονοσιτίῃ. Quo fit, vt non omnibus tutò à medicis τὸ μονοσιτεῖν præcipi credam: quemadmodum inutile omnibus puto, si cibis quotidie repleri (quod Plato in Syracusanis notauit) bis velint. Certè alimentum in plures vices dispertitum, faciliùs concoqui nemo negat. At si modus qualitatis ac mensuræ non habeatur, quanto copiosiùs quis alitur, tanto deteriora pericula eum subire constat. Atque de his locutum puto Hippocratem, quando

in lib. de Aëre aquis & locis, ἀριστητὰς edaces appellauit, quasi illi ab ipso vt intemperati damnentur, qui tam in prandio quàm in cena escis impleri volunt. Neque enim Cornelij Celsi sententiã probare queo; vbi, modò concoquas, nullum in cibis discrimen haberi necessarium ducit: quod antè Lucretius dixerat, hisce carminibus:

Nec refert quicquam, quo victu corpus alatur,
Dum modò quod capias concoctum didere possis
Artubus, & stomachi humectum seruare tenorem.

Si quidem athletæ pessimis cibis & ἀδδηφαγίᾳ illa, ab Aristotele in Politicis & Clemente Alexandrino decantata, vtentes, fortasse ob exercitationes & coctiones minùs offendebantur: sed Galenus, qui illud probè nouit, in 2. de Aliment. facult. hæc scripsit: διὸ ἀπέχεσθαι συμβουλεύω τῶν πάντων κακοχύμων ἐδεσμάτων, κἂν εὔπεπτα ὦσιν. λανθάνει γὰρ ἐν ταῖς φλεψὶ χυμὸς ἐξ αὐτῶν ἠθροισμένος, ὃς ἐπειδὰν ὀλίγης εἰς τὴν σῆψιν ἀφορμῆς ἐπιλάβηται, πυρετοὺς κακοήθεις ἐργάζεται. id est, Quapropter, vt ab omnibus praui succi eduliis abstineant, consulo, & si illa coctu facilia sint. Latet enim in venis prauus humor ex ipsis coaceruatus, qui cùm vel paruam ad putredinem concipiendam sit nactus occasionem, febres mali moris inducit. Hoc tamen obseruandum, δεῖπνον, quod & Galeni & nostra tempestate cœnam significat, ἄριστον siue prandiũ vetustissimis temporibus designasse: vt Erotianus & Galenus meminerunt. quasi id esset, μεθ' ὃ δεῖ πονεῖν, siue post quòd laborare oportet.

De *Caryce*, & *Carycia*. De *Apro*, & *Lubo*. CAP. XXII.

THν καρύκην, edulium siue intritum fuisse Lydium, ex sanguine atque aromatibus eo pacto, quo in pluribus Italiæ locis conficiuntur, commixtum, & Suidas, & Philocrates Samius, Erotianus atque Gal. memoriæ mandarunt; cuius item mentionem fecit Plutarchus 4. Sympos. prob. 1. vbi dum hæc scribit, ὡς ἐκ ἐν ἀβυρτάκαις, καὶ κανδύλοις, καὶ καρύκαις ἐστὶ, demonstrat, ea omnia escarum genera ex variis rebus apparata fuisse. Ad Caryces verò imitationem, aliud non illi dissimile cõdimentum posterioribus sæculis componi solitum puto, quod à multis, & præsertim à Galeno in 4. de Sanitate tuenda, καρυκεία vocatum est; cuiúsve apparatum maximam artem requisiuisse, ex hisce ipsius Galeni verbis perspicuum fit: ἐπιτήδειοι δὲ τοῖς οὕτω διακειμένοις ἐστὶ καὶ τὸ διὰ τριῶν πεπέρεων, ὅταν μὴ πάνυ φαρμακῶδές τε καὶ ποικίλως σκευασθῇ, καθάπερ οἱ πολλοί, τῶν ἰατρῶν συντιθέασιν αὐτὸ, δίκην καρυκείας ὑὸς, ἢ συὸς ἀγρίου, πρὸς τὸ τούτων τῶν θαυμαστῶν ὀψοποιῶν ἐσκευασμένον. Vnde mirari subit, cur Suidas τὴν καρυκείαν significare τὴν ζωμῶν ὑδότητα scripserit. Apri autem, quos etiam à coquis exquisitissimè apparari consueuisse, in præcitatis, verbis meminit Galenus, vt à veteribus in conuiuiis æstimarentur, Iuuenalis hoc versu testatur:

— quanta est gula, quæ sibi totos
Ponit apros, animal propter conuiuia natum.

Ne Martialem proferam, qui vix vnquam cœnas aut nobiles escas memorat, quin inter ipsas apro nobiliorem propè locum tradat; quem sicut hodie variis iuribus ac delicatis liquoribus condiunt coqui, vt eius siluestrẽ odorem occultent, ita quoque maiores nostros nõ minùs gulę studiosos factitasse intelliget,

quicunque Apicij illius opſodædali varias apri conditurae examinauerit. Apri lũbus omnibus aliis partibus eius præponebatur. Hunc Plautus & Cato Aprugnum vocauere, cuius tenera durities commendata ipſi etiam Calli nomen dedit: propter quod etiam Horatius longa oua extollens calloſa nuncupauit, tanquam compacta illa teneritudo in omnibus ciborum generibus & dentibus & palato valdè grata ſit. Quin & hodie in Italiæ nonnullis regionibus, ac Venetorum pręſertim, ſuum domeſticorum lumbos inter ſuauia æſtimari ſcimus.

Quid ſit ὠμήλυσις. De Farre factitio Aëtij locus emaculatus: & quod Far hordei. De Hordeo quædam, ex Ariſt. & Apollonio. CAP. XXIII.

QVicunque apud Abſyrtum lectitarunt, ὠμήλυσιν Gręcorum mixtionem quandam ex farinis fœnugræci, ſeminis lini, & hordei, ęquali pondere confarctis extitiſſe, iure dubitant, quomodo Cęlius Aurelianus Acutorum 2.cap.24.& 37.interdum ſimplicis pollinis cataplaſma, interdum pollines aqua ſolutos à Græcis ὠμήλυσιν vocari tradat. Sed omnem dubitandi occaſionem è medio tollit Galenus, qui in Expoſ.voc.antiq.eo nomine à veterib. appellari tam tenuiores quàm craſſiores & non torrefactas hordei farinas ſcribit: addens, ὠμήλυσιν quaſi crudam farinam propriè dici, abuſiuè autem omne aliud farinarum genus ita nuncupari. Et quoniam farinarũ mentionem feci, hic locus me admonet, vt errorem quorundam recentiorum detegam, qui apud antiquos Far etiam rem factitiam extitiſſe, duabus rationibus probare credunt: quarũ prima eſt, quòd Archigenes

apud Aëtium lib. 9. cap. 45. manifestè monstrat, Romanos far ex frumēto madefacto, siccato, & in partes crassiores diffracto, parasse. Altera est, quòd Palladius farris hordei mentionem faciens, clarè innuit, far illud factitium fuisse. Ego verò, qui nec Plinium Archigeni ferè coætaneum, nec quemquam alium (quod recorder) far aliud prçter natiuum adoreum vocatum nominasse vidi, facilè puto eos in magno errore versatos esse. Et quod primò de Archigene in medium afferunt, sciant velim, ea omnia ex margine, ab aliquo inscio librario contextui fuisse perperam interposita. Nam prætèrquàm quòd nemo mediocris iudicij inueniretur, qui verba illa in Latinis codicibus posita nec inter se, nec cum prçcedentibus subsequētibúsue, cohærere non aduerteret; accedit quoque codicis vetustissimi, qui apud me reperitur, testimonium, in quo tota illa pars sine farris factitij mentione hunc in modum legitur: πολτοὶ μὲν οὖν σκευάζονται διὰ χόνδρου ἢ ἀλίκης, τρόφιμοι ὄντες, καὶ πως ἐμπλαστικοί, ἡδύνονται δὲ ἀπὸ ἁλὸς ἐλαχίστου καὶ βραχεῖ ἐλαίῳ, καὶ ἀνήθῳ, ἢ μᾶλλον ἀντὶ τοῦ ἐλαίου στέατι ὄρνιθος ἢ χηνὸς προσφάτῳ, οἱ δὲ διὰ ὀρύζης ὁμοίως σκευαζόμενοι ξηραντικώτεροι εἰσίν. ἔτι δὲ μᾶλλον οἱ ἀπὸ κέγχρου. οἱ δὲ ἐκ φαρὸς σκευαζόμενοι, συμπληκτικώτεροι. σκευάζω δὲ αὐτοὺς ἐγώ, φησὶν Ἀρχιγένης, τὸν ἔξω τρόπον μαγειρικόν. ἀποβρέχω ὕδατι ὀμβρείῳ, ὥστ' ἐντυχεῖν ῥεῦσαι· εἶτα ἐπιμελῶς ἀποπλύνων τὸν ῥοῦν, ἐμβάλλω τῷ ὕδατι φὰρ τὸ καλούμενον κλοούσινον, καὶ πάλιν ἐάσας αὐτὸν διαβραχῆναι, χερσὶν σπουδαίως διατρίβω, καὶ οὕτως διηθήσας, αὐτὸν τὸν χυλὸν ἕψω, κινῶν ἀνήτου κλωνίον. συνίσταται δὲ ταχέως, ὡς ἡ εἰς τὰ βιβλία κόλλα. id est, Pultes igitur ex chondro vel halica apparentur, vt qui valdè nutriāt, & aliquo pacto obducant: condiantur verò minimo salis, oleo, & anetho, vel potiùs olei loco recēti gallinę aut anseris pinguedine. Quæ verò ex oryza eodē

modo parantur, magis exsiccant: & quæ ex milio adhuc magis: & quæ fiunt ex farre magis adstringunt. Ipsas autem paro (ait Archigenes) hoc coquorũ modo. Aqua pluuia tota nocte rohem macero: deinde diligenter exprimens, aquæ iniicio far clusinum vocatum: rursúsque ipsum macerari sinens, manibus diligenter tero: sicque percolatum ipsum siccum coquo, anethi ramis agitans. Consistit autem celeriter instar glutini librorum. Quæ verba vti inter se mirificè consonant, sic Latinis Germani interpretis comparata, nõ modò ea corrupta esse, verum etiam quicquid plus in ipsis legitur, superuacaneum fore monstrant. Cùm enim aliquis recẽtior in margine dictionis Far regionem adnotasset, Farris illius apparatum: fortè vel interpres ipse, vel librarius alter, id totum textui interserendum existimauit; vnde postmodum alia exemplaria trãscripta, simili errore innumera infecerunt. Multos etenim errores in antiquos libros simili ratione irrepsisse, apud omnes eruditos cõstat. De Palladio autem quod dicũt, ita sentio: far hordei apud ipsum idem esse, quod apud Columellã, à quo omnia illa accepit. Columellam porrò farris nomine sępissimè pro crassiore farina vti, scire possunt, qui octaui eius libri c. 4. 5. & 11. attentè legerũt: quo pacto Varro etiã vsus sæpius inuenitur, & pręsertim quando pro turdorũ cibis offas modò ex crassiore, modo ex subtiliore farre componi mãdat. nam & farinam à farre, quo tercentum annis veteres Romani victitarũt, dictam fuisse, testatus est ex Verrio Plinius lib. 18. post quem & Iuuenalis simili vocabulo, pro pane ex farina vsus inuenitur Satyra 5.

— cùm possis honestiùs illic

Et tremere & sordes farris mordere canini.

Addam his, in Historiis mirabilibus Apollonij notatum inueniri, Aristotelem in Physicis quęstionib. docuisse, eos qui hordeo serendo incumbunt, pallidiorib. corporibus esse, quàm qui tritico; cùm tamen in 21. Prob. sect prob 24. id paullò diuersius legatur: eos scilicet, qui cibos ex hordeo factitant, decoloratiores, & destillationibus magis obnoxios esse: eos verò, qui ex tritico, meliorem habitum referre. quòd sicut triticum hordeo faciliùs coquitur, pariter etiã efflu- xus ab illo in corpus illabentes meliùs conficiantur, & propterea nec in crudos humores conuertantur, nec sanguinem corrumpant, quemadmodum vapores ab hordeo effluentes efficere verisimile est.

Locus Aristotelis de Melle correctus & expositus. Quòd mel conseruet mortua corpora: & alia quædam.

CAP. XXIIII.

VVlgarium quorũdam iam diu fuit opinio, mellis prouentum maximè præmonstrari, quando frequentiores arcus cęlestes apparent. quod probant nonnulli hisce verbis Aristotelis in lib. 5. de Historia animalium, cap. 22. μέλι δὲ τὸ πίπτον ἐκ τοῦ ἀέρος, καὶ μάλιστα τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς, καὶ ὅταν κατασκήψῃ ἡ ἶρις. Sed ego hac sententiam semper suspectam habui: propterea quòd Aristoteles eodẽ in loco ita scribens, ἀλλ᾽ αὐχμοῦ μὲν ὄντος μέλι ἐργάζονται μᾶλλον, ἐπ᾽ ὀμβείας δὲ γόνον, id clarè affirmat, quod etiam cõmuni ferè omnium experimẽto constat: nimirum in summis siccitatibus maiorem mellis super herbas, quas depascũtur apes, copiã abundare. Iccirco, quin in Aristotelis codicibus impressis error aliquis lateat, nemini dubitandum puto: eo magis, quòd in vetustissimo Scipionis Garteromachi codice, quem mihi opera eruditissimi Fuluij

Vrſini videre contigit, in hunc modum ſcriptum inueni: καὶ μάλιστα ἐν ταῖς τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς, καὶ ὅταν κατασκήψῃ ὁ Σείριος. Quam lectionem vt vehementer probem, in primis publica ferè experientia admonet: deinde Plinij ſcriptoris inter Latinos grauiſſimi auctoritas, qui cùm omnia ab Ariſtotele acceperit, ſenſiſſe videtur lib. 11. cap. 14. optimum mel Sirio exoriente produci, apparente verò arcu cæleſti, ſi imber non ſequatur, medicaméta oculis & nonnulla fieri. Quid porrò Aſtrorum exortus Ariſtoteli ſignificarent, ſcio alios diuerſa ſentire: mihi verò probatur magis, vt Canem & Procyonem interpretemur: quandoquidem Theophraſtus 1. de Cauſſis plantarum cap. 6. & alibi Canem τὸ ἄστρον per excellentiam vt plerique alij vocaſſe inuenitur. Cùm enim (vt Hipparchus ac Hyginus declarant) ſidus Canis plures ſtellas contineat, quarum vna Sirius vel Canicula nuncupatur: Ariſtotelem id ſignificaſſe arbitror, quòd mel tunc maximè ab aëre cadit, quando aſtra, videlicet Procyon, Canis, & prçſertim Sirius, qui Canis ſtella eſt, exoriuntur: eo namque tempore ardere terram, & ſiccitates maiores inſtare, vnde roris mellei vbertas naſcatur, nemo neſcit. Illud verò admiratione dignú eſt, quod Eudoxus Cnidius apud Apollonium refert, in Aphrica quandam gentem eſſe, quæ ſupra Sirtes & Carthaginem incolat, Gyzanteres vocata, hancque exerceat artem, vt flores iſtis in locis colligat, melque ea copia & qualitate ex ijs conficiat, vt apum æquet mellificium. Multas autem atque omni ex parte homini vtiliſſimas vires à natura obtinuit mel: ſed illa reliquarum præſtãtiſſima putanda, quòd vitia coërceat, nec ſerpere ea patiatur. Qua ex cauſſa etiam exanimum (ſicut Columella lib. 12. tradit) corpus

pus hominis per annos plurimos innoxium conseruat. Nam Plinius refert, principatu Claudij se vidisse Hippocentaurum in Thessalia natum, ex Ægypto ad Imperatorem in melle allatum. Ante Plinium verò Xenophon in 5. Græcarum rerum, morem quandoque sepeliendi mortuos in melle, vt conseruarentur, extitisse tradit: quod in 3. Lucretium intellexisse puto, cùm scripsit:

Aut in melle situm suffocari, atque rigere
Frigore, cùm in summo gelidi cubat æquore saxi.

Varro in Sciomachia. Quare Heraclides Ponticus plus sapit qui præcepit vt comburerent, quàm Democritus, qui vt in melle seruarent, quem si vulgus secutus esset, peream si cẽtum denariis calicem mulsi emere possimus. Æmilius etiam Probus, siue Cornelius Nepos, in Agesilai vita refert, ipsum inter Cyrenas & Ægyptũ ex morbo decessisse, ibíque amicos, quo Spartã faciliùs perferre posset, inopia mellis cera circumfudisse, atque domum ita incorruptum retulisse. Vt hac ratione valeant medici in vsu mellis esse audaciores, vbi pręsertim corruptionibus occurrere, atque putredinem compescere necessarium est. Alioqui si cum siccitate contendatur, detrimentũ potiùs quàm commodum mellis vsui succedere, meritò innuit Galenus, dum biliosis, vtpote siccis, magno studio eum cauendum præcepit.

Locus Theophrasti Apollonio collatus. De Helleboro quædam. Alter Theophrasti locus non integrè à Plinio expressus. CAP. XXV.

THeophrastus 18. c. lib. 9. de Hist. plant. quantũ assuetudo etiam in medicamentis valeat, declarans, aliquot hominũ exempla proponit, qui magna

hellebori copia assumpta, ob cõsuetudinẽ neq; superiùs neq; inferiùs purgabãtur: inter alia Eunomũ Chiũ refert viginti duas hellebori potiones in foro vna die hausisse, nec quicquã purgatũ esse: quãquam hoc ab ipso factũ subiũgit, cum post septimã potionẽ pumicis puluerem aceto subactũ ad comprimendum hellebori vim bibisset. Hæc historia ex ipsomet Theophra. Nõ parũ diuersa Apollonius in lib. de Mir. hist. refert, hoc pacto: Θεόφραστος ἐν τῷ περὶ φυτῶν ἐν τῇ ἐσχάτῃ τῆς πραγματείας, Εὔνομος (φησὶν) ὁ χῖος ὁ φαρμακοπώλης ἐλλέβορον πίνων πλείονας πόσεις οὐκ ἐκαθαίρετο, καὶ ποτέ, ἔφη, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ συνθέμενος τοῖς ὁμοτέχνοις περὶ τούτου, δύο καὶ εἴκοσι πόσεις ἔλαβεν ἐν τῇ ἀγορᾷ καθήμενος, καὶ οὐκ ἐξανέστη ἀπὸ τῶν σκευῶν, πότε δ' ἀπῆλθεν λούσασθαι, καὶ δειπνῆσαι, ὥσπερ εἰώθει, καὶ οὐκ ἐξήμεσεν. τοῦτο δὲ ἔπραξεν ἐν πολυχρονίῳ συνηθείᾳ γεγονώς, ἀρξάμενος ἀπὸ ὀλίγων ἕως τοσούτων. πάντων δὲ τῶν φαρμάκων αἱ δυνάμεις ἀσθενέστεραι τοῖς συνειθισμένοις, ἐνίοις δὲ καὶ ἄπρακτοι εἰσίν. id est, Theophrastus in lib de Plantis, in postrema tractatione. Eunomus (ait) Chius pharmacopola multas hellebori potiones hauriens, non purgabatur: & nonnunquam vna die cũ eiusdem professoribus re cõposita, in foro sedẽs, vigintiduas potiones accepit, neque tamen à suis vasis surrexit: tũ verò abijt lotum atque cœnatum, vti consueuerat, neq; euomuit. Hoc autem fecit longa consuetudine ita paratus, à paucis scilicet principio accepto, sicq; ad tot potiones progrediẽs. Sunt enim omniũ medicamẽtorum vires in cõsuetis infirmiores in aliquibus etiam prorsus inefficaces. Quę verba libẽter propofui, vt queant erudit iudicare, Theophrasti ne vulgatis codicibus, an Apollonij scriptis potior fides haberi debeat. Cùm enim Theophrasti mẽs in eo capite existat, cõsuetudinis potẽtiam demonstrare: videtur potiùs, si suam

ſententiam tali exemplo confirmare quærit, voluiſſe, Eunomū Chium tot hellebori potiones impune accepiſſe ob conſuetudinem (vt legitur apud Apollonium) quàm quòd pumicem aceto ſubactum potaſſet. Cur veteres helleboro, elaterio, ſimilibúſque vehementiſſimis medicamentis adeò frequenter atque audacter vterentur, inopiam leuiorum pharmacorum, qua laborabāt, in cauſſa extitiſſe, putarunt multi. Ego verò non tam eorum conſilium huic adſcribo, quàm quòd (vt Galenus in libris de Artic. memorat) huiuſcemodi pharmacorum præparationes varias ac tutas habebant, quas poſteros edocere neglexerunt: niſi potiùs eorum commentariis careamus: vt contigit de lib. Hellebori Hippoc. cuius principium dumtaxat habetur. Præterea linimentis, balneis, aliiſque extrinſecis (vt notat Oribaſius) remediis admiſcebant, quę vt ſine noxa hominū corpora purgabant, ſic quoque iucūditatem maiorem vel ſaltem moleſtiam minorem afferebant. His autem temporibus nihil penè huiuſce generis notum eſt: & iccirco non eſt mirum, ſi dum medicamenta leuiora ſectari ſtudemus, valentiora dimittentes, in curandis ægris ab antiquioribus tum in celeritate, tum etiam in ſecuritate nō raro ſuperamur. Ita ſanè interpretor Plinij ſententiam, qui helleborum ſcribit quōdam terribile, poſteà tam promiſcuum effectū, vt plerique ſtudiorum gratia ad peruidēda acriùs, quæ commentabantur, ſumptitarent. An venenis edēdis ita quoque poſſint homines aſſuefieri, vt ab illis non lædātur, dubium eſt. Multi grauiſſimi auctores id fieri poſſe exiſtimarunt: ſed Auerroēs, auctor in perſcrutandis rērū cauſſis acutiſſimus, in lib. ſuo de Theriaca, talem ſententiam acriter confutauit. Heic ſubiungendus alter

Theophrasti locus à Plinio non integrè expressus. Is enim libro de Lapid. in hũc modum scribit: ἀνακεῖσθαι καὶ ἐν τῷ Διὸς ὀβελίσκῳ σμαράγδους τέτταρας, μῆκος μὲν τετταράκοντα πηχῶν, εὖρος δὲ τῇ μὲν τέτταρας, τῇ δὲ δύο. id est: In Iouis obelisco quatuor smaragdos fuisse positos, longitudinis quadraginta cubitorum, latitudinis verò in vna parte quatuor, in altera duorũ. hæc Theophrastus. At Plinius ipsum citans, sic ait 37. lib. c. 5. Et fuisse apud eos in Iouis delubro obeliscum è quatuor smaragdis, xl. cubitorum longitudine, latitudine verò in vna parte quatuor, in altera duorum. Mihi sanè rationabilius videtur, in obelisco fuisse smaragdos arte infixos, quàm totum obeliscum ex smaragdis constructum esse.

Locus Hippocratis de Hippace Herodoto collatus. De Lactis coagulatione. Ctesiæ locus de Radice vinum coagulante. Muria dura, & Marinæ vsus.

CAP. XXVI.

VEtustissimus auctor Hippocrates in lib. de Aëre aqu. & locis, Scytharum mores varios enarrans, inter cetera eos equino lacte Hippace vocato victitasse refert. Quomodo autem Hippacem ex gẽtes conficerent, in 4. de Morbis hac oratione edocet: ἔοικε δὲ τοῦτο, ὥσπερ οἱ Σκύθαι ποιοῦσιν ἐκ τοῦ ἱππείου γάλακτος. ἐγχέοντες γὰρ τὸ γάλα ἐς ξύλα κοῖλα, σείουσι. τὸ δὲ ταρασσόμενον ἀφρεῖ, καὶ διακρίνεται, καὶ τὸ μὲν πῖον, ὃ βούτυρον καλέουσιν, ἐπιπολῆς διΐσταται, ἐλαφρὸν ἐόν· τὸ δὲ βαρὺ καὶ παχὺ κάτω ἵσταται, ὃ καὶ ἀποκρίναντες ξηραίνουσιν· ἐπὴν δὲ παγῇ καὶ ξηρανθῇ, ἱππάκην καλέουσιν. id est: Assimilatur verò hoc illi, quod Scythæ ex equino lacte parant. Nam lac vasis ligneis iniicientes cõquassant: quassatum spumescit atque

disseparatur: & id quod superficiei supernatat, Butyrũ appellãt, veluti leue quoddam: quod autẽ infrà subsidet graue, segregantes exiccant, & postquã concreuerit, Hippacem vocant. Hãc eandem rem quoniam Herodotus Hippocratis coætaneus in 4. diuerso quodam & latiori modo exponit, eius quoq; verba subnectam: αἱ γὰρ τῶν Σκυθέων γυναῖκες, ὡς σφι οἱ ἄνδρες ἀπῆσαν χρόνον πολλόν, ἐφοίτων παρὰ τοὺς δούλους. τοὺς δὲ δούλους οἱ Σκύθαι πάντας τυφλοῦσι, τοῦ γάλακτος εἵνεκεν, τοῦ πίνουσι, ποιεῦντες ὧδε. ἐπεὰν φυσητῆρας λάβωσι ὀστεΐνους, αὐλοῖσι προσεμφερεστάτους, τούτους ἐσθέντας ἐς τῶν θηλέων ἵππων τὰ ἄρθρα, φυσῶσι τοῖσι στόμασι, ἄλλοι δὲ ἄλλων φυσεόντων ἀμέλγουσι. φασὶ δὲ τοῦδε εἵνεκα τοῦτο ποιέειν, τὰς φλέβας τε πίμπλασθαι φυσεομένας τῆς ἵππου, καὶ τὸ οὖθαρ κατίεσθαι. ἐπεὰν δὲ ἀμέλξωσι, τὸ γάλα ἐσχέαντες ἐς ξύλινα ἀγγήια κοῖλα, καὶ περιστήσαντες κατὰ τὰ ἀγγήια τοὺς τυφλοὺς, δονέουσι τὸ γάλα. καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ ἐπιστάμενον ἀπαρύσαντες, ἡγέονται εἶναι τιμιώτερον, τὸ δὲ ὑπιστάμενον ἧσσον τοῦ ἑτέρου. id est. Vxores namque eorum in diurna virorum absentia ad seruos accesserant visu orbatos. Orbant autem Scythæ seruos omnes lactis gratia, quod potant, ita id facientes. Sufflatoria ossea fistulis simillima sumuntur, eáque genitalibus equarum imposita ore inflantur: hoc aliis facientibus, alij equas emulgent. Hoc ideò se facere aiunt, quòd venæ equarum sufflatæ implentur, & mammæ descendunt. Posteaquàm emulxere lac, in concaua vasa linea diffundũt. His circumpositi cæci lac agitant, cuius, quod summum est, delibatur, preciosiusque habetur: vilius autem, quod subsidit. Ratio autem, qua seruos occæcarent Scythæ, nulla alia fuit, nisi ne fugam capere possent. Siquidem cùm in hunc vnum faciendi lactis vsum eos adhiberent, oculi ipsorum non erant necessariis, vt ideò possent sine detrimẽto, ne fugita-

rent, ſeipſos ex oculatione ſecuros reddere. Itaque ex prædictis perſpectum habetur, præter coagulum, & ſuccos diuerſos, nobis experientia notos, quendam alium condenſandi caſei modum antiquos cognouiſſe; medicos autem ſolos fuiſſe, vt 4. Meteorol. capit. 3. ſcribit Ariſt. qui coaguli opera lac in caſeum cōdenſarent, forſan quòd ſic purior caſeus & valetudini accommodatior euadat: cùm qui aliis rebus commixtis efficitur, earum qualitates imbibere neceſſe habeat. Nam & Hippocrates loco citato Ariſtotelis ſententiam ratam facere videtur, cùm ipſe medicus coaguli ſic mentionem faciat: ἔοικε δὲ τοῦτο τὸ πάθος γάλακτι, ἐπὴν τις ὀπὸν ἐμβάλλῃ ἐς τὸ γάλα, ψύξις ἐγγενομένη ἐπ' αὐτῷ γάλακτι συνεπάχυνε τὸ γάλα, καὶ ὁμοῦ ἐποίησεν. id eſt: Similis eſt hæc affectio lacti: quando quis ſuccum lacti iniecerit, frigiditas ipſi lacti inducta id condenſat, atque vnit. Quamquam poſſet aliquis ſuſpicari, nomine ὀπὸς, intellexiſſe Hippocratem ſuccum ficulnum, vt ſæpè notatum eſt apud auctores, & pręſertim poëtas Græcos. Hippicem quoque herbam deſcribit Plinius lib. 25. cap. 8. quam in ore habentes, famem ſitimque non ſentire, & ob id Scythas illa etiam in duodenos dies durare in fame ſitique. An verò ſit herba Hippice Plinij, cuius meminit Theophraſtus 9. de Hiſt. plāt. 13. his verbis, διὸ ταύτῃ τε καὶ ἱππάκῃ διάγειν φασὶ τοὺς Σκύθας ἡμέρας καὶ ἕνδεκα, καὶ δώδεκα, vt credidiſſe vidētur Hermolaus & Gaza, qui ἱππάκη vocem tranſtulit Equeſtri: an verò caſeus equinus, ſicut Turnebus in annotationibus in lib. Theophr. de Odoribus, in hoc Plinium reprehendens, exiſtimauit: non ita facilè auſim affirmare. Certè Theophraſtus aliquid miri de Scythis dicere voluiſſe videtur. Atqui eos duodecim dies ea radice & caſeo equino viuere conſueuiſſe, nullam

admirationem habet: quando ferunt, Zoroastrem interdũ solo lacte sex mẽses trãsegisse, quod de quodam alio narrat Athenæus: immò ipsemet Hippocrates atque Herodotus videntur innuisse, plurimam tẽporis partem solo caseo equino Scythas victitasse. Igitur quin Turnebo discors sim, hactenus facere nequeo. An verò ope caloris an frigoris semper lacti coagulatio accedat, dubitari meritò posset: sed cùm à rebus diuersis facultatibus prçditis hãc operationem nasci constet, ab vtraque caussa proficisci autumo, calore serosum humorem exsuggẽte, frigore terrenũ cõdensante, atque ab aqueis partibus segregante. Sic namque cynara, gallinæ ingluuies, πεῤλοξος ab Arist. vocata, Cnicus (quod tradit Alexãder Probl. auctor) coagulare conspiciuntur. Auenzoar quoque lib. 1. trac. xv. cap. v. myrobalanos ad lac coagulandum experientia inuẽtos esse optimos, etsi Galenus id ignorauerit, testatur. Illud mirũ, quod à Ctesia scriptis mãdatũ est, radicẽ quandã apud Indos haberi, quç aquç aut vino parua mẽsura immissa, ita cõdensat, vt manu veluti cera teneri ac tractari queãt: quemadmodũ itẽ de aquifolię arboris flore aquã glaciãte & coriacesia callicia q; idem operãtibus, ex Pythagorç auctoritate tradit Plini⁹ li 24. c 13. & 17 Id autẽ efficere vim radicis mirificè exsiccatoriã ac frigidã, propterea existimo quoniã Aristoteles scriptor grauissim⁹, in 4 Meteorol. lib. aquã, serũ. & vrinam solo frigido sicco cõcrescere prodit: vbi etiã scribit, Arcadici quoddã vini gen⁹ esse, quod à fumo in vtrib⁹ siccatũ adeò cõspissatur, vt gladiis abrasũ bibatur. Cur itaq; apud Scriboniũ Largũ aliósq; scriptores pro Muria dura non eã intelligam⁹, quç vi solis vsq, adeò crassefacta sit, vt alteri⁹ liquidioris respectu dura quodãmodo appareat? Certè Tur-

nebus, alioquin oculatiſſimus, ſ. Columellam in lib. 12. vbi muriæ duræ conficiendæ rationem edocet, attentè lectitaſſet, non ipſi neceſſe fuiſſet eius etymologiam nimis ſubtiliter inueſtigare: ſed ſtatim intellexiſſet, maiores noſtros plures murias habuiſſe, & inter alias vnam, quam & copia ſalis & calore ſolis conſpiſſatam, vt à reliquis ſepararent, duram nuncupare voluerunt, quáue etiam oliuas albas condiri conſueuiſſe innuit Celſus in 2. lib. Nam Columella idem lib. 7. c. 4. cæleſtis aquæ ſub dio ſolibus duratæ ad pecoris ſcabritiem curandam meminit. Mentionem quoque facit Celſus lib. 2. cap. 30. aquæ duræ, quam difficulter putreſcentem exponit. Ad hæc marinam aquam ad profligandos varios morbos tam intus quàm extra in vſum receptam ab antiquis inuenio; qua ſacerdotes Ægyptios Euripidē, illuc cum Platone appulſum, & morbo correptum, curaſſe memorat Laërtius: vnde is quaſi remedio gratiam redditurus, verſiculum decantatum omnibus fecit:

Θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακά.

Sententia Plinij defenditur de Lino viuo, & ex aliis comprobatur. Quid ſit Scribonio Fœnicium.

CAP. XXVII.

EX Cyprio lapide, quem Amiantum alij nominant, telas & vela ſpectaculi gratia maiores texiſſe, quę ignibus iniecta arderent quidem, ſed flammis inuicta & ſplendidiora exirent, Dioſcorides ſcripſit. Hunc quòd Plinius crediderit ac appellarit Linum viuum & inextinguibile, non erat à quibuſdā recentioribus damnādus, quandoquidem Pauſanias ante ipſum Carpaſium linū, Strabo Caryſtium vocarant:

quem Solinus Carbaſum, Zoroaſter Boſtrychitem, quidam Corſoydem, alij Poliam, alij Spartopoliam, vulgares Puluercs ſalamandræ aut Alumen ſciſſile falſò dixere. Ex huiuſce generis lino mappas etiam factitatas, quæ igni immiſſæ, vt aliæ aqua lotæ, à ſordibus mundabantur, præter Plinium Apollonius quoque auctoritate Taci in libro Mirab. hiſt. hunc in modum teſtatur. Τάκος ἐν τῷ περὶ λίθων, ὁ καρύστιος (φασὶν) λεγόμενος λίθος ἐπιφύσεις ἔχει ἐριώδεις, καὶ χροώδεις, ἐξ οὗ νήθεται καὶ ὑφαίνεται χειρεκμαγεῖα· στρέφονται δὲ ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐλλύχνια, καὶ ἔστι καιόμενα λαμπρά, καὶ ἀκατάκαυστα. τῶν δὲ ἐκμαγείων τῶν ῥυπαινομένων ἡ πλύσις γίνεται οὐ δι' ὕδατος, ἀλλὰ κλημάτια καίεται, καὶ τότε τὸ ἐκμαγεῖον ἐπιτίθεται, καὶ ὁ μὲν ῥύπος ἀπορρεῖ, αὐτὸ δὲ λευκὸν καὶ καθαρὸν γίνεται ὑπὸ τοῦ πυρός, καὶ πάλιν εἰς τὰς ἐξ ἀρχῆς χρείας. τὰ δὲ ἐλλύχνια μένει τὸν ἅπαντα χρόνον ἀκατάκαυστα καιόμενα μετ' ἐλαίου. δοκιμάζει δὲ καὶ τοὺς πομαπζομένους ἡ ὀσμὴ τοῦ ἐλλυχνίου καιομένου. γίνεται δὲ ὁ λίθος οὗτος καὶ ἐν Καρυστῷ μὲν, ἀφ' οὗ καὶ τοὔνομα ἤλαβεν, πολὺς δὲ ἐν Κύπρῳ, καταβαινόντων ἀπὸ τοῦ Πβαίδρου ὡς ἐπὶ Σόλοις πορευομένοις ἐν ἀριστερᾷ τοῦ Ἐμαίου, ὑποκάτω πετρῶν, καὶ κατὰ πανσέληνον αὔξεται, καὶ πάλιν φθίνοντος τοῦ σεληνίου μειοῦται καὶ ὁ λίθος. id eſt: Tacus in lib. de Lapidibus, Lapis (ait) Caryſtius dictus habet adnata quædam lanuginoſa & colorata, ex qua materia nentur ac texuntur mantilia; ex eadem & fila pro lucernis torquentur, ſuntque dum vruntur ſplendida atque incremabilia. Porrò ſordes mantilium non aqua eluuntur, ſed clematis vritur, atque ei mappa imponitur, vnde ſordes omnis effluit, ipſaque mappa igne alba atque pura redditur, rurſumque in vſum adhibetur. Funiculi autem lucernarum ex ipſo facti, vſti cum oleo, nullo vnquam tempore conſumuntur. Atque harum lucernarum odore deprehenduntur, qui morbo caduco vexantur. Gignitur verò hu-

iuſcemodi lapis tum in Caryſto, à quo nomen ſumpſit; tum copioſiùs in Cypro, quâ à Perandro Solos verſus iter deorſum ducit, ad læuam Elmæi, infra rupes; augeſcit circa plenilunium, rurſumque luna decreſcente minuitur. Ex quibus manifeſtè colligitur, lapidem ſiue linum Cyprium, non tantùm ſpectaculi gratia, verumetiam ad mappas ac mantilia conficienda, vt quoque Plinius meminit, vſurpatum eſſe; quem vſum Dioſcoridem ſanè latuiſſe, nemo dubitet; fortaſſe quòd illius tempeſtate, vel potiùs in regionibus ſuis minimè amiantum in id adhiberetur. Ad hunc locum faciunt & illa, quæ Plutarchus ſcripſit in lib. de Defectu oraculorum: vbi flumina, fontes, metalla, aliáſque plurimas terræ vires, aliquando deficere oſtendens, idem eueniſſe ſcribit lapidi Caryſtio, ſub hiſce verbis: καὶ μετάλλων τοίνυν ἐξαμαυρώσεις γεγονέναι καινάς, ὡς τῶν περὶ ἀττικὴν ἀργυρείων, καὶ τῆς ἐν Εὐβοίᾳ χαλκίτιδος, ἐξ ἧς ἐδημιουργεῖτο τὰ ψυχήματα τῶν ξίφων, ὡς Αἴσχυλος εἴρηκε, λαβὼν γὰρ αὐτόθηκτον εὐβοϊκὸν ξίφος· τῆς δὲ ἐν καρύστῳ πέτρας χρόνος οὐ πολὺς ἀφ' οὗ πέπαυται μηρύματα λίθων μαλακὰ νηματώδη συνεκφέρουσα. καὶ γὰρ ὑμῶν ἑωρακέναι τινὰς οἴομαι χειρομάκτρα, καὶ δίκτυα, καὶ κεκρυφάλους ἐκεῖθεν οὔτε περικαομένους, ἀλλ' ὡς ἂν ῥυπανθῇ χρωμένων ἐμβάλλοντες εἰς φλόγα, λαμπρὰ καὶ διαφανῆ κομίζονται, νῦν δὲ ἠφάνισται, καὶ μόλις δὴ ἶνες ἢ τρίχες ἀραιαὶ διατρέχουσιν ἐν τοῖς μετάλλοις. id eſt: Metallorum quoque nouas haud mirum extinctiones factas, quēadmodum argenti apud Atticam regionem, atque chalcitidis, in Euboea, ex qua aquæ frigore tinctos enſes fieri ſolitum teſtatur Æſchylus his verbis: Capiens enim Euboicum enſem acie rigentem. Petræ autem in Caryſto iam diu eſt quòd vena deſiit glomos lapideos molles ferre, ex quibus fila nebantur. Nonnullos enim veſtrûm mantilia, plagulas, retia ex

illa materia contexta aſpexiſſe puto, quæ non comburuntur, ſed vſu ſordida effecta in flammam coniiciunt, atque inde lucida & ſplendida efferunt. nunc autem euanuit, vixque in metallis raræ veluti fibræ ac pili intercurrunt. Laborauit Turnebus, vt quid Scribonio Fœnicium ſignificaret, apertum faceret. Sed quis non videt, ea verba in 267. ſic legi debere: Secundum quæ adiicitur crocum tritum ex aceto, deinde myrrha trita per ſe aſpergitur, vltimum nitrum, &. Aſius lapis phœnicio inducitur. Marcellus enim, qui Scribonium tranſcripſit, cap. 35. idem malagma deſcribens, ſic ea verba refert: Secundum quæ adiicitur crocum tritum ex aceto, deinde myrrha trita aſpergitur, vltimum nitrum, & Aſius lapis additur. Ea verò vltima duo verba, Phœnicio inducitur, arbitror ſic intelligendum, quòd malagma ſuper pannum vel corium purpureum, dum poſtulat vſus, duci debeat, atque ita loco patienti apponi corij phœnicij mentio eſt apud Plautum in Pſeudolo. Nam & Marcellus & Scribonius alia huiuſcemodi emplaſmata memorant, quæ pannis ſuperinducta ægrotantibus membris applicabantur, In 37. capite Marcelli: De lapide Sarcophago, Vnciam vnam tundes, & cribrabis, & ex aqua tepida permiſcebis, atque in pannum inductum impones pedibus, & alligabis.

FINIS SECVNDI LIBRI.

HIERON. MERCVRIALIS VARIARVM IN MEDICINÆ AVCTORIB. ET ALIIS LECTIONVM.

LIBER TERTIVS.

Loca Oribasij ex Stobæo restituta.

CAP. I.

RIBASIVS, qui multa veterum medicorum scripta collegit, cuíque ob hanc caussam medici omnes plurimum debent, in 9. Collect. suorum libro, nonnulla ex Antyllo de aëre profert: quæ quoniam apud Stobæum diuerso satis modo leguntur, hic lectoribus proponere volui. Ea igitur quæ in cap. 4. Oribasij scripta habentur, sic apud Stobæum ser. 99. leguntur: ἡμέραν λαμβανόμενα σὺν τῇ νυκτί. ἀναλογίαν δὲ αὐτὴν ἐφαρμόζειν ἔχει τινὰ πρὸς τὸν ἐνιαυτὸν, καθάπερ Ἱπποκράτης ἐν τῇ δευτέρῃ τῶν ἐπιδημιῶν ἐπεσημήνατο. ἔστι δὲ ὁ μὲν ὄρθρος ψυχρὸς καὶ ὑγρὸς, ἔαρι ἐοικώς· διὰ τοῦτο οἵ τε ὕπνοι εὐκρινεῖς, καὶ τὰ σώματα ἀνίενται καὶ τὰ τῶν ὑγιαινόντων, καὶ τὰ τῶν νοσούντων, ὥστε καὶ τοῖς πυρέσσουσιν εὐφορώτατον εἶναι τόνδε τὸν καιρόν. ἀναθυμιάσεις δὲ ἀνίενται περὶ τὸν ὄρθρον, καὶ αὖραι ποταμῶν ἀποπνέουσι ψυχραὶ, καὶ δρόσος ἐπιπίπτει, ἂν δὴ ἀναβαίνει, καὶ πάντα τὰ ἐκ τῆς γῆς φυόμενα αὔξουσιν, ἔαρι τῆς καταστάσεως τῆς ὀρθρινῆς ἐοικυίας. τὰ δὲ μέσα τῆς ἡμέρας θέρει παρείκασται. τὰ δὲ κατὰ τὴν δείλην φθινοπώρῳ· διὰ τοῦτο βαρεῖ καὶ δυσαρεστηκάτων οἰστικὰ, νοσηρῆς οὔσης τῆς δείλης, ἀνάλογον φθινοπώρῳ. τῆς δὲ νυκτὸς τὰ μὲν πρῶτα, καὶ τὰ περὶ τὴν ἑσπέραν, ὅμοια τῇ δείλῃ. ἐπεὶ δ' ἦν οὔτε

ὑπνοῦν ἐπιτρέπομεν τοῖς κάμνουσι περὶ τὴν δὲ τὴν ὥραν, οὔτε ποτὸν προσφέρομεν, οὔτε ἄλλο προσάγομεν βοήθημα, εἰ μή τι ἕτερον προσκαλοῖτο, ὑποπτεύομεν τὸν καιρὸν τοῦτον, ὥσπερ καὶ τὴν δύσιν. τὰ δὲ μέσα τῆς νυκτὸς χειμῶνι ἔοικε, καθότι πλεῖστον ἀπό ποτε ὁ ἥλιος, καθάπερ καὶ ἐν χειμῶνι, ἀφέστηκεν ἡμῶν. αἵ τε οὖν ὀδύναι τοῖς νοσοῦσιν ἰσχυρότεραι τῆς νυκτὸς εἰκότως, διὰ τὸ ψῦχος πυκνουμένης τῆς ἐπιφανείας, καὶ ἀπολαμβανομένης τῆς κατὰ τὸ ἄδηλον διαπνοῆς. καὶ τὰ ῥεύματα δὲ καὶ τὰ τῶν ὀφθαλμιώντων, καὶ τὰ τῶν δυσεντερικῶν, καὶ κοιλιακῶν, καὶ τὰ αἱματικά, ἀπὸ τῆς αὐτῆς προφάσεως ἐπιγίνεται, παντὸς τοῦ εἰωθότος ἀπιέναι κατὰ τὸ ἀφανὲς εἰς ἕνα τόπον συνδιδοιμένου τὸν ῥευματιζόμενον. τὰ δὲ τελευταῖα τῆς νυκτὸς διὰ τὴν πρὸς τὸν ὄρθρον γειτνίασιν τῆς αὐτῆς ἐκείνῳ κράσεως μεταλαμβάνει. Ea verò in Latinis codicibus hunc in modum restituenda erunt; Diem vnà cum nocte modo intelligimus, eumque anno similem esse pronunciamus, quemadmodum Hippocrates in 2. Epid. significauit. Matutinum enim tempus humidum calidúmque est verisimile; quamobrem somni puri, & corpora tam sanorum quàm ægrotantium recreantur. Ex quo fit, vt febricitantes hac hora placidissimè degant: nam exhalationes mane dissoluuntur, & humidæ fluminum auræ respirant, & ros cadit, flores exurgunt, omniáque è terra orientia attolluntur: nimirùm matutina constitutione veri simili existente. Meridies autem æstati comparatur. Pars verò quæ ad occasum pertinet, autumno: propter hoc grauitates ac fastidia infert, quippe cùm occasus morbosus sit. Noctis verò pars prima, & quæ circa vesperam est, occasui similis est, eo tempore neque somnum ægroto suademus, neque potum damus, neque vllum aliud auxilium adhibemus, nisi quid aliud admoneat: quod facimus, veluti illud tempus æquè ac tempus occasus vereamur. Mediæ noctis tempus hiemi

comparatum est, siquidem tum sol plurimùm à nobis, vt hibernis diebus, distat. Ergo dolores nocturno tempore vehementiores sunt, idque meritò, cùm nox suo frigore extremam cutim denset, & perspirationem, quæ clàm in corporibus fit, intercipiat: & defluxiones tum eorum qui lippitudine laborant, tum eorum, quos tormina intestinorum exercent, tum eorum qni Cœliaci nominantur, tum eorum quibus sanguis fluit, ab hac eadem caussa promouentur, cùm ij, qui defluxionibus correpti sunt, id totum, quod clàm ferri consueuit, vnum in locum amandent. Vltima noctis pars, propterea quòd matutino tempori propinqua est, eiusdem cum eo temperamenti est particeps. In eodem similiter lib. cap. 11. quæ scribuntur, ita Stobæus refert: οἱ ὑψηλοὶ τῶν τόπων ὑγιεινότεροι, τοῦ ἀέρος ἐν αὐτοῖς μὴ μένοντος, ἀλλὰ περιχεομένου, καὶ ἀπὸ τῶν ἀνέμων συνεχὲς ἀπωθουμένου. εὔπνοοι τε δὴ, καὶ διαθέσεσι πάσαις ἐπιτήδειοι, τοῖς περὶ θώρακα καὶ κεφαλὴν πεπονθόσι, καὶ τοῖς αἱμοπτείοις πᾶσι. οἱ δὲ ταπεινοὶ τοῖς μὲν προειρημένοις ἀνάρμοστοι, διαφορουμένοις δὲ ἢ καὶ συγκοπτομένοις ἐπιτήδειοι, καὶ γέρουσι δὲ ἁρμόζουσι μᾶλλον τῶν ὑψηλῶν. οἱ δὲ παραθαλάττιοι τόποι τοῖς τε ὑδρωπικοῖς, καὶ τοῖς ὑπὸ ῥεύματος οὐ τοσούτου ἐνοχλουμένοις ἁρμόδιοι, καὶ ὅπου διαμύξαι, ἢ θάλψαι, ἢ ἀναστομῶσαι· ἀγαθοὶ δὲ καὶ νευρικοῖς ἢ ἀρθριτικοῖς πᾶσι, ἐπιτήδειοι δὲ καὶ εἰς ὄρεξιν κεκακωμένοις. οἱ δὲ μεσόγειοι ψυχρότεροι τῶν παραθαλαττίων, καὶ πρὸς μὲν τὰ ὀξέα νοσήματα, ἐάν γε μὴ ἑλώδεις ὦσι, μηδὲ κοῖλοι, κρείττους τῶν παραθαλαττίων, πρὸς δὲ τὰ χρόνια χείρους. οἱ δὲ ἑλώδεις κακοὶ μὲν ἀεὶ, θέρους δὲ καὶ λοιμώδεις. πετρώδεις θέρους μὲν πνιγώδεις, χειμῶνος δὲ χαλεπῶς ψυχροὶ, οὐ φαῦλοι δὲ πρὸς ὑγίειαν. οἱ δὲ παραποτάμιοι, ψυχροὶ καὶ ἀνώμαλοι, ἀτροφίαις μόναις ἐπιτήδειοι τῶν δι' ὑγρότητα συνισταμένων. χείρους δὲ τούτων οἱ τελματώδεις. οὐ γὰρ μόνον φαῦλον τὸν ἀέρα κατασκευάζουσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς καρποὺς κακίους, στόμαχόν τε λυμαίνονται, καὶ τὰ σπλάγχνα σκληρύνουσι, καὶ

καχεξίας καὶ κακοχυμίας καὶ ὕδρωπας ἀποτελοῦσι. κακοὶ δὲ καὶ οἱ πρὸς μετάλλοις ὄντες ὑφεστῶτες· ξηροὶ γὰρ, καὶ πνιγώδεις. οἱ δὲ βαθύγεοι εὐχυμώτεροι ὄντες, τῶν ξηροτέρων ἁρμόζουσι διαθέσεσι. οἱ δὲ ἀμμώδεις διαλυτικοὶ τοῦ στομάχου, ἔκλυτοι ἔχοντες τὴν ἀναθυμίασιν. οἱ δὲ πυρόγεοι ξηραντικώτεροι τούτων. οἱ δὲ μεσάγειοι πάντες ἄριστοι. Sic verò Latinè interpretãda ſunt: Loca ſublimia ſaluberrima ſunt, cùm aër in eis non ſit permanens, ſed perfundatur, & à ventis continenter exagitetur; cumque rectè perſpirentur, omnibus thoracis affectionibus erunt accommodata, & capiti laboranti, & omnibus ſenſuum inſtrumentis conuenient. At loca humilia antè dictis non ſunt idonea: iis verò qui per halitum digeruntur, qui in ſyncopas cadunt, & ſenibus, magis quàm ſublimia apta ſunt. Loca verò maritima hydropicis, & quibus quæuis defluxio moleſta eſt, accommodata ſunt, itemque vbi detergendum, aut calefaciendum, aut aperiendum eſt, conueniunt; ſed proſunt etiam omnibus iis, qui neruorum & articulorum doloribus torquentur. Iam deprauatis quoque appetitibus proſunt. Mediterranea verò ſunt maritimis frig diora: ceterùm ad morbos acutos, ſi neque paluſtria, neque caua fuerint, ſunt maritimis accommodatiora; ſed ad morbos diuturnos ineptiora. Stagnantia cùm ſemper ſunt in vitio, tum verò etiam æſtate ſunt peſtilentia. Petræa æſtate quidem ſuffocant, hieme verò moleſta frigora faciunt, neque tamen ſanitati incommodant. Quæ verò ſunt prope flumina frigida ac inæqualia exiſtunt, ſolis atrophia ob humiditatem laborantibus accommodata. Hiſce peiora habentur lutulenta: quoniam non ſolùm aërem prauum, ſed &

fructus deteriores reddunt, stomachum corrumpunt, viscera indurant, malos habitus, cacochymias, & hydropas pariunt. Præterea quæ metallis propinqua sunt, mala itidem existimantur, siquidem sicca sunt, & suffocantia. Quæ verò sub terra sunt, si boni succi fuerint, siccioribus affectionibus apta censentur. Argillosa verò robur dissoluunt, cùm exhalationem habeant, in qua exsoluendi vis inest. Ruffa maiore exsiccandi vi, quàm quæ nunc diximus, sunt prædita: nigra verò omnibus bonitate longè præstant.

De Cyphoide, & Cyphi, Galeni, Plutarchi, & Herodoti loca collata, emendata, & explicata. De verbo ταριχεύειν, in condiendis corporibus mortuis vsurpato.

CAPVT II.

EX præclarissimis, quas ad varia morborum genera reliquit Andromachus, compositionibus, vna fuit pro hepaticis curandis, Cyphoides appellata, cuius Galenus 8. de Comp. med. secundùm loca, mentionem faciens, sic ab ipso vocatam scribit ob similitudinem illius Cypheos, quod Ægyptij omnium primi inuenere, ac in honorem Deorum quotidie accendere, eiúsque vapore templa suffumigare consueuerunt. Cypheos verò compositionem, etsi Damocrates ex Ruffo, in 2. Antidotorum Galeni libro, clarissimè explicasse videatur: nihilominùs & à Plutarcho traditam descriptionem proponere gratum futurum putaui, vt vtrisque simul conlatis, Galeni historiæ splendor & gratia maior addatur. Plutarchus itaque in libello de Iside & Osiride, prope finem, sic lingua nostra loquitur: Cyphi autem temperamentum est ex decem & sex rebus composi-

tum

tum, cypero, melle, vino, & vua passa, & resina, & myrrha, & aspalatho, & seseli, & iunco odorato, & bitumine, & musco, & lacaphtho (nam vbi Græcè τρὺν legendum βρὺν, & λακάφθου) præter hæc vtraque iunipero, quarum alteram maiorem, alteram minorem vocant, & cardamomo, & arundine. Componunt autem non temerè, sed recitatis interim, dum seplasiarij temperant, scripturis sacris. Numerus verò tametsi maximè videtur quadratus ex quadrato, & solus habere æqualem æqualiter numerum, eò quòd loco æqualem ambitum decenter inducat, minimè est nominandus. In hoc autem cooperari oportet inter se simul plurima, quæ coniuncta sunt, cùm odoriferas habeant facultates. Dulcem enim spiritum & vtilem emittunt exhalationem, per quam & mutatur aër, & corpus etiam spiritu commotum constringit, vt & erga nos accomodetur, & temperamentum blandum habeat: & continuas grauésque curas diuturnas sine ebrietate relaxat, ac soluit: & vim imaginatiuam & insomniorum capacem veluti speculum læuigat, ac puriorem reddit, nihilo deterius quàm lyræ pulsus, quibus ante somnum vtebantur Pythagorici. Odorata enim sensum deficientem reuocant sæpe, rursus obtundunt & auferunt diffusis præ tenuitate per corpus humoribus; sicut & medici nonnulli somnum fieri dicunt, cùm cibi exhalatio leniter circa viscera serpens, & blandè attrectans, pruritum quendam facit. Cyphi autem tum potione tum massa vtũtur. Potum enim interiora purgare videtur: massa verò emollit. Et præter hæc resina Solis opus est, & myrrha, earum plantarum, quæ ad Lunam lacrymas emittunt. At inter ea, quæ Cyphi constituunt, sunt quæ nocte gaudent magis, vt sunt

quæcunque ventis frigidis, & vmbris, & rore, & humoribus nutriri solent quando solis quidem lumen vnum est, ac simplex, & solem Pindarus nullo contradicente dicit per ætherem cerni: sed nocturnus aër commixtio est ac temperamentum multorum luminum, multarúmque virtutum veluti seminum ex omnibus in vnum sidus confluentium. Meritò itaque illa, cùm simplicia sint, & ex sole originem trahant, interdiu, hæc verò cùm mixta sint, & varia qualitatibus, incipiente nocte sufficiunt. Quemadmodum autem Plutarchus Cypheos potionem interiora purgare scribit, similiter qnoque dixit Damocrates: Τινὲς δὲ καὶ τοῖς ἧπαρ, ἢ τὸν πνεύμονα, ἢ καὶ ἄλλο ἕτερον σπλάγχνον ἐξηλκωμένοις, πίνειν διδόασιν ὡς δραχμὴν τοῦ φαρμάκου. id est· Quidam autem iis, qui iecur, vel pulmonem, vel quodpiam aliud viscus vlceratum habent, drachmam pharmaci bibendam tradunt. Vt inter ipsos conueniat, non solùm suffitu, sed etiam potu pro medicamento in vsu extitisse id mixturæ genus. Quod porrò memoriæ mandauit Galenus 3. de Loc. affect. Cypheos odorem capitis dolorem inducere: id intelligendum est de quibusdam, qui leui qualibet de caussa eius partis dolore occupantur, quando præsertim caput cal dum à natura habent. Alioquin scriptum est ab eodem Plutarcho in libro citato, Aristotelem voluisse cerebrum ab odoribus maximè recreari: quin ipsemet Galenus 2. de Comp. medic. s. l. vbi in febribus humores frigidi dolorem capitis faciunt, fronti illini Cyphi præsentaneum remedium putat. Quod cùm tradat Damocrates Ægyptios Diis quibusdam in sacrificio succendere consueuisse, fit vt credam, de illo Herodotum sermonem facere, quando in 2. libro

eius gentis in sacrificando ritus enarrans ait: His actis, reliquum bouis corpus stipant panibus puris, & melle, & vua passa, & ficis, & thure, & myrrha, atque aliis odoribus: vbi hæc infarcerunt, adolent, multum vini oleíque infundentes. Et quoniam de Ægyptiis sermonem hactenus habui, non omittam notare, apud Herodotum hoc verbum ταριχεύειν iccirco vsurpari sæpissimè, in corporum mortuorum condituris, quòd cùm plures gens illa haberet modos, quibus mortuos à putredine seruarent, primus omnium atque etiam frequentiùs à populo vsurpatus fuit, qui ex solo constabat sale. vnde iure condire corpora dicebatur Salire, & condita τεταριχευμένα Nam simpliciora & cuiuis promptiora primò cognita & in vsu pósita fuisse, rationi valde consentaneum est.

De turdis Horatij & Martialis defenditur iudicium, & Galeni sententia improbatur. Modus coquendi phasianos. Locus Varronis emendatus. CAP. III.

MVlti mirati sunt, quòd Horatius Flaccus scripserit:

Nil melius turdo, nil vulua dulcius ampla.

idque Martialis confirmarit, dicens:

Inter aues turdus (si quis me iudice certet)
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

in eamque venerunt sententiam, vt veteres tanquam gulæ indoctos damnarent. Sed si rem hanc exactiùs considerare velimus, profectò apparebit haud quaquam malè eos iudicasse. Nam quantam nutriendis pinguefaciendísque turdis maiores operam impenderent, M. Varro in 3. de Re rust. lib. & Columella

posteris testatum fecerunt: vbi præter alia innumera circa turdos studia, in cibum illis quotidianum offas & ficis & farina aliàs crassiore aliàs subtiliore confarctas, nec non milium cum aqua copiosa & clara præbitum fuisse, monstrat: vt hac ratione persuasum cuique esse possit, aues similibus cibis, aliísque curis enutritas, iucundissimas euasisse, adeò vt singuli turdi ternis denariis iure emptitari potuerint, quemadmodum interdum tempore suo Varro, quotidie ætate sua factum scribit Columella. Atque temporibus nostris turdorum saginandorum cùm nullus curam gerat, sed quales capiuntur in coquinas mittantur, necesse est eam in ipsis manducandis suauitatem minùs percipi. Illud sanè de turdis non parua admiratione me afficit, quomodo Galenus eos & passerculos duriores esse concoctu perdicibus, attagenis, columbis, gallis, phasianis, & gallinis scripserit. 3. de Alim. fac. Quem locum aliquo mendo scatere posset quis suspicari, nisi eadem verba apud Oribasium & Aëtium notata haberentur. Cur autem hoc admirer, potissimùm in caussa est, quòd & 7. Methodi, & alibi ex Galeno colligitur, quæcunque magis nutriunt, debere difficiliùs (datis ceteris paribus) à calore naturali confici. Vnde si turdis & passeribus magis perdices, gallinæ, & phasiani nutriunt, suntque (vt loquitur Celsus) materiæ firmioris, par est quoque difficiliùs concoqui. Iam verò phasianos, quos, quantum ad coctionem ac nutriendi vim spectat, gallinis pares, edendi verò suauitate superiores facit Galenus, solis vaporibus à culinarum magistris ob maiorem gulæ iucunditatem coqui consueuisse, apud D. Hieronymum obseruaui. Is enim in Epistola ad Oceanum 83. sacerdotis munera typicè enarrans, sic eum

depingit: Debere esse domum suam bene regentem, non vt opes augeat, non vt regias paret epulas, non vt cælatas patinas struat, non vt phasidas aues lentis vaporibus coquat, qui ad ossa perueniant, & superficiem carnis non dissoluant artifici temperamento. Hoc etiam pacto solitum fructus coqui pro valetudinariis meminit Galenus 2. de Comp. med. vbi examinat scripta Apollonij ad capitis dolorem ex ebrietate, & Alexander Trallianus lib. 12. cap. de Tertiana. Æthiopas in arenis carnes coquere multorum testimonio comprobatum est, ob id apud Varronem περὶ αἱρέσεων ita legendum puto, neque in puluere libyco, non mythico, coquam carnes, quibus satullem corpora ac famem ventris.

De Aconiti nomine, ex Antigono, De eodem Athenæi locus emendatus: item alter Theophrasti meliùs quàm à Gaza interpretatus. De Cicuta quædam. Error Macrobij.

CAPVT. IIII.

DIu inter auctores disputatum fuit, à quónam aconiti nomen acceptum esset; tandémque potior pars Theophrasto adhæsit, qui in 9. de Plantarum historia sic ipsum vocatum scribit ab Aconis Periandinorum siue Mariandinorum (vt quidam corrigendum volunt) pago ab Heracleam Ponti. Theophrasti sententiam ex Theopompo comprobauit primò Aëlius Promotus, cuius verba hæc sunt ex lib. περὶ ἰοβόλων καὶ δηλητηρείων φαρμάκων, qui in Vaticana bibliotheca seruatur: τὸ ἀκόνιτον φύεται μὲν ἐν Ἀκόναις, λόφος δέ ἐστιν ἐν Ἡρακλείᾳ οὕτω καλούμενος Ἀκόναι, ὡς ἱστορεῖ Θεόπομπος, καὶ Εὐφορείων δὲ ἐν τῷ ξενίῳ. ἔστι δὲ τὸ ἀκόνιτον ῥιζίον ἀχρώστι-ῳ, διεμφερὲς, ἀπὸ τοῦ τόπου τούτου ὄνομα κέκληται, ὃ καὶ παρδαλιαγ-

χες ἔνιοι ὀνομάζουσι, διὰ τὸ τὰς παρδάλεις ἀπογευομένας τού-του πνιγμὸν ὑπομένειν. id eſt: Aconitum in Aconis quidem naſcitur: mons autem eſt in Heraclea ſic vocatus, vt narrat Theopompus: vt verò Euphorion ſcribit in Xenio, Aconitum radicula eſt gramini ſimilis, à loco huiuſmodi nomen ſortita, quam nonnulli Pardaliachem vocant, propterea quòd pardali, ſi eam guſtauerint, ſuffocantur. Deinde Antigonus in Collectaneis paradoxis, vbi hæc ſcribit, Θεόπομπος δέ φησιν ὁ ἱστοριόγραφος τὸ καλούμενον ἀκόνιτον γίνεσθαι μὲν περὶ Ἡράκλειαν τὴν ἐν ταῖς ὀνομαζομέναις Ἀκόναις· ὅθεν καὶ τῆς προσηγορίας τετυχηκέναι· δυναμικὸν δὲ ὑπάρχον οὐκ ἐνεργεῖν οὐθὲν, ἂν πίῃ τις πήγανον ταύτην ἡμέραν· ὡς Ἀγαθάρχου τοῦ τυράννου πολλοὺς ἀποκτείναντος φαρμάκῳ καὶ πειρωμένου λανθάνειν, ὡς ἐγένετο ἐμφανὲς, τοὺς πλείστους Ἡρακλεωτῶν οὐ πρότερον ἐξιέναι, πρὶν ἢ φαγεῖν πήγανον. id eſt: Theopompus verò hiſtoriarum ſcriptor aconitum vocatum circa Heracleam in Aconis vocatis naſci, atque inde nomen habuiſſe narrat: cùm autem magnas vires poſſideat, quicquam non operari, ſi quis eadem die rutam potet. Vnde Agatharcho tyranno multos eo pharmaco tollere atque latere cupiente: vt primùm res detecta eſt, plurimi Heracleotarum non exibant domo, priuſquàm rutam comediſſent. Quomodo verò Agatharchus Heracleotas aconito interficeret, Theopompus apud Antigonum clarè non expreſſit: conici tamen poteſt, occultum aliquem modum habuiſſe, quando ipſe tãto tẽpore latuit, atque Heracleotæ, vt illæſi euaderent, antequàm è domibus proprijs exirent, rutam bibebant; quaſi nulla vi aut arte alia ſe ſe tueri valerent. Quo in caſu id venenum etiam extimarum partium contactu fortè iugulare po-

tuiſſe crederem, poſtquàm Heracleotæ ſtatim extra domos venenum formidabant: ac Teophraſtus & Plinius retulerunt, aconitum θηλύδειον, genitalibus quadrupedum fœminarum ſolummodò inditum, eo die enecare: aliique ſcripſerunt, aconitum, tam extrinſecùs quàm intrinſecùs homini nocere niſi verſimilius eſſet, Agitharchum eo ſecreto componendi aconiti modo ad interimendos Heracleotas vſum, cuius Theophraſtus 6. de Hiſt. plant. cap. 16. meminit; vbi ſecundùm interpretationem noſtram ſic loquitur de aconito: Petroſis locis maximè gaudet; eo nec oues, nec aliud animalis genus paſcitur. Ad hoc autem vt operetur, quodam modo componi dicunt, nec cuiuſuis eſſe: & propterea cùm medici eam ignorent, pro putrefactorio vti; quinimmò nec in vino, nec in mulſo ad quæcunque alia propinatum vllatenus ſentiri Ita verò componi, vt quibuſdam ſtatis temporibus veluti duorum, aut trium, ſex-ve menſium, aut vnius anni vel duorum ſpatio, ſuſtollat: atque eos infeliciſſimè mori, quibus longiori tempore corpus conſumitur; feliciùs autem, quibus citiùs Nec vllam eius antidotum ſpontè naſcentem (vt audimus) inueniri, ſed quædam auxilia illis, qui acceperunt, eſſe reperta: ſi quidem incolæ nõnullos melle, & vino, & ſimilibus, ſed rarò, & cum labore, à morte reuocant. Hæc Theophraſtus. in quibus quot graues errores commiſerit Gaza, cognoſcet, quicunque eius verba & noſtra Græcis conferre voluerit. Id quod ex Antigono retuli, apud Athenæum quoque 3. Dipnoſ. paullò diuerſiùs legitur, hoc pacto: εἴπερ τὸν τις ἀπαπαῖ, μαθὼν καὶ περὶ

Θεοπόμπου τοῦ χίου, ἀνδρὸς φιλαλήθους, καὶ πολλὰ χρήματα κατα-
ναλώσαντος εἰς τὴν περὶ τῆς ἱστορίας ἐξέτασιν ἀκριβῆ. φησὶ γὰρ
οὗτος ἐν τῇ ὀγδόῃ καὶ τριακοστῇ τῶν ἱστοριῶν περὶ Κλεάρχου διηγού-
μενος, τοῦ ἡρακλεωτῶν τοῦ ἐν τῷ πόντῳ τυράννου, ὡς βιαίως ἀνῄρει
πολλούς, καὶ ὡς τοῖς πλείστοις ἐδίδου κώνειον πιεῖν. ἐπειδὴ οὖν, φη-
σί, ταύτης ἔγνωσαν τὴν τοῦ φαρμάκου φιλοτησίαν, οὐ προῄεσαν τῶν
οἰκιῶν, πρὶν φαγεῖν πήγανον· τοῦτο γὰρ τοὺς προφαγόντας, μηδὲν
πάσχειν πίνοντας τὸ ἀκόνιτον· ὃ κληθῆναι φησὶ, διὰ τὸ φύεσθαι ἐν τό-
πῳ, Ἀκόναις καλουμένῳ, ὄντι περὶ τὴν Ἡράκλειαν. id est: Si quis fidem his adhibere non vult, apud Theopompum Chium discat, hominem veritatis amantissimum, quique in exacta historiarum cognitione comparanda multum pecuniarum consumpsit. Hic enim in 38. Historiarum libro sermonem faciens de Clearcho Heracleotarum in Ponto tyranno, vt vi multos sustulit, & vt plurimis aconitum potu dedit: Postquàm, ait, omnes pharmaci in potu faciendam à rege inuitationem cognouerunt, haud priùs domo exierunt, quàm rutam comederent: eò quòd nil ab aconito lædantur illi, qui priùs hanc potarint. Aconitum vocari scribit à loco circa Heracleam Aconis appellato. Sed vbi apud hunc habetur, ἐδίδου κώνειον πιεῖν, corrigendum esse puto, ἀκόνιτον: quoniam cùm Antigoni, nuper citati auctoritas id expostulat, tum maximè ipsiusmet Athenæi postrema verba requirunt. Vt interim quoque non omittam, cicutam valde aconito lenius esse venenum, & idcirco eam maiori mensura propinari, atque interdum fallere: Nisi malumus, Athenæo κώνειον & ἀκόνιτον idem extitisse: quemadmodum Stephanus in libro de Vrbibus, eum citans, in voce Ἀκόναι attestari videtur. Quo pacto Arabum errorem tegere quoque possemus, qui κώνειον

& ἀκόνιτον forsan idem putantes, turdos siue sturnos aconito vesci tradiderunt: cùm non aconito, sed cicuta eos nutriri, Galenus & alij veriùs tradant. Vt enim vulgò hodie Toxici nomine genus veneni quoduis significamus, sic fortè & cicutã & aconitum veteres indifferenter vsurparunt, quando scil. venenum, & non plantarum genus diuersum erat significandum. Ex ijs quoque Athenæi verbis clarum esse potest, apud Antigonum non Agatharchum, sed Clearchum esse legendum, atque illum ea die, in qua olim reges pocula prægustata porrigebant populo, vt hac propinatione suam erga ipsum beneuolẽtiam testarentur, ipsa pocula aconito inficere, atque hoc pacto illos interficere decreuisse Porro cicutam vino haustam irremediabile malum inducere, & si post ipsam vinum bibatur, eius prauitatem atque vim castigare, Plinius intellexit, quando lib. xvj. cap. 5. scripsit, Sicut cicuta homini venenum est, sic cicutæ vinum. Cuius euentus eam rationem afferre soleo, quòd cicuta pauco vino hausta citiùs ad vitalia penetrat, nec ab illo sui vis hebetatur: at si vinum largè bibatur, postquàm ipsi per aliquod tempus cum natiuo calore pugna fuit, vim eius in pugna iam retusam ab illo vtpote calido penitùs extingui necesse est: & iccirco apud Platonem in Phædone voluerunt satellites, vt Socrates hausta cicuta nõ moueretur, timentes ne calore motus veneficum cicutę frigus nimiùm retusum foret, sicque mors vel impedita vel saltem prorogata esset. Itaque Macrobium errasse facilè hinc patet, quando lib. 7. cap. 6. scripsit, aconito poto superhaustum vinum esse remedio: sicut vinum cum aconito tritum, & potu haustum, irremediabile malum facit. Præterquàm enim quòd de aconito id

nullus probatæ fidei auctor tradidit, nisi vt suprà ipsum quoque tueamur: Plutarchus etiam, à quo omnia illa accepit, 3 Sympos 5 monstrat non de aconito, sed περὶ κωνείου, siue de cicuta ea vera esse; vt Macrobius hallucinatus sit, κώνειον, id est, cicutam, aconitum esse putans. Est apud eundem Plutarchum in lib περὶ ἀδολεσχίας, historia scitu digna de illis, qui templum depeculaturi, priùs cicutam potarant, secumque lagænam vino plenam attulerant, vt si capti fuissent, veneno interirent: sin minus, vini potu sese à veneno liberarent.

Macrobij error ob imperitiam medicinæ. Quòd potus ad pulmonem pertingat, non vnum Platonem dixisse. Plutarchi locus ex Macrobio emendatus: alter Theophrasti explicatus, & ab errore Gazæ vindicatus. CAP. V.

MAcrobius, qui totum Saturnalium suorum septimum librum ex Sympofiacis Plutarchi verbotenus furatus, illius nunquam mentionem fecit, si à nobis interdum damnabitur, eum ingratitudinis suæ debitas luere pœnas æqui iudices clamabunt; quemadmodum hoc loco, vbi Plutarchi, quem Latinum eius nomine occultato faciebat, vestigia deserere, & medicorum arenas ingredi non veritus, calumniis locum satis amplum parauit. Dum enim eius lib. cap. 4. quattuor virtutes, quas medici naturæ in perficiendis nutrimentis subministrare sciunt, exprimere conatur, quasi in primo limine maximo errori impegit. Siquidem nullus est vel in medicinæ auctorum lectione minimùm versatus, qui ignoret, eas facultates appellari, ἑλκτικὴν siue attractricem, καθεκτικὴν, id est retentricem, ἀλλοιωτικὴν vel alteratricẽ, & ἀποκρι-

πτικὴν siue expultricem: quam verò ipse falsò καθεκτικὴν vocat, ἑλκτικὴν esse: & quam καταδεκτικὴν, καθεκτικὴν, ex ipsius met verbis intelligere facilè licet. Neque etiam vllus adeò rudis grammaticus inueniatur, qui κατέχειν pro trahere. & καθεκτικὴν facultatem pro attractrice vsurpare velit. Sed hoc illius fortè non proprium at librariorum culpa erratum sit. Alíud autem cum multis illi commune, & forsan cum Plutarcho & Galeno. qui Platoni adscripserunt, tanquam primùs & solus potum per asperam arteriam ad pulmones descendere senserit: cùm ante ipsum fuerint celebres medici idem sentientes; aduersus quos Hippocrates siue Polybus in 2. de Morbis disputauit, & quos potiùs quàm Platonem ab Aristotele in libris de Animalibus dãnari crediderim. Imò verò Plut. in Stoicorum repugnantiis hanc opinionem etiam Hippocrati tribuit, multísque aliis veteribus. Hippocrates verò in lib. de Corde (si tamen eius est) id planè sensisse videtur Hisce adiiciam, aliquas quoque gratias Macrobio habendas esse, nempe qui plures in Plutarchi Problematib. lacunas explendi & errores corrigendi scriptis suis potestatem faciat· sicuti ex loco citato hos versus Eupolidis apud Plutarchum corruptos restituere poterit quiuis:

Βοσκόμεθα ὕλης ἄπο παντοδαπῆς, ἐλάτης,
Γείνυ, κομάρυ τε πτόρθους ἁπαλοὺς ἀποτρώγουσαι,
Καὶ πρὸς τούτοισιν ἔτ' ἄλλῃ, τῇ κύτισον τε, ἠδὲ
Φάσκον εὐώδη, καὶ σμίλακα τὴν πολύφυλλον,
Κότινον, σχῖνον, μηλίαν, συκῆν, δρῦν, κίττον, ἐρείκην,
Πρόμαλον, ῥάμνον, φλόμον, ἀνθερικὸν, κισθὸν,
Φηγὸν, θῦμα, θύμβραν.

Quos si Adrianus Iunius legisset, non traduxisset, φάσκον εὐώδη, Legumina odora, sed aut alio quodá mo-

do legiſſet, aut φάσκον intellexiſſet ſaltem apud Heſychium, ſi non apud alios, eſſe τὸ ἐπὶ τῶν δρυῶν γινόμενον: quæ omnia vnà cum ceteris enumeratis ab Eupolide, capras lubentiùs quàm legumina paſci, nunquam negarent paſtores. Quamquam illius poëtæ ſententiam nequaquam opinioni eorum fauere putem, qui multiplices cibos faciliùs concoqui ſimplicibus aſſerunt; propterea quòd ex Eupolide non conuincitur capras ſimul tot eduliorum genera manducare; ſed quòd, cùm maior pars aliarum pecudum duobus tribúsve tantùm cibis vtatur, ipſæ vno vel altero deficiente, adhuc multas habent, quibus veſci queant, plantas vel herbas. Quid porrò ſit φάσκος fuſiùs Heſychio indicarũt nobis Theophraſtus atque Plinius. Is enim 3. de Hiſt. plant. cap. 9. ſic ait: ἡ αἰγίλωψ μόνη φέρει πολιὸν καὶ βρύον. καὶ γὰρ πηχυαῖον κατακρημνῶν αὐτοῦ καθάπερ τρύχος ἐσθῆτος μακρόν. φύεται δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ φλοιοῦ, καὶ ἐκ τῆς κορυνῆς, ὅθεν ἡ βάλανος, οὐδ' ἐξ ὀφθαλμοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ πλαγίου τῶν ἀνωτάτω ὄζων ἔχει. Quæ verba dum transferret Theodorus, miror cur, (quod plerumque facere ſolet) Plinij verbis hac de re vſus non ſit, quæ ſic ſe habent lib. xvj. cap. viij. E glandiferis ſola, quæ vocatur ægilops, fert panos arentes, muſcoſo villo, canos, non in cortice modò, verùm & è ramis dependentes, cubitali magnitudine, odoratos, vt diximus inter vnguenta. Hactenus Plinius. qui licet in aliquibus à Theophraſto diuerſa ſcribere videatur, cùm (vt Dioſcorides & Eupolides) odoratum faciat huiuſcemodi muſcum, quod non indicat Theophraſtus: attamen omnia mirè ipſi plantæ accommodantur. Quemadmodum nec rei, nec Theophraſti verbis conuenit, quod Gaza, ἐκ τῆς κορύνης, tranſtulit, E ſurculo. Siquidem κορύνη apud Theophraſtum modò vo-

catur germinatio arborum, à claue similitudine, sicut lib 3. cap. vj. de Hist. modò geniculatū incrementum, & cacuminum articulatio, quod ait Plinius lib. xvj. cap. 25. & quod in loco proposito significare existimo: Surculus verò id germen, quod ramis enascitur. à quo non est dubitandum quin muscus exeat.

Lucretij locus de Peste Hippocrati collatus, & eius defensio. CAP. VI.

MVlti fuere ex veteribus, qui pestis rationem explicare, & posteris tradere tentarunt: sed vnum Hippocratem in eo genere omnes alios excelluisse inter medicos constat, non modò in ijs, quos Epidemicos inscripsit, libris, verùm etiā alibi, & præsertim in illo volumine, vbi περὶ φυσῶν, siue de Spiritibus disertissimè tractat: quod cùm ab Erotiano, Galeno, Gregorio Naziázeno, Strobæo, & ab aliis fide dignis scriptoribus, vt Hippocraticum citetur, quin magnæ apud medicos existimationis tamquam Hippocratis doctrina plenum esse debeat, neminem negaturum spero; quemadmodum etiā latissimè in nostris, quas edituri aliquando sumus super Hippocratem, adnotationibus, probabitur. Itaque in lib. de Spiritibus sapientissimus senex omnium morborum aliquam dari communem originem, nempe aërem, ante cetera ostendens, ita scribit: Μετὰ τοῦτο τοίνυν ἀληθέως ῥητέον, ὅτι οὐκ ἄλλοθεν ποθὲν εἰκός ἐστι γίνεσθαι τὰς ἀῤῥωστίας μάλιστα, ἢ ἐντεῦθεν, ὅταν τοῦτο ἢ πλέον ἢ ἔλασσον ἢ καὶ ἀθροώτερον καὶ μεμιασμένον ἐὸν νοσεροῖσι μιάσμασι τὸ σῶμα ἐσέλθῃ. id est: Post hoc igitur statim dicendum, quòd non aliunde potissimùm morbos nasci consentaneum est, quàm hinc: quando. s. hic (de aëre loquebatur siue spiritu) vel copiosior,

vel potior, vel cumulatior atque morbosis inquinamẽtis infectus corpus ingrediatur. Ex quibus liquet, eum sensisse, quòd licet aliunde quoque morbos nasci contingat, nihilominùs tunc maximè contingunt, quando aër morbosis contagijs affectus corpus intrat. Paullò pòst febres in duo genera partiens, alterum commune omnibus Pestem vocat; alterum ijs, qui mala viuendi consuetudine vtuntur, ob victũ proprium facit; vtrunque tamen ab aëre ortum capere scribit. De primo siue de peste hunc in modum loquitur: ὁ μὲν οὖν κοινὸς πυρετὸς διὰ τοῦτο τοιοῦτός ἐστιν, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ αὐτὸ πάντες ἕλκουσιν· ὁμοίου δὲ ὁμοίως τοῦ πνεύματος τῷ σώματι μιχθέντος, ὅμοιοι καὶ οἱ πυρετοὶ γίνονται. ἀλλ' ἴσως φησί τις, διὰ τί οὖν οὐχ ἅπασι τοῖσι ζώοισιν, ἀλλ' ἑνὶ ἔθνει τινὶ αὐτῶν ἐπιπίπτουσιν αἱ τοιαῦται νοῦσοι; διότι (φαίην ἂν) διαφέρει σῶμα σώματος, καὶ φύσις φύσιος, καὶ τροφὴ τροφῆς· οὐ γὰρ πᾶσι τοῖσιν ἔθνεσι τῶν ζώων ταὐτὰ οὔτ' ἀνάρμοστα οὔτ' εὐάρμοστά ἐστιν, ἀλλ' ἕτερα ἑτέροισι ξυμφορά. ὁκόταν μὲν οὖν ὁ ἀὴρ τοιούτοισι πληθυνθῇ μιάσμασιν, ἃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει πολέμιά ἐστιν, ἄνθρωποι τότε νοσέουσιν· ὅταν δὲ ἑτέρῳ τινὶ ἔθνει ζώων ὁ ἀὴρ ἀνάρμοστος ᾖ, τὸ τοιοῦτον κεῖνοι νοσέουσιν. id est: Communis itaque febris ideò talis est, quòd spiritum huiuscemodi omnes attrahant: simili verò spiritu similiter corpori commixto, similes quoque morbi efficiuntur. At forrasse dicet quispiam, Cur igitur non cunctis animalibus, sed alicui ipsorum generi contingunt tales morbi? Caussa est (inquam) propterea quòd corpus à corpore, natura à natura, nutrimentum à nutrimento differunt. Non enim omnibus animalium generibus incongrua eadem vel congrua sunt; sed alia alijs conueniunt. Quando itaque aër huiuscemodi contagijs, quę hominum aduersantur naturæ, repletus fuerit, tunc homines ægrotant; quando autem alicui alteri animalium ge-

neri aër incongruus extiterit, illa similiter ægrotant. Quam sententiam Lucretius in 6. de Natura adeò eloquenter ac apposité expressit; vt non aliunde, quàm ex hoc Hippocratis libro ea omnia excerpsisse, & quæ breuiter heic docentur, ibi fusiùs & luculentiùs declarasse videatur. Versus ipsius hisce subijcere placuit:

Nunc ratio quæ sit morbis, aut vnde repentè
Mortiferam possit cladem conflare coorta
Morbida vis hominum generi pecudúmque cateruis,
Expediam. Primùm multarum semina rerum
Esse suprà docui, quæ sint vitalia nobis,
Et contrà quæ sint morbo mortíque necesse est
Multa volare. Ea cùm casu sunt fortè coorta,
Et perturbarunt cælum, fit morbidus aër,
Atque ea vis omnis morborum pestiláſque
Aut extrinsecùs, vt nubes nebulæque, supernè
Per cælum veniunt; aut ipsa sæpe coorta
De terra surgunt, vbi putorem humida nacta est,
Intempestiuis pluuiíſque & solibus icta.
Nónne vides etiam cæli nouitate & aquarum
Tentari procul à patria quicunque domóque
Adueniunt? ideò, quia longè descrepitat res.
Nam quid Britannu cælum differre putamus,
Et quod in Ægypto est, quà mundi claudicat axis?
Quídve quod in Ponto est differre à Gadibus, atque
Vſque ad nigra virûm percoctáque sæcla calore?
Quæ cùm quatuor inter se diuersa videmus
Quatuor à ventis & cæli partibus esse,
Tum calor & facies hominum distare videntur
Largiter & morbi generatim sæcla tenere.
Est elephas morbus, qui propter flumina Nili

Gignitur Aegypto in media, neque praetereà vsquam.
Atthide tentantur gressus oculique in Achais
Finibus; inde alijs alius locus est inimicus
Partibus ac membris: varius concinnat id aër.
Proinde vbi se cælum, quod nobis fortè alienum
Commouet, atque aër inimicus serpere cœpit,
Vt nebula ad nubes paullatim repit, & omne
Quà graditur conturbat, & immutare coactat:
Fit quoque vt in nostrum cùm venit denique cælum,
Corrumpat, reddátque sui simile, atque alienum.
Hæc igitur subitò clades noua pestiluásque
Aut in aquas cadit, aut fruges persidit in ipsas,
Aut alios hominum pastus, pecudúmque cibatus,
Aut etiam suspensa manet vis aere in ipso,
Et cùm spirantes mixtas hinc ducimus auras,
Illa quoque in corpus pariter sorbere necesse est.
Consimili ratione venit bubus quoque sæpe
Pestilitas etiam pecubus balantibus ægror.
Nec refert vtrum nos in loca deueniamus
Nobis aduersa, & cæli mutemus amictum:
An cælum nobis vltrò natura corruptum
Deferat, aut aliquid quod non consueuimus vti,
Quod nos aduentus possit tentare recenti.

Si igitur quis attento animo Lucretiana Hippocraticis conferat, sanè cognoscet Latinum scriptorem non modò sententiam atque principia à Græco accepisse, immò & sæpè verba verbis alterius respondere perspicuè animaduertet. Quod eò magis miror, quoniam cùm Epicurus & Democritus, cuius discipulus fuit Hippocrates, eandem opinionem tenuerint, facilè dici posset, Lucretium potiùs illos, quàm Hippocratem secutum esse. Vt verò cumque sit, manifestè

nifestè patet, pestis originem apud illos omnes penè eandem haberi, atque in hoc dũtaxat varietatem aliquam apparere, quòd Democritus atomos, Hippocrates μάσματα, Lucretius Epicurum imitatus semina appellare maluerit. Conferrem quoque Thucydidis de Atheniensium peste narrationem Lucretianæ, quãdo præsertim Galenus sæpenumerò Thucydidis mentionem facit: sed quia id à multis eleganter factum inuenio, quos Fuluius Vrsinus singularis probitatis & eruditionis vir in sua Virgilij collatione non parum antecessit, libentissimè abstinebo. itaque illud vnum admonebo, nonnullos iniquè profectò agere, qui Lucretio vertunt vitio, quòd interdum à Thucydidis oratione ac mente deflectat; quandoquidem non ipse Thucydidis verba ad vnguem exprimere instituerat, sed tantùm modò historiam Latinis carminibus complecti; quam vt felicissimè assecutus est, ita magnam laudem meretur, vbi pręter sententias verba quoque Græca (id enim sæpissimè facit) Latino sermone reddit.

Hippocratis & Herodoti loca de morbo Scytharum fœmineo collata. De Amazonibus. CAP. VII.

HErodotus in Clio auctor est, Scythas prælio fusis Medis vniuersa Asia potitos, iámque vt in Ægyptum contenderent, Syriam & Palæstinam ingressos, à Psammitico rege precib⁹ & muneríb⁹ fuisse persuasos, vt ea regione intacta relicta in loca sua reuerterẽtur: cúmq; in Ascalonẽ Palęstinę vrbẽ peruenissent, multos ipsorum vetustissimũ Vranię Veneris tẽplum depeculatos esse: ob quod facinus Deã illam tẽpli spoliatoribus, eorúmq; posteris omnibus morbum fœmineũ immisisse, quo quicũq; laborabant, à

reliquis Scythis ἀνάρεες siue ἐνάρεες, hoc est, euirati vocabantur. Ceterùm quinam fuerit is morbus cùm Herodotus non docuerit, Hippocrátem, qui & morbum, & originem veram, eiúsque nominis rationem explanat, in medium adducemus, cùm vt Herodoti historiæ maior claritas addatur, tum maximè vt per Herodotum Hippocratis verba ac sententias faciliùs intelligamus. Sic ergo in lib. de Aëre aquis & loc. scribit: ἔτι τε πρὸς τουτέοισιν εὐνουχίαι γίνονται οἱ πλεῖστοι ἐν Σκύθῃσι, καὶ γυναικεῖα ἐργάζονται, καὶ ὡς αἱ γυναῖκες διαλέγονταί τε ὁμοίως, καλεῦνταί τε οἱ τοιοῦτοι ἀνανδριεῖς. οἱ μὲν ἐπιχώριοι τὴν αἰτίην προστιθέασι θεῷ, καὶ σέβονται τουτίους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ προσκυνέουσι, δεδοικότες περί τε αὐτέων ἕκαστοι. ἐμοὶ δὲ καὶ αὐτῷ δοκεῖ ταῦτα τὰ πάθεα θεῖα εἶναι, καὶ τἄλλα πάντα, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἑτέρου θειότερον οὐδὲ ἀνθρωπινώτερον, ἀλλὰ πάντα θεῖα· ἕκαστον δὲ ἔχει φύσιν τῶν τοιούτων, καὶ οὐδὲν ἄνευ φύσιος γίγνεται. καὶ τοῦτο τὸ πάθος ὥς μοι δοκέει γίγνεσθαι, φράσω. ἀπὸ τῆς ἱππασίης κέδματα λαμβάνει, ἅτε ἀεὶ κρεμαμένων ἀπὸ τῶν ἵππων τοῖς ποσίν. ἔπειτα ἀποχωλοῦνται, καὶ ἕλκονται τὰ ἰσχία, οἳ ἂν σφόδρα νοσήσωσιν. ἰῶνται δὲ σφᾶς αὐτοὺς τρόπῳ τοιῷδε. ὁκόταν ἄρχηται ἡ νοῦσος, ὄπισθεν τοῦ ὠτὸς ἑκατέρην φλέβα τάμνουσιν. ὅταν δὲ ἀπορρυῇ τὸ αἷμα, ὕπνος ὑπολαμβάνει ὑπὸ ἀσθενείας, καὶ καθεύδουσιν. ἔπειτα ἀνεγείρονται, οἱ μέν τινες ὑγιεῖς ἐόντες, οἱ δὲ οὔ. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκέει ἐν ταύτῃ τῇ ἰήσει διαφθείρεσθαι. εἰσὶ γὰρ παρὰ τὰ ὦτα φλέβες, ἃς ἐάν τις ἐπιτάμῃ, ἄγονοι γίνονται οἱ ἐπιτμηθέντες. ταύτας τοίνυν μοι δοκέουσι τὰς φλέβας ἐπιτάμνειν. οἱ δὲ μετὰ ταῦτα ἐπειδὰν ἀφίκωνται παρὰ γυναῖκα, καὶ μὴ οἷοί τε ὦσι χρῆσθαι σφίσιν αὐτῇ, τὸ πρῶτον οὐκ ἐνθυμεύονται, ἀλλ' ἡσυχίην ἔχουσιν. ὁκόταν δὲ δὶς καὶ τρεῖς καὶ πλεονάκις αὐτέοισι πειρωμένοισι μηδὲν ἀλλοιότερον ἀποβαίνῃ, νομίσαντές τι ἡμαρτηκέναι τῷ θεῷ, ὃν ἐπαιτιῶνται, ἐνδύονται στολὴν γυναικείην, καταγνόντες ἑωυτῶν ἀνανδρείην, γυναικίζουσί τε καὶ ἐργάζονται μετὰ τῶν γυναικῶν, ἃ καὶ ἐκεῖναι. τοῦτο δὲ πάσχουσι Σκυθέων οἱ πλούσιοι, οὐχ οἱ κάκιστοι, ἀλλ' οἱ εὐγενέστατοι, καὶ ἰσχὺν πλείστην κεκτημένοι διὰ τὴν ἱππασίην. οἱ δὲ πένητες ἧσσον· οὐ γὰρ ἱπ-

παίζονται. καί τοι ἐχρῆν, ἐπεὶ θειότερον τοῦτο νόσευμα τῶν λοιπῶν ἐστὶν, οὐ τοῖς γενναιοτάτοις τῶν Σκυθέων, καὶ τοῖς πλουσιωτάτοις προσπίπτειν μούνοις, ἀλλὰ τοῖς ἅπασιν ὁμοίως, καὶ μᾶλλον τοῖσιν ὀλίγα κεκτημένοισιν, οὐ τιμωμένοισιν ἤδη, εἰ χαίρουσιν οἱ θεοὶ καὶ θαυμαζόμενοι ὑπ' ἀνθρώπων, καὶ ἀντὶ τούτων χάριτας ἀποδιδοῦσιν. εἰκὸς γὰρ τοὺς μὲν πλουσίους θύειν πολλὰ τοῖς θεοῖς, καὶ ἀνατιθέναι ἀναθήματα ὄντων χρημάτων, καὶ τιμᾶν· τοὺς δὲ πένητας ἧσσον, διὰ τὸ μὴ ἔχειν, ἔπειτα καὶ ἐπιμεμφομένους, ὅτι οὐ διδόασι χρήματα αὐτοῖσιν. ὥστε τῶν τοιούτων ἁμαρτιῶν τὰς ζημίας τοὺς ὀλίγα κεκτημένους φέρειν μᾶλλον, ἢ τοὺς πλουσίους. ἀλλὰ γὰρ, ὥσπερ καὶ πρότερον ἔλεξα, θεῖα μὲν καὶ ταῦτα ἐστὶν ὁμοίως τοῖς ἄλλοις. γίνεται δὲ κατὰ φύσιν ἕκαστα. καὶ ἡ τοιαύτη νοῦσος ἀπὸ τοιαύτης προφάσιος τοῖς Σκύθαις γίνεται, οἵην εἴρηκα. Quibus, vt faciliùs à quocunque intelligi & conferri queant, etiam Latina adiungam: Ampliùs autem plurimi Scythæ eunuchi fiunt, & muliebria officia obeunt, instárque fœminarum omnia faciunt, & loquuntur, vocanturque hi Effœminati. Et regionis quidem incolæ causam ad Deum referunt, colúntque hos ipsos homines & adorant, sibi ipsis timentes, ne quid tale accidat. Mihi verò hi affectus diuini quidem esse videntur, sicut & reliqui omnes; neque vllum aliquem alio esse diuiniorem aut humaniorem, sed diuinos omnes: verùm vnusquisque eorum suam propriam habet naturam, neque aliquis citra naturam accidit. Qua re quomodo hic affectus contingat, vt mihi videtur, narrabo. Ab equitatione ipsa diuturni eos corripiunt articulorum dolores, nimirùm propendentibus semper ex equis eorum cruribus; deinde claudi fiunt, contrahunturque coxendices, cùm inualuerit morbus. Medicantur autem sibiipsis hoc modo. A principio morbi vtranque

venam retro aures incidunt: quo facto, sanguine multo promanante, somnus eos corripit præ imbecillitate, sicque obdormiscunt: quorum quidem aliqui depulso somno sani exurgunt, aliqui verò minimè. Atque mihi sanè videntur ea medicatione se ipsos perdere. Sunt enim venæ post aures, quas si quis secet, steriles fiant, ij quibus secantur. Quare id etiam ipsis ex earum incisione, accidere certum est. Quando igitur posteà vxores adeunt, impotentésque se factos vident cum illis coïre, primùm quidem nihil molestius cogitantes quiescunt: cùm autem bis, aut ter, aut ampliùs frustrà opus tentarunt, neque quicquam proficiunt, mox putant se Deum offendisse; in quem culpam reiiciunt, induuntque se veste muliebri, palàm se euiratos esse confitentes, ad mulierúmque contubernia transeunt, earum opera tractantes. Hoc itaque malo ditissimi Scytharum afficiuntur, minimè verò infimi, immò qui maximè & genere & potentia, præualent, ex nulla alia quàm continuæ equitationis causa hoc perpetiuntur: pauperes verò minùs, quum non multùm equitent. Atqui oportebat, siquidem is morbus aliis diuinior est, vt non nobilissimis neque ditissimis Scytarum ferè solis accideret, sed esset omnibus æqualiter peculiaris, immò magis inuaderet pauperes circa cultũ deorum negligentiores; si gaudent dij etiam in hominũ admiratione constitui, & pro hoc beneficia hominibus retribuũt. Diuites enim sæpiùs dijs sacra faciunt, victimas offerunt, statuas erigunt coluntque, quum pecuniis abundent: pauperes autem minùs id faciunt, quum non habeant; quinetiam aliquando deos detestàntur, qui eis opes non suppeditent; vt verisimilius esset, pauperes ac parum abundantes

hoc malo propter crimina sua puniri, quàm diuites, & qui opibus abundant. Verùm (sicut & priùs dixi) diuinus quidem hic affectus est similiter atque alij omnes, singuli autem secundum naturam fiunt. Atque eiusmodi morbus ex ea, quam dixi, occasione Scythis contingit. Hactenus Hippocrates: à quo facilè vnusquisque comprehẽdere potest, Scytharum morbum ab Herodoto nominatum eũdem esse, quẽ ipse refert: & quando hic eos ἀνανδριεῖς vocat, vel ἐνάρεας, vt apud Herodotum, corrigi debet, vel vtramque dictionem idem significare putandum: nimirùm euiratos seu effœminatos: sicuti quoque Scytharum vates, vtpote castratos, appellatos esse in Melpomene meminit. Quæ verò Hippocrates de morborum omnium diuinitate differit, quæúe de pauperum & nobilium moribus, vnde Aristoteles multa in 2. Rhet. scripta accepisse potuit; ita interpretari debent, tanquam à viro potiùs philosopho, quàm vllo veræ religionis lumine prædito proficiscantur. Id non est absque animaduersione prætereundũ, Amazonum genus, quod ab aliquibus fabulosum reputatum est, ab Hippocrate ante verba citata apertissimè confirmatum esse, sicut etiam confirmauit 3. de Artic. textu 85. quamquam ibi neget, eas consueuisse infantibus masculis articulos luxare, vt claudi imbecilliores fierent. Has etenim mulieres multis sæculis perdurasse, probaret aliquis, quòd Eradius in vita Pœmenis Abbatis narrat, Amazonas fœminarum crudele genus viuente eo Abbate in Scythiam descendisse, multósque patres sanctos interemisse, quod pluribus annis post natum Christum contigit. Hæc tamen historia haud parum verò dissimilis videtur, quoniam regio, in qua Amazones regno sunt potitę, plus dista-

bat ab Ægypto, quàm vt potuerint in ipsius regionem venire: præterquàm quòd nullus auctor fide dignus Amazonum imperium tanto tempore perdurasse tradidit; quod tamen aliquem scripturum fuisse, si verum fuisset, rationi consentaneum esset. Quanquam Dionysius Afer eas aliquando in Africa quoque regnasse scribat, ac Diodorus Siculus lib. 4. cap. 4. eos refellat, qui in Africa Amazonas regnasse negarunt.

Iecur anserinum in precio fuisse antiquitùs. De carne suilla locus Plutarchi. Caupones Italos solùm immeritò damnari à Plutarcho. CAP. VIII.

IEcur anseris apud Romanos in mensis fuisse celebre, probatum est ab Athenæo Dipnos. 9. vbi etiam anseres ipsos saginari solitum habetur: quod potissimùm gratia iecoris factum puto, nempe quòd sagina maximè omnium crescit: ideoque Martialis hoc significans ait:

Aspice quàm tumeat magno iecur ansere maius.
Miratus dices, Hoc rogo creuit vbi?

Quamobrem nullus mirari debet, si pariter suillam carnem qui summoperè commendent, ipsiúsque solam concoctionis difficultatem damnent, inueniantur multi: ex quorum numero antiquitùs fuit Plato Comicus, qui in comœdia, quæ inscibitur, Festa, vt recitat Clemens vij. Strom. solas quadrupedum sues occidendas esse dixit, quòd carnes habeant suauissimas, & à sue nil aliud proficiscatur, quàm setæ, clamor, & lutum. Post Platonem etiam Galenus eiúsque sectatorum maior pars hoc sensisse videntur. Ante hunc, qui vsqueadeò extulerint huiusmodi ci-

bum raros obseruaui, excepto Celso, qui suillam carnem inter domesticas quadrupedes leuissimam malè putauit: immò complures rationes recensere possumus, quibus antiquitùs, sicut & hisce temporibus, suem in cibum assumere religio erat: quod eos plerunque ob sanitatem factitasse, potiùs quàm ob superstitionem credo. Et ne sententia sine fautore aliquo proferatur, Plutarchum adducam, qui in 4. Sympos. prob. 5. rationem reddens cur Iudæi carnibus suillis abstinerent, sic loquitur: τὸ δὲ ὕειον κρέας οἱ ἄνδρες ἀφοσιοῦσθαι διὰ τὴν ὑγίειαν δοκοῦσιν, ὅτι μάλιστα πάντων οἱ βάρβαροι τὰς ἐπιλευκίας καὶ λέπρας δυσχεραίνουσι, καὶ τῇ προσβολῇ τὰ τοιαῦτα καταβόσκεσθαι πάθη τοὺς ἀνθρώπους οἴονται. πᾶσαν δὲ ὗν ὑπὸ τὴν γαστέρα λέπρας ἀνάπλεων καὶ ψωρικῶν ἐξανθημάτων ὁρῶμεν, ἃ δὲ καχεξίας τινὸς ἐγγενομένης τῷ σώματι καὶ φθορᾶς ἐπιτρέχειν δοκεῖ τοῖς σώμασιν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ θολερὸν περὶ τὴν δίαιταν τοῦ θρέμματος ἔχει τινὰ πονηρίαν. οὐδὲν γὰρ ἄλλο βορβόρῳ χαῖρον οὕτω καὶ τόποις ῥυπαροῖς καὶ ἀκαθάρτοις ὁρῶμεν, ἔξω λόγου τιθέμενοι τὰ τὴν γένεσιν καὶ τὴν φύσιν ἐν αὐτοῖς ἔχοντα τούτοις. λέγουσι δὲ καὶ τὰ ὄμματα τῶν ὑῶν οὕτως ἐκκεκλᾶσθαι καὶ κατεσπᾶσθαι ταῖς ὄψεσιν, ὥστε μηδενὸς ἀντιλαμβάνεσθαι μηδέποτε τῶν ἄνω, μηδὲ προσορᾶν ὁρᾶν τὸν οὐρανόν, ἂν μὴ φερομένων ὑπτίων ἀναστροφήν τινα παρὰ φύσιν αἱ κόραι λάβωσιν· διὸ καὶ μάλιστα κραυγῇ χρώμενον τὸ ζῶον ἡσυχάζειν, ὅταν οὕτω φέρηται, καὶ σιωπᾶν, καταπεπληγμένον ἀηθείᾳ τὰ οὐράνια, καὶ κρείττονι φόβῳ βοᾶν συνεχόμενον. Quę verba quoniã aliqua ex parte nos restituimus, necdum à quoquam Latinè interpretata vidimus, vt à nemine desiderentur, etiã lingua nostra ponam: Carnem porrò suillam ob sanitatem quoque reuereri isti homines vidétur, propterea quòd Barbari maximè omnium gentium vitiligine ac lepra laborant, huiúsque carnis esu à talibus morbis homines consumi arbitrantur: omnem verò suem sub ventre,

lepra ac efflorescentiis refertam ferè semper intueamur: quæ nimirùm ob malum quendam habitū atque corruptionem corpori ingenitam in corporibus summis efflorescere videntur. Verumenimuerò huiuscemet bestiæ circa victum sordities prauitate non caret; quandoquidem nullum aliud animal æquè fimo ac lutulentis immundísque locis gaudere cernimus, exceptis ijs, quæ generationem in his ipsis naturamque similem possident. Ferunt etiam oculos porcorum vsque adeò inter videndum hebetari, atque contrahi, vt nec vllam rem superiorem apprehendere, neque cælum aspicere valeant, nisi ipsis resupinè collocatis pupillæ conuersionem acquirant; & proinde animal illud, dū vehementer stridet, tunc præsertim, si ita feratur, quiescere, ac tacere, quasi insuetudine cælestia videns stupeat, & maiore metu à clamando deterreatur. Sed quoniam Plutarchi meminimus, non tacebo me summoperè illius iudicium mirari, qui 2. Sympos. probl. 10. Italos caupones prauitatis ac molestiæ incusat, quasi Græci non essent aliis deteriores, etiam Platonis æquissimi iudicis sentētia: qui dum Græcis legem de cauponaria in 11. lib. de Legibus ferret, enumeratis pluribus cauponum maximis vitiis, eos ex viliori ciuitatis gente tanquam prauos omninò futuros creari mandat. At fortasse Plutarchus ab aliquo caupone deceptus, quòd vel vinum Falernum adulteratum, vel nouum aut recētatum pro vetere (vt sæpè eos facere consueuisse narrat Galenus) ei vēdiderit, ea dicere non erubuit. Nisi malumus à Plutarcho tacitè laudatam Italorū sobrietatem, quòd scribat ideò fuisse molestos cōuiuatoribus, quoniam repeterent quātum in cœnam hauserant vini: vt qui Italorum moribus assueti, non facilè

Græcorum multos plus vini bibentium intemperantiam ferrent.

De Meliloto Cratinus expositus. De Coronis: de Lemniscis. CAPVT IX.

QVæsitum est apud Athenæum in 15. Dipnos. qua de caussa Cratinus melilotum herbam ἀεὶ φρουρὸν, semper custodem, vocarit. Cui quæstioni cùm eo in loco nihil responsum habeatur, ne lectorum animi perpetuò suspensi maneant, sciri velim, inter herbas coronarias apud veteres melilotum primas ferè semper tenuisse, ac ob id à Latinis modò sertulam, modò campanicam sertam vocatam esse. Cur verò id esset, puto, quoniam coronis ad sedandum ebrietatis feruorem institutis melilotum miram operam præstabat: quando nimirum in 5. eiusdem Athenæi libro legitur, ὅτι μελιλώτινοι στέφανοι πάνυ εὐώδεις, καὶ καύσωνος ὥρᾳ ψυχικώτατοι. Qui igitur apud Cratinum Sempercustodem melilotum dixit, nil aliud (mea quidem sententia) significare nobis voluit, nisi quòd eius herbæ potestate semper ab ebrietate custodiretur. Coronas autem laneas antiquissimis temporibus, vt ait Festus, esse factitatas, nemo mirari debet, si Plutarchi, Athenæique de coronarum origine scripta attentè considerarint. Veteres enim potui magnoperè dediti sæpenumerò ex ebrietate maximis capitis doloribus sollicitabantur; nec vllum magis præsentaneum remedium experiebantur, quàm vt arctis vinculis tempora ligarent. Ligamina verò illa primò ex rudi & vili materia fuisse confecta, verisimile est, vtpote lino lanáve, non tincta, coloria à Festo appellata: quarum vtilitas quotidie maior

apparens, homines tandem excitauit, vt (quemadmodum in rebus luxus succrescere solet) primo vtilitatem illam ornamentis quibusdam pararent, vnde coronas inuenerunt: deinde vt commoditati iucunditatem etiam annexam vellent; quo tempore laneis lineísque inuolucris dimissis, coronas ex edera, myrto, rosis, meliloto, aliisque fragrantibus herbis texere aggressi sunt, quæ & odore coloréque sensus oblectarent, ac simul vi refrigeratoria incendium vini & ciborum leuarent. Quod remedij genus excogitasse medicos, valde rationi consonat, ac Athenæus attestatur. Nam (vt scribit Plin. lib. 21. c. 3.) apud Græcos de coronis priuatim scripsere Mnestheus atque Callimachus medici, quæ nocerent capiti: quoniam & in hoc est aliqua valetudinis portio, in potu atque hilaritate præsertim. Nec his hominum vasta cupiditas deliciis satiata est; immò referente Plinio, ex auro atque argento folia coronarum tegere, eásque vnguentis preciosis perfundere, & capiti collóue circum ponere cœperunt; quasi parum esset odoribus florum à natura elargitis perfrui, nisi & illam vincere, aut saltem dehonestare tentassent. Habuerunt coronæ fasciolas quasdam intortas dependentes, vt illis possent subligari, ne capite laberentur, vel potiùs vt aliquid ornamenti iis adderantur; quas fasciolas à Græcis λημνίσκους, à Latinis Lemniscos vocatos scio: quamquam apud Plinium lib. 21. c. 3. non Lemnisci, sed Lemnici falsò leguntur. Hi verò ex variis rebus fiebant, sed celebres erant ex tenuissimis philyris earum tunicarum, quæ inter corticem & lignum tiliæ inueniuntur. Ad illarum porrò similitudinem Celsus, Aëtius, Paulus, aliique medici Lemniscorum nomen indiderunt inuolucris quibusdam lineis

longis retortis, quibus in dilatandis vulnerum, nec non amplificandis aliquorum locorum angustiis oris vtebantur. At Lemniscos angustas vittas vocasse Syracusios, auctor est Hesychius.

Plinij & Galeni loca de Doloribus. Plutarchus correctus. Pro oculis vstio venarum temporalium. De Colico. Lotio pedum. Origanum. Sordes aurium in morientibus quales. CAPVT X.

PLinius lib. 25. cap. 3. memoriæ mandauit, auos experimento iudicasse asperrimos omnium cruciatus esse calculorum à stillicidio vesicæ. Proximum stomachi, ob quem epoto gypso C. Proculeium Augusti Cæsaris familiarem sese enecasse prodit lib. 36. cap. 24. Tertium eorum quæ in capite doleant, non ob alios ferè morte conscita. Ad hæc Galenus in 2. de Comp. med. S. l. scribit neminem ob capitis dolorem vehementem vnquam animi deliquio comprehensum interiisse, neque seipsum occidisse, quemadmodum quidam coli dolere vexati fecerūt: quinimmò vtcumque quis capite doleat, semper eius minorem dolorem esse, quàm eorum, qui coli, aut auris, aut dentis, aut oculi vexantur dolore. Attamen quòd vllus dolor capitis id habeat, vt non sentiatur, à nullo vnquam præterquàm à Plutarcho in principio libri de Animi & corporis morbis, proditū inueni: ex quo iure locum illum semper suspectum habui; tanto magis, quòd reliqui morbi ibi enumerat minimè sentiūtur, & à dolore capitis, quòd ad hoc spectat, multū diuersi sunt vt autē eum locum restituendū putē, breuibus dicā. Verba Plutarchi hæc sunt, λήθαργοι καὶ κεφαλαλγίαι, ἐπιληψίαι, πυρετοί, αὐτοί τε. Sensus autē germanus erit,

ſi ita ſcribantur λήθαργοι, παραπληγίαι, ἐπιληψίαι πυρετοὶ ὀκνηροί, αὐτίκα. eſt enim. Παραπληγίη Paralyſis ſeu priuatio ſenſus & motus in toto, aut aliqua parte corporis apoplexiam vel epilepſiam ſequens. Inter alia verò quæ antiqui habuerunt pro vetere capitis dolore tollendo remedia, vnum erat, temporum venas inurere, ab Hippocrate in lib. de Locis in hom. ſummoperè commendatum: quo ſimiliter vſos ad compeſcēdas oculorum fluxiones ſcriptum reliquit Ariſt. 31. probl. ſect. 5. vbi ſic ait: διὸ τῶν ῥευματικῶν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς παύει περὶ τοὺς κροτάφους φλέβας καίουσι, πυκνοῦντες τοὺς τῶν ὑγρῶν πόρους, καὶ ξύουσι, τὴν κεφαλὴν, διατέμνοντες τὸ ἐν αὐτῇ δέρμα, id eſt: Propter quod in illis, qui fluxionibus oculorum tentantur, venas circa tempora inurunt, humorum ductus occludentes, caputque obſcalpunt, eius cutem incidentes. Qui tamen hanc medicationis rationem damnarent, poſterioribus temporibus non defuerunt: quemadmodum Aëtius, qui ſolos barbaris legibus ſeruientes hoc factitaſſe memorans, non medicationem ipſam, ſed imprudentem potiùs eam adhibendi modum improbaſſe videtur. Cur autem in lib. 5. & 7. Epid. notatum habeatur, pedes aqua vel igne maximè calefacere oculis noxium eſſe, certè videre nequeo: niſi maximam calefactionem vapores plures, quàm par ſit, ad caput mittere dicamus. & propterea eos libros qui non approbarunt, aliqua ratione id effecerunt. At quod ibidem ſcribitur, Origani potum oculis obeſſe, non vſquequaque à veritate abhorret: quando Ariſtoteles 31. ſect. prob. 9. origanum oculis nocumentum afferre innuit, quoniam tantummodò deſiccando cutem indurat, neque lachrymas ciet. Et ne aures penitus ſilentio prætermittantur, de illis hoc in loco

adnotare placet, quod ex sententia Aristotelis scriptum reliquit Apollonius in Hist. mir. & quod anteà memoriæ mandauerat Hipp. 6. Epi. com. 5. tex. 19. videlicet sordes, quæ in auribus nascuntur, cùm sint alioquin amaræ, fieri dulces morituris, idque in multis esse obseruatum. Cuius euentus caussam ab ipso in. Quæst. nat. explicatam tradit: qui liber cùm hodie desideretur, atque à Gal. in com. ad citatum Hipp. locum ieiunè satis caussa explicetur: iccirco putamus nos, eam ibi rationem allatam, quòd morituris calor natiuus extinguitur, vnde humores in capite dilutiores ac frigidiores multiplicantur; vt etiam ex lacrymis constat, ac destillationibus, quæ tunc temporis maiores fiunt, Illi igitur humores sordibus aurium permixti, dulcescere faciunt, perinde ac lupinos aqua potabilis. Nisi potiùs dicamus, biliosos ichoras, vtpote calidos, qui sordibus commixti amarorem inducebant, morientibus vnà cùm calore expirare, & proptereà quòd relinquitur pituitæ dulciùs videri.

De Carbonibus loca Galeni, Caßij, Lucretij & Theophrasti. De Lũbricu & Grano Gnidio locus Plinij ex Theophrasto correctus. Error Gazæ. CAP. XI.

MVltos ex halitu Syrorum, speluncarum, ex cubiculis recenter oblitis, atque etiam à carbonibus, tum antiquis tum nostris temporibus interiisse, nemo sanus inficias ibit; quorum euentuum caussam tenuitati spirituum attribuens Erasistratus, iure à Galeno refellitur 7. de Vsu partium, necnon lib. de Vtil. respir. Sed neque ipse omnibus placere potuit, dum ea omnia & præsertim carbonum effectus in occultas & nobis inimicas qualitates retulit. Cassium ita-

que medicum (vt vocat Celsus) ingeniosissimum Tiberij ætate Romæ æstimatum magis laudare debemus, qui in Probl. suis carbones capitis dolorem parere, non arcana ratione, sed nimio calore caput exiccante condensanteque scripsit; esse namque maiorem vim in exusto carbone, iterúmque flagrante, Plinius quoque lib. 33. cap. 5. affirmauit. Cur autem Cassius ad euitandam carbonum noxam eos vino pauco extingui pręcipiat, eam rationem afferrem quòd vinum maximè penetrans carbones non solùm prauis vaporibus priuat, qui si suffocatione extinguantur, in ipsis retinentur; verùm etiam eos rariores ac tenuiores efficit, vt cùm iterum accendantur, puriorem ac blandiorem calorem emittant. Huic rationi id non parum fauet, quod Theoprasto in libro de Igne scriptum est, ignem scilicet citiùs ab aceto & vino quàm ab aqua extingui, quoniam intimiùs penetrãs, poróśque latiores reddens, fomites, vbi ignis conseruatur, meliùs tollit. An verò quicquam ad hunc Cassij locum faciant Lucretiani illi versus in 6. sic ab Oberto Gifanio restituti:

Carbonumque grauis vis atque odor insinuatur
Quàm facilè in cerebrum, nisi aquam præcepimus antè,
Aut nisi membra priùs pertexit frigida seruus,
Aut sit odos vini plagæ manabilis mora,

aliis cogitandum propono. Nunc postquàm Theophrasti mentio incidit, aliquid ex ipso memoria dignum interserere libet, id scilicet quod in fine ex lib. Histor. plant. notatum inuenitur, ἕλμινθας lumbricorum genus nonnullis nationibus connasci: ex aduerso alias ipsis omninò carere. Habere quidem Ægyptios, Arabas, Armenios trans Mediam, (sic enim corrigo, Ἀρμένιοι μετ' μήδους, quod & Plinius & Gaza omi-

ſerunt) Syros, Cilices, & inter Græcos Thebanos in gymnaſiis verſantes, ac Bœotios omnes: carere autem Athenienſes, Phrygas, atque Thracas. Vnde Plinij verba in fine 27. libri ex hoc loco ſumpta ſic corrigenda ſunt, quemadmodum in manuſcripto Pauli Manutij codice leguntur: Sicut accepimus de tineis lumbricíſque ineſſe Ægypti, Arabiæ, Syriæ, Ciliciæ populis; e diuerſo Thraciæ (non Græciæ, vt eſt in vulgatis omnibus) Phrygiæ omninò non innaſci. Minùs id mirum, quàm quòd in confinio Atticæ Bœotiæque Thebanis innaſcuntur, cùm abſint Athenienſibus. Hoc autem an peculiare illarum regionum donum ſit, an potiùs ex victus diuerſitate naſcatur (vt ego magis reor) aliis diſcutiendum relinquam: ſi tamen hiſce adiecero errorem in eodem cap. à Gazá commiſſum. Nam quod Theophraſtus de grano Gnidio loquens, ita ſcribit: διὸ καὶ ὅταν διδῶσι κατὰ ποτὸν (διδόασι τὴν πρὸς κοιλίας λύσιν) ἐν ἄρτῳ ἢ στέατι περιπλάττουσι. ipſe tranſtulit, Contra alui ſolutionem: cùm potiùs, Ad aluum ſoluendam, interpretari debuiſſet. Si quidem granum Gnidium apud medicos, & præſertim apud Hippoc. nunquam non pro maximo purgatorio vſurpatum eſt. Sed fortaſſe deceptus eſt Theodorus à Plinio, qui lib. 27. c. 9. ſcripſit, granum Gnidium aluum ſiſtere, contra rationem, cùm ſit adurens, & contra experientiam: quanquam etiam Dioſcorides eius vim purgatoriam maginam facit, qui ſemen Thymeleæ granum Gnidium eſſe, & à Syris Linum, vt quoque Plinius, vocari ſcriptum reliquit Niſi tamen vbi Plinius dicit, Siſtit aluum, reſtituamus, Ciet aluum. nam vix poſſum exiſtimare, Plinium adeò ignarum, vt quod de grano Gnidio in ore omnium erat, ipſum latuerit.

Thucydidis locus à Lucretio expreſſus, ac illuſtratus.

CAPVT. XII.

PEtrus Victorius, vir ætate noſtra cùm ob raram eruditionem tum ob incredibilem probitatem omnibus admirandus, in iis, quos poſtremò Variarum lectionum edidit, libris, cogitandum proponit, an ea Thucydidis verba, καὶ πολλοὶ στερισκόμενοι τούτων διέφυγον, à Lucretio exactè ſint interpretata his verſibus,

Et grauiter partim metuentes limina lethi
Viuebant ferro priuati parte virili.

De qua re cùm iam diu ipſi ſententiam meam per litteras Roma ſignificaſſem, humaniter ſanè nonnullis aliis rebus, quæ in ipſis continebantur, reſponſum dedit, de hac verò nullum quidem verbum fecit: ob quod ratus opinionem meam ſaltem ab illo improbatam non eſſe, hîc ponere non timebo. Homines enim vitam membris dum periculum conſpiciunt, præponere, nemo eſt qui neget. Porrò medicis in peſtiferis morbis (qui facilè, niſi compeſcantur, & ſerpendo ſeſe in viſcera propagare, & inde citò iugulare ſolent) ferro atque igne, vt ſtátim virus de corpore tollant, crebrò vti, clarum eſſe cuique puto. Itaque veriſimilius fit, in ea ſæuiſſima peſte à Thucydide deſcripta homines, ne perirent, genitalia lue peſtifera iam corrupta ſibi amputanda ferro præbuiſſe, quàm permiſiſſe, vt emortua ſponte caderent. Rarum planè eſt, vt peſtis aliquod membrum depaſcens ſponte deſinat, niſi medicamentorum opera coërceatur: quod tanto minùs in partibus genitalibus euenire putandum eſt; nimirùm quæ malè affectæ, ob vici-

nam

niam & συμπάθειαν ceteris visceribus affectiones suas facilè impertiunt. Quando igitur Thucydides illos genitalibus priuatos euasisse narrat, secundum medicos necessarium propè est intelligere, quòd ferro illa abscinderent, neque finerent morbum intimius penetrare, necaréque; vt euenisset, si partes à peste infectæ atque corruptæ, vt sponte suâ deciderent, expectassent, neque statim à sanis eas disiunxissent. Accedit his luculentissimum Gal. testimonium, qui comm. 3. ad 3. Hippoc. Epid. tex. 26. exponens quomodo Hipp. scribat in ea pestifera constitutione grauissimum malum fuisse, vbi vel inflammatio, vel sacer ignis pubem & pudenda vrgebant, inquit: Hos morbos etiam citra pestem ita interdum ea membra putrefacere, vt ipsa præcidere cogamur, atque vrere. Ergo Lucretium commendare potiùs debemus, qui breuitati ac obscuritati Thucydidis claritatẽ afferre, necnon eam pestẽ diligẽtiùs describere voluit. Hanc nostram sententiam Lambinus quoque in suis postremò ad Lucretium editis commentariis nulla nostri mentione facta secutus est. Num autem pestis hæc illa fuerit, à qua Athenas Hippocratem lignorum & herbarum odoratarum incendiis liberasse, in ipsius vita, in Atheniensium decreto, & apud Galenum legitur, non multùm interest scire: attamen ipsissimam fuisse credere quoque possumus, eo præsertim quòd Thucydidem, Hippocrate iam ætate prouecto, historiam suam condidisse constat.

Locus Virgilij secus quàm à grammaticis ex Aristotele declaratus. Et cur ab ipso Medicina ars muta vocata sit.

CAPVT XIII.

Multi declarare conati sunt, cur Virgilius mare Aquilonibus flantibus atrũ fieri scripserit eo versu Æneid.

— *Fluctúsque atros Aquilone secabat.*

Quorum omnium sentētias & si improbare non intendam, nihilominùs quid & ego sentiam hoc loco exponam: atque ante alia supponam, duo prima coloris genera esse, album nempe & nigrum, ex quibus vario modo simul commixtis, variæ ac penè innumeræ colorum species enascuntur. Niger color, nonnunquam obscurus, interdum tenebrosus, aliquando ater (sicut à Virgilio) nuncupatus inuenitur: atque hic quandoque verus & naturalis existit, quandoque solummodò talis apparet. multos enim colores apparere, & non esse pluribus exemplis demonstrari posset, nisi quòd de columbæ collo Septici disputabant, atque in iride conspicitur, totum hoc manifestum faceret. De verò atro colore quoniam Virgilius, mea sententia non loquitur, de apparente duntaxat sermonem habebo: qui, ceu in lib. de Coloribus (siue sit Arist. siue Theophrasti) scriptum habetur, hisce tribus modis apparet: ἢ γὰρ ὅλως τὸ μὴ ὁρώμενον ἐστὶ τῇ φύσει μέλαν, ἢ ἀφ' ὧν μηδὲν ὅλως φέρεται φῶς πρὸς τὰς ὄψεις. τὸ γὰρ μὴ ὁρώμενον, ὅταν ὁ περιέχων τόπος ὁρᾶται, φαντασίαν ποιεῖ μέλανος. φαίνεται δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα ἡμῖν ἅπαντα μέλανα, ἀφ' ὅσων ἀραιὸν καὶ ὀλίγον ἀνακλᾶται τὸ φῶς. id est, Vel enim omninò quod non videtur est natura nigrum, vel à quibus nullum prorsus lumen fertur ad oculos. Nam quod non videtur, quando ambiens locus videtur, nigri speciem reddit. Apparent item omnia huiusmodi nigra, quibus rarum & paucū lumen reflectitur. His itaque tribus modis nigredine in rebus apparente, proculdubiò mare aquilonibus ventis agitatum vno ipsorum atrum atque obscurum videri necessum est: sed quoniam neque primo, neque secundo id fieri cuiuis mediocriter in philosophia ver-

ſato perſpectum eſt, ſequitur vt tertio modo appareat. Mare ſanè & omnis aqua cùm ſuapte natura alba videatur, eo quia ſolares radij à læuore ac planitie ſuperficiei reflexi eam illuſtrando lucidam efficiunt, amiſſo læuore, radiiſque languentibus fractis atque imminutis; iure merito albedo deperditur contrariaque ipſi nigredo ſuccedit. Quamobrem (vt ad Vergiliana verba deſcendam) aquilones ſuis vehementibus motibus mare perturbantes, necnon illius planam læuemque ſuperficiem aſperam reddentes, ita vt altera pars depreſſa, altera eminens euadat, iuxta id quod Poëta 3. Æneidos expreſſit, dicens:

Et glacialis hiems aquilonibus aſperat vndas.

propter ſimilem aquę inæqualitatem paucis radiis, illiſque fractis & imminutis incidentibus, haud ſuperficies depreſſæ partis illuminatur, immò ab illa aſperitate diuulſum & diſſipatum lumen aboletur; & propterea ſuperficies aquæ vmbris quodammodo plena, lumineque priuata, nigra apparet. quam apparitionem inſinuaſſe Virgilium apud me certum eſt, ſicut etiam Ariſt. 25. part. prob. 23. fieri auctoritate Homeri abundè demonſtrauit. Iam verò ſententiam hanc ex veris philoſophiæ fundamentis capi, quæ Poëtæ ignota minimè fuerunt, apertum erit, ſi libellum de Coloribus magna doctrina refertum eo in loco perlegamus, vbi hæc ſcribuntur: ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ὕδωρ μέλαν φαίνεται, ὅταν τραχυνθῇ, καθάπερ ἡ τῆς θαλάττης φρίκη. διὰ γὰρ τὴν τῆς ἐπιφανείας τραχύτητα ὀλίγων τῶν αὐγῶν προσπιπτουσῶν καὶ διασπωμένου τοῦ φωτὸς, τὸ σκιερὸν μέλαν φαίνεται. id eſt: Similiter autem & aqua nigra apparet, quando aſperata fit, veluti in maris æſtu. Nam ob ſuperficiei aſperitatem cùm pauci radij incidant, ac lumen diuellatur, quòd vmbroſum eſt, nigrum videtur.

Quo in loco atque in Problematis φρίκης nomine vtitur Aristoteles, ad signandam maris perturbationem: perinde ac medici idem vsurpant ad horrores & concussiones febrium significandas. Cur autem Virgilius 12. Æneidos medicinam Mutam artem vocarit carminibus his:

Ille vt depositi proferret fata parentis,
Scire potestates herbarum, vsumque medendi,
Maluit & mutas agitare inglorius artes.

non defuerunt, qui explicare conati sint, ita scilicet à Poëta vocatam dicentes, quoniam comparata musicæ, ignobilis ac parum celebris est. Sed eorum mendacia faciliter redarguuntur, quòd Homerus multis antea sæculis medicum magnis nominibus dignum fecerit. Itaque appositissimè Fuluius Vrsinus doctissimus, mihique ob candidissimos suos mores, & miram eruditionem valde carus, atque arcta amicitia coniunctus, in suis collationibus Mutam à Vergilio artem medicam nuncupatam insinuauit, quòd tota eius vis in operationibus ac remediis potius, quàm in sermonibus atque eloquentia collocetur, vt non modò Cornelius Celsus, verùm etiam Galenus vbique prædicat. Vnde in medicos loquaces dicterium emanauit:

Ἰατρὸς ἀδόλεσχος νοσοῦντι πάλιν νόσος.

Loca Aristotelis & Strabonis de Generatione animalium in niue & igne collata atque examinata. Locus Aristotelis emendatus. CAPVT XIIII.

ARistoteles 5. de Hist. animal. cap. 19. animalia quædam ex niue atque igne oriri hunc in modum scribit: καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἀκανθαις ἀσπαλακώπεις ἐγγίνεται

ζῶα, οἷον ἐν χιόνι τῇ παλαιᾷ σκώληκες. γίνεται δὲ ἡ παλαιὰ ὑπ-ερυθροτέρα, διὸ καὶ οἱ σκώληκες τοιοῦτοι καὶ δασεῖς· οἱ δὲ ἐκ τῆς ἐν Μηδίᾳ χιόνος μεγάλοι καὶ λευκοὶ· δυσκίνητοι δὲ πάντες. ἐν δὲ Κύπρῳ, οὗ χαλκῖτις καίεται, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐμβαλλόντων, ἐνταῦθα γίνεται θηρία ἐν τῷ πυρὶ τῶν μεγάλων μυῶν μικρόν τι μείζονα, ὑπόπτερα, ἃ κατὰ τοῦ πυρὸς βαδίζει, καὶ πηδᾷ. ἀποθνήσκουσι δὲ καὶ σκώληκες. καὶ ταῦτα χωριζόμενα τὰ μὲν τοῦ πυρὸς, οἱ δὲ τῆς χιόνος. Quinetiam in iis, quæ putredinem nullam posse recipere existimantur, nasci animalia nouimus, vt vermes in niue vetustiore, qui hirti sunt pilis, & rubidi: quoniam & ipsa nix vetustate rubescit. Sed in niue mediç terræ candidi & grandiores inueniuntur. Torpent omnes, ac difficulter mouentur. In Cypri insulæ ærariis fornacibus, vbi chalcites lapis ingestus compluribus diebus crematur, bestiolæ in medio igne nascuntur pennatæ, paulò muscis grandioribus maiores, quæ per ignem saliant, atque ambulent. Emoritur & hoc genus, & aliud niuis alumnum, cùm alterum ab igne, alterum à niue demotum est. Quæ cùm referat etiam Antigonus in Paradoxis, non μυῶν, siue murium, vt in Græco & Latino codice legitur, sed μυιῶν, id est, muscarum legendum est. Animalia verò hæc, & præsertim ex niue generata, quoniam Strabo, vt in Armenia fiant, ex Apollonide monstrat, eius verba haud Aristotelicis dissimilia heic ex libro eius Geographiæ 12. subiungam: ἐν δὲ τῇ χιόνι βώλους πήγνυσθαι φασὶ κοίλας περιεχούσας χρηστὸν ὕδωρ, ὡς ἐν χιτῶνι, καὶ τὰ ζῶα δὲ ἐν αὐτῇ φυτεύεσθαι. καλεῖ δὲ σκώληκας Ἀπολλωνίδης· Θεοφάνης δὲ ὁ εἴπας· καὶ τούτοις ἀπολαμβάνεσθαι χρηστὸν ὕδωρ, περιχεθέντων δὲ τῶν χιτώνων πίνεσθαι. τὴν δὲ φύσιν τῶν ζώων τοιαύτην εἰκάζουσιν, οἵαν τὴν τῶν κωνώπων ἐκ τῆς ἐν τοῖς μετάλλοις φλογὸς, καὶ τοῦ πετάλου. In niue glebas quasdam concauas congelascere prodiderunt, aquam optimam

tanquam in tunica continentes: in niue animalia quædam concreari, quæ Appollonides Vermes appellat, Theophanes verò Mõtanas Teredines: atque in illis aquam optimam contineri, & ruptis tunicis bibi. Horum animalium generationem talem putant, qualem culicum ex flamma & bractea metallorum. Quæ omnia ſanè creditu difficilia ſunt, quòd ad animalium generationem neceſſariò tum calor tum humor requiruntur; quorum alter ab igne, alter à niue maximè abſunt: immò agricolæ, dum ſemina in terra adhuc latent, hieme niuium copiam exoptãt, quo inter cetera beneficia id conſequantur, ne beſtiolæ frugibus pernicioſæ alantur, ſed exiſtentes enecentur. Itaqne ſi in niuibus interdum vermiculi conſpiciuntur, ex terra emanaſſe, ipſiſque ſeſe inuoluiſſe putandum. Pariter animalia apparentia in fornacibus metallorum potiùs crediderim ex terra metallis commixta, in qua naſcuntur, erumpere, quàm in igne ipſo oriri; eo maximè quòd Ariſtoteles quaſi ſui immemor in 2. de Gener. animalium cap. 3. vbi maturiùs quàm in Hiſtorialum libris naturæ res examinauit, nec in igne ipſo, nec in ignitis vllis, ſiue humidis, ſiue ſiccis animal quodpiam gigni, hunc in modum ſcripſit: διὸ πῦρ μὲν οὐδὲν γεννᾷ ζῶον, οὐδὲ φαίνεται συνιστάμενον πυρουμένοις, οὔτ᾽ ἐν ὑγροῖς, οὔτ᾽ ἐν ξηροῖς οὐδέν. Hactenus de re ipſa ab Ariſtotele narrata. Nunc occaſio poſtulat, in eius v. de Hiſtor. anim. ſuprà citatis verbis Græcis maculam inſignem deleam: quoniam vbi legitur, οἱ δὲ ἐκ τῆς ἐν ἐνδίᾳ χιόνος μεγάλοι, legendum monſtrat antiquiſſimus apud me manuſcriptus codex, οἱ δὲ ἐν τῇ ἐν Μηδίᾳ χιόνι μεγάλοι. Ita verò legi debere vt ſentiam, duæ rationes impellunt. Vna eſt, quòd nix ſereno tempore vel liquatur interdiu, vel noctu gelatur: &

propterea quomodo ex ipſa grãdiores vermes naſci queant, non video. Altera ratio eſt, quòd Strabo, qui in Armenia huiuſcemodi animalium generationem fieri ſcribit, etiam regionem eam Mediæ finitimam, atque in producendis rebus ſimillimam facit. Itaque prudenter Gaza, vel coniectura ductus, vel optimo codice adiutus, verba in vulgatis deprauata ſic tranſtulit; quemadmodum ex manuſcripto noſtro transferendum cenſemus.

Inſaniæ genus ab Aretæo medico deſcriptum, & monſtratum. CAPVT XV.

ARetæus medicus in eo libro, quem περὶ χρονίων παθῶν inſcripſit, explicatis multis inſaniæ generibus, vnum in fine narrat his verbis: τέμνονται ἐνίες τὰ μέλεα θεοῖς ἰδίοις ὡς ἀπαιτοῦσι χαριζόμενοι εὐσεβεῖ φαντασίῃ· καὶ ἔστι τῆς ὑπολήψιος ἡ μανίη μοῦνον, τὰ δὲ ἄλλα σωφρονέουσι. ἐγείρονται δὲ αὐλῷ, καὶ θυμηδίῃ, ἢ μέθῃ, ἢ τῶν παρεόντων προτροπῇ. ἔνθεος δὲ ἡ μανίη κ' ἢν ἀπομανῶσι, εὔθυμοι, ἀκηδέες, ὡς τελεσθέντες τῷ θεῷ· ἄχροοι δὲ, καὶ ἰσχνοὶ, καὶ ἐς μακρὸν ἀσθενέες πόνοις τῶν τρωμάτων. id eſt, Sunt qui membra ſibi ipſis amputant, tanquam Diis propriis ea repetentibus, gratam rem pia cogitatione facturi. Atque inſania huiuſmodi in opinione duntaxat collocatur, cùm in reliquis temperatè ac prudenter degant. Excitantur verò tibia, animíue oblectatione, aut temulentia, aut adſtantium exhortationibus. Manat huiuſcemodi furor à Deorum afflatu. Quòd ſi incolumes deſiſtant, bono & pacato animo ſunt tanquam Diis initiati: at decolores, macilenti, & præ vulnerum doloribus infirmi longo tempore remanent. Hos verò fuiſſe Cybeles ſacerdotes, Gallos

vocatos, Corybātas, & omnes eos, qui matris Deum ſacris initiabantur, facile eſt illos intelligere, qui eorum ſacrorum ritus ac modos paſſim ab auctoribus deſcriptos in memoriam reuocarint. Nunc ſatis erit meminiſſe, ſacerdotes & miniſtros eius Deæ cymbalis atque tympanis curſitantes ſeſe furore correptos ſimulare, aut etiam opinari conſueuiſſe: ſicque inſanientes caput rotare, genitalia abſcindere, cultris faciem & muſculos corporis totius (ſicut Cartullus, Strabo Geog. x. & Apuleius in viij. Transformationum memorat) diſſecare, morſibúſque ſeipſos impetere, quaſi flagitiis ſimilibus eam Deam gaudere putarent. Nec aliquis mirari debet veteres, lumine Chriſtianæ veritatis orbatos, vſqueadeò ſpurciſſima ac immaniſſima facinora ſub religionis titulo peregiſſe; ſi quidem Plutarchus in libro περὶ δεισιδαιμονίας, drauam religionem & ſimilia & his peiora hominibus ſuggerere, exemplis Galatarum atque Scytharum humano ſanguine Diis ſacrificare ſolitorum copioſè ſatis oſtendit. Vnde non immeritò apud Herodotum in Melpomene Scythæ vitio veterunt Græcis agendi Bacchanalia conſuetudinem, negantes rationi conſentaneum eſſe excogitare Deum, qui homines ad inſaniam adigat. Porrò furorem hunc inter morbos à medico antiquiſſimo & Hippocratis doctrinæ ſtudioſiſſimo maximè recenſeri commendo: veluti Cælium Aurelianum nequaquam improbo, quòd & in 4. diuturnarũ effectionum Molliciei inter morbos locum fecerit: quæ licet ſolo animi vitio, & non corporis naſci videatur, ægritudinem tamen maximam ſi quis appellet, minimè errauerit, quemadmodum vocauit Iuuenalis in 11. Satyr. vbi ſic ipſam deteſtatur:

Magna inter molles concordia, non erit vllum
Exemplum in nostro tam detestabile sexu:
Tædia non lambit Clautam, nec flora Catullam:
Hispo subit iuuenes, & morbo pallet vtroque.

Defenditur Galeni inscriptio περὶ πεπονθότων τόπων. *Loca Aretæi & Galeni collata de iis, qui corde patiuntur.* CAPVT. XVI.

IVlius Cæsar Scaliger, vir certè nostrorum temporum doctissimus ac subtilissimus fuit: sed dum in Galenum ingenij acumen exercere nimis studuit, plerunque maledicentiam suam atque imprudentiam detexit: vt ipsi tunc contigit, quando in primo commentariorum, siue potiùs accusationum, quas in libros de Plantis Aristoteli inscriptos edidit, eum damnare nititur, quòd libros inscripserit περὶ πεπονθότων τόπων: cùm potiùs περὶ παθόντων inscribere debuisset. Quòd πέπονθε (inquit) non ampliùs patitur non igitur eget opere medici. Pulchra sanè ratio, & subtili homine digna. Videamus itaque quomodo vir iste Galeni doctrinam parum gustauerit. Nam quicunque antiquorum de Locis affectis tractarunt, vt fecit Archigenes medicorum sui temporis princeps, inter τόπους παθόντας καὶ πεπονθότας id discrimen posuerunt, quòd παθόντας vocarunt eas partes, quæ extra se caussam passionis tantùm habent, atque ea abeunte incolumes & sanæ relinquuntur: πεπονθότας verò eas vocarunt partes, quarum non tantùm caussa externa est, quæ ipsis morbum faciat, verùm etiam quæ propriam in seipsis ac iam factam affectionem, licet aliquando insensibilem, retinent, ita vt etiam recedente caussa nihilominùs affectæ remaneant: &

ſic vocarunt, quaſi non modò patiantur, ſed etiam iam paſſæ ſint. Cùm itaque Galenus in libris de Locis affectis totam tractationem conſumat præcipuè in docendo, qua methodo partes iam paſſæ, & affectione propria à cauſſa ſibi externa & (vt dicunt) per conſenſum occupatæ dignoſci queant, περὶ πεπονθότων τόπων eos inſcripſit. Hæ namque proprio ac inteſtino affectu laborantes ſunt, quæ potiſſimùm curationem expoſtulant: non illæ, quæ nihil in propria eſſentia paſſæ, aliunde ſolummodò vexantur, & cauſſa extincta, nihil offenſæ aut parum admodum remanent; & propterea πεπονθότες τόποι nuncupantur. Patet igitur quàm iniuſtè Galenus reprehendatur, quem iam ætate prouectum, quando eos libros ſcribebat, in titulo ponendo feſelliſſe, apud me à ratione alienum omninò videtur. Cur autem Rabi Moſes in ſuis Aphoriſmis citans libros hos appellet Scientiarum libros, hactenus certè diuinare non potui. Ex quinto eorum librorum id mihi obſeruatione dignum in primis videtur, quòd quicunque corde vulnerātur, vſquequo vitam trahant, ſemper mente conſtent, ac ſapiant; quaſi neceſſariò inde colligatur, animam rationalem minimè in corde collocari. At Galeno vetuſtior Aretæus in ij. de Acutis paſſionibus ſimile quid de corde in Syncopis tractatione ſcriptum reliquit: vbi differentiam oſtendens eorum, qui ore ventriculi infeſtantur, & eorum quos cordis labor aliquis exercet, de poſtremis ita loquitur: ἐπὶ δὲ τοῖσι καρδιώσσουσι, καὶ αἰσθήσιες ὀξύτεροι, ὡς ἰδεῖν, καὶ ἀκοῦσαι μᾶλλον, ἢ πρόσθεν, καὶ γνώμῃ διαπαθέστεροι, καὶ ψυχῇ καθαρώτεροι· καὶ τάδε οὐκ εἰς τὰ περίοντα μόνον, καὶ ἐς τὰ μέλλοντα μάντιες ἀτρεκέες. Eſſe ſcilicet, qui corde laborant, ſenſibus acutioribus ita, vt magis quàm antea videant, audiantque, & præ-

tereà mente constare, animúmque puriorem habere ac nedum in præsentibus dignoscendis, verum etiam in futuris exactos diuinatores existere..

Quid sit apud Galenum, Ellychnium Tarsicum: Error Cornarij de fungis & de Gossypio. CAP. XVII.

GAlenus in libro Meth. 13. modum, quo ad cicatricem ducuntur vlcera, docens, ellychniorum Tarsensium meminit: quemadmodum etiam in 14. eiusdem tractationis libro, vbi œdematis curandi rationem tradens, spongiam posca madidam probat, eaque deficiente ellychnium Tarsense substituendum monet. Quibus in locis quid sub ellychniorum eiusmodi nomine intelligi debeat, ab omnibus ferè hactenus ignoratum est. Ego verò quæ illa fuisse ex auctoribus coniecerim, in medium afferam, sententiam mutaturus, quotiescunque meliorem quis mihi monstrauerit. Ex variis namque lignorum generibus pro lucernis accendendis ellychnia fecisse veteres, apud omnes constat: iccirco & Tarsensia à Galeno vocata, ex huiuscemodi materia fuisse conflata, putare debemus. Inter alia autem cùm vnum extiterit Gossypium à Latinis, à Græcis ξύλον nuncupatum, vt Plinius lib. 19. cap. 1. meminit: hoc ἐλλύχνιον ταρσικὸν Galeno significasse, tribus rationibus, vti credam, impellor. Vna est, quòd Galenus nullibi gossypij mentionem facit: vnde, nisi his locis illud designet, ipsi ignotum extitisse dicendum. quod tamen non admodum verisimile videtur, quando Plinij tempore, Romæ præsertim, cuique abundè suppetebat, & ad varios medicinæ vsus inseruire poterat.

Altera ratio, quòd Galenus ellychniis illis mollitiem præ ceteris attribuit. De goſſypio ſcribit Plinius, nulla ipſi in candore mollitiáve præferenda. Tertia eſt, quòd loco ſpongiarum (vt Galenus monet de Ellychnio Tarſico) xylinũ linum, ſiue goſſypium aptiſſimè in vſum medicum reuocatur. Sed duo huic opinioni obſtare fortaſſe alicui videantur. Alterum, eſt, Galenum ellychnio Tarſico carnem excreſcentem deprimendi poteſtatem tribuiſſe, quæ in goſſypio minimè reperitur. Alterum, quòd nullus ex Tarſo Ciliciæ vrbe xylinum linum inuectum ſcribit; ſed Plinius in ſuperiori Ægypti parte in Arabiam vergēte oriri memorat. Attamē hæc dubia facilè diſſolui poſſunt, ſi dicamus, goſſypium in fila redactum, quemadmodum pro ellychniis fiebat, atque etiam hodie paſſim fieri conſpicitur, eandem penè operam in cōpeſcenda carnis luxurię præſtare, quam & fila linea. Præterea tempore Plinij in Ægypto illa fila fieri conſueſſe, tempore verò Galeni optima in Tarſo fieri cœpta; ſicuti temporibus noſtris in Cypro, in Italia, & in aliis regionibus. Nec ſanè mirum videbitur, ſi cogitemus, facilè ob tractus viciniam ab Ægyptiis Cilices, & ab his Cyprios, deinde alias nationes tale lini genus accipere potuiſſe neque verò ferre poſſum Cornarium, qui fungorum genus fuiſſe ellychnium Tarſicum leuibus coniecturis inducitur lib. iij. com. medic. cap. vltimo, vbi præ ceteris qui fuerint lucernarum fungi, ſimpliciter admodum ignoraſſe videtur. Non.n. Plinius, aut quiuis alius eo in loco intellexit fungorum genus ellychniis lucernarum conficiēdis vſurpatum, ſed excrementum inſtar fungi circa lucernas, dum vrunrur, concretum, vt Virgilius primo Georg. à quo accepit Plinius. Scintillare oleum, &

putres concreſcere fungos. Quod porrò memoriæ Plinius mandauit, ex goſſypio veſtes ſacerdotibus Ægyptij gratiſſimas fieri conſueuiſſe, vſque etiam ad tempora noſtra perdurare, nemo ignorat: quando veſtes illas ſacerdotum, quas Itali vocabulo populari Cottas, Rochettóſve appellant, ſæpenumerò xylinas, & præſertim ditiorum ac nobilium eſſe videamus.

Morbus Deliorum ab Æſchine deſcriptus. Locus Celſi notatus, & alter Nonij emendatus. Contradictio Herodoti & Plinij. CAPVT XVIII.

AEſchines rhetor nauigationem quandam Philocrati per epiſtolam ſuam deſcribens, cuiuſdam Deliorum peſtiferi morbi meminit: qui quòd forſan ab aliquibus ignorari poſſet, hoc in loco (vt mea fert ſententia) notum facere ſtudebo. Sic itaque in lib. Græcarum Epiſt. legitur: λύσαντες ἐκ μουνιχίας ἑσπέρας, λαμπρῷ σφόδρα σκίρωνι, περὶ μέσην ἡμέραν κατήχθημεν εἰς νῆσον τὴν κίον· καὶ διατρίψαντες τὰς ἡμέρας ἐννέα (σκαιὸς γὰρ ἦν ὁ ἄνεμος) εἶτα πάλιν λύσαντες, ἅμα τῇ ἕῳ εἰς δῆλον ἤλθομεν. δήλιοι δὲ ἐνόσουν λοιμώδη τινὰ νόσον· τὰ μὲν πρόσωπα ἐπίμπλαντο λεύκης, καὶ τὰς τρίχας λευκοὶ ἐγίνοντο. ὁ δὲ τράχηλος αὐτῶν καὶ τὰ στέρνα ᾤδει. πυρετοὶ δ' οὐκ ἐγίγνοντο, οὐδὲ ἀλγηδόνες μεγάλαι, οὐδὲ τὰ κάτω μέρη παρήλλαττεν οὐδέν. ταῦτα δὲ ἐπίθοντο κατὰ μῆνιν Ἀπόλλωνος αὐτοῖς συμβεβηκέναι, τεθαφότας ἐν τῇ νήσῳ τινὸς τῶν ἐπιφανῶν, οὐ πρότερον εἰωθός. ἐκ τούτου οὖν προσβάλλειν αὐτοῖς τὸν θεὸν τὴν νόσον ταύτην ὑπελάμβανον. ἡμεῖς δὲ ὥσπερ τι ἔθνος ἀλλόφυλοι εἰς νῆσον ἐν τῇ ἔξω θαλάττῃ ἀφιγμένοι, καὶ ἰδόντες ἐξαίφνης χρῶμα ποικίλον ἀνθρώπων, νυκτὸς ἀποφυγόντες ᾠχόμεθα, πυνθανόμενοι ἀλλήλων κατὰ τὸν πόρον, εἰ τὸ χρῶμα ἔχοι ἕκαστος ὅπερ ἐκόμιζεν οἴκοθεν καὶ τὰς τρίχας. Veſpere ex Atticæ portu, Cauro valde claro perflante, ſoluentes, circa meridiẽ

Chium peruenimus: ibíque dies nouem (erat enim aduersus ventus) morati, deinde rursum aurora soluentes, Delum iuimus. Laborabant Delij pestifero quodam morbo. Vultus quidem vitiligine plenos, capillos pariter albos habebant: ipsorum autem collum & pectus erant tumida: febres verò non aderant, neque dolores insignes, neque inferiores partes quicquam permutatæ fuerant. Atque hæc Apollinis ira sibi contigisse credebant, cùm præter veterem consuetudinem illustris quidam in insula sepultus fuisset. Ob hoc igitur Deum ipsis huiuscemodi morbum mittere suspicabantur. Nos autem tanquam externas gentes, vel tanquam insulam in externo mari accedentes, hominúmque diuersorum colorem inspicientes, nocte fuga capta discessimus, mutuò nos ipsos inter abeundum percunctantes, an quisque colorem & pilos, quos domo gestauerat, haberet. Fuerunt itaque quæ tale morbi genus conditiones comitabantur quinque. Primò pestilens erat; secundò leuce seu vitiligine ora replebantur; tertiò pili albescebant: quartò collum & pectus tumescebant; quintò doloribus exiguis ægrotantes exercebantur; aberant febres. Nunquid autem contagiosum malum foret, clarè non explicuit Æschines: attamen cùm Delo iam relicta eius socij timerent, ne colores atque pilos exigua mora ibi facta mutassent, non sine ratione quis colligeret etiam contagiosum extitisse. Quod verò maximè ambiguum in hac re videtur, est, an ille morbus fuerit leuce siue vitiligo, an alphi, an elephantiasis alba à Plinio lib. xv. cap. v. vocata. Mihi sanè cogitanti alphos atque vitiligenes neque pestiferos neque contagiosos fieri, prætereà sine tumore vllo

ac ſine dolore exiſtere, magis inclinat animus vt putem, elephantiaſim ſiue lepram albam fuiſſe, quàm peſtiferam, contagioſam, cum tumore & cum dolorē fieri, confirmant Medici. Quòd ſi crurum lepræ huiuſcemodi propriarum nulla ſit mentio, ob id non neceſſe videtur ab hac ſententia recedere: quoniam vel ſub leuces nomine, qua replebantur facies, eas comprehendi non inconuenit. Ad id magis forſan repugnat de pilis albis dictum: quos tamen in elephantiaſi ſecundum humoris naturam mutari, valde rationi congruit. Videbunt doctiores, quæ potior ſententia haberi debeat. Interim obſeruari velim, Arnobium, qui ſub Diocletiano floruit, in primo Aduerſus gentes libro, voluiſſe eam lepram, quam Chriſtus curauit, nullam aliam fuiſſe, quàm vitiliginem albam. Etenim eius miracula recenſens, vitiliginis ſæpius, lepræ nunquam meminit: immò ſi lepræ ſigna, quæ in xiij. cap. Leuitici copioſè recenſentur, animo voluamus, perſpectum erit, lepram Iudæorum ipſammet vitiliginem extitiſſe. Addendum eſt hiſce, Celſum Gangrænam vocaſſe Cancrum, ſicut & gloſſæ antiquæ, nam veteres omne ferè mali, quod vt cancer ſerperet genus, Gangrænam dixerunt, vt ex Lucilio & Varrone docet Nonius: apud quem vbi legitur, Non vituperamus, cùm ſciamus dictum præcidi oportere, ſi ob eam rem gangræna non ſit ad brachium ventura loco dictionis, Dictum, reſtituendum eſt, Digitum, quemadmodum etiam Lypſius iuuenis ingenioſiſſimus iam corrigendum monſtrauit: quamquam is deceptus ſit, putans gangrænam eſſe morbum manus peculiarem, cùm potiùs nulla ſit corporis pars, quæ illi obnoxia non ſit. Ad inſulam Delum reuertor, quam

eo tempore commotam ſcribit Herodotus in Erato, quo Datis, vt Deliis ipſum fugientibus reditum patefaceret, aduerſus Eretriam claſſem, & ſimul Ionas atque Æolas ſecum egit; cùm nec priùs, nec poſteriùs (ſic enim legendum: & non, quemadmodum Latinus interpres) vſque ad ætatem ipſiùs Herodoti commotionem paſſa foret. Ceterùm Plinius lib. 4. cap. 12. eandem Delum diu fluctuatam vſque ad Varronis tempora, qui paullo minùs trecentis annis poſt Herodotum vixit, immotam perduraſſe teſtatur. Quam virorum diſcordiam aliis conſiderandam relinquo.

Heracliti morbus: eius & Aſclepiadis ſententia de Vrina. Galeni ad idem locus notatus. De Iberis dentes vrina lauantibus. CAPVT XIX.

AEgrotabat Heraclitus, vt ipſemet in epiſtola ad Amphidamantem narrat, cumque dum medici conueniſſent, nec alter alteri concordaret, vt philoſophus eorum inſcitiam atque petulantiam retunderet, obſcuris verbis (vt ſui moris erat) ab ipſis quæſiuit, quomodo ἐκ τῆς ἐπομβρείας ποιήσειαν αὐχμόν. Cui neſcientes ignari medici quicquam reſpondere, ab Heraclito iure expulſi fuerunt. Laborabat enim ille ventris hydrope, ἀσκίτην vocant Græci: qui vt facilè notis propriis manifeſtatur, ſic non arduum erat & ipſum cognoſcere, & curandi rationem ex iis verbis intelligere. Sed ante Heracliti atque Hippocratis tempora medici Empiricem tantùm profitebantur, & iccirco neque morborum naturas, neque veras curationum regulas noſcebant. vt iuremeritò tum ipſe in huiuſcemodi medicos inuehatur, oſtendens nihilo

nihilo ſecius medicum humanos languores curare debere, atque Deus magna mundi corpora medicatur, dum eorum inæquabilitates adæquat, atque contraria contrariis adhibet: tum etiam ille apud Athenæum non inſulſè prorſus dixerit, εἰ μὴ ἰατροὶ ἦσαν, οὐδὲν ἂν ἦν τῶν γραμματικῶν γένος μωρότερον. quòd ſcilicet, niſi eſſent medici, nullum grammaticis ſtultius inueniretur genus. Neque ſolummodo aſſeuerabat Heraclitus perinde hominibus medicinam atque Deo exercendam eſſe; immò & omnia in corpore noſtro fieri, ſicut & in mundo magno opinabatur: ita namque vrinam in veſica gigni, quemadmodum in aëris ſecunda regione pluuiam: quòd vt heic ex vaporibus à terra elatis, ac in nubem condenſatis pluuia efficitur, ſic ab eſculentis poculentíſve halitus in veſicam emanantes vrinam producant. Heraclitum verò hunc in modum ſenſiſſe auctor eſt in 13. ſect. prob. 6. Ariſtoteles; quam falſam ſententiam Aſclepiadem quoque medicum olim celeberrimum ſecutum eſſe docet Galenus in 1. de Fac. naturalibus libro in cuius fine diſputans aduerſus Lycum de vrinæ natura, ſentire videtur, id totum, quod potatur, per vrinam excerni, præter pauca quædam per aluum, per ſudorem, aut per inſenſibilem vocatam expirationem interdum exeuntia. Quod dogma verum eſſe, vt ipſemet ex euidentibus atque Eraſiſtrati auctoritate probare nititur, in Lectionibus noſtris iam opera & ſtudio auditorum editis, latiſſimè probauimus, vbi clarè (ni fallor) & rationibus, & veterum medicorum ac philoſophorum auctoritatibus apparet, vrinæ materiam nullam aliam eſſe, niſi ſubſtantiam ipſammet potulentam. Heic illud addam, quod Catullus in Egnatium, & Strabo lib. 3. Geog. necnon Diodorus

in quinto ſcribunt, Celtiberos, Hiſpanóſque conſueuiſſe manè lotio proprio dentes atque gingiuas ad abſtergendum nocturnas ſordes colluere. Quod ſanè magis ferri poteſt, quàm vrina in cloacis inueterata ſeſe lauare, vt Iberos factitaſſe memoriæ prodidit Strabo.

Aëtius redarguitur, cur Caſtrati non fiant leproſi. Locus de Satyriaſi. De Manu Gregorij Nyſſeni ſententia noua.

CAPVT XX.

AEtius lib. 13. cap. 125. multa præclarè de Elephanticorum victu memoriæ mandauit: ſed in duobus inſigniter eum lapſum ſemper exiſtimaui. in vno, dum cauſſam, qua caſtrati eo morbo non tentantur, aſſignare ſtuduit: in altero, dum elephantiaſi correptos generandi gratia cum mulieribus aliquando conſuetudinem habere conſuluit. Quòd in caſtratis larga fiat ſeminis generatio, atque non caſtrati vtilem ac bonum humorem in eo ita abſumant, vt illi à morboea ratione euadant, hi verò faciliùs capiantur, ridiculum ſanè eſt fateri: ſicuti abſonū eſt, quos elephantiaſis exercet multo abundare ſemine putare. In iis enim qui omne membrorum alimentum vitiatum & corruptum habent, quomodo ſemen, quod vltimi ac vtilis alimenti περίττωμα eſt, multiplicari poſſit, non video. Quare verior ſeſe offert ratio, cur eunuchi ab eo malo immunes reddantur; ſiquidem præcipua illius generationis occaſio à caliditate & ſiccitate cùm iecoris, tum vniuerſi corporis habitus dependet; & iccirco huiuſcemodi affectio Ægypto familiaris traditur. Eunuchi verò frigidi atque humidi citra omnium controuerſiam fiunt: vt nemini arduum ſit intellige-

re, hinc naſci, quòd caſtrati non ſolùm lepræ, verumetiam vlli alteri morbo à calido & ſicco naſcenti non facilè ſubiiciantur. Conſulere porrò, vt laborantes lepra generandi gratia concumbant, eſt non modò malè affectos iugulare, ſed etiam reliquos peſte inficere, morboſumque genus humanum reddere velle. Cur autem Elephantici vſque adeò veneris appetitu ſtimulentur, non aliam cauſſam puto, niſi quia vaſa ipſorum omnia multo & craſſo flatu humoréve incocto replentur, qui tam genitalia ipſorum quàm ora ſatyris ſimilia efficit: ob quod etiam σατυρείασις & σατυρείας à veteribus medicis tale mali genus nuncupatum inuenitur: quemadmodum apud Ariſtotelem in 4. de Gen. animal. cap. 3. vbi hęc leguntur: παραπλήσιον δὲ τούτῳ καὶ τὸ νόσημα τὸ καλούμενον σατυρείας. καὶ γὰρ ἐν τούτῳ διὰ ῥεύματος ἢ πνεύματος ἀπέπτου πλῆθος εἰς τὰ μόρια τοῦ προσώπου παρεμπεσόντος, ἄλλου ζώου καὶ σατύρου φαίνεται τὸ πρόσωπον. id eſt: Similis huic eſt morbus Satyriaſis vocatus. Etenim in hoc ob fluxionis & crudi flatus copiam vultus partes ingredientis, alterius animalis, & ſatyri facies apparet. Niſi igitur Plutarchus eo modo exponatur, quo in 1. lib. harum obſeruationum notauimus, excuſari non merebitur, cùm Ariſtoteles elephantiaſis mentionem faciat, quam is tempore Aſclepiadis tantùm, qui tercentum annis plus minúsve poſt ariſtotelem vixit, apparuiſſe, in Sympoſ. tradidit. Manus à natura homini tributas fuiſſe duabus rationibus auctor eſt Ariſtot. 4. de Part. animal. cap. 10. Vna quòd ſit erectus, atque ob id non cruribus, vt bruta terrā prona ſpectētia, ſed brachiis & manibus egeat. Altera, quòd ſit omnium prudentiſſimus, ſicque ad exercenda prudentiæ munera magna inſtrumētorum copia exigatur, pro qua vnæ manus ſufficere poſſunt: nempe quę non vnum,

ſed multa inſtrumenta ac veluti inſtrumentorum inſtrumentum ſint. Ariſtotelis ſententiæ addidit acutiſſimus Gal. 1. de Vſu partium, hominem à natura manibus ornatum fuiſſe, quoniam ſicuti ratio ipſiùs animo tributa eſt veluti quædam artium ars, ipſáque ſine inſtrumento ſibi accommodato operari nequit: ſimiliter inſtrumentum omnium præſtantiſſimum dari conueniebat. Gregorius Nyſſenus auctor non ignobilis in lib. de Opificio hominis, præter hæc alium naturæ in extruendis manibus finem fuiſſe putauit: nimirum ſermonem, homini omnium maximè proprium: quandoquidem niſi manus, quibus cibum pararet, atque in os mitteret, habuiſſet, neceſſariò os ſumendis è terra cibis, vt in ceteris brutis, idoneum fabricare cogebatur: os autem eiuſcemodi loquelæ atque ſermoni planè ineptum fuiſſet: vnde, vt loqui poſſet, manus homo habuit.

De Cretæ generibus locus Plinij explicatus. Faſciæ, Togæ, Mappæ cretatæ. Error Cornarij. De Gypſo Tymphaico Theophraſti loci correcti, & alter Plinij notatus. CAPVT XXI.

CEruſſa ad faciem dealbandam antiquiſſimis vſque temporibus vſas fuiſſe mulieres, præter multos alios Plautus copioſè teſtatus eſt. Verùm ad candorem atque ſplendorem veſtibus togíſve conciliandum veteres cretæ quodam genere vſos eſſe, Iſidorus in Etimolog. & ante ipſum Plinius lib. 36. cap. 17. memoriæ mandauit. Quo in loco cùm non parum obſcurè loquatur, & interdum à Galeno diuerſa ſentire videatur, eius ſententiam breuiter explicabo. Itaque Latinus auctor cretæ tria genera facit, Cimo-

liam, Argentariam, & Vilissimam. Cimoliarum altera erat vera, à Cimolo vna Cycladarum insula, vnde deferebatur, sic nominata. Altera per similitudinem ita nuncupata. atque huius plures species fuerunt. Aliæ namque ad medicos pertinebant, veluti Thessalica, atquē Licia: aliæ in vestibus vsurpabantur, sicuti Sarda, Vmbrica, & Saxum vocata. Sarda aquæ commixta & eliquata vestes abluebantur, mox sulphure suffitæ Cimolia vera læuigabantur; cumque vilissima esset, togis candidatorum dealbandis illustrandísve eam minimè adhibitam puto. Vmbrica, quæ preciosior habebatur, poliendis vestibus in vsu erat: modò enim eliquata, modò ipsis affricata nitorem quendam gratum ceteris vestium coloribus prębstabat: non enim solis candidis, vt Sarda, sed etiam versicoloribus inseruiebat. Saxum pumicis instar & ipsum candidis vestibus sulphure suffitis affricatum non modò albedinem augebat, verumetiam nitorem & lumen quoddam atque soliditatem conciliabat; quo pacto mulieres hodie amylo vel oryzę decocto ad dealbandas solidandásve mappas & vela vtuntur. Hac veteres etiam togis candorem, soliditatem, ac nitorem, necnon fasciis caligarum atque mappis comparare consueuisse opinor: vnde M. Tullius 2. Epist. Ad Atticum 18. fascias cretatas dixit; & Martialis lib. 12.

Cretatam prætor vellet cùm mittere mappam,
Prætori mappam surripit Hermogenes.

Hac eadem etiam hostias mactandas dealbari solitas, indicat Iuuen. Satyra 9. ita dicens:

Igne domi lauros, duc in Capitolia magnum
Cretatumque bouem. ——

Cretenses tamen calceos ab Hipp. 4. de Artic. monstratos, quibus menticolæ in Asia & venatores vte-

bantur, diuersos à cretatis extitiße, nemo nescit. Cimolia verò nullo modo candorem tradebat. sed alios colores preciosos & veros emolliebat, necnon sulphure contristatos quodam nitore exhilarabat: perinde ac hodie factitant sericarum telarum textores, vbi variis tincturis nitorem ipsis conciliant, illustràntve. De hac locutum credo Galenum, quando denigrandis capillis cimoliam cum aliis rebus commẽdat. alias namque cimoliæ species eum aut non nominaße, aut vno cimoliæ vocabulo in 9. de Simpl. med. comprehendiße constat. Tot igitur Cimolias apud Plininm inuenio, quæ primum cretæ genus faciunt. Secundum verò cretæ genus erat Argentaria, quam Galenus præcitato loco γλῶ κρητικὴν appellat, vbi eam abstergendi potestatem habere, & iccirco ad splendorem vasis argenteis sordidis reddendum homines vsurpaße memorat. Qua in re accusandus est Cornarius, qui vbi Aëtius lib. 2. scribit, Creticam terram facultatem abstergendi habere, qua τὸ ἀργύρειον ῥύπτει, transtulit, Ipsam argentum exterere, ac depurare. Tertium genus fuit Vilißimæ, qua circulos victores domibus vel earum vestibulis præducebant, vt eßent spectatoribus (quemadmodum coronis etiam fenestris appositis interdum faciebant) victoriæ signa, quaque seruorum venalium pedes tingebant, vt ab omnibus eos fuiße vendendos intelligeretur; ob quod Iuuenalis quendam, qui pro seruo venditus fuerat, notans in prima Satyra scribit:

Nuper in hanc vrbem pedibus qui venerat albis.

& ante ipsum Tibullus:

Barbara gypsatos ferre catasta pedes.

Nunquid autem huiuscemodi cretę genere etiam facies eorum puerorum oblinerentur, qui aut venundari debebant, aut dominis inseruiebant, sequeban-

túrque, nòdum mihi compertum eſt:illud certè ſcio, veteres puerorum ſuorum vultus oblinire ſolitos, ne gelu aut ſole deturparentur: vt teſtatur Seneca Epiſt. 124. vbi pro, Pædagia, potiùs legendum, Pædagogia, puto: quoniam ſic mancipia apud iuriſperitos vocata legimus. Quo verò ſucco vngerent, haud ſatis ſcio. Id tamen mihi perſpectum eſt, hodie Genuenſes mulieres, ne à ſole facies ipſarum denigrentur, in æſtate ſolatri ſuccum per linteamina expreſſum vultibus innngere. Quod cùm mihi Ioannes Vincentius Pinellius, ſingularis doctrinæ & probitatis vir, ſignificaſſet, perſuaſit etiam, veteres potuiſſe huiuſcemodi ſucco alioquin paratu facili (quod ſimili in re exigitur) vti. Iam verò Plinius cùm Tymphaici gypſi mentionem faciat, admonet, vt locum Theophraſti in lib. περὶ λίθων, lacerum & corruptum, vnde ſua ille acceperat, à me reſtitutum, hîc ſubnectam, vbi terras alias arte fieri, alias ſponte naſci ſcribens, de poſtremis ſic ait: αἱ δὲ αὐτοφυεῖς, καὶ ἅμα τῷ βελτίω τὸ χρήσιμον ἔχουσαι, σχεδὸν τρεῖς εἰσιν, ἢ τέτταρες. ἥτε μηλία, καὶ ἡ κιμωλία, καὶ ἡ σαμία, καὶ ἡ τυμφαϊκὴ, καὶ ἡ τετάρτη τούτων ἐπὶ γύψος. χρῶνται δὲ οἱ γραφεῖς τῇ μηλίᾳ δὴ μόνον· τῇ κιμωλίᾳ δὲ οὔ. καίπερ οὔσῃ καλῇ, διὰ τὸ λίπος ἔχειν, καὶ πυκνότητα, καὶ λειότητα. τὸ γὰρ ἀραιὸν, καὶ τραχῶδες, καὶ ἄλιπες ἐπὶ τῆς γραφῆς ἁρμόττει μᾶλλον. ὅπερ ἡ μηλία ἔχει τῷ φαέλδι. εἰσὶ καὶ ἐν τῇ μήλῳ καὶ ἐν τῇ σάμῳ διαφοραὶ τῆς γῆς πλείους. ὀρύττοντα μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ὀρθὸν στῆναι ἐν τοῖς ἐν σάμῳ, ἀλλ' ἀναγκαῖον ἢ ὕπτιον ἢ πλάγιον· ἡ δὲ φλὲψ ἐπὶ πολὺ διατείνει. id eſt: Quæ verò ſponte naſcuntur, ſimúlque prçſtantiam vtilitati iunctam habent, tres fere aut quattuor ſunt, Melia, Cimolia, Samia, & Tymphaica, atque harum quarta Gypſus eſt. Melia per ſe ſola vtuntur pictores: Cimolia verò tametſi bona exiſtente, ob pinguitudinem, denſitatem, ac læuorem ipſi in exiſtentes, nequaquam vtuntur: nam

raritas, & aſperitas, & pinguitudinis inopia magis in pictura conueniunt. Sunt & in Melo & in Samo plures terrarum differentiæ. Effodientem in Samo minimè rectum, ſed vel ſupinum, vel obliquum ſtare neceſſe eſt: vena autem ad multum protenditur. Et paullo poſt: χρῶνται δὲ τῇ τυμφαϊκῇ πρὸς τὰ ἱμάτια, καὶ καλοῦσι γύψον οἱ περὶ τύμφεστόν τε καὶ τοὺς τόπους ἐκείνους. ἡ δὲ γύψος γίνεται πλείστη μὲν ἐν κύπρῳ, καὶ περιφανεστάτη, μικρὸν γὰρ ἀφαιροῦσι τῆς γῆς ὀρύττοντες. ἐν φοινίκῃ δὲ καὶ ἐν συρίᾳ καίοντες τοὺς λίθους ποιοῦσιν. ἔπειτα δ᾽ ἐν θουρίοις. καὶ γὰρ ἐκεῖ γίνεται πολλή. τρίτη δὲ ἡ περὶ τυμφαίαν, καὶ περραιβίαν, καὶ κατ᾽ ἄλλους τόπους. id eſt: vtuntur Tymphaica ad veſtes, Gypſumque appellant Tympheti atque illorum locorum incolæ. Fit autem plurimus gypſius atque præſtantiſſimus in Cypro: nam qui effodiunt, parum longè à terra auferunt. In Phœnicia verò & in Syria ex lapidibus vſtis faciũt: tum in Thuriis, nam ibi quoque plurimus naſcitur. Tertia eſt verò circa tympheam, Perrhœbeam, & alos locos. Ex quibus verbis clarè patet, vel Plinium habuiſſe alium contextũ, vel eſſe deceptum, quãdo 36. lib. cap. 24. ſcriptũ reliquit, Tymphaicũ gypſũ è ſũma tellure peti: quod vni Cyprio & nõ Tymphaico tribuit Theophraſtus, à quo is tranſcripſit.

Menecrates medicus quis fuerit. Medici Clinici. Locus Plinij mutatus. De Poſca, locus Suetonij. CAP. XXII.

MEnecratem, cuius frequentem nec in celebrem mentionem fecit Galenus in medicamentorum libris, nonnulli eum eſſe dubitarunt, qui Philippi Macedonum regis medicum egit, quíve glorioſo quodam titulo ſeipſum Iouem nuncupabat: vnde poſtmodum ab Ageſilao Spartarum rege inſaniæ

vitio notatus fuit. At ne horum leuissima dubitatio aliis forsan occasionem errandi prębeat, non alienum iudicaui declarare, Menecratem à Galeno nominatum fuisse qnendam Tiberij & Claudij Cæsariis medicum, libertū, sectæ Rationalium addictum, multísque commentariis editis insignem: de quo forsan nec historiæ repugnaret Cœlium Aurelianum lib. 1. Diutur. pass. cap. 4. meminisse. Idem verò ita se habere, præter Galenum, qui 5. de Comp. med. s. l. cap. 3. Menecratem post Antonium Musam paullò ante Andromachum & Neronis imperium Romæ floruisse scribit, non incertum testimonium affert vetus hæc inscriptio, quæ hodie in Vrbe ad D. Pauli seruatur:

ΤΙΒΕΡΙΩ ΚΛΑΥΔΙΩ
ΚΟΥΡΕΙΝΑΙ.
ΜΕΝΕΚΡΑΤΕΙ. ΙΑΤΡΩ
ΚΑΙΣΑΡΩΝ ΚΑΙ ΙΔΙΑΣ
ΛΟΓΙΚΗΣ. ΕΝΑΡΓΟΥΣ
ΙΑΤΡΙΚΗΣ. ΚΤΙΣΤΗ ΕΝ
ΒΙΒΛΙΟΙΣ. ΡΝΣ ΔΙΩΝ
ΕΤΕΙΜΗΘΗ. ΥΠΟ. ΤΩΝ. ΕΝ
ΛΟΓΙΜΩΝ. ΠΟΛΕΩΝ. ΨΗΦΙΣ
ΜΑΣΙΝ: ΕΝΤΕΛΕΣΙΟΙ ΓΝΩΡΙΜΟΙ
ΤΩ ΕΑΥΤΩΝ ΑΙΡΕΣΙΑΡΧΗ. ΤΟΗΡΩΟΝ.

Iam verò Clinicos vocatos medicos à Chirurgis & Empiricis eo modo atque etiam magis antiquitus fuisse seiūctos, quo temporibus nostris Physici nuncupati ab jisdem Chirurgis & Cæretanis vocatis separantur, præter hoc Martialis carmen,

Chirurgus fuerat, nunc est vespillo Diaulus,
Cœpit, quo poterat, clinicus esse modo.

& Plinij verba, qui lib. 29. cap. 1. medicinam ab Hippocrate inuentam, Clinicen vocat. & lib. 30. cap. 10. in quartanis medicinam Clinicen propemodum nil tollere scribit: necnon epigramma hoc Græcum.

τοῦ λιθίνου Διὸς χθὲς ὁ κλινικὸς ἥψατο Μαρκὸς,
καὶ λίθος ὤν, καὶ Ζεὺς σήμερον ἐκφέρεται.

sequens inscriptio, quam Romæ marmore insculptã vidi, satis perspectum facit:

P. DECIMIVS. L. HEROS
MERVLA. MEDICVS
CLINICVS. CHIRVRGVS
OCVL RIVS. VI. VIR
HIC PRO LIBERTATE DEDIT. HS. I,,,
HIC PRO SEVIRATV IN REMP.
DEDIT HS. ∞ ∞
HIC IN STATVAS PONENDAS IN
ÆDEM HERCVLIS DEDIT. HS. ⊁⊁⊁
HIC IN VIAS STERNENDAS IN
PVBLICVM DEDIT. HS. ⊁⊁⊁ Iↄↄ ∞ ∞
HIC PRIDIE QVAM MORTVVS EST
RELIQVIT PATRIMONI
HS. ∞ ⊁⊁

Ex qua item manifestum esse potest, quãtum Romę (quod etiam Plinius meminit) ditescerent medici: nimirum qui & pro libertate sibijpsis asserẽda (multi enim erant serui (& pro dignitatibus in repub. consequendis, ingentia precia soluebant. Hippocrates etiã in lib. de Sterilibus cùm dicat, qui physicus esse

vult debere ad hominis robur atque habitum respicere, satis apertè indicat physicum eo tempore esse vocatum, qui & ratione non experientia tantùm mederetur. An Clinici quoq; à Romanis dicerentur, ęgri decũbentes nonnulli, quemadmodum Plinium lib.25 c.5. dixisse aliquibus visum est, certè nõ parum dubito: tametsi Cyprianus lib.4. Epist. 7. paralyticum illum à Christo ex diuturno morbo liberatum Clinicum appellare videatur atque D. Hieronymus in Epitaphio Paulinæ ad Eustochiũ manifestè decumbẽtes vocet Clinicos: quod item Hermolaus Barbarus, magni iudicij & raræ eruditionis vir, ex sacris Bibliis quoque probare nititur: immò verò Cyprianus ibidem quosdã ait fuisse, qui ludibrio, sed opprobrio quodam Christianos vocarẽt Clinicos, miratúrque vndenã ex Hipp. aut Sorano id nomen ipsis tribuerent. Vt his omnib. cõstare possit, post Plinij quidem ætatem Clinicorum vocabulum ipsis ægrotantibus esse tributum, non autẽ eius temporibus. Hippocratem quidẽ 1. de Morbis & 4°. de acutis scio decũbentes κλινοπετῖς vocasse, & Plutarchũ ac Athenęũ κλινήρους: at vbi κλινικοὺς dicãt, non memini legisse. Itaque si quis pro Clinicis in Pliniano codice Chronicis substituat, fortasse non aberret; quando non minùs potuit auctor in loquendo interdum liber vti hac voce Græca sanè, at ab aliis vsurpata, quàm Spasticis vocabulo ex media Græcia sumpto, nec fortè à quoquã vllibi prętterquàm ab ipsomet in eodem loco & alibi vsurpato. Nisi potiùs pro Spasticis Clinicis alteri substituere placet, Spasmis cynicis, vel pasticis cynicis: si quidem medici omnes sciunt, spasmũ cynicũ faciei esse morbũ, in quo tollendo prodesse elleborũ, scripsit etiam Celsus lib.4 cap.2. Spastici (ait Barbarus) sunt quibus

est intus aliquid conclausum conuulsúmve. Mirantur nonnulli, quòd scribat Suetonius, Asiaticum, Vitellij Imperatoris libertum, Puteolis poscam vendidisse: quasi huiusmodi potus solùm in medicum vsum intus & extra adhiberetur. Ego verò minime illud admiratione dignum existimo: quoniã vinum acidum aquæ mixtum pro vili plebecula venale extitisse, ratione consonat, atque id Poscam fuisse appellatum; nisi malumus Puteolis gratia ęgrorum, qui eò frequentes conueniebant, id solummodo factitatum, vt scilicet vera posca venderetur, quam ex aceto parti modò maiori modò minori aquæ mixto factã, memorat Galenus. Quamquam etiam antiquitus, sicut escam pro cibis, ita Poscam pro potibus esse vsurpatam, inuenio: quando, vt notat Barbarus, in antiquissimis Festi codicibus, & in ferentini vetusto monumento, Posculenta pro Poculentis leguntur.

TERTII LIBRI FINIS.

HIERON. MERCVRIALIS VARIARVM IN MEDICINÆ AVCTORIB. ET ALIIS LECTIONVM.

LIBER QVARTVS.

Qui fuerint apud veteres Archiatri, & Archiatrorum Comites, quódve eorum munus. CAP. I.

QVI Galenum alióſque medicinæ ſcriptores vſque ad hæc tempora interpretati ſunt, omnes pœnè in hoc cõuenerunt, vt nomen ἀρχιάτρου medicorum principem, quaſique excellentiſſimũ deſignare voluerint (Io. Baptiſtam Raſarium virum tempeſtate noſtra eruditiſſimum excipio, qui in ſuis Galeni commentariorum trãſlationibus, vbicunque occurrit, Archiatrum transfert.) Id quoniam ego à veritate longè alienum ſemper putaui, credidíque ἀρχιάτρον propriè Imperatoris Principíſve, atque eius familiæ medicum ſignificaſſe; quibus ductus rationibus hanc opinionem conceperim, in medium proponam: videbunt deinde eruditi, ac in antiquis reb. perſcrutandis verſati viri, num ſententia noſtra aliorum placitis anteponi debeat. Nam primò nullum hactenus Græcum Latinúmve ſcriptorem, qui ante Romanos Imperatores floruerit, inuenire mihi eſt conceſſum, qui hac ἀρχιάτρων voce vſus ſit; quod coniecturam non paruam facere videtur, vt Impera-

tores esse, medicósve cùm suæ personæ tum familiæ valetudinis curæ destinatos habere cœperunt, sic vocem eam tūc à medicis in vsum inuectam esse. quod paullo post Tiberij & Claudij tēpora fuisse ideò persuasum habeo, quoniam ante ea tempora neque auctorū scripta neque marmoreæ medicorū inscriptiones Romæ seruatæ vsquam hoc nomen habent. Hāc autem Græcam vocem potiùs, & non Latinā elegerunt, quòd (vt refert Plinius lib. 26 c. 1.) nemo Romanus medicā artem exerceret, sed omnes ferè, aut saltem maiori ex parte Græci, atque ij vt plurimū serui aut liberti essent. Vnde si Archiater vel medicum primarium, vel medicorum principē significasset, cōsentaneum sanè rationi esset, vti res ipsa ante Imperatores extitisset, pariter etiam nomen eam exprimēs aliquando vsurpatum fuisse; quod nunquam à me (nisi ceteri maioris lectionis viri secus obseruarint) apud quēpiam auctorem animaduersum est. quemadmodum ex altera parte valde mihi probatur, iccirco ante Imperatores minimè id nomē receptū fuisse, quòd res ab illo signata, medicus scilicet Principis, nōdum institutus foret. Quinimmò Plinius lib. 25. c. 8. cuius tēpore iam Archiatri nomen in vsu haberi cœperat, cùm Damocratem Seruilium Mithridaticæ antidoti auctorē, medicum ipsius ętate primarium nominare vallet, nō eum Archiatrum, sed è primis medētium vocauit, quasi sciret nomen illud medicis duntaxat Principis cōuenisse. Vt his omnibus grauissimis coniecturis facilè iudicari queat, τὸ ἀρχιάτρων nomen haud illis propriè attributum, qui ceteros antecellerēt, sed qui Principis vel Imperatoris personę atque familiæ operas suas locarent. Præterea Andromachus, quem Erotianus in Onomastici sui dedicatione ἀρχίατρον ap-

pellat, à Galeno item 1. de Antid. c. 14. & de Loc. aff. c. 1. Νέρωνος ἀρχίατρος vocatus reperitur, non quia is alios medicos pręcellere ab ipso putaretur, qui Archigenē ab Andromachi tempestate vsque ad Traiani principatum in magna existimatione habitum, quod etiam Iuuenalis Satyra 6. insinuat:

— tunc corpore sano
Aduocat Archigenem. & Sat. 14.
Ocyus Archigenem quære, atq; eme quod Mithridates
Composuit

alios antecessisse scribens, nullibi Archiatrum nuncupauit, quòd intelligeret solos Principis medicos eo nomine fuisse vocatos. Quocirca si res ipsa non secundùm legentis voluntatem, sed verè atque prudenter æstimetur: planè apparebit, Erotianum & Galenum concorditer Andromachum Archiatrum nūcupasse, quòd eam vocem vti debitum sibi quendam titulum, nimirùm cum Neronis medicus esset, ei congruere intellexerint. Qua similiter ratione Liuium Eutychum Archiatrum vocatum credo in hac inscriptione, quæ olim in tabellula quadam, vnà cum multis aliis vetustate penè consumptis, Romæ ad D. Sebastiani reperta est:

M. LIVIO CELSO TABVLARIO
SCHOLÆ MEDICORVM
M. LIVIVS EVTYCHVS
ARCHIATROS OLL. D. II.
INFR. PED. IIII.

Sicut & Petrus quidam Archiater apud Ætium nudis verbis citatus inuenitur: quem eo titulo indicatū, quasi Principis medicus, non autem medicorum princeps foret, ex Ætij 11. Tetrab. ser. 3. cap. 110. verbis

facile colligi poteſt: veluti quoque Galenum in lib. de Theriaca ad Piſonem non alia ratione puto vocaſſe Archiatros Magnum & Demetriū, atque alios multos alioqui populares potiùs, quam eminentes. Neque verò illud mihi conſonum videtur, Imperatores conſueuiſſe medicos plures conducere, atque inter eos vnum reliquis ſuperiorem habere, quem & ob doctrinæ excellentiam, & ob dignitatem ſibi maiorem delatam Archiatrū vocarent: quandoquidem non vnum, ſed plures ſimul Archiatros extaſſe, apud varios ſcriptores legimus. Qui ex legum peritis queſo eſt, qui neſciat, Conſtantinum Imperatorem legem tuliſſe, qua Archiatros illuſtribus priuilegiis, maximiſque gratiis ornari voluit? Quis item non vidit eam legem quam Imperator in l. Archia cap. de metatis, lib. 12. Cod. tit. 41. in hunc modum tulit: Archiatros noſtris palatij, necnon vrbis Romanæ, &c. Ex quibus omnibus negari nunquam poterit, quin Imperatores non vnum, ſed plures ſimul Archiatros habuerint. vt hac ratione Archiatrum Principis medicum extitiſſe credendum ſit; alioquin ſi aliorum ſuperior quaſique Princeps fuiſſet, pareret non plures vno tempore, ſed vnum tantùm eſſe. Quam rem manifeſtiùs adhuc Vindiciani medici, qui Octauij Horatiani ſiue Priſciani Theodori præceptor fuit, necnon Caſſiodori in Epiſt. ad Valent. teſtimonia comprobare queunt: quorum ille Archiatrorum Valentiniani Comes fuiſſe perhibetur: hic verò dū formam, qua Archiatrorum Comes eligebatur, 6. Variarum lib. exponit, ita clarè Archiatros ſimul plures, eóſque Principis medicos extitiſſe, atque horum præſidem ac veluti Principem non Archiatrum, ſed Comitem vocatum oſtēdit, vt nemo niſi ſuæ opinionis nimius

amator

amator hāc veritatem inficiari possit: quam Andreas Alciatus, auctor nostra tēpestate clarissimus, in com. super lib. Cod. probè cognoscēs, antiquos legum interpretes damnare non dubitauit, quòd vbi leges de Archiatris loquuntur, semper medicorum principes, & non principis medicos interpretentur. Porrò quatenus ad vocis ipsius etymon pertinet, etsi vsus scriptorū secus habere videatur, attamen non minùs ἀρχίατρος τοῦ ἄρχοντος ἰατρὸς, quàm ἰατρῶν ἄρχων dici queat: vt neque huiuscemodi ratio vlla ex parte jis faueat, quibus diuersam sententiam sequi placuit. Nunc qui essent Archiatri, quódve eorum munus, non admodū difficile est percipere. Siquidē verisimile vnicuique apparere potest, vt hodie sæpenumero contingere cernimus, ita etiam antiquitus contigisse, vt qui vel artis pręstantia, vel quopiā apud Imperatores fauore pollerent, in eius atq; familię medicos cooptarentur; atq, horum cùm aliquis moreretur, alter in eius locū subrogaretur: in qua subrogatione, quoniā interdū ob fauores nonnulli indigni locū obtinebant, ea lex condita est, quæ in Cod. lib. 9. tit. de Profess. & med. cap. 11. habetur, ne scilicet quis in Archiatrum eligi deberet, nisi communi meliorum iudicio comprobaretur: nemo enim erat, qui, vt Archiatri locum impetraret, non omnem moueret lapidem, non modò ob dignitatem ac gloriam, verùm & ob honestissima stipēdia, ceteráve priuilegia, quib. illi fruebātur. Scribit Plinius, l. 29. c. 1. annua horū medicorū stipēdia apud principes fuisse CCL. HS. quę admonetæ nostræ rationem redacta faciūt vngaricorum sex millia, & sexaginta. Semuncialem vnum duodenarios nouem, duplos quattuor, simplum vnum. Quæ tamen nó omnium Archiatrorum merces erat: cùm in

legibus habeatur, Archiatros ab Imperatoribus, pręter alimenta submministrata, quamplurib. aliis priuilegiis atque fauorib. donatos esse; quæ omnia mercedis instar, quòd multi forent, ipsis donabantur, perinde ac temporibus nostris medici aliqui in Pontificis Romani curia & in aliorum Principum domibus ob solam sportulam aliásve gratias operam suam medendo exhibent. De ijs sermonem factum à Galeno puto, vbi in 9. de Plac. Hipp. & Plat. alios lucri caussà medicinā exercere scribit, alios ob honorem, alios ob sibi legib. concessam immunitatem, ac reipub. vacationem. Iam verò illorum munus quod esset, ex loco Cod. citato cap. 10. scire vnicuique licet: vbi ex verbis illius legis apertè dici potest, Archiatros cùm à populi commodis commoda reciperent salaria, nō solùm Principis familiæ, eiúsque personæ inseruisse, verumetiam pauperibus sine vlla mercedis spe obsequi, nec turpiter diuitibus inseruire obligatos fuisse. Dicebatur verò Archiatros & Archiater, veluti ex auctoribus atq; superiori inscriptione subsequentéque patet, quæ Romæ in vetusto lapide seruatur adhuc:

D. M.
A. ACTIVS CAIVS
ARCHIATER SIBI ET
IVLIÆ PRIMÆ CONIVGI
INCOMPARABILI.

Erant itaque Archiatri medici illi omnes, qui Principis sumptibus conducti, eius personæ primùm, deinde aulæ omni, postremò cunctis pauperib. arte propria Romæ operam præstabant: quorum Archiatrorum Princeps quidam senior, prudentia & doctrina

præstantior eligebatur, cuius sententia & auctoritate omnes de re medica obortæ dissentiones statim dirimebantur; isque Comes vocabatur, & præ ceteris maximam Principis curam gerebat, eiúsque veluti imperium quoddam & potestatem magnam obtinebat: vt ex Cassiodori citato nuper testimonio abũde perspectum est. Nolo propter hoc omnino inficiari, quin in vrbe medicorum collegia quædam & scholæ instituerentur, quorum qui aliis præsidebat, Archiatros interdum vocaretur, vt ex inscriptione Liuij Celsi superius allata, & ex legibus colligi potest: verumtamen qui frequentius in ore hominum versabatur, Archiater, is erat, quem descripsimus.

De Cydni fluuij aqua, loci Plutarchi, Galeni & aliorum collati. Locus Plutarchi ex Galeno restitutus. Locus Hippoc. emendatus. CAP. II.

CYdnus Ciliciæ fluuius est, transiens per mediam Tarsum, ciuitatẽ olim non minùs quàm Athenas & Alexandriam viris in philosophia atque omni alia doctrina præclarissimis florentem; cuius fluuij aquam frigidam atque asperam esse narrans Strabo Geographiæ 14. eam tũ belluis tum hominibus neruos crassis humorib. occupatos habẽtibus atque podagricis auxiliari scribit. Post quem Vitruuius, necnõ Plinius, ex Cassij Parmẽsis sententia, eandem aquam crurib. podagricorum affusam dolores leuare scripserunt. Quæ omnia nunquid vera sint, certè dubitari iure potest: non modò quia frigidũ neruis aduersari pro cõperto habẽr medici, sed etiã quòd Galenus in lib. de Caussis procatarcticis, Alexandrũ Magnum æstiuo tempore, dum se in Cydno flumine lauaret,

conuulſione ac tremore torporéve captum fuiſſe tradit: quemadmodũ poſterioribus ſæculis Fridericum Oenobarbum Imperatorem eodem flumine lotum interjiſſe ſcribũt hiſtorici. Niſi igitur dicamus, contra Q. Curtij auctoritatem, Cydni aquam blando quodam frigore, vt Pauſanias ſcribit, pollere, & vim detergendi inſignem ſub voce, τραχὺ, à Strabone, & interdũ ab Hippocrate deſignatam obtinere, quorum illo dolores ab humore calido naſcentes mitigentur, hac verò humores ipſi neruis elidantur: quomodo podagricis & neruorum fluore tentatis opem ferat, intelligere arduum erit. Quòd ſi interdum experientia comprobatum eſt, frigidum affuſum conuulſionem ſoluere, dum calorem διὰ τὴν ἀντιπερίστασιν augendo humoribus diſſipandis aptiorem reddit, non propter hoc Cydni aquam iuuare credendum alioquin de cõpluribus aliis aquis frigidis idem foret aſſerendum. Neque etiam immodico eius frigore dolores conſopiri dicendum, propterea quòd potiùs ſic articulis & neruis nocumẽtum quàm auxilium inferretur. Ob hoc enim dicebat Hipp. de podagricis loqués, in lib. de Vſu humidorum, ψυχρὸν πολλὸν καταχεόμενον ἰσχναίνει, καὶ ὀδύνην ναρκοῖ. id eſt, Frigidum multum affuſum extenuat, & dolorem ſopit. Alexãdrum autem ac Fridericum id paſſos fuiſſe puto, quoniã fortaſſe nimis labore vel æſtu calefacti, aquę frigidæ ſeſe immerſerunt. Cautum enim eſt medicorum præceptis, ne quis dum magnopere calet in frigida lauetur; quoniam tunc corporis meatus valde aperti ingreſſum facilem noxio humoris frigori permittũt; atque ita nerui calórque natiuus non parum offenduntur. quod quidem minimè verum eſt de interno calore innaturali, quia vbi partes aliquæ ſunt inflãmatæ ac

rubentes, à frigida, quæ influxũ cohibeat, ſicque euacuet, ferè ſanantur, vt ob hoc dixerit Hippocrates v. Aph. 25. podagricos à frigida largè affuſa leuari. Hîc, adnotare placet quod ſcribit Plutarchus in vita Syllæ eum ſ. Athenis agentem pedum dolorem torpidum cum grauitate incurriſſe, quem Strabo dixit eſſe ποδάγρας ψελλισμὸν. id eſt, podagræ balbutiẽ. Aquam autem Cydni non modica detergendi facultate præditam eſſe, Plutarchi teſtimonio confirmatur, qui libro, in quo Deſitorum oraculorum cauſſas quærit, vt demonſtraret poſſe aquas & ſpiritus terræ inueniri, à quorum arcana quadam poteſtate animi humani ad futura prænoſcenda diſponerentur, alia aliis conuenire, & non omnia omnibus, multis exemplis ac oratione monſtrat: ἄλλα γὰρ ἄλλοις οἰκεῖα καὶ πρόσφορα· καθάπερ τῆς μὲν πορφύρας ὁ κύαμος, τῆς δὲ κόκκου τὸ νίτρον δοκεῖ τὴν βαφὴν ἄγειν μεμιγμένον. βύσσῳ δὲ γλαυκῆς κρόκος καταμίσγεται, ὡς Ἐμπεδοκλῆς εἴρηκε. περὶ δὲ τοῦ Κύδνου καὶ τῆς ἱερᾶς τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Ταρσῷ μαχαίρας, ὦ φίλε Δημήτριε, σοῦ λέγοντος ἠκούομεν, ὡς ὁ Κύδνος ἐκκαθαίρει σίδηρον ἐκεῖνον, οὐκ ὕδωρ δ᾽ἄλλο μᾶλλον τὴν μάχαιραν, ἢ ἐκεῖνο. καθάπερ ἐν Ὀλυμπίᾳ τὴν τέφραν παραπλάττουσι τῷ βωμῷ, καὶ περιπηγνύουσιν ἐκ τοῦ Ἀλφειοῦ παραχέοντες ὕδωρ. ἑτέρῳ δὲ πειρώμενοι ποταμῷ οὐδενὶ δύνανται συναγαγεῖν, οὐδὲ κολλῆσαι τὴν τέφραν. id eſt: Alia enim aliis propria & cõuenientia: quemadmodũ purpuræ faba, & grani infectorij nitrum videntur tincturam commixta ducere. Byſſo autem glaucę crocus miſcetur, vt dixit Empedocles. De fluuio Cydno, & de ſacra Apollonis in Tarſo machęra, ô amice Demetrie, te narrãtem audiuimus, quòd Cydnus ferrum illud depurgat, neq; machæram vlla alia aqua magis quàm illa. quemadmodum in Olympia cinerem aræ affingunt, & aquam affundentes Alphæi cinerem cir-

cumdensant; alio verò flumine id tentantes, nullo possunt coniungere, neque cinerem conglutinare. Vbi manifestè declarat, Cydni fluuij aquam detergendi repurgandíve (cùm ferrum, ex quo machæra Apollinis sacra in Tarso conflata erat, sola depurgaret) vim magnã habuisse. At hîc admoneor, vt paullò antè citatorum Plutarchi verborum corruptum in Græco Basiliensi codice locum restituam. Vbi enim is siccitatem calori associatam spiritum attenuare, ętheriúmque ac purum efficere dixit, statim subiungit, αὐτὴ γὰρ ξηρὴ ψυχὴ, καθ' Η ἐράκλειτον: quibus nil significantibus, hûc in modum corrigi debet, αὐγὴ γὰρ ξηρὴ ψυχὴ σοφωτάτη, καθ' Ἡράκλειτον. eam namque sentẽtiam protulisse Heraclitum in simili propè disputatione scriptum reliquit Galenus eo libello, in quo Temperatura corporis animi mores fingi probat: vnde etiam locus Hippocratis emendandus est, in 1. lib. de Diæta, vbi in omnibus codicibus Latinis & Græcis, tam vulgatis, quàm manuscriptis legitur, ἰσχνασίης δὲ πνεύμονος ὅσοι, δέεται, καὶ ξηρασίης; cùm legi debeat, πνεύματος, siquidem pulmonem ad prudentiam conferre nulli asserunt, sed spiritus, qui quanto sicciores & subtiliores sunt, tanto mentem acutiorem faciunt.

Loci Aristotelis & Herodoti collati. Darij luxatio à medico Græco curata. CAP. III.

IMmensæ subtilitatis (vt ait Plinius) vir Aristoteles in 2. Politicorum lib. Lacedæmoniorum Reipub. instituta examinans, inter cetera illi vitio vertit, quòd senatoribus per omnem vitæ ætatem de rebus magis iudicia ferre liceret, cùm in senectute id non sine periculo fieri possit: quoniam (ait is) ὥσπερ καὶ

σώματος, καὶ τῆς διανοίας γῆρας. Hanc eandem rationem vſurpauit apud Herodotum in Thalia Atoſſa Cyri filia, & Darij vxor, quæ à Democede medico Græco vlcere prauo in mammilla curata, viróque ſuo, vt bellum Græciæ inferret, aſtutò eius medici ita patriam reuiſere ſperantis conſilio, perſuadere conata, inter multa alia hæc verba protulit: νῦν δὲ ἄν τι καὶ ἀποδέξαιο ἔργον, ἕως νέος εἶς ἡλικίην. αὐξανομένῳ τῷ σώματι, συναύξονται καὶ αἱ φρένες γηράσκοντι δὲ συγγηράσκουσι, καὶ ἐς τὰ πρήγματα πάντα ἀπαμβλύνονται. id eſt: Nunc autem, quando ętate iuuenis es, ſi opus ſuſcipias: nam augeſcente corpore ſimul & prudentia creſcit, ſeneſcente verò conſeneſcit, atque ad omnia opera hebetatur. Vnde non immeritò apud priſcos prouerbio decantatum habetur:

Ἔργα νέων, βουλαὶ δὲ μέσων, εὐχαὶ δὲ γερόντων. id eſt.

Opera iuuenũ, conſilia autẽ mediorũ, preces verò ſenũ:

quem verſiculum Boëthus poëta in Athenodorum ſeniorem ſic apud Strabonem in 14. mutauit:

Ἔργα νέων, βουλαὶ δὲ μέσων, πορδαὶ δὲ γερόντων. id eſt:

Opera iuuenum, conſilia autem mediorum, crepitus verò ſenum.

Athenodorus autem contra ipſum, βρονταὶ δὲ γερόντων, ſiue Tonitrus ſenum, dici iuſſit. Sanè hæc omnia non de animæ ſubſtantia, quam alioquin immortalem credimus, ſed de illius operationibus, quæ ab inſtrumentis magna ex parte dependent, intelligi æquius eſt: etſi medici, ac præſertim Galenus, aliter ſenſiſſe inueniantur. Democedis mentio iam impellit me, vt quam is apud Herodotum citato loco in curando rege Dario operam præſtitit, hiſce ſubiungam. Darius enim in venatu magnam oſſis tali luxatione paſſus, vbi à medicis Ægyptiis, qui omniũ primi

ea in arte putabantur, variè tractatus esset, nec illi in retorquendo torquendóve quicquam proficerent, quin potiùs malum augerent; Democedes Crotoniensis Græcis medicamētis vtens, & lenia, post acria admouens, Darium, qui septem noctes iam nihil dormierat, & perpetuo doloris cruciatu penè confectus erat, tandem somni compotem fecit, breuíque deinde tempore incolumem prorsus reddidit, cùm iam posthac validum se fore ad incedendum desperasset. In qua re an solis medicamētis, an etiam manibus os tali restituerit bonus medicus, ex Historici sermone non admodum constat: mirum tamen sit, si medicamenta tantùm (quemadmodum ex verbis colligi posse videtur) adhibuerit, in eo præsertim luxationis genere, quod quando vehemens est, ab Hippocrate & Galeno omnium difficillimè sanari traditur. Atqui nec de his, neque de maioribus adhuc antiquorum operibus multū mirari debemus: quandoquidem eos in chirurgica, quæ clinice priùs reperta fuit, posterioribus omnibus valde superiores extitisse, Homeri atque aliorum testimoniis facilitet conuincitur.

Hippocratis & Aristotelis loci collati. Galeni de Demonstrationibus libri qui fuerint: & quæ Symphonia à Nemesio citata. CAP. IIII.

QVoniam Hippocratem nostris adnotationibus & emendationibus illustratum, non ita citò, vt optamus, edere, publico legēdi munere atq; assiduis ęgrorum visitationibus impediti, possumus: interim aliqua ex ipsis in hunc librum sparsim protulimus, vt eruditi, quid in ipso prętaturi simus, ab hisce conjice-

re valeant. Hippocrates in lib. de Aër aq. & loc. Asianos & Europæos inuicem distinguens, illos ingenio magis, minùs verò fortitudine valere scribit. Cuius euentus duas potissimùm rationes assignat. Alteram, quòd Asiæ regio maximam aëris temperati clementiam obtinuit, nullísque propemodum mutationibus subiicitur: Europa contrarium; quod vt ingeniorum bonitati atque menti magnopere confert, sic animorum fortitudini, qui à mutationibus magis excitati, validiores fiunt nullum adiumentum præbet. Alteram, quòd Asiani semper regum imperiis subiecti fuerunt, Europæi verò non modò non seruierunt, verùm etiam ferè semper liberi extiterunt. Nam qui bello & armis non sibi quicquam, sed dominis omnia comparare sciunt, negligentiores euadunt; quemadmodum ceteri spe lucri proprij inflammati quidvis animosè audent. Aristoteles similiter lib. 3. polit cap. 10. & lib. 7. cap. 7. Hippocratem secutus, Asianos artibus & mente excellere quidem, vt animis nihil à natura valere, & propterea tyrannis continuò inseruisse scribit: sicut Europæos ob regionis frigiditatem mente ac artibus inferiores, animis verò & fortitudine superiores, ob idque nullius regis imperium passos esse: inter quos Græcos, veluti medios, non minùs artibus & intellectu, quàm armis & animorum viribus pollere. His verò atque multis aliis rationibus demonstrare conatus est Galenus, Hippocratem, Platonem & Aristotelem, animam nostram si non ipsissimam corporis temperaturam, saltem eius sequacem existimasse. Quam sententiam multis iisque grauissimis argumentis damnauit Nemesius in 3. cap. lib. de Hominis natura, sub Gregorij etiam Nysseni nomine ab aliquibus falsò vulgati. Quo in libro cùm

multa ex Galeni commentariis de Demonstrationibus inscriptis adducat; quæ nil propè mutata in libro de Plac. Hippoc. & Plat. necnon in libello, Quòd animi mor. seq. cor. tem. ac aliis editis legantur, fit vt facilè mihi persuadeam, Galenum in libris illis περὶ ἀποδείξεων nequaquam de rebus ad Logicam siue Dialecticam facultatem tantùm spectantibus, quemadmodum ineptè arbitrantur nonnulli, tractasse; sed præcipuè earum rerum plurimas sub oculis ratione & sensu ponere tentasse, quæ apud medicos & philosophos in controuersiam trahuntur: veluti est de sede ac partibus animæ, quæstio de affectuum generatione & caussis, de venarum & arteriarum principiis, de testiculorum vsu, aliáque huiuscemodi plurima: quod similiter videtur confirmasse Rabi Moses 25. v. partic. aphoris. vbi hunc librum Probationes appellat. Quo in loco illud quoque adnotare placet, librum Galeni de Placitis Hippocratis & Platonis συμφωνίαν esse vocatum ab eodem Nemesio, quasi ipsius tempestate sub hoc titulo ab aliquibus legeretur, cùm in illo summorum virorum concordantiæ declarentur. Vixit verò Nemesius, Gratiani & Theodosij temporibus, quando Maximus philosophus Platonicus, Libanius, Basilius, Gregorius Nyssenus, alliíque plurimi præclarissimi viri floruerunt: quæ tempora ab ætate Galeni paullò plus 150. annis abfuerunt. vt ob hoc non paucam fidem Nemesij scriptis adhibendam censeam.

De Putaminibus fabarum, & quid sit ὄσπρειον Athenæo.

CAPVT V.

QVòd Theophrastus in 5. de Caussis plantarum cap. 21. scribit fabarum putamina radicibus aut

germinibus plantarum nouellarum apposita earum vitam penitùs tollere, etiam à Clemente Alexandrino Strom. 3. & ab Apollonio in Mirabilib. historiis citatum, ex quinto de Causis naturalibus (quasi sic liber ille inscriberetur antiquitùs) inuenio. qui cùm addant, domesticas gallinas iisdem putaminibus iugiter vescentes sterilescere, neque id à Theophrasto traditum sit, eiuscemodi sententia non exiguam mihi suspicionem parit. Quemadmodum item non admodum probo, Pythagoreós iccirco fabarum esum vetasse, quòd comestæ, mulieres infœcundas reddant: quoniam, vt meminit Galenus, fabæ, si bellè nutriunt, & flatulentæ sunt, potiùs fœcunditatem quàm sterilitatem inducere debent. Fabam verò appellatam esse per excellentiam à Clemẽte Alexandrino in loco citato ὄσπριον, non miror; quando sic in vsu fuisse apud veteres puto. Vnde Galenus in 2. de Fac. alim. legumina recensens, primam fabam collocauit. Versiculum ab Athenæo citatum:

σῦκον μὲν ἰχθῦς, ὄσπριον δὲ μετὰ κρέας.

de faba interpretari soleo, quàm viridem his quoque temporibus homines post carnes, loco bellariorum, esitant, quámve etiam hodie à vulgo Græcorum ὄσπριον passim vocari intelligo.

In Acrothoracis significatione, Clementis Alexandrini locus emaculatus. Cur Lauri folia post cœnam adhiberentur. Ebrietatis præcautiones. Plinij locus emendatus. CAPVT VI.

ARistotelem in 3. Prob. partic. probl. 2. manifestum est eos ἀκροθώρακας vocasse, qui leniter inebriati delirant, quíve de rebus quidem iudicium

ferre tentant, ſed in iudicando aberrant, quaſi medij ſint inter ſobrios & temulẽtos; quorum illi iudicandi vim firmam & incorruptam habent, hi verò adeò vino obruti & ſepulti iacent, vt neque iudicare, neque ſecundum animi corporiſve facultates operari queant. Erotianus in Onomaſtico, vbi θώρηξιν ab Hippocrate οἰνοποσίαν vocari ſcribit, ἀκροθώρηκας etiam vſque ad tempora ſua, eos appellatos ſubiungit, qui non multùm vino repleti eſſent. Plutarchus quoque in 3. Sympoſ. prob. 8. Ariſtotelis ſententiam examinans, idem quod is omnino ſentire videtur: ἀκροθώρακας ſcilicet corpus non adeò diſſolutum habere, vt & moueri, & ſecundum ipſum aliquatenus operari non valeant; at eorum diſcurrendi vim minimè liberam eſſe; nempe cùm iudicium phantaſias, & non rationem ſequatur. Itaque non video, cur Alexandrinus Clemens diuerſa ſentiens in 2. Pedagogiæ, ἀκροθώρακα minimè rationem ac memoriam offenſas gerere ſcribat. Nam ſenibus Chriſtianis, vt vino vtantur, eouſque indulgens, quoad ἀκροθώρακος terminum non tranſgrediantur, his verbis in 2. cap. vtitur: ἀλλὰ καὶ τούτοις ὅρος ἔστω τῆς πόσεως, μέχρις οὗ τὸν λογισμὸν ἄσειστον διατηρήσωσι, καὶ τὴν μνήμην ἐνεργόν, καὶ τὸ σῶμα ἀσάλευτον οἴνῳ καὶ ἀκράδαντον. ἀκροθώρακα καλοῦσιν οἱ περὶ ταῦτα δεινοί. id eſt: His autem in potando terminus ſit, quouſque diſcurſum imperturbatum ſeruent, & memoriam efficacem, & corpus vino inconcuſſum & immobile. Acrothoracem vocant circa hæc periti. Quo in loco verum illius vocis vſum omnino ab ipſo ignoratum perſpicitur: niſi contextum corruptum eſſe, & ea verba, ἀκροθώρακα καλοῦσιν οἱ περὶ ταῦτα δεινοί, ab aliquo ignaro primùm in margine adſcripta, deinceps à librario ineptè interſerta fuiſſe velimus: quemadmo-

dum eiusmodi multa eius auctoris hactenus edita commentaria habere apud doctos constat. Legimus apud Athenæum in 4 veteres inter bellaria post cœnam interdum etiam folia lauri adhibuisse. Quod pluribus rationibus factum puto, sed potissimùm duabus hisce: tum vt vi foliorum exiccatoria fumi ad caput elati absumerentur; tum etiam vt odor vini, ac ciborum, qui solet sæpenumero à saturis hominibus grauis emitti, absconderetur; id quod Martialis in 5. facetè & clatè admodum nobis indicauit:

Fœtere multo Myrtale solet vino,
Sed fallat vt nos, folia deuorat lauri,
Merumque cauta fronde non aqua miscet.
Hanc tu rubentem prominentibus venu
Quoties venire Paule videris contrà,
Dicas licebit, Myrtale bibit laurum.

Vt quoque euitarent antiqui ebrietatem, ac interim multùm biberent, interdum lauro, hedera, anetho, similibúsque aliis eos coronatos inter potandum legimus: alij pumicem tritum, alij amygdalas amaras, alij brassicam præmandebant, quasi non præstaret ebrietatis turpitudinem sobrietate cauere, quàm eam succis aliisve medicamentis occultare. Plinius lib. 14. cap. 2. de Apianis vitibus loquens, ita scribit: Vina primò dulcia austeritatem annis accipiunt, & rubra fiunt. Nulla magis vite gaudet. In quibus duo sunt, quæ non immeritò eruditorum animos turbare possunt. Vnum, quòd vina alba à principio, vetustate non rubra, sed vel pallida, vel flaua, vel fulua redduntur: quemadmodum Galenus docet 7. de Tuen. val. & 12. Meth. Alterum, quòd postrema illa verba quid significent, obscurum est. Itaque restitui debent, vt in manuscripto Pauli manutij, omnium post Cicero-

cupatas esse scimus; facilè iudicabimus, Tuberes veterum hosmet Albercocos extitisse. Nam hæ sunt arbores non admodum proceræ magnitudinis, foliáque Armeniacorum ferè gerunt; florent statim post amygdalas, inseruntur præcociis, persicis & prunis; seminantur granis Septembre & Octobre, sed insitione meliores fiunt; nascuntur locis calidis & apricis, gelu corrumpuntur; siccam terram, sed arte irroratam, amant: fructus nuce pontica paullò maiores, rubeos, cute læui, ac dulces suauésque ferunt: vt cuique intelligere liceat, huiusceemodi arbores fructúsque maximè cum veterum tuberibus conuenire. Nec quicquam repugnat, quòd Domitiano priùs, quàm iugularetur, Septembri mense oblati fuerint tuberes. quoniam eos adseruatos ea arte esse credendum est, quam Palladius loco præcitato monstrauit. Neque inferendum est, Palladium, quòd in libro mensis Octobris tuberes seruandi rationem doceat, eos tunc maturari voluisse: quoniam hac in re auctor ille certam legem non seruat, cùm etiam in libro Aprilis, zyzipha, quæ autumno maturantur, seruandi modum indicet. Martialis item quamuis tuberes cum malis Punicis adnumeret, non propterea putandum est eum innuisse, quòd eodem tempore maturarentur: immò his distichis:

Non tibi de Libycis tuberes & apyrina ramis,
De Nomentanis sed damus arboribus.
Lecta suburbanis mittuntur apyrina ramis,
Et vernæ tuberes. quid tibi cum Libycis?

fortè dicere voluit, se ad amicum duo pomorum genera misisse, vnum nuperrimè ab arbore lectum, alterum domi quidem & ipsum natum, sed integrum arte conseruatum, Porrò Plinianum codicem lib. 15.

capite 14. vbi tuberum duo genera habentur, corruptum omnino, ac loco Tuberum legendum esse Zyziphorum, suspicor: quoniam Columella lib. 9. cap. 4. albam & rutilam Zyziphum agnoscit: Galenus Zyzipha 2. de Alim. fac. appellat: nullus autem duo tuberum genera fuisse scribit. Sericum verò colorem Plinio rutilum vel rubrum esse, quem alibi Siricum & ipse, & Aëtius, & Paullus Ægineta vocarunt, satis Barbarus in Plinianis castigationibus declarauit. Vnde apud Plinium, etsi legatur modò sericum, modò Syricum de tuberum coloribus, non est quòd diuersos esse colores putemus, siquidem Paullus σιρικὸν, Aëtius σύρικοι dixerunt.

De Menta locus Aristotelis ex Hippocrate illustratus & correctus. Plinij alter ad idem notatus, & ex Lucretio explicatus. CAPVT VIII.

Mentam tempore belli serere, olim vetitum fuisse, scripsit Aristoteles 20. Prob. sect. caussámque illam putauit, quòd huiusmodi herba corpora humana refrigerando genitale semen corrumpat, sicque vires, quibus in bello maximè opus est, frangantur. Quo in loco si non καταψύχει sed κατατήκει legitur, vt ego legendum censeo, quando menta non refrigerat, sed potiùs colliquat, Hippocratis sententiam transtulisse alicui videri possit, qui in 2. περὶ διαίτης huncin modum de Menta scribit: Μίνθη θερμαίνει, καὶ οὐρέεται, καὶ ἐμέτους ἵστησι, καὶ ἢν πολλάκις ἐσθίῃ τις τὸν γόνον αὐτοῦ τήκει, ὥστε ῥέειν, καὶ ἐντείνειν κωλύει, καὶ τὸ σῶμα ἀσθενὲς ποιεῖ. Mentam scilicet calefacere, vrinam concitare, vomitus comprimere, sique ea sæpenumero quis vescatur, illius semen ab ipsa ita liquari, vt fluat, ad hæc tentiginem

tentiginem arcere, imbecillúmque corpus facere. Simili propè ratione Plinius lib. 20. cap. 14. mentam ſemen humanum deprauare, atque generationi ineptum reddere tradit: quòd ſicuti illa immiſta lacti, quo minùs coëat, concreſcátve, prohibet; ita ſemen condenſari ab homine in cibo ſumpta non ſinit. Vbi legendum eſſe, Cohibendo genituram denſari, & non, Genitalia, vt in vulgatis habetur, quiuis mediocriter doctus facilè conijcere poteſt. Niſi genitale pro genitura Plinium & ibi, & cap. 21. eiuſdem libri vſurpaſſe, conſtaret. Quantum verò ad ſterilitatem referat, vel nimia genituræ liquiditas, vel immodica craſſities, præ ceteris elegantiſſimè dixit Lucretius in 4. hiſce verſibus:

Nam ſteriles nimiùm craſſo ſunt ſemine partim:
Et liquido præter iuſtum, tenuique viciſsim.
Tenue, locus quia non potis eſt adfigere adhæſum,
Liquitur extemplò, & reuocatum cedit ab ortu:
Craſsius hoc porrò, quoniam concretius æquo
Mittitur, aut non tam prolixo prouolat ictu,
Aut penetrare locos æquè nequit, aut penetratum
Ægrè admiſcetur muliebri ſemine ſemen.

Ariſtotelis error de Epilepſia. Hippocratis locus ad id notatus. Seruij error & Cornarij. Ariſtotelis alter error, de Sale & Nitro. Breuis adnotatio de Cauſsis res duratas diſſoluentibus. CAPVT IX.

ARiſtoteles ſect. prob. 31. quærens, cur homines ſoli vel maximè inter animalia oculis peruertantur, inter alias cauſſas hanc affert, διότι μόνοι ἐν τῇ φύσει ἐπίληπτοι γίνονται τῶν ζώων· ἡ δὲ ἐπίληψις διαστροφὴν ποιεῖ. quòd ſcilicet ſoli in animalium genere fiunt epileptici, epi-

lepſia verò oculorum peruerſionem inducit. Hanc verò ſententiam omninò falſam eſſe vt putem, duo faciunt. Vnum eſt, quòd ipſemet Ariſtoteles in libris de Animalibus nonnulla recenſet, quæ iiſdem morbis, quibus homines tentari ſcribit, vt oues. Alterum, quòd in libro de Sacro morbo, qui vt Hippocratis à Galeno in primo Prognoſt. tex. 4. & lib. An ſanguis in arter. contineatur, necnon à Cælio Aureliano lib. 1. Paſſ. chron cap. 4 citatur, ſcriptum eſt, oues & maximè capras epileptico morbo non parum obnoxias eſſe: quod certè de ouibus valde veriſimile videtur, nempe quæ caput in terram ferè detinentes, halitus prauos ac humiditatem craſſam facilè in caput trahant, & ſubinde morbum ſacrum incurrant. At capræ, quæ alto capite vt plurimùm paſcuntur, ſiccæque ſunt, ac perpetuò febrire traduntur; quomodo ouibus magis epilepſiæ, quæ à larga pituita gignitur, exponantur, non admodum intelligo eo præſertim quòd Alexandrinus Clemens vij Strom. tradit, hircinas carnes epilepticis auxiliari fuiſſe creditum. Niſi dicamus, vt Plutarchus in Rom. prob capras ceteris animalibus magis comitiali morbo tentari, ob meatuum anguſtiam, quam arguit vocis tenuitas: atque etiam eodem morbo facilè capi eos, qui caprinis carnibus veſcuntur. ob quod ſacerdotibus eam carnem vetitam fuiſſe tradunt. Itaque ſententia Ariſtotelis ſic moderari debet, vt in ſect 10. Probl. prob. 43. & ſect. 31. prob. 26. vbi ait, quòd homo ἢ μόνον, ἢ μάλιστα διαςρέφεται, ὅτι μόνος ἢ μάλιστα ληπτικὸς ἐν τῇ νεότητι γίνεται. id eſt, Vel ſolus, vel maximè oculis peruertitur, quoniam vel ſolus, vel maximè in infantia epilepticus fit. Qua ratione in libro de Somno & vigil. præceptum dedit, vt

non ſolùm pueri, verùmetiam nutrices à vino, & prçſertim nigro abſtinerent, tanquam id magis quàm album ad caput euaporet. Heic animaduertere placet, Seruium in 3. Georgicorum grauiter peccaſſe, qui vbi Virgilius ait:

— contactos artus ſacer ignis edebat.

putauit ſacrum ignem eſſe, quem Græci ἱερὰν νόσον vocant; cùm ἱερὰ νόσος nil aliud ſit, quàm epilepſia vocata: Ignis verò ſacer apud Latinos idem ſit, quod apud Arabas Formica, apud Græcos Herpes, apud Scribonium Zona, apud Plinium Zoſter, & Circinus. Vnde etiam malè Cornarius, qui apud Hippoc. 2. de Morbis muliebribus & alibi ſæpe, ignem pro eryſipelate vertit, cùm valde eryſipelas & ignis ſacer differant: vt ex Celſo libro v. cap. 26. & 28. vnuſquiſque facilè poteſt intelligere. De hoc morbo ſacro ſcriptum eſt à Platone 11. de Legibus; Si quis ſeruum vel phthiſi, vel calculo, vel ſtranguria, vel ſacro morbo, aut aliqua alia vulgaribus ignota, longa & curatu difficili ægritudine laborantem, alicui, qui neque medicus, neque gymnaſta ſit vendiderit, licere emptori intra ſextum menſem ipſum redhibere, excepto ſacro morbo, quo laborantem emptor intra annum reſtituere poteſt. Cauſſam verò, cur hunc morbum exceperit, puto, quia alij enumerati morbi ſex menſibus dignoſcuntur, & ferè incurabiles euadunt; epilepſia verò, ſiue morbus ſacer, vix intra annum verè à vulgaribus diſcerni poteſt, atque curatu difficilis euadit. Et quoniam Ariſtotelis mentio eſt ſubiungam hiſce quandam illius oſcitantiam, quam alioquin perſpicaciſſimus in 4. Meteorol. lib. commiſit: vbi, indutata quibus cauſſis diſſoluantur, exponens, de ſale & nitro hæc dixit: ἅλας δὲ καὶ ἅλες

Q ij

λυτὰ ὑγρῷ οὐ παντὶ, ἀλλὰ ψυχρῷ. Atqui ea non ſolo humido frigido, ſed etiam humido calido diſſolui, ſenſui manifeſtum eſt. Nam & ſi vinum & aqua calefacta, à quibus clarè ſales & nitrum ſoluuntur, poſſint quodam modo frigida humida appellari, cùm ſint ſub genere aquæ, ac illius propriam qualitatem, nempe frigiditatem, quantumuis mutata, nunquam penitùs amittant; de oleo tamen calido id affirmare non poſſumus, nempe quòd ipſemet Ariſtoteles in eodem libro, non ſub genere humidi aquei, ſed aërei, cui perpetuò iuncta eſt caliditas, apertè collocauit, ab illóque tam naturæ ſuæ vi quàm igne calefacto ſalem liquefieri, experientia quotidie comprobatur. præſertim ſi ipſi alius quiſquam humor miſceatur, vt faciunt medici, cùm vel oleum roſatum ſalitum vel aliquod aliud parare volunt; cur enim ſolo oleo ſal non diſſoluatur, puto rationem eſſe, quòd ſtatim fundum petat, ibique omni humore priuatus minimè liquefieri poſſit. Quare melius erit ſic de duratarum rerum diſſolutione ſtatuere. Quæ à frigido ſicco concreſcunt, vel à moderato, vel ab immoderato, omnem humiditatem exprimente, talia redduntur: ſimiliter & quæ à calido ſicco concreſcunt, vel à moderato, vel ab immoderato, omnem humorem conſumente. Concreta à frigido ſicco moderato, vt glacies, vina, ſecetum, & vrina, à calido ſicco ſimpliciter, & etiam à calido humido ſoluuntur. Concreta verò ab immoderato, aut ſimpliciter inſolubilia ſunt, vt adamas, & aliæ gemmæ, aut non niſi à vehementiſſimo calore ſoluuntur: quemadmodum plurima metalla, & cornua, quæ magno calore molleſcunt. Concreta verò à calido ſicco moderato, à calido humido,

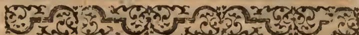
& frigido humido soluuntur; vt sales, manna, & nitra, quæ ab aqua calida actu, & à vino potestate calido, necnon ab oleo calido alteri humori permisto soluuntur. Concreta ab immoderato, vt lateres, fictilia, aut non soluuntur, aut solummodò ab iis humoribus, qui maximè penetrant: sicut succus citri & acetum acerrimum est, aqua vitæ, & similia, quæ aliquos lateres, lapidésve soluunt; quod forsan ignotum fuit Aristoteli, quamuis ex ipso ratio huius habeatur. Nam cùm neget ipse fictiles liquari, propterea quòd aqua eius meatus, per quos spiritus exiuit, penetrare non potest: manifestum est, quòd si aliquis humor adeò subtilis inueniatur, vt eos ingredi queat, etiam ex eius sententia poterunt liquari. Inueniuntur autem facilè hisce temporibus: quibus ars chymica, Aristotelis tempestate ignorata, cuius opera subtilissimi ac maximè penetrabiles humores efficiuntur, in facilem vsum tracta, quasíque perfecta est.

Locus Hippocratis ex Gellio restitutus, & alter defensus. CAPVT X.

AVlus Gellius Noct. Att. lib. 3. cap. 16. hæc verba ex libro Hippoc. de Alimento citat: ἔστι δὲ, καὶ οὐκ ἔστιν οὐλάμωος φύσιος. Quæ cùm ibi ita non habeantur, puto restituenda esse, vbi post, ἐς ἔκπλεον σῶμα. hæc habentur solùm, οὐκ ἔστι, καὶ ἔστι. ita vt vniuersa illa oratio sic constituenda sic. ἐς ἔκπλεον σῶμα. (ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν οὐλάμωος φύσιος) γίνεται δὲ ἐν τούτοισι. &c. Quæ autem verba sequuntur, etsi etiam à Gellio ibidem diuersa ponantur, placent tamen magis, vt sunt in vulgatis Hippocrat. codicibus. Explicatio porrò ipsorum ver-

borum licet obſcura admodum ſit, ac Sabinus diligentiſſimus, vt ſæpe eum vocat Galenus, Hippocratis interpres, illa clariora facere hac oratione conatus ſit: ἔστι μὲν φαινόμενα ὡς ζῶα μετὰ τὴν ἔκτρωσιν, οὐκ ἔστι δὲ ὡς θνήσκοντα μετὰ ταῦτα. καὶ ἔστιν οὖν φαντασίᾳ μὲν περιγυτικὰ ὄντα, δυνάμει δὲ οὐκ ἔστι. non abſurdum tamen mihi videtur, Hippocratē nil aliud docere voluiſſe, quàm octimeſtrem partum, non propriè generatum, ſed impropriè tantùm dici, quaſi potius abortus quàm vera generatio ſit. Quod enim putarunt aliqui Hippocratem voluiſſe docere, alibi non ſuperuiuere natos octauo menſe aliquos verò ſuperſtites fieri, quemadmodum ſcribit Ariſtoteles in Ægypto fieri poſſe: id ſanè placitis Hippocratis nequaquam conſonum eſt, qui in libro de Octimeſtri partu monſtrat, fieri non poſſe, vt nati in octauo menſe ſuperuiuant. Criminantur aliqui Hippocratem, quòd in iuriſiurando cauerit, ne quis medicinam exercens mulieri vtero gerenti abortiuum medicamentum propinaret, cùm tamen ipſe in lib. de Natura pueri ſcripſerit, ſe famulæ cuidam grauidæ, iuſſu dominæ, nè apud alias mulieres infamaretur, conſuluiſſe, vt ſaltando geniturā deijceret. Quod factum Hippocratis ego hac ratione tueri ſoleo: fœtus nondum animatos corrumpere, vel quo minùs vitam adipiſcerentur impedire, ijs temporibus, quibus nondum Chriſtiana lux apparuerat. qua ſcitur vt dicebat Tertullianus in Apologetico feſtinationem homicidij eſſe prohibere non naſci. licuiſſe: at iam animatos, & viuentes, minimè: atque hoc ita fuiſſe locupletiſſimus teſtis eſt Ariſtoteles lib. Polit. 7. cap. 16. qui tamen 7. de Hiſtor. animal. ne fœtus animaretur, docuit poſt coitum locos oleo cedrino ſimplici aut cum thure ceruſſave eſſe vngendos. De Hip-

pocratis & Gellij loco cùm iam sententiam meam statuissem, eámque Claudio Puteano communicassem; is retulit, Muretum quoque eam locum restituisse. Iccirco ad ipsum scripsi, vt cuius raram eruditionem, acerrimúmque iudicium semper plurimi feci, eius opinionem explorarem. Taudem Muretus hocce dedit responsum.

ANTONIVS MVRETVS HIERON. MERCVRIALI S. P. D.

Cvm tuæ literæ ad Vrbem allatæ sunt, Tibur iam omnes, vt nos quotannis facere solere scis, secesseramus, eò illas accepi biduo, aut triduo serius: Tibure autem neque Hippocratem habebam, neque Gellium. expectandum denuò fuit, dum Roma arcesserentur. Allatis; ecce tibi aliud incommodum. corripit me febricula, non illa quidem, vt euentus posteà docuit, periculosa: sed quæ tamen animum nonnullo metu suspensum ab omni scribendi cogitatione auocaret. Hæc ideo, ne mireris me ad tuas tardiùs respondere. Locus est ex libello, περὶ τροφῆς. οὐκ ἔστι, γίνεται καὶ ἐν τούτοισι, καὶ πλείω, καὶ ἐλάσσω. Huc ego addebam illa ex Gellio: aut potiùs pro illis, οὐκ ἔστι καὶ ἔστι, supponebam illa, ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος φύσις. Quod si tibi quoque ita videtur, non dubito quin verum sit; sin tu secus iudicas, nunquam mihi dubium erit, quin tua sententia verior sit. Semper enim non in his modò rebus, quarum tua propria possessio est, sed in omni literarum genere, iudicium tuum libentißimè anteponam meo. Vale, méque ama, & certò tibi persuade, me à te mirificè & amari, & coli. Tibure. Kal. Septemb. MDLXX.

Quæ sint Paleales vuæ, & Fabriles, apud Cælium Aurelianum. Quæ Mensæ frigidæ Plutarcho: & eius locus emendatus. CAPVT XI.

QVæ sint apud Cælium Aurelianum lib. de Acutis passionibus vuæ Paleales, & quæ apud eundem vua Fabrilis, cuius meminit sæpius, adhuc multi dubitant. Ego verò ita existimo, plures fuisse modos veterum in seruandis vuis. Nam primò seruabantur in ollis fictilibus, atque in doliis inclusę, vinaceis stipatę circumfudantibus, vt manifestè docet Plinius. Seruabantur quoque appensę variis modis, non tantùm ad escam, verùm etiam ad faciendum passum appellatum, atque alia potus genera. Ex vua namque resupina suspensa, & in vasis suis seruata, ac thecis naturalibus custodita, vinum acinaticum Veronense, adeò celebratum, & Imperatoribus æstimatum, fieri consueuisse, testatur Cassiodorus 12. Variarum. Ad hæc refert Columella, inter multos seruandarum vuarum modos hunc extitisse ferè præcipuum, quando in labello fictili nouo, paleis quàm siccissimis cribratis, vt sine puluere essent, impleto, vuæ condebantur; deinde labellum luto paleato circumlinitum, in tabulato siccissimo paleis siccissimis obruebatur. Has vuas Paleales Cæliũ vocasse puto, nimirũ quę humore superuacaneo spoliatæ, ægris impunè concedi possent. nisi potiùs eas appellet Paleales, quę colore sunt paleis similes, cùm præsertim addat, Recentes; eo quòd illæ vi quadam adstrictoria magis polleant: quales puto fuisse Cydonitas à Columella vocatas. Porrò quæ fuerit vocata vua Fabrilis seu Fabricia, vt appellat Theodorus Priscianus lib. 2. cap. 13. non admodum difficile est diffinire. Si quidem ea erat, quæ in offi-

cinis fabrorum ferrariorum suspendebatur, vt igne atque fumo exiccata diutiùs posset incorrupta conseruari. Idque innuit ipsemet Cælius 4. lib. de Diuturnis pass. cap. 3. dicens, Fabrilem vuam esse dictam Vapore fumi siccatam. Vt enim dolia vinorum ad summum ponebant antiqui, præsertim Massilienses ac Narbonenses, quo citiùs vetustescerent, ac innoxia magis redderentur: ita verisimile est illos vuas fumo exiccatas conseruare potuisse, atque ob id fabriles nuncupasse. Quam rem videtur non obscurè expressisse Plinius lib. 14. cap. 2. vbi loquens de viuis, vt conseruarentur, ita scribit: Aliis gratiam, qui & vinis affert fumus fabrilis, iisque gloriam præcipuam in fornacibus Africæ Tiberij Cæsaris auctoritas fecit. De huius generis vua Horatius 2. Ser. Satyra 4.

Rectiùs Albanam fumo duraueris vuam.

Cur verò eas in cœliacis & aliis venutris defluxionibus commendet, ratio est, quia fumus & calor officinarum fabrorum ratione ferri, quod gignitur assiduò, non modò exiccat, verùmetiã facultatem quandam adstrictoriam & corroboratoriã immittit, quæ in huiuscemodi affectionibus non parum conferunt. Caseum similiter fumo exiccare consueuisse maiores, testatur Martialis hoc distícho:

Non quemcunque focum, nec fumum caseus omnem,
Sed Velabrensem qui bibit, ipse sapit.

Quod Athenæus. 4. Dipnos ex Dromea parasito scripsit: Procemium cœnæ in Chalcidæ fuisse illustrius quàm totum Atheniensium apparatum; sub nomine procemij, ostreorum copiam & varietatem indicans: veteres in principio cœnæ ostrea præbere consueuisse monstrat; quod etiam præ ceteris videtur testari Plutarchus 8. Sympos. 9. vbi hæc leguntur, à

nobis in quibusdam vtcunque restituta: αἱ γὰρ καλούμεναι ψυχραὶ τράπεζαι, τὸ πρότερον ὀστρέων ἔχειν ὠμὸν λάχανον, ὥσπερ ἔφησεν ὁ Πλάτων, ἀπ᾽ οὐρᾶς ἐπὶ σῶμα μεταχθεῖσαι, τὴν πρώτην ἀντὶ τῆς ἐσχάτης τάξιν ἔχουσιν. id est, Mensæ frigidæ vocatæ, quòd ante ostrea olus crudum habent. vt dixit Plato, à cauda ad os translatę, primùm pro vltimo ordine habent. Ex quo conijcere quoque licet, Mensas frigidas vocatas, quas nunc Acetaria Latini appellant, & antiquitus in vltimo mensæ ponebãtur, tempore Plutarchi cœpisse primo loco in mensas ferri. Cui etiam adstipulari videtur Martialis, qui lactucam priùs vltimo mensæ loco positam, sua ętate ante alias dapes esitatam testatur hoc disticho:

Claudere quæ cœnas lactuca solebat auorum
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

Vixit autem Martialis iisdem tẽporibus, quibus Plutarchus: cùm alter sub Domitiano, alter sub Traiano, qui Domitiano post Neruam successit, floruerit: vt hac ratione potuerit vterque vsum acetariorum eo tempore innouatum nobis significare. Hactenus quæ ego censeam. Sed ne eruditos vlla ex parte defraudem, vtque habeant quomodo in variis rebus dijudicandis ingenium & iudicandi vim exercere queant, subiungam his aliam eius Plutarchi loci correctionem, pulchram quidem, & Hieronymi Mei viri acutissimi, qui eam excogitauit, eximia doctrina vere dignam. Est verò illa huiusmodi: αἱ γὰρ καλούμεναι ψυχραὶ τράπεζαι τὸ πρότερον ἴσχεον ἔχειν ὠμῶν λαχάνων, ὡς πρὸ ἰατρῶν ὀπίσω, ἀπ᾽ οὐρᾶς ἐπὶ σῶμα μεταχθεῖσαι, τὴν πρώτην ἀντὶ τῆς ἐσχάτης τάξιν ἔχουσιν. In qua illud quod me offendit est: Plutarchũ ad declarandas nouorum morborum caussas inducere nouum vsum ciborum. Atqui ostrea ante alios cibos comedendi vetus fuit

consuetudo, sicut & herbas loco cœnæ vltimo poni solitas antiquis scimus. Vnde si τὸ προσώτερον ὀψρίων ἔχειν αἰωρὸν λάχανον, in Mei emendatione reponatur; & gratiam maiorem, & auctoris sententiam veriùs atque aptiùs forsan assequetur tota oratio.

Qui sint apud medicos Ichores. Locus Iulij Pollucis de Morbis emendatus. Fauorini erratum. Sudor sanguineus. CAP. XII.

ICHores frequenter in oris medicorum versari, nemo ignorat. At qui sint ij, pauci omninò intelligunt. Iccirco hac in re sententiam meam declarare audebo, nó aliunde, nisi ex ipsis auctorum probatiorum scriptis acceptam: Homerus in 5. Iliados sub his versibus:

— ῥέε δ' ἄμβροτον αἷμα θεοῖο
Ιχὼρ, οἷός πέρ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσιν.
Οὐ γὰρ σῖτον, ἔδουσ', οὐ πίνουσ' αἴθοπα οἶνον,
Τοὔνεκ' ἀναίμονές εἰσι, καὶ ἀθάνατοι καλέονται. Rursus:
Η ῥα καὶ ἀμφοτέρησιν ἀπ' ἰχῶρ χερὸς ὀμόργνυ.

manifestū est voluisse, Ichorem esse sanguinem Deorum, qui cùm nec pane nec nigro vino vescantur, vt homines, iccirco sanguinem humanū non gignūt, sed ichorem. Hipp. 2. Epid. circa principiū, 4. de Ratione victus, text. 1. 6. Epid. commento, 2. tex. 38. ichores (vt sentit Gal. in ijs commētariis) appellauit aquosas atque tenues humiditates, à corpore emanantes, quæ prout à variis humoribus secernuntur, sic varias qualitates & appellationes habent, dum alij biliosi ichores, alij melancholici vocantur. Hippocratis sententiam æmulatus Plato in Timæo dixit, ichorem sanguinis esse blandum serum, acidæ

verò melancholiæ ἄγριον, id est ferum. Ceterùm Aristoteles vnum solum ichorum genus agnouisse videtur, atque id nil aliud esse voluisse, quàm sanguinem imperfectum, vel in serum conuersum, vt est apud ipsum videre 3. de Hist.animal.cap.19.immò in 2. de Part. animal. cap. 4. scriptum reliquit, Ichorum esse partem aqueam sanguinis vel nondum coctam, vel corruptam. Vnde 4. Meteor.cap.7. dixit, sanguinem ichorosum non coagulari, quòd huiusmodi sanguis sit pituita & aqua, cùm neque coctus, neque à natura superatus fuerit; & cap.10. Ichorem veluti serum vinum, lixiuium, & alia, aqueę naturæ esse statuit. 10. etiam sect.prob. 2. quærens cur homini maximè omnium animalium sanguis à naribus effluat, id euenire respondet, quoniam cerebro humidissimo est: vnde fit, vt sanguis capitis humiditati plurimæ cerebri cōmixtus, veluti ichor euadat, & subinde venis facilè effluat. Est igitur Arist. sententia, ichorem esse aqueum sanguinem, vel partem sanguinis aqueam, incoctam, vel in serum mutatam. Itaque duplex hoc ichoris genus, vel per solam cruditatem factum, vel per corruptionem, & in serum mutationem. Ex primo per coctionem posse fieri sanguinem, apertè scribit Arist. 3. de Hist. animal. cap. 19. Celsus lib. 5. cap. 27. appellauit ichorem speciem saniei tenuem, subalbidam, ex malo vlcere emanantem. Dioscorides verò c. de Corno, succum foliorum corni viridium, dum viruntur, emanantem, vocauit ichorem: quem quasi imitatus Aetius, cochlearum muccum & ipse ichorem nuncupauit. Iulius Pollux lib. 4. Onomast. cap. 25. vbi de morbis totius corporis loquitur, ichorem videtur appellasse morbum quendam capitis vlcerosum, sed suspicor subesse mēdum, & vbi legitur:

πηρυδόνας τῶν φθορὰ ἀπερφασίσως μάλιστα περὶ κεφαλὴν, σύριγξ, ἄνθραξ, αἷμα, ἰχὼρ, ἕλκος περιπτυχομένων. legendum esse, πηρυδὼν ὀστῶν φθορὰ ἀπερφάσισος, καὶ μάλιστα περὶ τὴν κεφαλὴν, σύριγξ, ἄνθραξ, ἀθέρωμα, ἰχὼρ, ἕλκος περιπτυμένων. Galenus porrò, & in locis citatis, & in 6. de Tuend. val. ſecutus Hipp. & Platonis ſententiã, de qua etiam 8. de Plac. cap. 7. videtur omninò cenſuiſſe, ichores nil aliud eſſe, quàm tenuiorem atque aquoſiorẽ partem vniuſcuiuſcunque humoris. Sicut enim in lacte adeſt ſerum, quod nil aliud habetur, quàm pars ea ſanguinis humidior, quæ in caſeum vel in butyrum verti nõ potuit: pariter etiam in ſanguine atque aliis humoribus, tam ſanguini mixtis, quàm ſeparatis, reperitur quædam pars aquoſior, quæ in ſubſtantiam humoris verti non potuit, exactè ſero proportione reſpondens, & ichor vocatur, ac eiuſdem facultatis eſt ſemper cuius eſt proprius humor: vt Gal. 4. Acut. 1. 6. Epid. com. 2. text. 28. & 2. de Temp. necnon Paullus lib. 1. cap. 100. ex Dioclis ſententia clariſſimè cenſuerunt. Neque ſolùm eiuſdem qualitatis ſunt, verùmetiam prout vnà cum ſanguine alter vel alter humor abundat magis, ſic etiam illius ichor copioſior extat. Et ne decipiatur quis in ichoribus dignoſcendis, ſcitu dignum, vbi aliqui humores à ſanguine ſegregati ſunt, facilè eſſe dignoſcere illorum ichores, quando craſſiore parte conſpiſſata, facile humidior & tenuior ſeſe prodit. At vbi ſanguini permixti ſunt, difficilius eſt dignoſcere. Ideò ſanguinem ex venis extractum contemplari oportet: qui poſtquàm coagulatus eſt, duas ſubſtantias tenues monſtrat. Vnam, quæ magis eſt in ſumma, quámve materiam purulẽtam eſſe, & vrinam profitemur, quoniam ſi ſeponatur in vaſe, & vrinæ comparetur, eſt eiuſdem coloris

atque ſubſtantiæ. Alteram, quæ eſt vicinior ſanguinis ſubſtantiæ coagulatæ, quæve medij quodam modo coloris eſt inter vrinam & ſanguinem. Hæc igitur ſecunda eſt ichor totius illius maſſæ ſanguinis coagulare: in qua prout hic vel ille humor abundat magis, ſic huiuſcemodi ichor huius vel illius humoris naturam atque facultatem refert. Hoc cùm ignoraret. Heſychius dixit ichorem eſſe αἷμα συμπτικὸς ἔμπυον σηπεδὼν at Fauorinus, dixit ichorem eſſe αἷμα πηκτὸς, ſiue ſanguinem coagulatum, errãs turpiter: cùm non ſit ſanguis coagulatus, ſed ea pars humiditatis tenuis, quæ à ſanguine coagulato ſeparatur. quòd ſi ſanguis reperiatur aliquis, qui totus ferè incoctus ac tenuis exiſtat, ita vt nulla eius pars coaguletur, ichoroſus ſanè nuncupabitur: cuiuſmodi vocaſſe Ariſt. diximus 4. Meteorol. cap. 7. qui in nulla alia re circa ichores à medicis mihi diſcrepare videtur, niſi quia in humoribus aliis ab ipſo ſanguine ſimiles ichores haberi explicitè non monſtrauit. Nam etſi medici ichores in ſanguinem verti negent, poſſumus tamen dicere, Ariſtotelem quoque idem cenſuiſſe de illis, qui fiunt per ſanguinis corruptionem, & in ſerum degenerationem: quanquam poſteà eos, qui fiunt ex ſanguine non cocto, necà natura euicto, in ſanguinem per cõcoctionem mutari voluerit. Quod fortaſſe neque medici ipſi negaturi ſunt: quando Gal. 6. de Tuen. val. docere videtur apertiſſimè, quomodo ichores frigidi & pituitoſi à capite in ventriculum delabentes, tum ope medicamentorum, tum ciborum, tum etiam ipſius caloris natiui opera ſint coquendi, atque in melius cõmutandi. Ex his ergo omnibus non eſt arduum intelligere, quomodo potuerint aliqui ſanguinem ſudare: vt eueniſſe interdum referunt A-

rift. 3. de Hift. animal. cap. 16. 3. de Partib. animal. cap. 5. Theophraftus in lib. de Sudoribus, ex fententia Monæ Medici, & Gal. in lib. de Vtili refpir. nam haud quaquam fanguinem verum, fed fanguinis ichorem exiuiffe venarum meatibus, rationi confentaneum eft.

Galeni explicatus locus. Alter Plutarchi mutatus, & ex Celfo atque Galeno explicatus. Hiftoria Sabini Vxoris notatu digna. CAP. XIII.

GAlenus 10. de Simp. med. cap. 1. Xenocratem damnans, quòd ftercora ægris voranda daret, probrum ait grauius effe, κοπροφάγον. id eft, ftercoriuorum audire, quàm fellatorem, aut cinædum. Subiungit deinceps: ἐκ τῶν αἰσχρουργῶν μᾶλλον βδελυττόμεθα τοὺς φοινικίζοντας, τῶν λεσβιαζόντων. Qui verò fint Phœniciffantes, & Lefbiantes apud ipfum, nullibi explicatum habetur. Ego itaque reperio fpurciffimam quandam apud Phœnices libidinis fpeciem extitiffe, qua viri cunnos mulierum lingebant, quáve interdum impuriffimos homines Romanos vfos effe memoriæ mandatũ eft Nam Seneca lib. 4. de Beneficiis cap. 31. Quid tu, ait, cùm Mamercum Scaurum confulem faceres, ignorabas ancillarum fuarum menftruum ore illum hiante exceptare? & lib. 13. epift. 8x. Nuper, inquit, Natalis tam improbæ linguæ, quàm impuræ, in cuius ore fœminę purgabantur. Hos cunnilingos frequentiffimè diffamatos, apud Martialem eft reperire: qui fortaffe phœniciffare dicebantur, quòd labia fanguine rubea fępiffime gererent. vnde Martialis lib. 1.

Cunnum Carinus lingit, & tamen pallet.

De hoc meminit Lucianus in Apophrade, & Plutar-

chus in Cæsare. Iam verò λεσβιάζειν, quid esset, ab aliquibus explicatur, obscœnum fuisse turpitudinis genus, quo viri inguina puerorum vel virorum ore & labiis tractabant, irrumationem aliàs vocatam, & sicuti phœnicissantes labra rubicunda sibi reddebant, sic Lesbiantes alba. Ob quod Catullus ad Gellium:

Nescio quid certè est, an verè fama susurrat,
Grandia te medij tenta vorare viri.
Sic certè est, clamant Virronis rupta miselli
Ilia, demulsò labra notata sero.

Hesychius tamen aliter videtur sensisse, sed qua auctoritate aut ratione ductus, ignoro. Simile his portentum refert Suetonius de Lucio P. Vitellij filio, qui alioquin innocens & industrius, amore libertinæ perinfamis fuit, cuius saliuis melle commixtis, nec clam quidem aut raro, sed quotidie ac palàm, arterias & fauces pro remedio fouebat. Veteres igitur, quòd à vera religione recessissent, ferinis atque nefandis vitiis immersos fuisse, nemo miretur. Est apud Plutarchum in lib. de Præceptis sanitatis locus non sine animaduersione prætermittendus: vbi monet eos, qui ægrotos inuisunt, vt diligenter ab ipsis caussas ægritudinis inquirant, μὴ σοφιστικῶς, μηδὲ περιέργως ἀνστάσεις, καὶ παρεμπτώσεις, καὶ κοινότητας λαλοῦντα, καὶ παρεπιδεικνύμενοι ἰατρικῶν ὀνομάτων καὶ γραμμάτων ἐμπειρίαν. Quo in loco quid ἀνστάσεις apud medicos sint, cùm nondum mihi notum esset, ἀνδίξεις legendum putabam, quod est vocabulum commune medicorum: vel potiùs ἀναστάλσεις, qua voce vsus est Herodotus medicus apud Aëtium lib. 5. capit. 129. significandam cibi subtractionem: & si mendose apud Aëtium legatur, ἀναστάσις. Ceterùm Nicasius Ellebodius, & in medicorum

corum & in aliorum lectionibus versatissimus, magnóque iudicio preditus, textum integrum esse, nec vllo mendo scatere persuasit: quandoquidem Asclepiadem, qui Democritum secutus, morbos ex atomorum in vacuos meatus ingressu obstructione gigni docuit, huiusmodi ingressum infixionémve ἔνστασιν vero simile est vocasse. Quod primò colligitur ex Celso, qui in proœmio librorum suorum tradit, Asclepiadem contendisse fieri ægritudines, vbi manantia corpuscula per inuisibilia foramina subsistendo iter claudunt: deinde ex Cælio Aureliano, qui in proœm. lib de Acutis pass. ait, Asclepiadem diffinisse phrenitim esse corpusculorum stationem siue obstructionem in cerebri membranis. Galenus vsus est ea voce lib. 6. Apho. 31. his verbis: ἐφ' ὧν ἐστὶν ἔνστασις αἵματος παχέος ἐν τοῖς τῶν ὀφθαλμῶν φλεβίοις, & lib. 13. meth. c. 2. Apertissimè autem omnium, quid propriè esset ἔνστασις, declarauit Cassius medicus, quem ideo Asclepiadis sectatorem fuisse conuincitur, quia frequentissimè eam vocem vsurpauit. Is enim probl. 76. quęrēs, cur in dolore capitis tinnitus fiant, ita respōdet: ὅτι τὸ ἀκουστικὸν πνεῦμα κραδαίνεται ὑπὸ τῆς ἐνστάσεως τῆς περὶ τὰ μέρη συστάσης. ἔνστασις δέ ἐστιν ὄγκος ἐν λόγῳ θεωρητοῖς ἀραιώμασι διασφηνωθείς. Quæ porrò essent Methodicorum κοινότητες, omnes ferè medici norunt: quando clarum est, eius factionis medicos ad quasdam ab ipsis vocatas communitates, nempe στεγνὸν & ῥοῶδες, omnes morbos reducere cōsueuisse. Atqui παρέμπτωσις fuit Erasistrati medici dogma, qui, vt locupletissimè testatum facit Celsus in proœm. libri sui, & Galenus in cap. 3 eius libri, in quo disputat, An sanguis in arterijs contineatur, hoc profitebatur, spiritum in seipsis duntaxat arterias continere, & vbi in ipsas à venis pulso spiritu

trāsfunderetur ſanguis (quæ vocabatur παρέμπτωσις) inflammationes,& alios morbos ſuboriri. Hiſce omnibus adijcere libet, quod refert idem Plutarchus in fine eius libri, qui inſcribitur ζωνικός, de Sabini Romani vxore, quæ cùm vtero gereret, atque dum aliæ mulieres ſecum lauabantur, vteri tumorem celare optaret, eo vnguento, quo ruffas & aureas comas reddebant, vniuerſum corpus ab vtero liniuit. Id verò, vt ait auctor, habebat λίπασμα σαρκοποιὸν ἢ χαυνωτικὸν σαρκός, ὥστε οἷον διάχυσιν τινὰ ἢ διόγκωσιν ἐμποιεῖν. ἀφθόνως δὲ χρωμένης τούτῳ πρὸς τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος, αἰρόμενον καὶ ἀναπιμπλάμενον ἀπέκρυπτε τὸν τῆς γαστρὸς ὄγκον. id eſt: Pinguitudinem carnis effectricem, vel carnis laxatiuam, ita vt veluti diffuſionem quādam inflationémve ingeneraret. Quo cùm largè in reliquis corporis partibus vteretur, id tumefactum & repletum, ventris tumorem occultauit. Quod autem eſſet illud medicamentum, certi nihil tradi poteſt: (quando ſcimus innumera propemodum eiuſmodi extitiſſe apud antiquos medicamenta) poſſumus tamen conijcere, illud ex eorum genere fuiſſe, quæ magna caloris vi aut humores ex alto ad ſummum trahendo, aut ex ipſis diffuſis flatus gignendo, cutem & omnem extimam corporis partem in maiorem molem attollunt: qualia ſunt rubificantia, & veſicas inducentia, calx ſcilicet, auripigmentum, thapſia, ſulphur: hęc enim aliis rebus commixta, veteres ad capillos excolendos & pulchriores efficiendos adhibuiſſe, notatum habetur apud Galenum atque Oribaſium. De hoc Sabino refert Dion Nicęus in vita Veſpaſiani, quòd cùm ſe Iulio Cæſare prognatum venditaret, ac propterea Cæſar eſſet appellatus, tandem in quodam bello ſuperatus, rus abiit, ibíque in ſe-

pulchrum ſubterraneum, quod anteà incenderat, ingreſſus eſt, vbi cum vxore Peponila nouem annos deliтuit, ex eáque duos filios habuit, interim cunctis illum interiſſe opinantibus.

Plutarchi locus reſtitutus de Signis peſtis, ex Heſiodo, & Hippocrate: Strabonis ad idem locus. Empedoclis hiſtoria diuerſo modo à Plutarcho & Laërtio relata. Quid fuerit ἄπνους Empedoclis, & Laërtio, & Galeno. CAPVT XIIII.

PLutarchus in initio lib. Defectu oraculorum, declarans quomodo paruæ res interdum magnarum ſint indicia, medicinam in exemplum profert, quam duobus ſignis æſtatem peſtiferam ſignificare, nimirùm aranearum copia, & ficus foliorum vernorum cum cornicis pede ſimilitudine ſcribit. Quoniã verò Heſiodus in 2. de Operib⁹ & diebus, tradit, ficus folia cornicis pedibus ſimilia veris noui argumẽta eſſe, atque idem quoque Hipp 6. Epid. ſect. 7. cõfirmat: vnde ſi veritati conſona Plutarchi ſententia eſſet, ſequeretur ſemper debere æſtatẽ peſtilentem eſſe, cùm ſemper vere folia ficus ſint talia: ad credẽdum impellor, Plutarchi locum mendoſum eſſe, atque ita reſtituendum: ἰατρικὴν ἢ λοιμῶδες θέρος ἀραχνίων πλήθει προδηλοῦν, ἢ θρίοις ἔαρ νέον, ὅταν κορώνης ποδὶ ἴκελα φύηται. Huc quoque pertinet, quod à Strabone memoriæ mandatum eſt lib. Geogr. 3. Hiſpanis haud eſſe peculiarem muſcarum multitudinem, quam ſæpe conſequi peſtis conſueuit: vt Romani interdum in Cantabria aliquos ſint conſtituere coacti, qui muſcas venarẽtur, & ſecundum menſuram capturæ mercedem acciperẽt. Nam μυιῶν potiùs ſiue muſcarũ quam μυῶν, ſiue murium, quemadmodum legunt alij, ibi ſcribendum

ab Heraclide monſtratum eſt, quid fuerit, nunquid medicamen, an potiùs (vt ego exiſtimo) morbus, vteri pręfocatio vocatus, vel ipſi ſimilis. Quicquid ſit, hoc certum puto, apud Laërtium non, ἄπνουν igitur Heraclitus, ſed Heraclides: nec, Abſque ſtrepitu aut putrefactione, ſed Abſque ſpiratione, ex Suda & Galeno eſſe legendum; apud quem, eundẽ Heraclidem, cuius Laërtius meminit, ſignificari opinor. Quamquam etiam vbi Sudas habet, ἄσηπον, & Laërtius ἄσηπον, legendum ἄσφυκτον, ex Galeno in loco citato certum habeam.

Plinij locus emendatus. Hippocratis locus à Plinio citatus, & explicatus. CAP. XV.

APponam loci Pliniani non inutilem emẽdationem: in quo explicãdo mirum eſt Hermolaum Barbarum doctiſſimum adeò inſigniter dormitaſſe. Lib. enim 16. cap. 20. ſic in omnibus ferè codicib. ſcriptum reperitur: Harum generi non decidunt, oleę, palmæ, lauro, myrto, cupreſſo, pinis, hederæ; rhododẽdro: & quamuis herba dicatur Sabina rhododendrũ, vt nomine apparet, à Græcis venit, alij neriõ vocarunt, alij rhododaphnon, ſempiternum, frõde roſæ ſimilitudine, caulib. fruticoſum. Putauit Barbarus rhododendrum à Plinio herbam Sabinã dici. Quod ſane à veritate longe alienum eſt, quãdo rhododendrum & Sabina multùm differunt, ipſeque Plinius lib. 24. cap. 11. dicit, rhododendron tempore ſuo nomen Latinum non inueniſſe, quam tamen Apuleius poſt Plinium lauream roſam vocauit. Itaque ſic Plinianus contextus reſtituendus eſt: Hederæ, rhododendro, & (quamuis herba dicatur) Sabinæ. Rhodo-

dendrum,vt nomine apparet, à Græcis venit. Nam Plinius vult dicere, etiam Sabinæ nō decidere folia: & quia de arborib. erat sibi sermo, iccirco addit ea verba. Quamuis herba dicatur: deinde persequitur rhododendri tractationem. Hunc verò locum etiam Melchior Guillandinus, herbariæ rei, omnísque eruditionis vir peritissimus, ita ante me restituerat: vt mihi carior & certior esse debeat emendatio, quia in eandem cum viro acri iudicio prędito sentētiam fortuna quadam inciderim. Ad hęc Plinius lib.38. cap.5. scribit, Hippocratem tradidisse, non prandentium exta celeriùs senescere, verùm id remediis non epulis cecinisse, quòd multo vtilissima sit temperantia in cibis. Hippocratis similem sententiam nullibi adhuc inuenire mihi licuit, nisi in 2. Acutorum morborum victus lib. vbi scriptum est eos, qui prandere consueuerunt, si prandium dimiserint, imbecillos fieri, ignauos, pręcordiorū doloribus torqueri, ac veluti suspēsa viscera gerere: quod etiam in libro de Veteri medicina fusiùs dixit. Quem locum si Plinius nobis indicare voluit, aliter quàm fecerit Barbarus eius verba erunt interpretanda: quòd scilicet prandium intermissum voluerit Hippocrates, secūdum Plinium, ijs nocuisse, qui à morbis detinebantur, & curationis gratia temperatè viuebant; non autem ijs, qui valetudine fruebantur, ac inter epulas quotidie versabantur, quibus alioquin vtile erat à prandio abstinere, cùm lautissime ferè semper cœnarent. Nisi magis placeat (quemadmodū in lib. Artis veteris scriptum est) dicere, aliis prandium conducere ob necessitatem, quia si non prandeant offenduntur; & non his, qui aut ob voluptatem, aut ob aliquem alium casum alterutrum faciunt.

Loci Hipp. restituti, & collati Lucretio. Arist. locus restitutus, & alter defensus. CAP. XVI.

IN principio eius Hippocratis libri, qui περὶ γονῆς inſcribitur, hęc leguntur verba: ἡ δὲ γονὴ τοῦ ἀνδρὸς ἔρχεται ἀπὸ παντὸς τοῦ ὑγροῦ τοῦ ἐν τῷ σώματι ἐόντος. id eſt: Viri ſemen ab omni humore corpori inexiſtente proficiſcitur. Quę non paucam eruditis multis difficultatem peperere, non ſatis intelligentibus, quomodo à quolibet humido ſecernatur ſemen. Sed cùm ipſe legerim in vetuſtiſſimo Vaticani codice, non, ἀπὸ παντὸς ὑγροῦ, ſed, ἀπὸ παντὸς ὑγιέος, id eſt, non Ab omni humore, ſed Ab omni ſana corporis parte: ita reſtituendum locũ, atque omnẽ ambiguitatẽ tollendam putaui. Ratio eſt, quoniam inferius Hipp. nõ tantùm ab omni humore, verùmetiã à ſolidis, & mollibus partibus, tandémq; ab vniuerſo corpore ſemẽ emanare ſcribit. Ad hęc Ariſt. 1. de Gen. anim. c. 17. & 18. vbi aduerſus Hip. non paruã, eius tamẽ nomine ſuppreſſo, habet de ſemine diſputationẽ, mõſtrat eius ſentẽtiam fuiſſe (quod etiã alibi Hipp. ſenſiſſe reperitur) ſemen tantùm à partibus integris, non mancis atque deprauatis proficiſci, argumẽto quòd claudi (quanquam hoc nõ ſemper fieri vult Hipp.) ex claudis naſcãtur, quoniam à partibus vitiatis ſemẽ nõ ducatur. Hipp. autem opinionem, etſi Ariſtoteles ibi euertere omni ſtudio contendat, eam tamen aliquando in Prob. ſecutus videtur, ſicuti 14. ſect. quando reddens cauſſam, cur venere vtẽtes reſoluuntur, atq; debiliores reddũtur, idẽ ait quod Hipp. quòniam ſcilicet ex vniuerſo corpore ſemẽ profluit, & paucum ex multo nutrimẽto, ſicuti τὸ ἄμυλον ἐκ τοῦ σταιτὸς, vt legit Gaza, vel ὁ μυελὸς ἐκ τοῦ σίατος, vt poſſe legi ſuprà etiã mõſtratũ eſt,

siue (quod in 13. Prob. ait) quoniam semen paruum quid existens, magnam vim habet, si quidem ex multo paucum conflatur. Theophrastus 5. de Caussis, c. 7. scribit, viti si medulla extrahatur, vuas absque acinis fieri, atque eum euentum illis fauere, qui semen ab omni corporis parte duci putant. Eandem Hipp. sententiam veluti antiquam habuit Lucretius in 4. hisce carminibus:

Ex homine humanum semen ciet vna hominum vis:
Quod simul atque suis eiectum sedibus exit,
Per membra atque artus decedit corpore toto,
In loca conueniens neruorum certa.

In eodem Hipp. de Genitura libro hæc scripta inueniuntur: ἧσσον δὲ πολλῷ ἥδεται ἡ γυνὴ τοῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ μίξει, πλείονα δὲ χρόνον ὁ ἀνήρ. id est, Multò minùs in concubitu delectatur fœmina, quàm vir, longiore autem tẽpore vir. Sed postrema in manuscripto antiquo legũtur, πλείονα δὲ χρόνον ἢ ὁ ἀνήρ, videlicet mulierem minùs in coitu viro delectari, sed diutiùs ipso perdurare in voluptate. Quod verissimum esse ea ratio persuadet, quoniam vir calidior (quicquid senserit Parmenides) muliere existens, velociores motus obtinet, quorum meritò ardentiùs & citiùs desideria sua terminat; mulier verò vt est frigidior ad cuncta, atque tardior, sic in voluptate finienda frigidiusculè se habet, ac perdurat magis. Id Messalina prostitutæ libidinis fœmina satis apertè declarauit, quæ & si centies in die viro sese commiscuerat, potiùs tamen delassatam, quàm satiatam se prædicabat. Ad hoc item allusisse potuit Tiresias ille, qui iudex electus ad decernendum, Iouísne an Iunonis maior esset in concubitu voluptas; sententiam tulit, viros ardentiùs, mulieres pertinaciùs amare atque concumbere. Sic namque Arabum opinio-

est intelligenda, quando maiorem mulieri quàm viro voluptatem tribuunt. Scribit ibidem Hippocrates, ex quacunque corporis viri parte plus prodierit in genituram, quàm mulieris quòd partus ille magis patri adsimilabitur: vndecunque verò à corpore mulieris plus venerit, mulieri similior euadet. Quam sententiam, sicut & quàmplurimas eius libri alias, Lucretius, qui primus rerum naturas Romana lingua explanauit, ac plurima ab Epicuro, Democrito, & Hippocrate mutuatus est, hisce versibus explicuit:

Semper enim partus duplici de semine constat,
Atque vtri simile est magis id quodcunque creatur,
Eius habet plus parte æqua quòd cernere possis,
Siue virum soboles, siue est muliebris origo.

Porrò in lib. de Natura pueri, quem esse veluti partem quandam libri de Genitura facilè ex fine vnius, & alterius principio colligitur, scriptum est, ἤν τι γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα νόσημα ἔχῃ μὴ συμφυὲς ἐν τῇ λοχίῳ καθάρσει, ἀπόλλυται. Vbi cùm obscurum sit, quid sibi velit. μὴ συγφυὲς, clarum euadet si, quemadmodum in manuscripto antiquo legitur, in hunc modum restituatur: μὴ συμφυὲς ἐὸν τῇ λοχίῳ καθάρσει. Qui enim morbi à familiaribus puerperio perturbationibus valde diuersi contingunt, lethales ferè sunt: quòd necessarium sit aliquam magnam adesse caussam, quæ morbum inducat, nec à naturalibus purgationibus vincatur, quæque & purgationum molestiis, & partus laboribus reiecta, malorum Prauam societatem gignat. Addam hanc coronidem, illud euenisse libro de Natura pueri, quod multis aliis Hippocratis commentariis contigit, qui transmutati, imminuti atque aucti sunt, vel prioribus illis seculis, quando circa libros homines negligentiores erant, vel quando Adriano impe-

dicamus scripsisse, asellum piscem in media aluo gerere cor, cùm alia animalia potiùs medio in pectore habeant.

Quoties veteres in die manducarent. CAP. XVII.

INter doctos diu fuit non parua quæstio, semélne in die tantùm, an sæpiùs veteres manducarent. M. Antonius Muretus, vir elegantissimus & doctissimus in hoc laborauit, vt etiam quater in die manducasse interdum probaret; in quo certè non fefellit. Attamen ego hanc rem sic statuendam existimo. Græcos, & præsertim Hippocratis tempore, nullam huiusce consuetudinis legem firmam habuisse; sed multos ter, plures semel, plurimos bis cibum sumere consueuisse: vt Cardanus omninò deridendus videatur, qui quòd tempore Hippocratis ter & plus ederent, totidem etiam eos cacasse, in com. in secundum Prognost. scripsit. Id autem clarissima Hippocratis auctoritate confirmatur, qui in 2. de Rat. vict. in acut. morb. vbi sanorum hominum consuetudines multis verbis exponit, sic loquitur: ἐπὶ καὶ ποτὲ δὶς σιτεόμενοι τῆς ἡμέρης, καὶ ποτὲ μονοσιτέοντες, αἱ ἐξαπιναῖοι μεταβολαὶ βλάβας καὶ ἀῤῥωστίην παρέχουσιν. καὶ τοὺς μέν γε μὴ μεμαθηκότας ἀριστᾶν, εἰ ἀριστήσωσιν, εὐθέως ἀῤῥώστους ποιεῖ καὶ βαρέας ὅλον τὸ σῶμα, καὶ ἀσθενέας, καὶ ὀκνηρούς· ἢν δὲ καὶ ἐπιδειπνήσωσιν, ὀξυρεγμιώδεας. id est, Quippe siue bis, siue semel dũtaxat in die, quis cibũ accipere solitus est, si subitò cõsuetudinem mutauerit, noxam imbecillitatémq; subibit. Etenim prandium assumens, qui id non consueuit, protinus imbecillus, grauis, ęgrotus, segnísq; redditur Et paullò pòst sic scribit: καὶ τοίδε πολλοί εἰσιν οἳ εὐφόρως φέρουσι τρεῖς σιτεόμενοι τῆς ἡμέρης ἐς πλῆθος, οἳ ἂν οὕτως ἐθισθῶσι. id est:

Quamquam ſunt nonnulli, quibus nihil moleſtiæ affert, ter in die cibo repleri, præſertim ſi ita educari cõſueuerint. Ex quibus & aliis multis eo in loco ſcriptis facilè colligitur, mores hominum Græcorum in comedendo diuerſos fuiſſe. Quòd verò Plato miratus ſit Siculos atque Italos bis in die impleri cibis, ita planè intelligendum eſt, quòd rari eſſent, qui vſque ad ſatietatem quotidie bis cibum caperent; cùm Hippocrates ibidem ſcribat: ἔτι δ᾽ ἂν μᾶλλον πονήσειεν ὁ τοιοῦτος, εἰ τρὶς σιτέοιτο τῆς ἡμέρης ἐς κόρον, ἔτι μᾶλλον εἰ πλεονάκις. id eſt: Maiori tamen moleſtia efficietur is, qui ter eadem die ad ſatietatem vſque cibum ingeſſerit, ac multò magis ſi crebriùs etiamnum aſſumpſerit. vbi ſatietatem ciborum frequentatam in die eadem maximè obeſſe docens, monet quoque non fuiſſe hanc eorum hominum conſuetudinem; quod ſimiliter innuit Ariſtoteles in Probl. vbi medicos concubituris præcipere ſolitos, vt parcè veſpere manducarent, ſcribit. Sed clariùs hoc teſtatum fecit Plutarchus, qui 8. Sympoſ. 6. tradit, olim infames fuiſſe, qui ante cœnam quicquam edebant: quemadmodum etiam Hippocrates in lib. de Aëre, aq. & loc. monens, vt hominum viuendi ratio à medico conſideretur, ſcilicet πότερον φιλοπόται, καὶ ἀριστηταὶ, καὶ ἀταλαίπωροι, videtur pranſores inter eos collocare, qui non rectam viuendi normam ſequuntur. Immò ibidem à Plutarcho notatum eſt, ἀκράτισμα, & ἄριστον, ſiue ientaculum & prandium, idem veteribus ſignificaſſe, atque alterum dictum eſſe ἀπὸ τοῦ ἀκράτου. i. à mero, quod ſolum cum pane veteres manè ſumebant, vel ἀπὸ τῆς ἀκρασίας. i. ab incontinentia, qua notabantur id facientes; alterum verò, quaſi ῥᾶστον, id eſt facillimum, quòd faciliter pararetur Vt ex his omnibus

colligatur, quàm rarissimos fuisse Græcorum, qui sæpius die cibis implerentur; quamquam multi etiam ter esitarent. Ceterùm Romanos ita assueuisse puto, vt scilicet maior hominum pars semel saturarentur, atque id vespere; manè verò aut modicum quid, aut nil omnino sumerent rarissimi ter esitarẽt. Quod certè Horatij, Martialis, & aliorum, qui Romanos mores posteris tradiderunt, probare possem scriptis: sed vnum Galeni testimonium mihi saterit, qui in lib. de Tuen. val. 5. senes nutriendi rationem exponens, satiùs esse ducit illos ter cibum sumere, atque illud factitasse Antiochum medicum ac Telephum Grammaticum monstrat, quasi hoc præter communem aliorum viuendi morem esset. In 6. quinetiam eiusdem tractationis lib. eorum victus rationem docens, qui negociis districti sunt, considerari mandat, meliúsne sit in die semel, an bis comedere, atque hoc ex consuetudine diffiniri debere: quasi certò sciret, homines Romæ (nam in libro illo ad Romanos vt plurimum sermonem habere certum est) modò bis, modò semel comedere, rarissimè verò ter; vt etiam ex Cornelio Celso in principio librorum suorum de Medicina intelligere possumus, necnon ex Plutarcho, qui in loco nuperrimè citato scriptum reliquit, priscos Romanos moderatè prandere seorsim, cum amicis verò cœnare consueuisse, ideóque cœnam quasi κοινὴν, id est communem ipsis appellatam esse. Quod verò de ientaculo & commessatione à Latinis auctoribus memoriæ mandatum est sic accipio, pueros ferè solos ipso vsos: perinde ac hodie vbique ferè gentium hoc vsurpatum est, vt pueri summo manè semper aliquid cibi capiãt. Ea propter in Curculione Plautus facit Phedromum adolescentulum Veneri

ientaculum vouere, similiter & in Truculento Phronesium meretrix sic ait:

— non nouisti obsecro?
Qui illic apud me erat, huius pater pueri ille est, vsque ad ientaculum
Iussit ali

Idem significauit Martialis lib. 14. hoc disticho:

Surgite iam pueri, vendit ientacula pistor,
Cristataque sonant vndique lucis aues.

Præter pueros & senes, qui valetudinis gratia vtebantur ientaculo, nullos alios vnquam vsos puto; quòd si aliqui erant qui vterentur, protinus tanquam incontinentes notabantur. Ita quoque de merenda apud Afranium, & alios (quæ erat, vt Nonius docet, cibus post meridiem sumptus) censeo dicendum. Sicuti & illos non parua infamia affectos existimo, qui comessationes seu cibos post cœnam sumebant, atque Comessatores nomine indecoro vocabantur: vt non mirum sit, Clementem Alexandrinum in 2. Pædagogiæ vehementer in pueris quoque prandiola, cœnas, epulas atque merendas, quæ omnia ἀγάπας, id est, charitates aliqui appellabant, damnasse. Quemadmodum pariter mirum alicui videri non debet, si Aulus Vitellius Imperator luxuriosissimus & incontinentissimus, epulas suas sæpe trifariam, interdum quadrifariam dispertiebat, in ientaculum, prandium, cœnam, comessationem, quibus omnibus, sicut ait Suetonius, vomitandi consuetudine sufficere poterat.

De Ptissana, & Aqua hordei Arabum. CAP. XVIII.

EX hordeo Achilleio ab Hippocrate 3. de Morbis & Aristophane vocato, hoc est magno & opti-

mo, vt in Linguis exponit Galenus, atque etiam Theophrastus 3. de Caussis plant. cap. 17. & 8. de Hist. capite 4. apud veteres Græcos & Latinos primò factos inuenio panes (quamquam Athenæus hunc panem deterrimum omnium hordaceorum facit) Græcis olim in maximo precio habitos, Romanis verò, vt Plinius lib. 18. refert, damnatos, ob id seruis & gladiatoribus alendis destinatos. Huiusmodi panes autem interdum μᾶζαι apud veteres, & præsertim Hippocratem vocatos fuisse puto; licet Erotianus Mazam apud Hippocratem factam putet ex omni farina cum ozymelle, aut posca, aut mulsa, aut aqua. Neque quisquam mirari debet, quòd hoc ita à me constituatur: siquidem nec ipse ignoro, ab Hippocrate Galeno, & posterioribus panes ex hordeo à maza distingui: veruntamen cùm ἄρτος penes antiquos pro tritico frequentissimè vsurpetur, vbi Arist xxj. sect. Prob. & Hipp. lib. Artis vet. panes & μᾶζαι comparāt; clarum est, pro maza ab iis hordeaceos panes intelligi: vti etiam ab Aristophanis interprete venustissimo & probatissimo in fabula, Pacis nomine inscripta. Ex hordeo quinetiam far efficiebatur, atque id erat hordeum incisum, alendis cohortalibus auibus opportunū, vt habemus apud Columellam lib. 8. cap. 4. 5. 11. atque Palladium lib. 1. cap. 28. Fiebat & farina, quæ aqua cocta Puls appellabatur, & interdū lacte miscebatur. quemadmodum meminit Galenus lib. de Atten. vict. cap. 6. de hac scribit Plinius, eam Græcis ignotam fuisse. Efficiebatur quoque polenta, ἄλφιτα à Græcis nuncupata, quam Plinius auctor est Romanis olim ignotam, apud Græcos verò celebratam extitisse, nempe qua ipsi milites suos alerent, in hoc à Romanis damnati.

Constabat hæc variis modis, sed laudatissima ex recenti hordeo, modicè frixo, deinde molis fracto, & pòst aqua perfuso ac cocto. Fiebat prætereà ptissana, quanquam ptissanam etiam ex oryza & tritico fieri consueuisse memorant Horatius 2. Ser. Galenus 1. de Alim. facul. & Plinius lib. 18. Fiebat vltimò aqua, de qua apud Arabas, Auicennam, Auerroem, & alios celebris est mentio: quamquam sub nomine aquæ hordei ptissanam quoque cōplectātur Arabes: apud Græcos verò & Latinos nunquam ferè habeatur mentio aquæ hordei, nisi sub nomine cremoris ptissanæ. Igitur aliis omissis, de Ptissana & Aqua hordei verba faciam, quoniam de his medici in primis agunt. Ptissanam inuenio apud Græcos atque Latinos scriptores fuisse nomen rebus multis commune. Nam primò omnia frumentacea, deglubata, ac pistilis decorticata, ptissanæ appellatione vocata inuenio, ἀπὸ τοῦ πτίσσειν, quod est pinsere, vel decorticare. sic enim legimus apud Galenum 1. de Alim. facult. 6. & 9. ptissanam ex Chondro, quæ erat species zeæ δίκοκκος; necnon triticeam, de qua etiam habetur mentio apud Hippocratem in lib. περὶ παθῶν, qui Maior de morbis ab Erotiano inscribitur, & Aristotelem primo Probl. 38. Plinius autem lib. 18. cap. 17. mentionem facit ptissanæ oryzæ, de qua loquens Horatius 2. Ser. dixit, Vas ptissanarium oryzæ. Columella pariter lib. 2. cap. 7. ex hordeo potissimùm factitatū esse ptissanam perhibet. Dicebatur secundò ptissana de omnibus his non solùm crudis & deglubatis, sed etiam coctis aqua: veluti monstrat Plinius loco citato, & Galenus 8. Meht. & 7. cap. 6. vbi docet parandum esse chondrum coctum instar ptissanæ. Tertiò dicebatur propriè de hordeo, vel decorticato solùm

atque

atque deglubato, ſicut monſtrare videtur Pollux: de quo Martialem locutum puto, quando 12. lib. ſcripſit in Panicum:

Frumentum, milium, ptiſſanam, fabámque ſolebas
Vendere.

& de quo loquitur Conſtantinus lib. 17. vbi pro curatione doloris capitis boum laudat ptiſſanam crudam, vel etiam de hordeo decocto. Ptiſſana verò ex hordeo decocto apud Galenum lib. de Ptiſſana ita efficiebatur. Hordeum mundatum, decorticatum, integrum; non contuſum, vt monet Galenus loco citato, & Auerroes 5. Collect. 31. in aquæ puriſſimæ ponebatur decem partibus (apud Conſtantinum lib. 3. Geopon. & apud Paullum Æginetam lib. 1. cap. 78. quindecim) atque ſic ad ignem maximè ebulliebatur, quouſque hordeum intumeſceret: deinde ad lentum ignem coquebatur, quouſque totum hordeum colliqueſceret, atque aqua illa ſucculenta euaderet. Sicque ptiſſana ſimpliciter, ptiſſana hordei, ptiſſana tota, ptiſſana non colata apud veteres appellabatur; quemadmodum ſcribit Galen. 1. de Acut. 26. 28. & 1. de Alim. 9. vbi etiam dicit, coquos ſæpe conſueuiſſe ptiſſanam haud tantum coquere, quantum erat neceſſe. Quòd ſi hæc ptiſſana percolabatur ſacculo, vel ſtamine, ita vt pars ſucculenta retineretur, terreſtrior verò & lignoſior abiiceretur, iam non amplius ſic vocabatur, ſed Ptiſſana colata, vel πτισσάνης χυλὸς. id eſt, Succus ptiſſanæ nuncupabatur: ita vt apud Galenum duplex tantùm eſſet ptiſſana hordeacea, non colata ſiue tota, & colata vel ſuccus hordei (Hordeatam vocant Itali) & hæc eſt illa Aqua hordei, in quam dicit Auicenna ingredi de corpore hordei. Eſt tamen ſciendum, vt habemus à Galeno in libro de

Ptiſſana,& ab Auicenna Fen. 1. quarti,veteres,quando in ptiſſana requirebant vim abſterſoriam,conſueuiſſe eam parare ex hordeo non decorticato, quod docet Gal. lib. de Ptiſſana, &1. de Alim. facult. cap. 9. Atque de huiuſmodi ptiſſana loquitur Plinius lib. 22. cap. 25. vbi dicit:Ptiſſanæ, quæ ex hordeo fit,laudes vno volumine condidit Hipp. quæ nunc omnes in Alicam tranſeunt. Contrà quanto innocentior eſt Alica?Hipp. tantùm ſorbitionis gratia laudauit, quoniam lubrica ex facili hauriretur, quoniam ſitim arceret, quoniam in aluo non intumeſceret, quoniam facilè redderetur, & aſſueuetis hic cibus in febre bis die poſſet dari,tantum remotus ab iſtis(Diatritarios à Galeno damnatos, qualis fuit Theſſalus, intelligit) qui medicinam fame excercent. De hac eadem loquitur Galenus, quando Hipp. commendationem ptiſſanæ, quam habet 1. de Acut. 28. & per totum librum exponit. Condiebatur autem ptiſſana variis modis modò aceto, pipere, melle, ſapa, cymino, amygdalis, modò aliis: peſſimus omnium iudicabatur ille, quando parum coquebatur,& ſapa vel melle & cymino miſcebatur,potiùs(ait Gal. 1. de Fac.alim. cap. 9.) Cyceon appellandus (erat enim Cyceon, vt notat Erotianus, potio farinæ commixta,vel, vt Gal. docet 6. Epid.com.6. tex. 5. Homerum ac Hippocratem vſurpaſſe, mixtio cibi & potus, necnon polentæ & vini) quàm ptiſſana: de qua locutum puto Heſychium, quando ptiſſanam dixit eſſe cyceonem, & etiam Apicium opſodædalum in 4. vbi condituram ptiſſanæ recenſet. Nos certè meliùs eam lacte ſeminum peponum vel amygd· dulcium & ſaccaro condimus. Præter hanc ptiſſanã,apud Latinos & Arabas ſiebat Aqua ex hordeo tam decorticato, quàm non

decorticato: & est illa, in quam dicit Auicenna nil de corpore hordei ingredi. Accipiebatur pars vna hordei electi & emundati, aquæ partes xx. ac bulliebant quousque pars quinta remaneret: deinde colabatur atque exprimebatur: abiecto hordeo, sola aqua expressa reseruabatur pro vsu. Hanc Celsus Cremorem ptissanæ dixit libro 3. cap. 7. & alio in loco, vbi in vicem vini Cremorem ptissanæ dat. Vnde patet, omnes Galeni interpretes hallucinatos, vbi χυλὸν πτισάνης transferunt Cremorem ptissanæ: cùm transferre deberent, Succum: quoniam cremor ptissanæ apud Latinos est aqua hordei expressa, non succus ipsius substantiæ hordei, vt apud Galenum. Nec me latet, apud Arabas extitisse diuersas mensuras in facienda aqua hac: quando Auicenna, Mesue & Auerroes, prædictam monstrarunt, Auenzoar verò & Halybas aliam. Sed hoc euenit, pro vt magis vel minùs nutrientem ac refrigerantem eam reddere studebant. Itaque si quando placet parare hanc aquam pro ægrotis, eámque magis nutrire optabitur; curandum erit, vt multa portio hordei apponatur, veluti octaua, aut decima, aut multùm bulliat: sin magis cura erit refrigeratio, paucior erit hordei portio, vt vicesima, atque non tam diu bulliet. Ceterùm quam ex farina hordei Aquam coctam fieri cõsueuisse monet Auicenna, eà non video in vsu fuisse apud Græcos: puto tamẽ ipsam Latinos habuisse, atque hãc fuisse eam, quæ Romę publicè vẽdebatur, sub nomine Polentæ: de qua etiam mentio est apud Galen. 1. de Alim. facul. 9. & lib. de Atten. vict. 6. Quanquam etiam fieri potest, vt ptissana appellaretur, quam ex pluribus rebus, vt tritico, oryza, parari consueuisse, iam diximus.

QVARTI LIBRI FINIS.

HIERON. MERCVRIALIS VARIARVM IN MEDICINÆ AVCTORIB. ET ALIIS LECTIONVM,

LIBER QVINTVS.

Quid sit Camum, Acinaticium, Murrhina. CAP. I.

DVBITAVIT Cuiacius, vir eruditissimus, in suis Obseruationibus, quid in D. lib. 33. de Vino, trit. & oleo, per camum intelligendum sit; videturque in eam deflexisse sententiam, fuisse Romanorum Loram. At ea ratione huiuscemodi sententia mihi non probatur, quòd Apicij contextus, cuius testimonio maximè nititur, valde deprauatus est, vt hac de caussa variæ eius loci inueniantur lectiones. Quòd si legi debeat camum, esse tamen loram minimè vero simile videtur. Quia cùm loræ mentio apud omnes linguæ Latinæ scriptores creberrima sit, neminem eam camum appellasse constat. Accedit his, vt ait Plinius lib. 14. cap. 10. loram inter vina operaria recenseri: siquidem Cato propter seruitia huiusmodi potionem factam docet. Itaque puto ego genus aliud potionis fuisse, ex variis rebus commixtæ, perinde ac ceruisiam, ita vt cibi potabilis formam referret quod quia fortè peculiare alicui nationi fuit,

non est mirum si à plurimis sileatur. Sicut Ammiânus Marcellinus lib. 6. narrat Sabaiam fuisse ex hordeo vel frumento in liquorem conuersum in Illyrioe paupertinum cibum. Nam Cælius Aurelianus 2. de Morb. acut. cap. 10. de iis, quæ catalepsim inducunt, loquens, ait: Sciendum igitur quòd hæc passio ex iisdem caussis antecedentibus fit, quibus aliæ quoque passiones efficiuntur, indigestione, vinolentia, carnali cibo, & horum similibus rebus. Atqui vellem Cuiacius potiùs explicuisset nobis, quid fuerit Acinatici, quod inter vina Legis lator ibidem minimè recensendum statuit. Scio qui Latinæ linguæ thesauros construxerunt, eos voluisse acinaticium fuisse loram, seu vinum secundarium, factum ex vuarum acinis aqua maceratis. Sed cùm nullius auctoris fide vtantur, ipsis minimè credendum puto: præsertim cùm acinatici Cassiodorus celebrem mentionem fecerit lib. 12. Variarum: quod quia cum acinaticio, de quo in Lege scribitur, idem fuisse puto. Cassiodori verba ipsa heic subiiciam. Comitis itaque patrimonij relatione, declaratum est, acinaticium, cui nomen ex acino est, Eutheris aulicis fuisse tenuatum. Et quia cunctæ ciuitates inuicem sibi debent necessaria ministrare, quæ probantur ad rerum dominos pertinere; ad possessores Veronenses, vbi eius rei cura præcipua est, vos iubemus accedere, quatenus accepto precio competenti, nullus tradet vendere, quod principali gratiæ debetur offerre. Digna planè species, de qua se iactet Italia. Nam licet ingeniosa Græcia multiuaria se diligentiæ subtilitate commendet, & vina sua aut odoribus condiat, aut marinis permixtionibus insáporet; sub tanta tamen exquisitione reperitur simile nihil habere. Hoc est enim merum, & colore regium,

& similis in vtroque suauitas. Nam quòd acutè sapit, quòd citò reficit, commune illis intelligitur, sed magis est distantiæ quæ videtur: illud intueris rubore lætum, hoc inspicis candore festiuum. Et ideo procuratio eorum debet esse celerrima, quando in ambobus esse cognoscitur, quòd pariter expetatur. Hactenus Cassiodorus de Acinaticio. Ex cuius verbis facilè coniici potest, illud fuisse protropi, seu, vt secundum Athenæum Mitylenæi vocabant, prodromi genus, à Galeno sæpe in vsu medicamentorum nominatum: quod vt fieret, indicatum habetur à Plinio lib. 14. cap. 9. Erat enim illud inter dulcium genera. Dulcia verò à vinis distincta fuisse, nemo nescit. Ceterùm Murrhinam vinum fuisse lautissimum myrrhæ odore conditum. Plauti testimonio probare conatus est Plinius lib. 14. cap. 13. cuius sententiam vt damnem, duo me hortantur. Primum illud est, murrhinam nullo modo fuisse vinum: quando præter Plauti proposita à Plinio testimonia, vbi vinum & myrrhinam clarè distinguit, etiam Gellij accedit auctoritas, qui lib. 10. cap. 23. mulieres Romanas à vino abstinuisse, & murrhinam potasse scribit. Quare si à vino propter libidinem abstinebant, tantò magis à myrrha condito vino abstinuissent, nimirùm quod lautissimum atque potentissimum erat. Alterum est, à Plauto inter dulcia murrhinam reponi: atqui dulcia appellata à vinis distincta erant. immò etiam si vina fuisse concederetur, myrrha valde amara cùm sit, vix fieri potest, quin mixta vino illud amarum reddat. cuius rei non ignari pessimi Hebræi, Christo cruci suffixo, vt recitat Marcus, vinum myrrhatum obtulerunt: vt verò alij Euangelistæ, acetum & fel quasi vtraque potio insuauissima

etiam hostibus offerenda esset. Quod verò Festus docet, antiquos vsos esse murrhata potione: ita intelligendum est, eam non in quotidiano habuisse vsu, sed interdum adhibuisse, religionis vel alterius rei gratia: quo pacto refert Plinius lib 27. cap. 7. absinthium sacris Romanis celebratum peculiariter, quando Latinorum feriis in quadrigarum certamine victor absinthium bibebat. Nec dicat quis Martialem secus sentire scribentem:

Si calidum potas, ardenti murrha Falerno
Conuenit, & melior fit sapor ille mero.

quoniam murrha pro vase myrrhino ab ipso accipitur. Neque etiam Iulij Scaligeri opinio mihi placet, qui in com. ad librum Theophr. 6. de Caussis plant. cap. 36. voluit, murrhinam vinum fuisse ex baccis myrti factum. Siquidem nec nomen, nec vllius auctoritas ipsi fauet: immò verò vt huiusmodi vinum maxima vi adstringendi pollet, sic in quotidiano vsu haberi minimè potest. Quòd autem Adrianus Iunius, præstans medicus, monstrare conatus est, Murrhinam ἀπὸ τῶ μύρυ esse dictam, quasi vinum esset aut altera potio odoribus condita, à ratione quoque alienum videtur. quia etsi nemo dubitet, veteres, vnguenta atque odores vinis commiscuisse, quemadmodum præter Athenæum & Pollucem ab eo citatos, Plinius, Plutarchus & Clemens Alexandrinus docuerunt; attamen mulieres, quibus propter omnem libidinis occasionem fugiendam murrhina loco vini concedebatur, odoratis potionibus vsas esse, minimè verosimile est. Neque verò nomen murrhinę, vt apud omnes scriptores Latinos inuenitur, inde ortum esse potest; præsertim quòd tempore, quo huiusmodi potio in vsu apud Romanos esse cœpit, nondum

luxus adeò creuerat, vt huiusmodi odoramentorum voluptates in potionibus etiam mulieres persequerentur. Quamobrem potiùs ego existimo, murrhinam fuisse artificialem quandam potionem, quæ veterum tempestate vulgatissima cùm esset, atque à posteris sit intermissa, vix eius remãsit nomen, quod vel à similitudine, vel à mixtione, vel ab aliqua alia re fortè captum fuit. Huic sententiæ & Festus & Nonius adstipulantur, qui dicunt, murrhinum factitię potionis genus extitisse. Hæc inter dulcia potiùs, quàm vina reponenda; non ob miram aliquam suauitatem, sed quia huiusmodi dulcibus vtebantur, frequenter antiqui, quòd nequaquam ebrietatem inducant, vt disputat Plutarchus 3. Sympos. 7.

Quæ sint Febres Statæ, Typhi, Quotidianæ, Querqueræ. Horatij locus de Hydrope explicatus. CAP. II.

NOnnulla apud Latinæ linguæ scriptores febriũ inueniuntur nomina, quæ à medicis vel minimè vsurpantur: cuiusmodi sunt statæ febres, quotidianæ, querqueræ. Statæ febres (quæ vox apud Plinium est lib. 28. cap. 8.) dicuntur, vt ego puto, omnes illæ, quæ certis quibusdam diebus affligunt, quásque à Græcis Periodicas esse vocatas scripsit idem Plinius lib. 10. cap. 3. ait enim Festus Stata sacrificia à Catone & alijs veteribus esse dicta, quæ certis diebus fieri debent: ita vt febres Statæ opponantur Vagis à Celso vocatis, quæ scil. nullam firmam habent diem quà inuadant, πλανῆτας dicunt Græci. Has etiam typhos esse vocatas memorat Isidorus 4. orig. quamquam ab Hippocrate in lib. maiore de morbis, typhi quinq; tractentur, qui multùm ab eiuscemodi febribus dif-

ferunt. nec aliud esse ab aliquibus putantur, quam stuponis attoniti genera, de quo loquebatur Arnobius lib. 1., aduersus gentes cùm dixit quòd si mentis elatio & typhus qui appellatur à Græcis, obstaret vt lib.ij.quod typhus est, sapientiam dicitis. Porrò quotidianę febres tam apud Terentium in Hecyra, quàm apud Celsum, Plinium, atque alios, sunt quæcunque singulis diebus vexant, siue sint duæ tertianæ, siue tres quartanæ, siue continua, aliàs Assidua à Celso nominata: quam enim quoditianam propriè medici nuncupant, atque rarissimè fieri constat, Plinius lib. 28. cap. 16. Græco nomine Amphimerinon vocat. Continuatas febres & Continẽtes dixit quandoque Celsus: sed qui ex Latinis Continuas febres dixerint, raros omnino inuenies, huiusmodi verò quotidianã febrẽ siue continuã λειπυρὶν vocat Lucianus in initio lib. de conscr. hist. Ceterũ Querqueram febrem eam vocatam reperio antiquitùs, quæ cum frigore & tremore, à Græco κάρκηρος, vt docet Festus, affligit. Sic Lucilius,

Iactans me vt febris querquera. & alibi:

Querquera consequitur febris, capitisque dolores.

Sic, referente Prisciano, Plautus in Friccolaria: Is erat mihi bilis, aqua intercus, tussis, febris querquera. Arnobius in 1. lib. aduersus Gentes querqueras atque intercutes morbos curasse Christum ait. Et Minutius Felix in Octauio querquerum morbum videtur appellasse rigorem febres vrentes antecedentem. Sed Apuleius in Apolog. & A. Gellius lib. vlt. cap. 1. querceram dixerunt. Nomen huiusmodi, vt opinor, ductum à sonitus imitatione, quem in febre trementes & horrentes edunt, veteres namque plurima hoc pacto nomina effinxisse scimus, Et quo-

niam de morbis sermonem habuimus, addendus hisce Horatij locus est, qui lib. 2. Carm. ode 2. hydropici conditiones proponens, appositissimè medicum sic agit:

Crescit indulgens sibi dirus hydrops,
Nec sitim pellit, nisi caussa morbi.
Fugerit venis, & aquosus albo
Corpore languor.

Etenim cùm sint tres species eius morbi; vna, in qua ventus simul & aqua ventri insidet. Tympanitis vocata: altera, in qua solam aquam venter continet, quam Ascitim vocant: tertia, quando venæ & minora totius corporis ambitus spacia aquoso humore plena sunt, quæ Hyposarca & Leucophlegmatia, vt Celsus quoque testatur, dicitur, de hac postrema loquens poëta, eam egregiè depingit, & inter cetera nomen Græcum, λευκοφλεγματίην scil. quasi exprimens, dixit, Albo corpore, quia sanè sub hoc vitio corpus albescit. Vnde manifestum cuiuis esse potest, quàm ineptè Lambinus Album corpus, pigrum, lãguidum, & iners interpretari laborauerit. Serenus Horatij imitator sic etiã Hydropem appellauit hocce versu:

Vnguine quo frangit vires languoris aquosi.

Locus Plinij de Mammis explicatus, & defensus. Quis morbus Solstitialis. CAPVT III.

PLinius lib. 31. c. 6. aquæ marinæ vtilitates proponẽs, inter cetera hæc scribit: Mammas sororientes præcordia, maciemque corporis, piscinæ maris corrigunt. vbi duas eruditis dubitandi dedit occasiones, vnam, quid sibi velint sororientes mammæ: alterã, quomodo aqua maris, quæ extenuat & desiccat,

maciem corporis corrigere sit idonea. Quod spectat ad primum dubium, sunt qui putant legendum esse, quemadmodum est in vetustis quibusdam codicibus, tam manuscriptis, quàm impressis, Rigentes, loco Sororientes, quam lectionem nec ego improbo, modò pro rigentibus mammis intelligamus eas, quæ ob nimiam lactis copiam valde durescunt: sic Dioscorides marinam laudat πρὸς μαστοὺς σπαργῶντας. Verùm lectionem quoque vulgatiorem dictionis, Sororientis, seruari posse existimo, si simpliciter pro Sororientibus, vel Sororiãtibus, interpretemur Tumenmentes. nam Festus scribit Sororiare dici mammas puellarum, quando primùm tumescunt: sic Plautus, Tunc, papillæ primùm sororiabant. Sed quia huiusmodi nimij tumores fiunt tum à lacte, tum à carne, aliísque mammarum partibus plus iusto crescentibus; potiùs de prioribus Plinij sententia exponenda erit. Posteriores namque tumores pulchritudinem, & non valetudinem impedire solent (& huiusmodi mulieres vocabant veteres Mammosas, Plautus dixit Mammeatas (neque salsis eæ coërcentur, sed, vt est videre apud Galenum 9. de Simplic. med. capite de Ostreacite, & alibi apud Aëtium, Auicennam, & alios, refrigerantibus medicamentis. Serenus de his scribens ita loquitur.

Si castigatas studium est præstare papillas,
Ex hedera sertus ambas redimere memento.

& quę sequuntur. Pro secunda dubitatione, nisi pro macie interpretemur καχεξίαν, id est, malum corporis habitum, quem etiam Celsus Tabem, vt Marcellus, Virgilius sæpè à Plinio accipi testatur, in suis ad Dioscor. com. lib. 5. cap. de Aqua marina; procul dubio aut errasse Plinium, aut vocem illam depra-

uatam esse dubitãdum erit.eo præsertim,quòd quæcumque ibi remedia ab aqua marina proponit Plinius, aut à Dioscor. sumpsisse videtur, aut saltem ab eodem scriptore,à quo sua Dioscor. accepit. Dioscorides verò καχεξίας meminit,de qua nil loquitur Plinius: nisi fortasse sub macie illam cõplectatur. Apud Plautum in Trinummo, seruus ille, qui Philtoni persuadere studebat, ne agrum quendam pro dote caperet, multas eius agri pessimas conditiones enarrans, inter alias hanc ponit: Tum autem Syrorum, genus quod patientissimum est hominum,nemo extat, qui ibi sex mẽses vixerit,ita cuncti solstitiali morbo decidunt. Quo in loco quęsitum est,quis sit Morbus solstitialis. Alij pro comitiali intellexerũt, alij pro repentino,& subitaneo: vt etiam alibi herba solstitialis, quæ nata statim moritur. Turnebus doctissimus pro solstitiali morbo ardentissimas febres intellexit, quasi illæ sub solstitio maximè vagentur.Sed etsi demus Turnebo, similes febres canicularibus diebus grassari; attamen solstitium à Canicula multorum dierum interuallo remotum est. Quare puto ego solstitialem morbum quemcunque prauum & lethalem vocari: quasi innuere velit ille seruus, neminem ibi potuisse sextum mensem viuere,sed statim vnumquemque tempore solstitiali interire consueuisse. Etenim solstitium periculosum, atque morbosum esse,vnus ante omnes docuit Hip.lib.de Aëre,aquis, & locis.Post quem Arist 1.sect. Probl.idem cõfirmauit. Caussa verò est morborum multitudo,qui calore veris crescente gignuntur, & eo magis in regionibus alioquin insalubribus, in quibus cùm perniciosiores fiant,promptiùs incolæ interficiũtur:vt in maximis Seguarum partibus,atq; adeò in ipsius Romanę

ciuitatis suburbiis, tempestate nostra euenire conspicimus, Forsan autem & pro morbo solstitiali non absonum est intelligere eum qui à Græcis Σειρίασις, ab Alexandro 1. Probl. 98. καῦμα κεφαλῆς, à Plinio ardor capitis, ab Auicenna erysipelas, à Raze sekakilos, ab Hippocrate verò 7. apho. sphacelos cerebri nuncupatur, qui licet potissimùm in infantibus oriatur, attamen fit etiam in adultioribus, & trium dierum spatio vnumquemque perimere solet in æstate, quando, vt scribit Alexander, potissimùm inducitur.

Quædam ab Aristotele notata de Menstruis, & de Morbo pilari. CAP. IIII.

ETsi Aristoteles verè, vt dicebat D. Hieronymus, naturæ miraculum fuerit; attamen cùm & ipse homo esset, interdum errasse, nequaquam rationi incongruum videtur: eo magis quòd, vt ipso scriptum est, πάντα κατορθοῦν, καὶ μηδὲν ἁμαρτάνειν ἐστὶ τῶν θεῶν· ἀνθρώποι γὰρ ἁμαρτάνουσι. Quare si errores aliquos illius detegere conor, minimè quis me audaciorem vocabit: quãdo præsertim etiam eius errores librorum corruptorũ mendis excusare possumus. Etenim vnicuique perspectũ puto, quod Strabo lib. 13. & Plutarchus in vita Syllæ, de libris Aristotelis memoriæ mandarunt, quomodo scilicet primò sub terrã occultati fuerint, ibique ab humore & blattis vitiati: cum Appelliconi Theio magna pecunia venditi: pòst à Sylla Romam vecti, atq; Tyrannioni Grãmatico, qui plurima mutauit atque deprauauit, consignati. Sed à rem venio. Aristoteles libro 7. Historiæ animal. cap. 2. scribit paucis mulieribus singulis mensibus fieri menstruas purgationes, plurimis verò tertio mense. & tamen nemo

est tam in rerum cognitione puer, qui nesciat, rẽ sese contrario modo habere, omnes scilicet mulieres singulo mense purgari, raras tertio, vel aliter. Albertus Magnus, qui vidit huius dicti falsitatem, dum Aristotelem fere transcribebat 9. de Anim. 2. textum illum peruertit, quasi dixerit Philosophus, plurimas singulo mense purgari, paucas alternis mensibus, seu post tertium. Augustinus verò Suessanus in comm. ad eum librum, vt Aristotelem tueretur, dixit, id forsan verum in eius regionibus fuisse. At nugę sunt. Quare puto ego Arist. vera dixisse, modò non Gazam interpretem, sed ipsum & auctorem sua lingua, ita loquentem attendamus: καὶ ταῖς μὲν συνεχῶς, καθ' ἕκαστον ὀλίγαις (sic enim, & non, ὀλιγάκις, vt in vulgatis codicibus legendum docent antiquus interpres, & Gaza) τὰ καταμήνια φοιτᾷ, παρὰ μῆνα δὲ τρίτον ταῖς πλείσταις. id est, Paucis copiosè singulo menstrua fluunt, tertio mense plurimis. Quasi ita sentiat Arist. purgari quidem omnes vnoquoque mense, sed aliquas semper copiosè, plurimas non nisi tertio mense copiosè. Particulam autem illam, συνεχῶς, vel id significare, vel loco alterius quid tale significantis subintrasse vt credam, facit Plinij auctoritas, qui omnia fere ab Arist. de animalium natura mutuatus, ita lib. 7. cap. 15. de menstruis loquens ait: Et tale tantúmque omnibus tricenis diebus malum in muliere existit, & in trimestri spacio largiùs. Iudicabũt eruditiones, an meliùs sentẽtia tanti viri defendi queat. Verùm patrocinari eidẽ non possum, cùm lib. 7. de Hist. animal. cap. 11. scribit, tota vbera ita fungosa esse, vt si in poculo fortè mulier pilum hauserit, dolor moueatur in mammis (quod malũ pilare vocant) neque sedetur, donec plus vel pressus extat sponte, vel cùm

lacte exſugatur. Quaſi pilus hauſtus ventriculū, meſeraïcas, iecur, atq; adeò venas ipſas nō mutatus pertranſire, & ad mammarum cauernas per mille amfractus peruenire queat. quod plane puerile eſt cogitare. Sed in Lectionibus noſtris de mulierum morbis, & quid ſit morbus pilaris, & plura alia medicinę myſteria declarauimus.

De duplici Ficu. Locus Varronis emendatus. Plutarchi ſententia explicata & emendata de Salſis. CAP. V.

VEteres quoque, ſicut & noſtrates, ficuum ſtudioſos extitiſſe indicant varia ipſarum, quæ habuerunt, genera, tam ſimplicia, quàm arte parata; & inter cetera apud ipſos nominatæ reperiuntur Ficus duplices: quæ quales fuerint, non ſatis, mea ſententia, explicuerunt Turnebus, atque Lambinus, qui Horatij, Vegetij, & aliorum hac de re mentem interpretantes, ita ſtatuerunt, maiores ficus, aliàs mariſcas nuncupatas, pro duplicibus eſſe intelligendas. Quod quàm ſit à ratione alienum, atque à Vegetij inſtituto, facilè eſt diligenti lectori percipere. Quapropter ſentio ego, Duplicem ficum ab Horatio, Plinio, atque Vegetio eſſe appellatam, de qua ſcribit Columella lib. 12. cap. 15. in hunc modum: Alij pinguiſſimam quámque viridem ficorum eligunt, & arundine vel digitis diuiſam, dilatant, atque ita areſcere patiūtur: quas deinde bene ſiccatas meridianis teporibus, cùm calore ſolis emollitæ ſunt, colligunt, & vt eſt mos Afris, atque Hiſpanis, inter ſe compoſitas comprimunt in figuram ſtellarum, floſculorúmque, vel in formam panis redigentes, tum rurſum in ſole aſſiccant, & ita in vaſis recondunt. Hactenus Columella. Ex cuius ſermone colligere licet, eſſe

Duplicem

plicem vocatam, quoniam in duas partes findebatur, quarum altera alteri superposita, & in formam crucis seu stellæ compressà, meritò duplicata ficus dicebatur: erat enim pinguissima, & iucundissima, ob idque & in mẽsis & in medicamentis exoptata. Apprimè congruunt huic, quæ ab Arist. 22. Probl. 9. scripta sunt, vbi quærens, cur caricæ in duas partes diuisę dulcissimæ sint, non autem quæ vel in plures, vel in nullas: respõdet, quia ex partitis in multa humor dulcis difflatus est & consumptus: in solidis pars aquea & insuauis continetur adhuc: quorum neutrum bipartitis inest. Ficum duplicem, loco vini duplicis esse restituendum, apud Plinium medicum lib. 3. cap. 12. satis intelligere potest, qui ipsiusmet verba lib. 4. c. 16. & Plinij maioris lib. 10 cap. 6. conferre, & expendere voluerit. A ficubus ad carnes venio. Nam quis fuerit carnem in mythico puluere coquendi modus à Varrone apud Nonium indicatus, à nemine notatum obseruaui: ob idque errorẽ aliquem subesse suspicatus, ita forte legendum esse putaui: Neque in puluere Libyco coquam carnes, quibus satullem corpora, ac famem ventris. Etenim memoriæ proditum est, plerisque in Libyæ locis incolas in arenis solari calore pene feruentibus carnes, quibus vescantur, antiquis & nostris tẽporibus coquere consueuisse, perinde ac alibi in cinere ad ignem coquuntur. Adijciam his locum Plutarchi de Salitis carnibus, qui in Quæstion. natural probare nititur, sal & salsa ad pinguefaciẽda corpora maximè valere. Cui sententiæ non facile accedo: quandoquidem extenuandi potiùs, quàm crassefaciendi facultatem inesse sali compertum est: nisi corpora nimia humiditate luxurianria & veluti constipata contabescant. Sic enim existimaą-

dum est Apollonium Herophili discipulum in ijs, quos crassefacere volebat, halicam, & dulcia respuisse, falsis autem esse vsum, vt siccantia tenuitatéque aperientia alimentum ad partes nutriendas perferrent. nam ὄχημα potiùs quàm τείχωμα eo in loco Plutarchi legendum esse, rationi consentaneum videtur.

Quo morbo Pherecydes Syrus obierit. An cor vratur eorũ qui cardiaco & veneno interierunt. CAP. VI.

PHerecydi Syro Pythagoræ præceptori multa admiratione digna contigisse scriptum est. Etenim absque vllo magistro omnem philosophandi rationem sibi comparauit: cumque ceteri carminibus rerum naturas scriberent, ipse primus, vt docet Apuleius, soluta oratione vti cœpit. Sed de mortis eius genere cõtrouersum est. Nam pediculari morbo ipsum interijsse memoriæ prodiderũt Aristoteles 5. de Hist. animalium cap. 31. Plutarchus in Sylla, Serenus medicus, Ælianus lib. 4. de Varia hist. cap. 28. Ceterum Plinius lib. 7. cap. 51. non pediculis, sed copia serpentium ex illius corpore erumpente, Pherecydem expirasse tradit. quod similiter scripsit Apuleius 2. Floridorum. In hac controuersia fuerunt, qui putarunt, apud Plinium alium esse morbum quo interijt Pherecydes, alium pedicularem: eo magis quòd ipsemet lib. 11. cap. 33. Alcmanem poëtam, & Syllam dictatorem, pediculis obijsse dicit: vt etiam Arist. Plutarchus & alij testati sunt. Ego verò sum huius sententiæ, Plinium & Apuleium pro serpentibus, quibus perhibent esse extinctum Pherecydem, nil aliud intellexisse, quàm pediculos: & fortasse

æmulati ſunt hac in re Diodorum Siculum, qui lib. 3.cap. 3. de Acridophagorum morbo ſermonem habens, modò φθεῖρας appellat modo ἑρπητά. Vbi etiam cùm eam gentem quandoque magna ſcorpionum copia infeſtatam ſcribat, ad memoriam reuocat Galeni & Theophraſti contradictionem, quorum hic 4. de Cauſſis plant. 10. hominem à ſcorpione ictum non interire, ille verò interire tradit: niſi dicatur, Theophraſtum eſſe loquutum de Italicis ſcorpionib. ac aliis quibuſdam, quos innocuos eſſe affirmat Plinius. Ceterùm pedicularem morbum in corde fieri, vt Ægyptios, qui mortuorum corpora, valetudinum cauſſas cognoſcendi gratia, diligenter perſcrutabantur, inueniſſe teſtatur ille Plinius medicus lib. 4. cap 1. omninò fabuloſum puto: quum neque humores prauos, nedum animalia noxia cordi appropinquare natura patiatur. Vtrùm autem verum ſit, quod tanquam populare & vulgatum narrat Plinius lib. 11. cap. 37. cor morbo cardiaco interemptorum non vri, ſicuti nec veneno ſublatorum: haud certus ſum. quia cùm cor nullum magnum affectum ſuſtineat, ſecundùm Ariſtotelem & medicos, neceſſarium plane eſt, ſi incombuſtibile reddi debet, id ob aliquam inſignem affectionem pati Prętereà venena vt quàm plurimorum generum ſunt, ſic variis modis necem inferunt: ob idque minimè veritati cōſonum eſt, cor à quolibet veneno flammis reſiſtendi facultem acquirere, fruſtráque diſputatum fuit, an Germanicus obierit cardiaco morbo, an veneno, quòd cor eius vri non potuerit.

Antipherontis casus ex Aristot. examinatus, Plinij locus de peste correctus, & expensus, Locus Celsi emendatus. CAP. VII.

PRoponam hoc in loco eruditis philosophis Arist. locum, nondum, quod ego sciam, ita discussum: vt diligenter cõsiderent, num sententia nostra rationi magis cõsentanea sit. Is enim lib. 3. Meteorol. narrat cuiusdam historiam, qui semper ante se propriam imaginem ex aduerso intuentem cernebat. Cuius euentus caussam reddens, eam fuisse inquit, quòd cùm hebetem videndi aciem haberet, radij visuales minus longe permeare poterant, sed statim ab ipso aëre reflexi, illam reddebant imaginem. quod pariter confirmauit Seneca lib. 1. Quæst. nat. cap. 3. Atqui huiusmodi ratio valde infirma mihi videtur, quoniã infiniti propè sunt, qui videndi imbecillitate cuiuslibet gradus laborant, neque tamen simile quicquam ipsis contingit. Prætereà imagines in aëre repręsentatæ cùm sint tenues, solùm ab acuto visu discerni posse videntur: propterea id lupo ceruario perspicacissimo animali tribuunt, vt expressas in aëre imagines discernat, accedit his aërem continuò agitari, ob quod necessarium est, vt imagines discindantur, ac propterea conspici etiam ab oculatissimo nequeant. Itaq; hunc euentũ illius potiùs ad corruptæ imaginationis vitium ego sanè retulerim: si quidẽ scribit Gal. 1. de Sympt. caussis, c. 2. aliquibus interdum humores ante oculos apparere, quos qui habent, idolũ quoddam se videre in aëre imaginantur: atq; id cùm dicat euenire vt plurimũ à somno surgẽtibus, pueris, atque ebrijs, monstrat etiam vigilantibus ac sobrijs euenire posse, sed quàm rarissimè, vt huic etiam casus raritas

consentiat. Hæc sententia eo magis confirmatur, quòd si Antipheron fuit ille, vt putarunt Alexāder & Olympiodorus, cuius meminit Arist. lib. de Memoria & remin. (siue fuerit Oritanus, siue Tarentinus) is profectò corruptæ imaginationis erat, vt potuerit, instar ebriorum, idolum proprium in aëre se videre imaginari. Sextus Empiricus lib. 1. Hypot. cap. 14. Aristotelem ait cuiusdam Thasij meminisse, qui hominis imaginem perpetuò seipsum antecedere dicebat. Num autem is fuerit, de quo suprà locutus sum, etsi compertum non sit, puto tamen eundem fuisse: vt simul hoc testimonio conuincar, in 3. Meteorol. intelligēdum esse, virum non propriā, sed aliam quāpiam imaginem aspicere consueuisse. Hic inuitor, vt Cor. Celsi locum expendam, qui lib. 7. de oculorum suffusionibus agens, eas dicit esse incurabiles, quarum color est cæruleus: cùm Paulus Ægineta has curabiles omnino faciat, & iure. Quare loco, Cæruleus, potiùs legendum erit, Cereus: eo magis, quòd hæc oratio. Si suffusioni color cæruleus est, aut auri similis, minimè accommodata videtur, quòd inter cæruleum & aureum colorem nulla propè sit similitudo, vt maxima est inter cereum, & aureum, tantūmodo maiore & minore differentes gradu. Neque verò quicquam obstat, quòd hoc nomen Cereus quàm rarissimè apud Latinæ linguę auctores colorē significare inueniatur: quia etiam Celsus aliquibus vsus est, quæ rara erāt. quamquam interdum quoque colorē huiusmodi nomine significari obseruatum est, quemadmodum apud Martialem hoc disticho:

Cerea quæ patulo luceat ficedula lumbo,
Cùm tibi fortè datur, si sapis, adde piper.

vbi miror, cur Grammatici nonnulli pro Cereo in-

telligant Pinguem: cùm vnicuique res intimiùs consideranti perspicuum esse possit, ad colorem, non ad pinguedinem eam vocem esse referendam. Accius apud Sipontinum sic vocat ficedulas cereas à colore. Virgil. in Buc.

—addam cerea pruna.

quo in loco cerea ad colorem, non ad mollitiem, referri, facit vt credam auctor carminis in Priapum, qui scribit:

Magisque cera luteum noua prunum.

Sed dimissis oculis, alterā Plinij non inutilem emendationem proponam: apud quem lib. 7. in fine c. 50. hæc scripta inueniuntur: Qua in re obseruatum, à meridianis partibus ad occasum. solis pestilentiam semper ire, nec vmquam fere aliter, nisi hieme, nec vt ternos excedat menses. In quib. verbis tria dicuntur, quæ minimè experientia comprobantur. Vnum est semper pestem incipere à meridionali plaga: Alterum, solùm hieme fieri: Tertium, solùm tres menses durare. Nam vt alia prætercam. quis nescit, pestem vere & autumno potiùs grassari, hieme, quādo omnes desinūt putredines, minui & aboleri? Quis prætereà ignorat, sæpe annos plurimos ita pestē continuasse, vt integra regna extinxerit? immò verò Gal. quoties conqueratur, pestem suo tempore grassatam adeò perdurasse, omnes facilè ex eius monumentis intelligunt. Quamobrē apud Plinium non Meridianis, puto legendum: sed, In meridianis. quemadmodum & aliqui manuscripti, & etiam nonnulli antiqui typis excusi codices habēt. Sic enim rationi consonū est, in meridionalibus regionibus hiemè quando apud ipsas tepor est, putredinis parens, fieri pestē: quæ deinde ab immēsis æstibus ita citò extinguatur,

vt tres menſes, quibus ſolis hiemalis quædam conſtitutio eſt, non pertranſeat.

In Vitulo marino quædam notata. De piſce Empyro & Thynno. Locus Lucilij emendatus. CAP. VIII.

DE vitulo marino plurima narrãt ſcriptores, quæ iure omnib. admirationẽ pariũt. Inter cetera illud primũ eſt, quod D. Baſilius 7. in Hexameron homelia memoriç tradidit, eũ catulos proprios aliqua reperterritos & fugientes in vterũ ſuum rurſum recipere. Quod quidẽ notatũ ab alus hactenus nõ animaduerti: referunt tamen, qui Indiarum deſcriptionẽ nobis reliquerunt, animal quoddã in Hiſpania noua reperiri, burſam quãdam exteriùs in ventre habens, vbi fœtus ſecum fugientes, ne pereant, vel rapiantur, magna cura abſcõdit. Plutarchus autẽ in libello de amore erga prolẽ muſtellas marinas narrat viuum intra ſe partũ edere, quem exire foras ad paſcendum permittunt, mox dormiturum intra viſcera denuo recipiunt. Puerum iam naturã in vterum reuertiſſe, quo tẽpore Sagũtum ab Annibale deletũ eſt, inter exempla prodigiorũ memorat Plin. lib 7. c. 3. Alterum verò eſt, quod ſcribunt Ariſt. Plinius, Ælianus, atq; alij, vſqueadeò homini inuidum animal eſſe phocam, vt capta euomat propriũ coagulum, ne poſſit ad epilepſiam curandam (contra quã putatur mirificè valere: etſi Cæl. Aurelianus id auxilij damnet) in vſu haberi. quãquam hac in re nõ paruam auctorum varietatem inſpicere licet. Etenim Ælianus lib. 3. c. 19. in hũc modũ ſcribit: φώκη δὲ, ὡς ἀκούω, τὴν πυτίαν τὴν ἑαυτῆς ἐκρορεῖ, ἵνα μὴ τοῖς ἐπιληπτικοῖς ᾖ ἰάσθαι. id eſt: Vitulus marinus (vt audio, propriũ coagulum exorbet, ne id epilepticis ſit

auxilio. Plutarchus verò 7. Symp. 3. ὅτι καὶ καταπίνουσα φώκη τὴν πιτὴν ἀναλισκομένη. quo in loco, malè à Cruserio intellecto, non πιτίω, sed πυτίαν legendum esse, ex Æliano facile conuincitur; vt ex his duob. grauissimi scriptoribus colligatur, phocam suum coagulū, dum se videt captam, deglutire. Ceterùm coagulum cùm in ventriculo animalium fiat, atque ibi maneat, quomodo deuorari possit, nequaquam video. Vnde meliùs censuit Plinius, qui vitulum marinum nō deuorare, sed euomere coagulum suum perhibet. Nec obijciendum est, dum vomitur coagulum, non negari hominibus, sed potiùs offerri: quoniam coagulum terrestrium animalium sicut solum efficax est, quando non mutatum cum ventriculo ex animali capitur: sic vbi extra ventriculum in aquas eijcitur, virtutem omnem proculdubio amittit. Et quia de piscibus sermo est, adnectam huic nonnulla alia minime vulgaria. Gregorius Nazianzenus in ijs carminibus, in quibus præcepta dedit Virginibus, cuiusdam piscis mentionem facit, quem ἔμπυρον vocari monstrat, hisce versibus:

Ἰχθὺς δ᾽ ἔμπυρος ἐστὶ, καὶ ἐν πυρὶ δάμναται ἄπιστα,
Ἔμπυρος, αἰθόμενος δὲ μέσης διαλάμπεται ὄμμης.

Eiusdem meminisse videtur Laërtius in fine vitæ Empedolcis, vbi eius sentētiam de animarum transmigratione proponens, sic loquentem facit:

Ἤδη γάρ ποτ᾽, ἐγὼ γενόμην κοῦρός τε κόρη τε,
Θάμνος τ᾽, οἰωνός τε, καὶ ἐξ ἁλὸς ἔμπυρος ἰχθύς.

Quamquam D. Basilius 8. Homelia in Hexameron huiusmodi sententiam innuens, non ἔμπυρος, sed ἐνάλιος legisse videtur. Ceterū quis sit piscis ἔμπυρος, nondum vidi quicquam certi constitutum: aliis interpretantibus assatum, aliis igneas rubrásque maculas

habentem, propter quas apud Athenæum in 8. pisces nonnulli fluuiatiles ἐμπυρῖται dicuntur: aliis ea verba ad Salamandram, de qua in antecedenti sermone loquitur, referentibus. Ego verò aliàs existimaui, hunc piscem esse Stellam vocatam: de qua Arist. 5. de Histo. animal. 15. & Arist. sequuti Plutarchus, Plinius, Albertus Magnus, scribunt, esse adeò feruidam, vt quæcunque tangat, vel voret, statim adurat. Sed cùm Gregorius scribat, empyrum minimè igne domari, & accensum in medio mari lucere. non admodum certus sum, cui sententiæ inhæream. Quærent studiosi, an vel textus Gregorij sit corruptus, an verè vllus talis inueniatur piscis. Thynni abdomina, salita, quæ Græci ὠμοτάριχον vocant, in deliciis fuisse apud veteres, sicut nec hodie contemnuntur, ex hisce verbis Lucillij à Nonio & Gellio citatis facilè colligitur:

Ad cœnā adducā, & primùm hisce abdomina Thynni
Aduenientibus priua dabo, cephaleámque carnem.

vbi pisces etiam antiquitus Carnes vocatos esse apparet. Et quoniam Lucillij meminimus, eius locum, vt restitui debeat, indicare placet. Sic legitur apud Nonium:

Audiui quem febris vna, atque vna ἀπεψία
Vini inquam hiatus vnus potuit tollere.

qui versus postremus proculdubio mendosus cùm sit, iurarem sic restituendum esse:

Vini non quem (nunquam) *haustus* (cyathus) *vnus potuit tollere.*

Veteres enim, quemadmodum etiam hodie populariter fit, Haustum vocabant potum vna vice factum: vnde haustum facere erat potare, vt adnotauit Sipontinus, & Ouidius 3. Fast. inquit, Exiguis haustibus bibere.

Locus Arist. & Plinij de Pilis palpebrarum expensus. Locus Clementis Alex. ex Athenæo restitutus. Locus Hippo. de Veste Dorica. CAPVT VIIII.

SCribit Arist. 3. de Hist. animal. 11. iis, qui nimia vtuntur venere, pilos à palpebris defluere: quod item confirmatum inuenitur apud Plinium lib. 11. cap. 37. vt hac ratione non sit adeò mirum, in Gallica lue correptis, palpebras depilari, quippe qui plerunque libidinosi, & veneri nimis dediti sint. Sed quid ibidem hæc verba Plinij significent ignoro, Mulieribus verò etiam infectæ quotidiano. nisi vel vox. Quotidiano mendosa sit, vel alia desit, scilicet Pigmento, aut quid simile. Etenim mulieres etiam antiquissimis temporibus, quemadmodum nostris, genas depingere consueuisse, nemo dubitat: sed præceteris id abunde testatum facit Clemens Alexand. 3. Pædagogi lib. cap. 2. vbi muliebrem in fucandis vultibus vanitatem detestans, quosdam Alexidis poëtæ versus inducit, qui similiter apud Athenæum lib. 13. sed paullo diuersi leguntur. Inter quos tres hi sunt:

Τὰς ὀφρῦς πυῤῥὰς ἔχει τις, ζωγραφοῦσιν ἀσβόλῳ
Συμβέβηκε τὸ μέλαιναν, κατέπλασε ψιμυθίῳ,
Λευκόχρως λίαν τίς ἐστι, πτπύρων δ' ἐντρίβεται

Quæ postrema verba cùm sint corrupta, interpreti Latino multa falsa comminiscendi occasionem dederunt. Quare corrigenda sunt, quemadmodum apud Athenæum leguntur, παιδέρωτ' ἐντρίβεται. Erat παιδέρως vnguenti genus, quo mulieres immodicum vultus candorem minuebant: sic, vt puto, appellatum, quòd huiuscemodi ementitus color pueros & amantes delectaret, vel potiùs quòd componeretur ex ea herba, quæ παιδέρως vocatur: quan-

quam Pausanias perhibet, Sicyone in vno tantùm Veneris septo nasci: Est locus Hippo. in lib. de Natura pueri, vbi res humidas compressas incalescere, atque interdum vri docens, exemplo Doricarum vestium confirmare nititur: nempe quas compressas, perinde ac ab igne conflagrassent, interdum se vidisse testatur. Cornarius qui legit δορικά. Pelliceas vestes transtulit: Gorreus verò simpliciter Vestes Doricas. Ego autem cùm huiusmodi vocem à nemine adhuc vsurpatam inuenerim, legendum puto, δωρικὰ magísque Gorræo accedo: quia Doricarum vestium mentionem facit Herodotus lib. 5. quas fortè ex materia facilè combustibili contextas fuisse fieri potest: quando præsertim pelliceas non adeò facilè vri experientia comprobat. illud huic loco placet adnectere, non facilè haberi ex scriptoribus veteres vllos esse pellibus ita lauatis & concinnatis vsos ad depellendum frigus, quemadmodum hodie apud omnes est in vsu. scio antiquissimis temporibus plerasque gentes pellibus, & pro indumentis, & pro stratis esse vsas, sed omni tempore, nec solùm ad arcendum frigus, vt nouissimis temporibus.

Qui morbi sint Oscedo, Corcus. CAP. X.

AVlus Gellius Noctium Atticarum lib. 5. cap. vlt. quendam narrat in iure stantem, clarè nimis atque sonorè oscitauisse. ob quod propè fuit, vt plecteretur, tanquam illud indicium vagi animi foret, & hallucinantis, & fluxæ atque asperæ securitatis. Sed cùm ille deierasset, inuitissimum sese ac repugnantem oscitatione victum, tenerique eo vitio, quod Oscedo appellatur, tũ notæ iam destinatæ exẽptũ esse. Ex quibus Gellij verbis colligitur, oscedinẽ nil aliud afferre

mali, nisi inuitas oscitationes. Isidorus autem lib. 4. Etymolog. cap. 8. de eodem vitio sermonem habens, hunc in modum illud definiuit: Oscedo est, qua infantium ora vlcerantur, dicta ex languore oscitantium. Vnde secundum hunc scriptorem oscedo idem est, quod apud Græcos medicos Aphtha, apud Arabas Alcola, apud Aretæum Vlcera Syriaca & Ægyptia, sic vocata, quòd in iis regionibus magnus eiusmodi vlcerum prouentus sit, quæ cùm oris internas partes penè vrant, & depascantur, os crebrò aperiri, & oscitantes æmulari faciunt. Ego verò oscedinem vitium oris aliud puto extitisse: & forsan id quod Plinius lib. 25. cap. 3. Stomacacem, quasi dicas, oris vitium à medicis Græco nomine vocatum tradit: nam herbam Britannicam, quam ait illi morbo auxiliatam esse, ad oscedinem similiter curandam fuisse commendatam testati sunt Apuleius, & Marcellus Empiricus cap. 11. vbi eum manifestè oscedinē ab aphthis separasse cognoscitur. Accedit & Quinti Sereni auctoritas, qui inter dentium & oris vitia oscedinem connumerat, tanquam morbus esset, qui os depascens, tandem dentes decidere faceret. vnde forsan oscedinis, quasi os edentis nomen emanasse, si existimet qui non errabit. Vtcunque sit, oscedo minimè vitium esse potest, quo homines tantummodo frequenter oscitare cogantur: quandoquidem Hipp. de hoc sermonem habens lib. 2. & 6. Epid. com. 2. tex. 10. dicebat, συνεχέων χασμέων ἰητήιον μακρόπνοια, id est, Frequentium oscitationum longa spiratio est remedium. quem locum dum exponeret Gal. 3. de Diff. resp. 10. eodem pacto scripsit, Sanari à retento spiritu oscitationem, quo singultum. immo verò idem Hip. 7. Aph. 52. oscitationem etiam vino æqualiter

aquæ permixto finiri docuit. Vt ob hæc omnia minimè debuerint medici in multis conquirendis auxiliorum generibus adeò esse solliciti, si oscedo, ita leue malum fuisset. Neque pariter opinandum est, eum à Gellio nominatum tam sæuo morbo laborasse, qualis ab aliis statuit oscedo: alioqui in iure stare & respondere quomodo potuisset, non video. Quamobrem apud Gellium forsan præstabit, Oscitatio, & non Oscedo legere: vt vitium illud fuerit, quod ab Hpp. sub crebris oscitationibus loco citato comprehensum est: non cuius Isidorus aut alij meminerunt. Hactènus de Oscedine. Ceterùm Marcellus Empiricus sui libri cap. 21. morbum quendam nominat, quem hactenus apud neminem alium inuenire mihi licuit, & est Corcus: cuius remedia nulla alia proponit, nisi meras incantationes. vt hinc coniiciam, nomen illud magicum potiùs quàm medicum esse. Veruntamen si quis coniecturæ locus esse potest, cùm inter præcordiorum vitia à Marcello recenseatur, quis forsan existimare posset, morbum aliquem præcordiorum extitisse: eo magis quòd Plinius lib. 20. cap. 15. & 32. herbæ cuiusdam mentionem facit, quam Corchorum esse vocatam, & præcordiis auxiliari docet.

Quis sit Morbus qui insputatur. quis Sonticus an Colicus morbus Hipp. notus fuerit. Quis canis morbus apud Gal. quis ἴκτης. CAPVT XI.

Morbus qui insputatur, à Plauto in Captiuis omnium primo sic appellatus, quis esset apud veteres, in controuersiam posuerunt eruditissimi viri: & extiterunt, qui Herpetem miliarem, aliàs Volaticam

nuncupatam, fuisse constituerent, ea ratione adducti, quòd huiusmodi genus vlcerum non modò contagiosum sit, quale suum facit Plautus, verumetiam à vulgaribus atque medicis frequentissimè sputo curetur. Veruntamen horum sententiam satis Plinij auctoritas refellere videtur, qui libro decimo capite 23. & libro 28. capite tertio, disertissimis verbis monstrat, epilepsiam eum fuisse morbum, qui insputabatur. Sed incertum est adhuc, quis fuerit insputandi modus cùm à nemine ita explicatum inueniatur, quin semper dubitandi relinquatur occasio. At sum ego eius sententiæ, id fecisse priscos hac in re, quod faciunt hodie in plerisque regionibus, vt vbi epilepticus vel occurrit, vel morbus nominatur, sputũ emittatur, tanquam huiuscemodi conspuitio ad auertendam à sese morbi perniciem conferat. Neque vero simile videtur, vel in ægrotantis faciem, vel alio pacto aduersus ipsum conspuitionem faciendi consuetudinem extitisse. Epilepsiam esse morbum sonticum apud veteres vt credam facit in primis auctoritas Plinij, qui lib. 36. cap. xix. verba transferens Dioscoridis de lapide Gagate, vbi hic habet epilepsiam, ille transtulit sonticum morbum. Adhæc in glossario habetur sonticus morbus ἱερὰ νόσος. præterea in lege xij. Tabu. vetabatur, ne quis in ius vocatus excusaret morbum vllum præter sonticum, nam qui decumbebant ob grauem morbum sanè citra legem erant excusati, sed qui leuiter ægrotabant, ij omnes vocati necesse erat vt adessent, præter laborantes morbo comitiali, quòd & in foro, & in comitiis infaustũ habebetur, si quãdo epilepticus in morbũ incidisset, neque verò Festum improbo apud quem Ælius stilo ait sonticum morbum in xij. Tabu. significare certum cum

iusta caussa, neque Gelliũ, qui lib. vltimo c. primo scribit legulatores pro morbo sontico intellexisse quẽcunque vehemẽtiorẽ vim grauiter nocendi habẽtẽ. nã Iulianus lib. 42. Dig. de re iud. id clarè definiuit, vbi sonticũ morbũ esse existimat, qui rei agendę impedimẽto sit, quòd similiter scriptis mãdatũ est à Venuleio lib. 21. Digest. De Edic. edicto in fine. Cur porrò Heraclitus, vt est apud Laërtiũ æstimationẽ vocarit sacrũ morbũ, non satis intelligo. Sed forsan hęc erãt vocabula populi, vt illud de quo Galenus primo Progn. 22. vbi frequẽtẽ oculorũ nutationẽ naturalẽ ἵππον vocari scribit, quod tamen à nullo alio proditũ habetur, etsi etiã in antiqua eius libri interpretatione ea verba desiderẽtur. Ab epilepsia ad Colicũ dolorẽ transeo: quẽ nec ab Hippoc. nec ante Corn. Celsum ab vllo alio veterũ medicinę scriptorũ nominatũ habem⁹: immò Plinius lib. 26. c. 1. auctor est, Tiberiũ Imperatorẽ omniũ primũ id genus morbi esse expertũ. Vnde mirãtur cõplures, quomodo Hippocratem vel vulgarissimus morbus latere, vel frequẽtissimus eius ætate non esse potuerit. Res autẽ mea sentẽtia ita sese habet morbũ quidẽ colicũ & fuisse & innotuisse antiquitùs, sed Ilei nomine esse vocatũ. Omnia enim intestinorũ atque vẽtris tormina vno ferè Ilei vocabulo significata apud antiquos medicos intelligũt, qui in ipsorũ monumẽtis voluẽdis diligẽter sunt versati. Facit autẽ cõprobatã magis hãc nostrã sentẽtiã grauissimi scriptoris Cornelij Celsi auctoritas, qui lib. 4. cap. 13. ita scribit: *Diocles Carystius tenuioris intestini morbum χόρδαψον, plenioris εἰλεὸν nominauit. A plerisque nunc video priorem illum εἰλεὸν, hunc κωλικὸν nominari.* Sic Marcellus cap. 29. Ileum vel colũ. Sed & illud multò magis dubiũ videtur. nẽpe in quo morbi genere cõtineatur Canis morb⁹ à Galeno vocatus. Is enim 2. de Diff. puls. lib. c. 3. varias Canis

nominis ſignificationes proponens, inter cetera ait, quandoque morbum in facie ſignificare. Scio apud Heſychium, Fauorinum, & alios, morbi canis vocati mentionem haberi: at quis ſit, à nemine adhuc explicatum inueni, niſi κυνικὸν σπασμὸν ab aliis intellectum exiſtimemus, quaſi ſimul & Canis nominaretur.

Locus Plinij emendatus. Locus Plutarchi explicatus. Quid ſit Coloſtrum. CAPVT XII.

QVi Plinij codices fuiſſe valde deprauatos negant, ij profectò aut non legiſſe, aut ſaltem ſeſe non guſtaſſe eum auctorem oſtendunt: vſque adeò aperta, atque nullo auctore digna errata ſæpe in ipſis commentariis reperiuntur. quale eſt, quod lib. 2. cap. 27. in fine ſub his verbis habetur: Aues nec venas nec arterias habent. Quam ſententiam abſurdiſſimam eſſe, vt facile eſt videre, ſic Apes, & non Aues legendum eſſe, quiſque vel mediocri iudicio præditus facilè conſentiet. Et miror ſanè, vſque adeò fœdium & apertum mendum tamdiu ſuſtineri potuiſſe. Scribit Plutarchus lib. de Comparatione ignis & aquæ, in ſecandis cadaueribus nouacularum acies non aliam ob cauſſam hebetari, quàm propter immenſum eorum frigus. Quod etſi id efficere quandoque fatear; aliam tamen in ſe rationem ſubeſſe arbitror. Experientia enim comprobatum eſt, pepones aliósque plurimos fructus, qui vel calidi & humidi ſunt, vel ſaltem non multùm frigidi, cùm cultris inciduntur, eorum aciem obtundere. quem effectum potiùs corpuſculis viſcidis quibuſdam adſcribendum puto, quæ adhærendo acutiem ferri remittant. Comprobatur

autem hoc, quoniam prout huiusmodi corpuscula paulatim dissipantur & euanescunt, sic cultris pristina acies restituitur. Et ne sit vlla penè inter res hoc capite tractandas similitudo, addam nonnulla de Lacte Aristot. iij. de Partibus animalium cap. 15. reddens caussam, propter quam lepus coagulum habeat, hunc in modum scribit: *τῷ δὲ δασύποδι γίγνεται πυετία, διὰ τὸ ἐσθίειν ὀπώδη πόαν. ὁ γὰρ τοιοῦτος χυμὸς συνίστησιν ἐν τῇ κοιλίᾳ τὸ γάλα τοῖς ἐμβρύοις.* Quæ verba sic transtulit Gaza: Lepori coagulum fit quoniam herbam succi lactei pascatur: talis enim humor lac in ventriculo infantium stringit, facítque colostrum. Sed mea sententia duos errores non obscuros commisit Theodorus: vnum, quòd hæc verba, *ὀπώδη πόαν*, &c. non rectè, Herbam succi lactei, interpretatus est, Nam vt alibi indicauimus, *ὀπὸς* tam apud Hippocratem quàm apud alios pro coagulo *κατ' ἐξοχὴν* capitur: quo quidem pacto ab Aristotele capi vero similius est, nempe qui dicat, iccirco coagulum habere leporem, quòd is herbam coaguli effectricem pascatur. Sed forsan Gaza Plinium etiam hac in re imitari voluit, qui eam vocem ex Græcis sic sæpe interpretari consueuit. Alterum, & forsan multò maiorem, cùm addidit ea verba, Facitque colostrum, quæ nec in Aristotele leguntur, nec vera sunt. Siquidem colostrum, siue colustra, vt docet Nonius Marcellus, est lac nouum in mammillis. Lucilius lib. 8. Satyra 10.

Hiberam insulam fomento omni colore colustra.

& Laberius in Virgine:

Siquidem mea colustra fretus terris studere fecisset sumere aquam ex fonte.

item Plautus in Pœnulo:

Meum cor, mea Colostra, meus molliculus caseus.

Plinius lib. 28. cap. 9. Concipere nutrices exitiosum est. Hi sunt enim infantes, qui Colostrati appellantur, densato lacte in casei speciem. Est autem colostra prima à partu spongiositas lactis. Item libro 11. capite 41. Pullis earum, vbi pingue pabulum, biduo à partu maternum lac gustasse lethale est Genus mali vocatur colostratio. Ex quibus omnibus clarissimum est, pueros vocari colostratos, qui aut lacte matris, quæ mox peperit, aut nutricis prægnantis vtuntur: atque ob id colostrum seu colostram dici, aut lac nouum, aut lac mulieris vtero gerentis. At nec illud de lacte est silentio prætereundum, quandoque propter eius copiam (vt dixit Aristoteles loco citato) alioquin pinguis & boni, pueris contingere conuulsiones. Quod à Galeno nequaquam fuisse notatum, indicat Rabi Moyses 9. Aphor. part Cùm tamen Lucretius non ignorauerit, qui in 1. lib. de Natura, ita scripsit:

—hinc candens lacteus humor
Vberibus manat distentis, hinc noua proles
Artubus infirmis teneras lasciua per herbas
Ludit, lacte mero mentes perculsa nouellas.

Quid sit Ruminatio, & quomodo fiat. CAP. XIII.

COaguli habita in superiori capite mentio, eorum animalium, quæ ruminantia dicuntur, sermonem habendi cupiditatem mihi peperit: quorum natura à nemine, quod sciam, est hactenus ita explicata, vt illius tractatio absoluta censeri possit, cùm tamen circa ipsam multa sint non minùs scitu quàm admiratione digna Ego quicquid vel longa obseruatione didici, vel ipse excogitaui, huic quinto

libro mandaturus, ab ipſa potiſſimùm voce incipiam. Quod μηρυκάζειν vel μηρυκᾶν dicunt Græci, Latini vocant Ruminare: quæ tamen voces Græcis duo præcipuè ſignificant. vnum eſt, minutim incidere: alterum, ex alto trahere. quaſi nil aliud ſit Ruminatio, quàm cibi ex ventriculo in os attractio. Latinis porrò ruminatio à ruma, quam veteres vocabant Mammam, deducta videtur: quaſi ruminare, ſit rumare, ſeu ſugere mammas, quando, dum ruminant animalia, mammas ore tractare videntur. Seruius autem, qui ruminare nil aliud dixit, niſi mandere & reuomere, in Bucolicis à ruma, eminente gutturis parte, aut à rumine, quæ ex Nonio eſt ventriculi, vbi cibus conficitur, pars, nomen deductum arbitratur. Cuius ſententia nequaquam mihi improbatur: quanquam poteſt illud vocabulum ab erumnis quoque manaſſe, quando Arnobius contra Gentes lib. 7. ſcribit, erumnas eſſe prima in gurgulionibus capita, quâ deiicere cibos & referre, natura eſt ruminatoribus vitulis datum. De modo autem quo fit ruminatio, inuenio nonnihil controuerſiæ inter Ariſtotelem & Galenum. Cenſet enim Ariſtoteles ruminantibus animalibus quatuor eſſe ventriculos: nimirum ventrem, reticulum, omaſum, & abomaſum: atque cibum remanſum ex vno in alterum mitti quouſque à poſtremo in inteſtina labatur: ita vt in primo diſponatur, in ſecundo incipiat confici, in tertio adhuc magis coquatur, in vltimo verò perfectam adipiſcatur coctionem. Verùm Galenus 6. de Anat. adminiſt. cap. 3. cibum, ait, primò ex ventriculo reuomi in os: deinde ab ore in reticulum, inde in omaſum, tandem in abomaſum mitti. Et ne quis dubitet, quomodo ſecunda

vice in reticulum, non autem prima, labatur. sciendum est, foramen in gula esse satis angustum, quod pertingit in reticulum, & per quod cibus prima vice, cùm sit crassior & solidior, adhuc minimè transire potest: transit verò secunda vice, quando liquidus & mollis ita factus est, vt iam transire queat. Conciliare tamen licet Aristotelem & Galenum, si dicamus illum loqui de tempore, quo non ruminant: nempe quando cibus primùm in ventrem ingressus, inde per foramen commune ingreditur reticulum, & sic in alios ventres, absque eo, quòd ad os redeat: Galenum verò sermonem habere de tempore ruminationis, quod, vt dicemus, minimè perpetuum est. Atque hoc solum intelligendum esse de iis ruminantibus, quæ plures habent ventres. Quòd si aliqua sint, quæ ruminent, & vnum ventrem habeant, vt narrat Aristoteles de Mure Pontico, & in Leuitico habetur de Lepore & Cuniculo: procul dubiò cibum remansum ad eundem ventriculum rursus mitti oportet.

De Fine ruminationis. Locus Galeni examinatus & correctus. Cur ruminantia careant dentibus superioribus, & plures ventres habeant. CAP. XIV.

IAm verò finem, propter quem ruminationis opus à natura in huiusmodi animalibus ingenitum fuit, certè nullum meliorem assignare possumus eo, quem Aristot. & alij proposuerunt: scilicet vt melior fiat cibi asperi & solidi præparatio, coctioque. Etenim cùm animalia ruminantia vt plurimùm careant dentibus superioribus, atque cibo aspero & arido vescantur, fit vt ab asperitate cibi palatus & lingua

vellicentur: vnde ipsum alioqui ob inopiam dentium vix mutatum deglutientes immittunt in ventriculum: qui etiam cum asperitate & duritiæ eiusdem cibi vehementer expungatur, expultrix vis ea punctione excitata, cibum extrudere nititur: quod cùm per foramen commune reticulo non concedatur facere, quia cibus tunc crassior adhuc est, quàm vt possit illac transire, in os retrudit, vbi iterùm & melius præparatus, in reticulum statim mittitur. Ad quod faciliùs obtinendum, dicit Petrus Apponensis 10. probl. 43. magnopere auxiliari villos in gula existentes duplices, magis longos quàm latos: auxiliatur etiam & situs: quandoquidem vt Aristot. 4. de Hist. animal. vlt. & Plinius libro 10. cap. 13. potiùs iacentia ruminant, quàm stantia: eò quòd dum iacent ventriculus comprimitur à terra; compressus verò faciliùs idem in os repellit: sicuti videmus vomentes facilè id agere, si manu ventriculum comprimant. Itaque ruminatio videtur omnino huic inseruire, vt cibus & meliùs præparetur & coquatur, alioqui & suapte natura, & ob inopiam dentium coctu difficilis. Ex quo etiam colligitur, quod scribit Aristoteles 3. de Part. animal. 14. & D. Basilius in Hezameron homilia 9. id verum esse; nimirùm hisce animalibus datos esse plures ventres, quia carebant dentibus superioribus ob cornua ad tutelam ipsis necessaria. Neque Galenum satis mirari possum 6. de Anat. administ. 5. scribentem, animalia huiusmodi habere plures ventres, & non indigere superioribus dentibus quòd vtantur cibo duro & spinoso. Nam licet Aristoteles scribat de camelo, eum non eguisse dentibus superioribus, quia plures ventres habuit: non tamen di-

cit,quia vtitur cibo duro,propter quem erant potiùs parandi multi quàm pauci. Nisi dicamus Galeni cõtextum esse apud Græcos & Latinos deprauatum, ac legendum ita esse: ἀλλ' οὐ διότι κερατοφόρα, διὰ τοῦτο πλείονας ἔχει γαστέρας, ἢ μηρυκάζει· ἀλλὰ τῷ φρυγανώδη σιτεῖσθαι τροφὴν, καὶ λιπεῖσθαι τῶν ἄνωθεν ὀδόντων. id est:Sed nõ quia cornua gerunt,ideò plures ventres habent vel ruminãt. At quia cibo aspero duróque vescuntur, ac superioribus dentibus carent. Igitur sic res se habet:his animalibus propter tutelam necessaria fuisse cornua : in cornibus autem fabricãdis materium terrestrem totam ferè consumptã, nequaquam suffecisse dentibus superioribus faciendis:& quia cibus durus eis conueniebat ratione complexionis ipsorum, qui propter dentium inopiam,& exiguam præparationem difficulter concoquendus erat, coacta est natura plures ventres pro dentibus elargiri. Camelus verò,qui & ipse plurimo cibo duro eadem ratione vesci debebat, haudquaquam,si omnes dentes & ventrem habuisset, eum probè conficere potuisset, ob naturæ frigiditatem. Vnde melius fuit,vt haberet quatuor ventres,& materia dentium superiorum in palato & lingua duris efficiendis consumeretur. Porrò omnia his dentibus priuata animalia duro esse palato,vt existimat Auerroes, equidem non puto:nimirùm cùm in cornigeris materia in cornibus fabricandis ita consumpta sit, vt non semper palato & linguæ durandis sufficere queat. Atqui si quæratur,Cur potiùs facti sint quatuor, non autem plures neque pauciores? Auer.in com.ad 3.de Part.animal.cap.14.primò caussas reddit, ob quas plures ventres hisce animalibus sint dati: deinde eas,ob quas tantùm quatuor. Quòd plures sint dati,inquit fuisse caussas, priuationem dé-

tium,cibi duritiem,concoquēdi imbecillitatem(quæ fit aut propter caloris natiui infirmitatem, aut propter ineptitudinem instrumentorum coctioni destinatorum) longam distantiam, & magnam cibi ad membra nutrienda dissimilitudinem, ita vt pluribus opus sit trāsmutationibus. Fuisse verò quatuor,nec plures, paucioresve, ob eam caussam putat Auerroes: vt primus venter cibum inconcoctum reciperet,quod est velut horreum,nihilque fere in illum operantur:alij verò tres cōficerent:qui etiam tres extiterunt,quoniam sic naturæ commodum fuit. Nam tria habent duo extrema;atque medium. primus incipit cibum conficere,medius in cibum mediocriter operatur,tertius ipsum perficit.

Quæ ruminent Aristotelis locus expensus.
CAPVT XV.

QVæ sint animalia ruminantia, definisse videtur Aristot.2. de Hist. animal.17. & 9. de Hist. vlt. quem sequitur Galenus 6. de Anat. administ.3. & 2. de Natura humana 6.& 1.de Artic.28.vbi,quæ carēt dentibus superioribus, & plures habent,ventres, ea omnia ruminare dixit: quæ verò superiores dentes habent, nec ruminare posse,nec multos habere ventres:excipit murem Ponticum, & piscem quendam, qui vocatur Μήρυξ, de quo & Hesychius:Athenæus verò.Basilius,ac alij,inter pisces scaurum quoque ruminare tradunt. Quæ animalium genera vescuntur cibo tenero,& habent vnum ventrem, ac vtrinque dentes, minimè ruminant:quanquam Auerr. perhibet(forsan scaurum intelligens)quoddam piscis genus existimatum esse ruminare, quia careat dentibus

superioribus. At circa has sententias dubia non pauca suboriuntur. Vnum, quia in Leuitico scriptum est, etiam leporē & cuniculum ruminare. Præterea narrat Plinius lib 11. cap 17. elephantum quatuor habere ventres, quem tamen nemo dixit ruminare: vt ob hæc dicendum videatur: vel hos scriptores esse hallucinatos, vel Aristotelem & Galenum hæc ignorasse. Vnde præstabit forsan ita statuere, cum eodē Aristotele, nempe animalia ruminantia esse cuncta illa, quę coagulum, dum lactant, habent. Cur verò lepus, cuniculus & mus Ponticus ruminent, & vnum solū vētrem habeāt, opinor esse rationem, quoniam cùm parua sint animalia plures vētres habere non potuerunt. Etenim videmus quæcumque habent eos, vel magna esse, vel saltem non parua. Quia verò ventrē nequaquam crassum vel tenuem & pinguedinis expertem (nam leporem & cuniculum nō pinguescere Plinius lib. 11. cap. 37. dixit, & sensus confirmat) habuerunt: ideo cibum alioqui mollem non facilè sustinent, præsertim quando multus sumitur, nec dentibus bene pręparatur, sed statim ob timorē deglutitur: ob quod vētriculus oneratus, cibū illum remittit in os: Vbi rursus eatenus præparatur, quatenus à ventriculo facilè confici queat. Immò vt in dissectionibus videmus, cùm natura lepori & cuniculo ventriculum gracilem, ac tenuissimis membranis cuteque tectum dedisset, neque quatuor vētres dare potuisset, vt reliqua ratione hæc compensaret, præter ruminationem duo fecit primò, intestina gracilia ijs pro ventriculo vno parauit: deinde cæcum intestinum, quod in alijs paruum effecerat, in his amplissimum atque capacissimum omnium effecit, quo esset tanquam postremus quidam ventriculus.

vbi absolueretur chylus, siquidem huiusmodi ĩtestinum semper materia chylosa plenum inuenitur. Elephantus autem quòd habuerit quatuor ventres, in causa esse potuit corporis magnitudo, & forsan paucitas dentium superiorum, quos quatuor solùm habere, & veterum auctoritate & experientia compertũ est. Quanquam melius est fateamur Plinium errasse, cùm Aristotelẽ malè intellexerit, qui 2. de hist. animal. cap. 2. scribit Elephanti intestina adeo sinuosa esse, vt quatuor ventres habere videatur, sicùt pariter fefellit lib. xi. cap 37. vbi dixit ruminantia geminum ventrem habere. Verùm obijciet aliquis? Si ruminantia in concoquendo cibo laborant, ergo deberent flatus plurimos reddere, & eructare, quod tamen ab Aristotele 10. Probl. 43. negatum est ea facere. Respondeo, propter duas caussas in hisce animalibus neque flatum neque eructationem fieri. Prima est, quia cibo vescuntur omnis flatus expette, nimirùm duro atque arido. Altera, quoniam in primo ventre, vti diximus ex Aristotele, ferè nihil cibus mutatur, vnde nec flatus possunt gigni: in alijs autem & si cibus alteretur, atque aliquis oboriatur flatus, tamẽ lõgior est tractus, quàm vt ad os flatus illi perueniãt. Cur verò Aristoteles 3. de Partibus animalium dixerit, habentium vnum ventrem lac non coagulari, nisi leporis, certè ignoro: cùm Hippocrates libro de Aëre, aquis & locis, & 4. de Morbis, nec nõn Herodotus tradat; apud Scythas equarum lacte coagulato fieri caseum vocatum Hippacem: nisi dicamus: ipsum de ea, quæ fit in ventriculo, non autem de artificiosa coagulatione, verba fecisse.

Quando ruminent animalia. Error Alberti Magni. Locus Hippocratis explicatus. Cur coagulum habeant rumi-nantia, & cur in tertio ventre. CAP. XVI.

QVo tempore ruminent animalia ſic conſtituta, nemo in controuerſiam reuocauit. Clarè etenim apparet, tempore, quo lacte nutriuntur, nullum ruminare: eo quia lac facilè coctu, præparatum & liquidum eſt, ita vt per foramen commune cum reticulo in illud è ventre labatur. Albertus Magnus 7. de Animal. capite 4. ſentit, ruminantia poſt ſeptimum ætatis menſem ruminare. Sed puto hunc virum deceptum eſſe ex mala verborum Ariſtotelis intelligentia: qui cùm loco nuper citato ſcribit, ruminantia ſolùm id ſeptem anni menſibus agere, in alium ſenſum Philoſophi orationem accepit. Quamobrem dicendum eſt, poſt lactationem animalia incipere ruminationem, atque eam fieri ſeptem duntaxat anni menſibus, & præſertim hieme. Ratio eſt, quoniam vere & æſtatis initio, quando herbæ ſunt teneriuſculæ, faciliùs præparantur & mutantur in ventre, neque illum vllo pacto exaſperãt, aut facultatem expultricem ſtimulant: vbi verò herbæ ſunt duriores & ſiccæ, vt in fine æſtatis, autumno, & potiſſimùm hieme, tum ægriùs mutantur, & propterea ventrem vellicant & perturbant, ſicque ad reuomendum facultatẽ expultricem concitãt. Etenim dicebat Hippocrat. 1. de Art. 28. boues malè agere hieme: quia non poſſunt depaſci herbas alioqui humiles, & iccirco extenuari, cruráque ipſis facilè luxari. vere autem refici, & meliùs ſe habere, quando iam herbæ grandiuſculæ ſunt. Ex quo loco elicitur, quando herbas ſiccas mandunt atque ruminant, non bellè nutriri. quod item

reliquis contingere ruminantibus existimādum est. Communes, quas hactenus mihi contigit ruminantium conditiones colligere, duæ sunt. Vna est, coagulum cuncta habere tempore lactationis: altera sicca esse, neque adipem habere, sed vel seuum, vt cornigera; vel neque seuum, neque adipem, vt cuniculus & lepus, quem scribit Plinius lib. 11. cap. 37 non pinguescere; vel paucum, vt camelus. Cur ipsis insit coagulum, quod nihil aliud est, quàm lac in casei formam redactum, & quasi fermentatum, nulla potior assignari potest ratio, quàm vel siccitas temperaturæ, merito cuius in ventriculo spissatur lac, atque caseatur, vt ita dicam; vel siccitas atque facultas herbarum coagulantium, quibus matres, dum lactant, vescuntur. Scimus namque multas esse herbas, vt cnicum, carduum, & alias, quibus pastores ad lac coagulandum vtuntur. Rem autem ita se habere etiam Aristoteles testatus fuit, qui 9. de Hist animal. vlt. scriptum reliquit, inter vtrinque dentata animalia leporem habere coagulum, quia vescitur herba coagulandi vi prædita: quæ vtrùm sit Satyrion, an Lactuca leporina ab Apuleio nominata, non est nūc disputandi locus, eo maximè quòd alibi huiusmodi Aristot. sentētia à nobis copiosè examinata fuit. Hæc igitur est caussa coaguli, quod reperitur in ruminantibus, scilicet temperatura, vel facultas pabuli coagulatoria, vel vtraque. Iam verò quòd non pinguescant lepores & cuniculi, eadem siccitas caussa dici potest: quemadmodum & Arist. 7. de Partib. animal. capite 5. ei adscripsisse videtur in cornigeris seui generationem, quod scribit fieri, vbi in sanguine multæ terræ commixtum est paucum aquæ. Dubitabit heic iure quispiam, cur in habentibus plures ven-

tres coagulum in omaso solùm inueniatur. Huius rei caussam se explicuisse in Probl.tradit Aristot. 9.de Hist.animal. vlt. Sed cùm in ijs, quæ habentur, illud non reperiatur, putandum est.Aristot,in Physicis prolematibus,quæ desiderãtur,àPlutarcho, Apollonio, Athenæoq; Laërtioq́ue citatis, illud declarasse. Ego,si quicquam in hac reproferre licet, dicerem, in primo ventre lac parum mutari? in secundo mutari quidem atque incalescere, sed non adeò, vt possit in casei formam crassefieri? in quarto percoqui, & statim in intestina, inde per meseraïcas in corpus distribui; in tertio verò solùm crassefieri posse, atque ibi retineri: tum quia locus satis calet, & lac præparatum iam est, vt facilè crassefieri queat? tum quia sic crassefactum non facilè per foramen abomaso & omaso commune in abdomen transmittitur. Quare inuenitur coagulum in omaso, quia ibi caussa effectrix, nimirùm calor, magis crassefacere valet, & quia simul retineri potest: in alijs vel non æquè calor viget, vel ob lubricitatem, si fiat, vt in abomaso retineri nequit. Vnde assentiri nunquam potui Auerroi, qui 3.de Part.anim.vlt. coagulum esse excremẽtum digestionis tertij ventriculi, atque ob illud, tanquam vesicam propter bilem, id factum esse contendit.

Loca Hippocratis & Aristotelis de Risu & Insomnijs puerorum examinata. CAPVT XVII.

IN libro de Septimestri & Octimestri partu (malè enim in duos partitus est siue fuerit Hipp. auctor. siue potiùs Polybus, vt sentit Clemens Alex. vj. Strom.) scriptum habetur, pueros statim in lucem

editos, tam vigilantes quàm dormientes, spontè ridere, atque flere: id tamen interesse, quòd vbi vigilant, nunquam titillati, alióve modo excitat, nisi post quadragesimum diem rideant. quasi indicare velit, risum homini partim natura, partim disciplina comparari. At Arist. 7. de Hist. animal. cap. x. qui plurima bona ab Hipp. ijs in libris atq. alibi mutuatus, Polybum quidem interdum, Hippocratem núquam nominat diuersam sententiam secutus, dixit, pueros ante quadraginta dies vigilantes nec videre nec flere, sed tantùm dormientes. Mea sententia est, pueros, vt à vagitu inchoant hanc miserijs plenam vitam, ita seriùs rísum auspicari: sique statim à partu & dormientes & vigilantes ridere interdum videtur, id potiùs conuulsionis cuiusdã (quod de risu Sardonio fertur) leuis in risus formam labia distrahentis, quàm veri risus opus esse. Porrò infantes nuper in lucẽ editos, nullo pacto somniare, sed plurimis post quartum dũtaxat annũ insomnia contingere, vt putauit Arist. 4. de Hist. animal. cap. x. rationi, me dicis & experiẽtię repugnat. Rationi quidẽ, quòd cùm insomnia ĩ phãtasia fiãt, atque secũdum hãc pueri saltem post ablactationem non minùs quàm belluæ operantur, etiã insomnia in ipsis fieri par est. Medicis similiter huiusmodi sentẽtia aduersatur, quoniã Hipp. 3. Aphor. 24. morbos, quibus ętas infantilis subijcitur, recẽsens, inter alios enumerat pauores in insomnis factos, quos Gal. ob. ventriculum copia lactis indigesti grauatum contingere monet: immò verò Razes & Auicenna, qui Hippoc. sententiam confirmarunt, post duos à natiuitate menses somniare, licet non recordentur somniorum, tradunt. Postremò qui pueros vix ambulare & loqui incipientes obseruant, experiẽtia ipsa

inueniunt, plurimos eorum sæpe in somnis loqui, exilire, pugnis ferire, atque gesta diurna dormientes quasi repetere, non secus atque adulti somniantes agunt. Vt ex his omnibus perspectissimum vnicuique esse queat, multò ante quartum annum pueris, secus ac Aristoteles sensit, insomnia euenire. nisi Philosophum maximum ita tueri placeat, quasi puerorum in somnis visa in earum actionũ ordine statuendæ sint, quas ipsemet Aristotel. exemplo ambulantium simúlque dormientium medias inter operationes vigilantium atque insomnia facit. vel potiùs dicamus vt idem Aristoteles 7. de hist animal. cap. x. infantes quidem somniare, sed somniorũ memoriam non conseruare, nisi serò, & post quartum vel quintum annum. Quod autem scribit Plinius lib. v. cap. viij. Atlantas populos insomnia non videre, qualia reliqui mortales, valde mihi suspectum est cùm nullum hominum genus reperiri queat, quod brutis in animæ functionibus cedat: idem verò Aristoteles seq. libro x. capite vltimo tradat, præter hominem somniare quoque boues, equos, canes, pecora, capras.

FINIS LIBRI QVINTI.

HIERON. MERCVRIALIS VARIARVM IN MEDICINÆ AVCTORIB. ET ALIIS LECTIONVM,

LIBER SEXTVS.

Καῦσος, Caussa, caussarij. Quis morbus Cardiacus. Quis Aqualiculus. CAP. I.

ΑΥΣΟΝ Καύσωμα & Καύσωνα apud Græcos medicinæ auctores esse ardorem, seu febrem ardentem nemo in controuersia posuit. At quid sit caussa aliquando Latinis, & qui caussarij, non satis inuenio explicatum. Mea est sententia, caussæ vocabulum interdum apud scriptores nihil aliud significare quàm valetudinem malam, sed non admodum grauem: Sic Plinius lib. 20. cap. 9. dixit renum caussas malam eorum valetudinem. Caussarij verò dicũtur tum ij. qui leui qualibet de caussa morbos incurrũt, tum qui aliquo pacto malè habent. Seneca epist. 69. sic in animo „ nostro sunt quasi caussariæ partes, quibus adhiben- „ da curatio est. Plinius lib. 25. cap. 5. minimè sanguinẽ „ excreantibus, caussariis vel latere vel faucibus. Spartianus in Hadriano omnes (inquit) caussarios liberalitatibus subleuauit. Marcellus quoque Empiricus

dentem caussarium, & oculum caussarium dixit, quo pacto Vegetius in caussa esse pro malè affici vsurpauit. Puto autem inde huiusmodi appellationem acceptam esse, quòd ita affecti habeant semper caussas, quibus sese apud omnes excusent. Atque huic assen-
„ tiri videtur Gellius lib. 20. cap. 1. vbi huncin modum
„ loquitur. Atque id fecerunt, ne caussatio ista ægri corporis perpetuam vocationem daret fidem detrectantibus. Cardiacum morbum apud medicos Græcos non cordis, sed oris ventriculi, quod καρδίαν veteres appellant, affectum quemdam esse, non solùm Galenus, Paullus, Ætius, atque alij docuerunt, verùmetiam Aphrodisiensis Alexander lib. de anima 1. cap. 3. & inter Latinos Cornelius Celsus magnæ auctoritatis scriptor lib. iij. cap. 19. Auerroës autem lib. 3. collectaneorum cap. 25 cum inter cordis morbos vnà cum Syncope, & tremore cardiacen recenseat; aliud à Græcis morbi genus intellexisse videtur; atque forsan, id est, quod Marcellus Empiricus (vt alias diximus) vocauit Corcum: Plautus Cordolium, vulgus suspirium, (quamquam apud veteres aliud suspirium esse constat: Ceterum Latini scriptores an Græcis consenserint in Cardiaci significatione valdè anceps sum. Etenim recentiores nonnulli in id consensisse videntur, vt Cardiacus Latinorum morbus, & Græcorum non differant, quasi sit oris ventriculi ab humoribus acribus commorsi affectus: inter quos est Lambinus in comm. ad 2. lib. sermonum Horatij sat. 3. & plerique alij. Inductos autem hos esse existimo Celsi auctoritate lib. 3. cap. 20. vbi Cardiacum morbum languente stomacho fieri tradit. Ego verò apud Latinos Cardiacam ægritudinem etiam esse Syncopen à Galeno, & alijs Cardiacam vocatam,

vocatam, vel καρδιωγμὸν à Galeno 4. lib. acut. 65. indicatum, animæúe defectionem, vt suspicer, multis cõiecturis moueor. Primò enim perspectũ est vnicuique Cælium Aurelianum scriptorem medicinæ inter Latinos vetustissimum, lib. 2. de acutis pass. vbi longissimo sermone Cardiacam tractat, non aliam ægritudinem intelligere, quàm συγκοπὴν siue λειποψυχίαν, aut potiùs λειποθυμίαν; tum si Plinij loca, vbi hoc vocabulo vtitur examinemus, facile erit comprehendere apud ipsum non oris ventriculi, sed cordis morbum significari: quandoquidem remedia sinistræ mammæ, quæ est cordis regio, non stomachi ori, in Cardiacis apponenda præcipit. Etenim lib. 20. cap. 8. & Cardiacis illinuntur super sinistram mammam ex „
aceto lib. 23 cap. 9. & Cardiacis in mamma sinistra, „
lib. 24. cap. 13. Cardiacis vel sic per se imponuntur à mamma sinistra, item stomachi doloribus. Ad hæc cùm in affectione oris ventriculi vinum non tutum sit, &, vt ait Celsus, ad vinum festinare non oporteat, nisi necesse sit, dicatque Plinius lib. 23. cap. 2. Cardiacorum morbo vnicam spem in vino esse, manifestè videtur, Syncopen ipsam designare sub Cardiaco morbo, cui Syncopi semper vinũ ex vsu est, ad quam respiciens Iuuenalis, vina generosa Cardiacis accommodata & necessaria facit his versibus, Sat. v.

Ipse capillato diffusum consule potat,
Calcatámque tenet bellis socialibus vuam,
Cardiaco nunquam cyathum missurus amico.

Quæ tamen in oris ventriculi affectione Cardiaca omnino (vt dixi) damnat Celsus. Præterea M. Cicero Cardiacos cum aliis recenset, qui mente

alienantur: Celsus verò citato loco, in Cardiaco Græcorum morbo constare mentem scribit, vt non videatur dubitandum, quin Cardiacus Latinorum morbus non sit semper oris ventriculi affectus, sed & cordis, atque is qui syncope Cardiaca, & animi deliquium nuncupatur. Accedit hisce quòd si (vt ex Plinij auctoritate alibi diximus) eorum, qui Cardiaca intereunt, cor vri non potest, sanè id insigniter in ea ægritudine affici, & ob id à Cardiaca Græcorum, sub qua os vẽtriculi offensum est, non parum distare; Quam sententiam (si licet nostra brutorum vitijs conferre) Vegetius lib. 2. malorum medicinæ cap. 4. apertissimè confirmat, hunc in modum scribens: Cardiacus is est cui cor dolet: Cardiacus autem fit, quoties sanguinis illa corruptio stomachi vel thoracis impleuerit venas, cerebrumque percusserit, cor etiam pestiferi humoris labe constrinxerit. quę valetudo inducit mentis alienationem, & corporis sudore monstratur, ex quo difficillimè liberatur. Conspicuus magis est error recentiorum circa aqualiculi (de quo etiam nonnulla diximus in 1. cap. libri primi) significatum, quem dicunt haud totũ ventrem animalium, & pręsertim suum designare, sed solùm eã partem, vbi sordes recipiuntur. Sunt autẽ decepti auctoritate Theodori Gazę, qui apud Aristotelem lib. 1. de hist. anim. c. 13. partem ventris infimã ἦτριον vocatam aqualiculum nescio quo spiritu interpretatus est. Aqualiculum verò esse locum vbi cõficiuntur cibi, clarè demonstrat Seneca epist. 91. ita scribens: Receptas, inquit, in os fruges concurrens inter se durities dentium frangit, & quidquid excidit ad eosdem dentes lingua refertur: tunc verò saliuę miscetur, vt facilius per fauces lubricas transeat, cùm peruenit in ven-

trem, aqualiculi feruore concoquitur, tunc demum corpori accedit. Vegetius quoque lib. j. Veterinariæ, cap. 40. explicatissimis hisce verbis Senecæ sententiam confirmat. Primùm venter ipse qui aqualiculus nominatur, totius corporis obtinet dominatum: in cuius capacitate cibus potióque miscetur, ac per digestionem naturali calore decoctus, seperatis humoribus partē ad substantiam membrorum conuertit in sanguinem, & partem in vrinas resoluit, partémque secum trahit in stercora. Rursus ibidem: atque in intestinorum partibus, quæ ducuntur ab aqualiculo vsque ad collum, quod appellatur ἔντερον. Tertullianus in libello aduersus Physicos. Deus enim tibi venter est, & pulmo templum, & aqualiculus altare. Augustinus etiam lib. contra Secundinum Manichæum, cap. 21. Manducando eas in officina aqualiculi purgantis. Ceterum cùm Marcellus Empiricus cap. 20. aqualiculū à stomacho distinguat, fortè pro stomacho (quod alias monuimus) os vētriculi intellexit, pro aqualiculo verò eiusdem fundū, quē pariter alios intellexisse nō est rationi dissentaneum, si cōsideremus eos ita appellasse locum, vbi præ calore cibi cōficiuntur, cuiusmodi ventriculi fundū à medicis nūcupatum esse nemo ignorat. Isidorus lib. xi. orig. propriè porci aqualiculū esse, atque hinc ad ventrem fieri translationem docet, cui videtur fauere auctor glossarij hisce verbis, κοιλία χοίρου aqualicum, κοιλίδιον ἐκ ζῳῶν aqualiculum, vbi loco dictionis aqualicum, legendum etiam esse aquaciculum puto.

Quid sit ὠμόλινον apud Hippocratem, Hesychius Glossarij auctor, & Fauorinus correcti, Nonnulla de ficu ex Hippocrate, atque de eadem & sanguine ex Aristotele animaduersa quædam. CAP. II.

VOcis huius ὠμόλινον, quam interpretes ferè semper linum crudum malè vertunt, varium apud Græcos scriptores fuisse vsum inuenio. Plutarchus in lib. περὶ ἀδολεσχίας vbi tonsoris cuiusdam garruli meminit, sic lineum pãnum quem collo barbitonsores circumligant appellasse videtur. Apud Galenum verò lib. 1. de compos. medic. s. l. in fine cap. 1. clarum est nihil aliud significare, quàm asperum & rudem pannum lineum. Ceterum apud Athenæum lib. ix. & apud Eustathium v. lib. Odyss. ὠμόλινον nihil aliud significare constat, quàm id linei panni genus, quo veteres manus conspurcatas & sordidas detergebãt, quodque vt melius emundaret, ex crassiore & asperiore, necdum cocto seu dealbato lino contextum fuisse rationi consentaneum est. quemadmodum & id forsan intelligi potest lib. 2. Gal. ad Glauconem cap. vj. cùm rudes & sordidæ mappæ calefactæ ad fouendum in ventris doloribus vsurpentur, licet aliqui interpretes loco ὠμολίνῳ, σπερμολίνου ibidem legisse videantur, in glossario vetere, reperitur ita scriptum, linteum ὠμωλίνον, & rursus ὠμόλινον crudarium, vbi potiùs sudarium esse legendum difficile non est iudicare. In Hesychio verò & in Fauorino lexicographis ὠμόλια τὰ ἄγρια ὀθόνια, vbi in vtroque ὠμόλινα legẽdum esse nemo non videt. In cap. 40. Ecclesiastici ὠμόλινον genus panni linei omnium vilissimi, quale saccum alias, aut apud nonnullos populos caneuacium vocatum inuenitur significare. Ad Hippocratem venio,

apud quem cùm decies & quater plus minúsve huiusmodi vox vsurpata habeatur in lib. de fistulis, eam pro filo crudo, id est, nec aqua nec lixiuio vnquam macerato accipi non dubito, quem deinde imitatus est Paullus lib.vj.cap.v.& ante ipsum Cornelius Celsus, vbi de fistulis tractat. Verùm lib.2.de morbis, nec non lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, cùm iubeat in suppuratione thoracis, atque in aqua intercutem, post factam incisionem, modicéque pus & aquam eductam, fieri linimenta ἐκ τοῦ ὠμολίνου, adducor vt credam ijs in locis vel interpretandum esse linum à lineis quisquiliis emundatum, vel stuppam ipsam vocatam, quam & hodie chirurgos ad varia linimenta vsurpare scimus. In lib. portò de natura muliebri, vbi paullò post medium semel, & item in fine mentionem ὠμολίνου facit, cùm ita scribit ἐπὶ ὀθόνιον ὠμολίνου, pannum ex lino crudo tenuiorem intelligendum esse puto; quo & pacto legendum in 1. lib. de morbis mulieb. non autem ἐπὶ χλιερῷ ὠμολίνῳ, vt habetur in vulgatis codicibus, & vt Cornarius errorem ignorans malè interpretatus est, absque labore cognoscere potest, qui animaduertat idem medicamentum sub ijsdem penè verbis describi, quod bis in lib. de natura muliebri descriptum legitur. At quod me magis anxiũ tenet, illud est, Hippocratem, siue alium auctorem in lib. περὶ παθῶν in Ischiade & podagra, cùm cętera remedia non conferunt, locos dolentes ὠμολίνῳ vri mandare, quæ vstio quomodo, & qua materia fieri debeat, cùm hoc tempore remedium non sit vsitatum, non sum admodũ certus, nisi eo in loco etiam stuppam rudiorem interpretemur, quasi hæc materia minori molestia, & celerius comburat, quàm vel candens ferrum, vel lignum. nam in lib. de internis af-

sectionibus carneas partes ferro candente, osseas autem ac nerueas fungis vult esse vrẽdas: fortasse quòd carnes cùm humidæ sint, valentiorem atque ficciorem ignem sustinent: quæ verò sunt siccæ, vt ossa & nerui, nisi blandiore igne tractentur, periculum imminet, ne exsiccata nimis corrumpãtur, & propriam amittant constitutionem. Gnidium granum vrendi facultate pollere omnes sciunt. hoc autem scribit Plinius, cap. 21. lib. 13. appellatũ esse ab aliquibus linum. Hippocrates in libro modò citato περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, præclarè de vomitu concitando scribens, vult inter cętera ad vomitum faciliorem reddendum accommodata, illud quoque esse obseruandũ, vt inter edẽdum frequenter & paullum bibatur. à cibo autem vinum multum dulce sumatur, simulque ficus, placenta, & mellita accipiantur. addit esse vomendum, donec ficus exeant, hoc est, vsquequo totus cibus acceptus exierit: etenim ficus etsi primò sumptas, exire post omnem alium cibum. Aristoteles quoque forsan ab Hippocrate edoctus idem scripsit 1. Probl. vigesimæ secũdæ sectionis, quo in loco huiusce euentus caussam indagans dixit id fieri, quòd ficus suo põdere statim fundum petat, atque inde solùm post reliquos cibos exeat. At mea est sententia illud potiùs contingere, quia ficus præsertim sicca, tenacitate sua firmius adglutinatur ventriculi tunicis, vt iccirco diutius adhæreat, neque nisi vomitu aliorum ciborum antecedente euulsa prodeat. Quis enim credat ficum cydonio, pyris, carne bubula esse grauiorem? Æquius illud quoque ferendum est, quod vbique ferè idem philosophus præsertim 2. de Part. animal. cap. 4. profitetur, sanguinem scilicet intra corpus nequaquam concrescere, quòd præ calore semper

humidior conferuetur, extra verò congelari ob frigus, quo accedente humor aqueus effluit; ob ídque ſanguinem aliquem fibris, quæ partes frigidæ ſunt, priuatum minus congelari etiam extra corpus. nam vt ſit verum ſanguini corpore effuſo deeſſe calorem, qui eum conſeruabat, natiuum, ac propterea eum congelari; attamen falſum eſt, illum & intra corpora non concreſcere, quandóquidem & per vrinam, & per ſedem, & vomitum non raro ſanguinis conglobati grumos reijci conſpicimus, qui quidem non ob frigus, cùm ex corpore calente veniat, ſed quia à propriis locis, quorum facultate peculiari conſeruarur omne locatum, diſcedens à vi ſui conſeruatrice deſeritur.

Loca Ariſtotelis expenſa, Gaza reprehenſus. Loca Hippocratis examinata de Anthino vnguento, & de vino anthoſmia. CAP. III.

ARISTOTELES v. Probl. ſect. Probl. v. quærens, διὰ τί κιϐδηλιῶντες καὶ οἱ ὑπὸ λιμοῦ pedum tumoribus afficiuntur, eam vnam eſſe rationem ſcribit, quòd tam fame laborantes, quàm κιϐδηλιῶντες conſumuntur, illi quòd prorſus alimenta deſtituantur. hi verò quòd cibo quem capiunt minimè perfruantur. Qui ſint apud Ariſtotelem κιϐδηλιῶντες non ſatis expreſſiſſe videtur Gaza, cùm vertit, cibo vitioſo veſcentes: nam vt verum eſt interdum pedes ijs intumeſcere, qui prauis cibis nutriuntur, ſic plerumque fallit; quare ſatius eſt vertere pallentes, ſeu ictericos: nam eam vocem id ſignificare adnotauit Heſychius, præterquàm quòd res ipſa & mirè quadrat. Siquidem longa icteritia laborantes, & pallentes,

cùm cibum quem ſumunt præ bile nequeant conficere, ex eo humores crudi geniti, & ſuo pondere inferiora petentes, pedum tumores inducunt. Porrò de inedia laborantibus præ inertia, hunc in modum ſcribit Heſiodus lib. ἔργων καὶ ἡμέρ. κακοῦ χειμῶνος ἀμηχανίη καταμάρψῃ. Σὺν πενίῃ λεπτῇ δὲ παχὺν πόδα πιέζοις. Quem locum dum interpretaretur Proclus, ita ſcriptum reliquit: ἕως τὸν πόδα χειρὶ πιέζοις τῶν λιμωττόντων τοὺς πόδας φησὶ παχύνεσθαι, τὸ δὲ ἄλλο σῶμα λεπτύνεσθαι· καὶ εἰς νόμος ἦν ἐφεσίων μὴ ἐξεῖναι πατρὶ παῖδας ἀποθέσθαι ἕως ἂν διὰ λιμὸν παχυνθῇ τοὺς πόδας· ἴσως δὲ καὶ τ' ἀπὸ καθίσεως καὶ ἀργίας πάχυνσιν δηλοῖ τῶν ποδῶν· γίνεται γὰρ τοῦτο τοῖς ἐπὶ πολὺ καθημένοις. ἐὰν οὖν ἐν τοῖς ἀγρευταῖς οἴκοις ἀργὸς καθίζαιοις, λεπτῇ χειρὶ διὰ λιμὸν τοὺς παχεῖς ὄντας πόδας πιέζοις ὡς ὁ Πλούταρχος. δεῖται γὰρ τὸ ἐν ἡμῖν θερμὸν ἵνα μένῃ τῆς ἔξωθεν τροφῆς, ἣν οὐ δεχόμενον δαπανᾷ τὸ σῶμα, καὶ αὐτό τι ἀποσπᾷ. διὰ ἀσθένειαν δὲ ἀδυνατοῦν ἀφομοιοῦσθαι τὸ ἀποσπώμενον ἄπεπτον ἀφίησι· καὶ αὐτὸ μὲν τὰ μέσα καὶ τὰ ἄνω λεπτύνει τοῦ σώματος ἐν οἷς ἐστὶ πλεῖον, ἐκεῖνο δὲ ἄρα τὸ ἄπεπτον εἰς τὸ κάτω φέρεται· καὶ οὕτω δὴ παχύνει τοὺς πόδας.

HIPPOCRATES in primo de morbis cùm μύρου ἀνθίνου bis meminerit, doctiſſimus Barbarus in ſuis ad Dioſcoridem adnotationibus dubitauit, num id vnguentum & οἰνάνθινον idem eſſet. atqui ſi Galeni libellum de vocibus Hippocratis legiſſet, vtique ea de re nihil addubitaſſet, quandoquidem ibi clarè docet ἄνθινον μύρον idem eſſe Hippocrati, quod σούσινον καὶ κρίνινον μύρον, à quibus differre œnanthinum, ſiue ex floribus labruſcæ confectum, vt eſt apud Dioſcoridem, & Athenæum, ſiue ex eiuſdẽ folijs, vt eſt apud Theophraſtum, nemo ignorat. Illud forſan non ita certum eſt, qua ratione ſi anthinum oleum calidum erat, eius loco Hippocrates roſaceum

vsurpârit, nisi dicamus in capillorum defluuio conuenire resiccantia & adstringentia remedia, ob idque tam rosaceum, cuius vis modicè adstrictoria est, quàm susynum vel liliaceum, quæ exsiccandi facultate pollēt, Hippocratem commendasse. οἶνος αἰθοσμίας quis veteribus esset & controuersum video. Hippocrates enim in lib. de sterilibus ita scribit: ὁ δὲ οἶνος ἔστω αἰθοσμίας ὡς εὐωδέστατος καὶ ξηρότατος. Quæ verba Caluus ita transtulit, vinum vetus odoratissimum: Cornarius verò, vinum odorum fragrantissimum; sed vterque licet vocis vim explicuisse videatur, atque illum Erotianus imitatus sit, qui in Hippocratico onomastico Aristophanis testimonio vsus odoratum vinum, & suaue est interpretatus, neuter tamen rem ipsam planè est assecutus. nam Athenæus primo dipnos. ex sententia Phœniæ Eresij scribit anthosmian solitum parari ex quinquaginta musti partibus, & vna aquæ marinæ; atque generosiorem fuisse factum ex nouellis quàm ex vetustis vitibus. Theophrastus pariter laudans anthosmian vinum, quod in Thasi Prytanæo dabatur tanquam iucundissimum cum melle & massa triticea id fieri solitum prodidit. Ex quo loco Eustathius in secundo odyss. colligit huiuscemodi vinum facticium fuisse. Ego verò potiùs genus vini ex peculiari vitis genere factum, necnon marina paratum, atque ita ab odore vocatum, quemadmodum nos moscatellum à muscatula nunc vulgo, olim Apiana vocata vua dicimus, apud Hippocratem esse vt existimem, illud me impellit, quòd is tribuit anthosmiæ duas conditiones, vt sit odoratissimus, atque siccissimus; quod quidem par non esset fieri, nisi certum genus vini designaret. Galenus in vocibus Hippocratis αἰθίνην οἶνον interpretatur αἰθοσμίαν; quã-

quam loco ἀνθοσμίας, malè olim legeretur τὸν ἀνθοσμίαν. An porrò illud nomen sortitum esset à loco, an à certo vitis genere ita vocato, vt videtur addubitasse Suidas, an à floribus, qui immiscerētur, nec ego compertum habeo: etsi Plutarchum sciam 4. Symp. prob. primo ἀνθοσμίαν vinum illud iucundū, quod eo in conuiuio potabant, vocasse. Cum autem anthosmia minimè inebriaret, vt ex Aristophanis Ranis cōprobare videtur Suidas: fit vt putem florem vini apud Latinos scriptores diuersum quid designasse, nimirum quo potius generosum, atque facilè inebriās vinum significaretur. Ob ídque ex Ennio apud Fulgentium ita scriptum est; Hæc anus admodum frigutit: nimirū se sauciauit flore Liberi: & Plautus in Casina: Quid est, nisi hæc meraco percussit se vspiam flore Liberi? Quibus locis explicādis illud forsan accommodatur, quod scribit Galenus iiij. de vsu partiū cap. iij. dum vina feruent, partem subsidere, & vocari fæcem, partem verò aëream & leuem supernatare, vocaríque vini florem, qui plurimus in vinis subtilibus reperitur, quemq́ue bibitum caput petere & ebrietatē inducere, rationi est valde consentaneum.

Ἰσχνόφωνοι qui apud Hippocratem, loca ad id Aristotelis & Galeni considerata, Nonnulla de Demosthene.

CAPVT IV.

HIppocrates in 2. Epidem. Sect. v. in initio, duo digna animaduersione scripta reliquit. Vnum est ἰσχνοφωνίαν solui à superueniente varice; Alterum est τραυλοὺς ἰσχνοφώνους, & alios quosdam νοσήματα ἴσχειν ἰσχυρῶς μελαγχολικά. Propter quæ hoc loco nobis considerandum est, qui sint ἰσχνόφωνοι apud Hippocratem: cur morbis melancholicis adeò subiiciantur, demum

quomodo à varice ἰσχνοφωνία ſoluatur. Heſychius de iſchnophonia ita ſcribit: ἰσχνόφωνος, λεπτόφωνος, ἀπεχόμενος τὴν φωνήν. Vnde colligi poteſt eam & vocis tenuitatem, & impedimentum ſignificare Sic complures inuenio interpretes, quorum alij vocis hæſitantiam, alij verò tenuem vocem interpretantur. Cæterum Galenus ſecundo in primum Epid. tex. 78. ſcribit ἰσχνοφώνους καὶ λεπτοφώνους, etſi vtriuſque nomen idem ſignificare videatur, inter ſe tamen differre, quòd λεπτόφωνοι fiant ob aſperæ laryngis arteriæ anguſtiam: ἰσχνόφωνοι ob naturalem muſculorum laryngem mouentium deprauationem, ambos tamen tales euadere propter natiuæ caliditatis in prima formatione imbecillitatem, Addit ſicuti ἰσχνόφωνοι fiunt ob muſculorum laryngis natiuum vitium, ita τραυλοὺς effici ob prauam linguæ conformationem. Ex quo ſermone facilè colligi poteſt Galenum eius fuiſſe ſententiæ, vt exiſtimaret, eo in loco apud Hippocratem ἰσχνοφώνους eſſe, qui à natura voce tenui ſunt conformati. Porrò Ariſtoteles xj. Prob. ſect. probl. xxx. cauſſam quærēs propter quam pueri ſunt μᾶλλον ἰσχνόφωνοι quàm viri?eā eſſe reſpōdet, quòd ſicut & pedes minus ſuſtentare, minúſque ambulare, ſimiliter & linguam minus continere valent; & propterea quò infantiæ proximiores ſunt, eò minus loquuntur, ſed belluarum more dūtaxat vociferantur. Declarans deinde quomodo ἰσχνοφωνία oriatur, & à cæteris ſimilibus vitiis differat, hunc in modum ſcribit. ἡ μὲν γὰρ τραυλότης τῷ γράμματός τινος μὴ κρατεῖν, καὶ τοῦτο οὐ τὸ τυχόν, ἡ δὲ ψελλότης τῷ ἐξαιρεῖν τι ἢ γράμμα ἢ συλλαβήν, ἡ δὲ ἰσχνοφωνία ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ταχὺ συνάψαι τὴν ἑτέραν συλλαβὴν πρὸς τὴν ἑτέραν, ἅπαντα δὲ διὰ ἀδυναμίαν. τῇ γὰρ διανοίᾳ οὐχ ὑπηρετεῖ ἡ γλῶσσα. ταὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ οἱ μεθύοντες

παῖδες καὶ οἱ πρεσβῦται. Quibus ex verbis perſpectum eſſe vnicuique poteſt ἰσχνοφωνίαν Ariſtoteli eſſe linguæ vitium, quo illa præ infirmitate aſſequi animi conceptus nequit. Nec contrariam ſententiam habuit Ariſtoteles probl.35. vbi rationem indagans qua ἰσχνόφωνοι ſubmiſſa voce loqui non poſſint, ideo eſſe inquit, quòd fiat hæſitantia linguæ propter impedimentum aliquod inſigne, quod omnino vocem auferret, niſi magna vi obſiſteretur, & ſubinde vox alta ederetur, ſiquidem illud etiam impotentiæ cuidam atteſtari planè videtur. Itaque videtur apud Ariſtotelem alia omnino & ab aliis cauſſis eſſe ἰσχνοφωνία quàm apud Galenũ; ambo tamen in eo conueniũt, huiuſcemodi vitium ob caloris natiui imbecillitatem oriri, ſed illud ſecundum Ariſtotelem non modò natiuum, verùm etiam adſcititium eſſe poteſt. Vnde verò ea imbecillitas contingat, dubitans ille Probl. liiij. & lx. quaſi & à frigiditate loci in quo vox fit, & à nimia efferueſcentia, vt in iratis gigni queat, ſimulque dubitationem ſoluens, à refrigeratione oriri, quaſique apoplexiam quandam partis eſſe ſtatuit. Iam verò quæ ſit penes Hippocratem ἰσχνοφωνία nondum ex antedictis certò conſtituere licet. Ego autem exiſtimo nullam aliam eſſe quàm linguæ hæſitantiam ab Ariſtotele explicatam; atque illam quidem potiùs adſcititiam quàm natiuam. ἰσχνοφώνους porrò eos eſſe qui à generationis principio vocis hæſitantiam ſortiti fuerunt. cur ſic arbitrer ea eſt cauſſa, quòd à varicibus ſuperuenientibus nequaquam vitia natiua ſed accidentaria tantùm, præſertímque ab humore melancholico inſtrumenta vocis refrigerante, ſimúlque imaginationem lædente orta ſoluuntur, ſcilicet humore eo à capite ad teſtes delapſo, ibique venas

attollente: nam potiùs id varici testium, quàm crurum tribuit Hippocrates, quòd magna inter testes, & vocis instrumenta (vt ibidem dicit) sympathia sit, merito cuius & tussis tumore testium, & testes tumidi à tussi soluantur. Atque *ἰσχνοφώνους* sustinere morbos valde melancholicos, solummodò dici potest de iis, qui à natura huiuscemodi morbo obnoxij inueniuntur, cuiusmodi fermè sunt corpora, præcipuéque capita naturali constitutione frigida habentes. Nam & Hipocrates 7. Aphor. Aphor. 40. scribit *ἢν ἡ γλῶσσα ἐξαίφνης ἀκρατὴς γένηται μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτο γίνεται*, quo in loco pro linguæ incontinentia prædictam hæsitantiam ab Aristotele descriptam ideò interpretor, quòd fermè philosophus iisdem verbis vtatur, dum *ἰσχνοφώνους* pueros non posse *τῆς γλώττης κρατεῖν* scribit. Vnde sicuti ingenij Cardani vanitatem, qui pro huiuscemodi incontinentia aduersus Galenum & alios petulantiam, ac turpem obscœna loquendi licentiam vel dicacitatem interpretatur, non irridere non possum, sic valde ipsum Galenum miror, qui quasi Hippocratem damnans, illius euentus nullam aliam caussam sese inuenisse profitetur, quàm succi melancholici proprietatem. Certè Aristoteles multò melius ipsam & inuenit, & nobis explicuit, qui sect. probl. 11. probl. 38. quærens propter quid *οἱ ἰσχνόφωνοι μελαγχολικοί*, respondet, melancholici proprium esse imaginationem celeriter sequi, quod quidem faciunt *ἰσχνόφωνοι*, quorum ad loquendum impetus ipsorum facultatem præcurrit, tanquam anima citius rem sibi apparentem sequatur, quàm instrumenta obedire queant, quod item faciunt *τραυλοί*: etenim æquè Aristotelem atque Hippocratem *τραυλοὺς καὶ ἰσχνοφώνους* simul conferre, eisdem ferè verbis vtrumque vti sa-

tis efficax argumentum esse videtur ad probandum amborũ de hæsitantia, & incontinentia linguæ vnã extitisse sententiam, & idcirco iure à sapientissimo sene dici, hæsitantes lingua vtpote à natura melancholicos morbis valde melancholicis tentari. Iam verò Demosthenẽ hoc ἰσχνοφωνίας vitio laborasse locupletissimum testem habemus Plutarchum, qui cùm sese ab orationibus politicis abstinuisse quòd ἰσχνόφωνος esset, alicubi scribit, nam & in initio eius vitæ quomodo esset ἰσχνόφωνος latiùs narrans, ἦν δὲ, inquit (ὡς ἔοικε) καὶ φωνῆς ἀσθένεια, καὶ γλώττης ἀσάφεια καὶ πνεύματος κολοβότης ἐπιταράττουσα τὸν νοῦν τῶν λεγομένων τῷ διασπᾶσθαι τὰς περιόδους. Linguam verò inexplanatam atque hæsitãtem coniectis in os calculis versus simul recitans, vocémque currendo, & in adscensu difficili differendo exercens, necnon orationem, aut versus intento spiritu pronuntians expugnauit prorsúsque correxit. Cũ enim spiritu arctiore esset, Neoptolomeo histrioni, vt idem Plutarchus in decem oratoribus tradit, decem millia drachmarum dedit, quò integras versuum periodos vno spiritu proferre ipsum faceret.

An veteres pane frigido, vel calido vescerentur. Quid sit imaginosum apud Catullum. CAPVT V.

Apud maiores nostros res quædam ita vulgares & apud omnes tritæ erant, vt posteris eas scriptas tradere quisque negligeret. Quare nos forsan nimium curiosi aut simplices videbimur, si res tempore nostro nemini dubias cum vetustis moribus conferentes in dubium reuocemus, vt est de pane, quo nulla penè hodie natio inuenitur, quę frigido nõ vescatur: attamen ita incertum est an sic ve-

teres ipſum ederent, vt nihil forſan magis, cùm nullum ſcriptorem habeamus, qui illud certò definierit. Nam vſus calidi panis non ignobiles teſtes habeo, in primis autem Hippocratem, qui lib. ſecundo de morbis dũ leucophlegmatiam doceret, de cibis ſermonẽ faciens, σιτίοισι, inquit, χρῆσθαι ἄρτῳ καθαρῷ ψυχρῷ. vanum & puerile profectò fuiſſet præceptum illud de pane frigido, ſi conſuetudo non fuiſſet calido veſcendi, quemadmodum hodie nemo eſt medicorum qui ægris vt panem frigidum edant, præcipiat. Nec quidquam obeſt, quod idem Hippocrates in libro περὶ τῶν παθῶν dicat panem calidum ſiccare, quẽadmodum & in lib. de victus ratione morborum acutorum, quoniam idem et ait de carnibus calidis, quas plerique omnes comedunt, quanquam & illud addit, Si vel cum aliquo humidio ſumantur, vel ipſis ſuperbibatur, minimè ſiccare. Sed pręter Hippocratẽ eſt & Plutarchus qui in libro περὶ ἀοργησίας, inter errores ob quos ſeruis & vxoribus iraſcuntur homines, adnumerat, Si vel quid exuſtum, aut fumum redolens, vel ſine ſale, vel ſi panem frigidiorem apponant, quaſi ſicut ſalem ante omnes alios cibos, ſic panem calidum menſæ requirerent. Niſi forſan pro frigidis vetuſtos & exoletos intelligas. Quod aliquis colligere poſſet ex ijs Galeni verbis, quæ apud Athenæum libro tertio leguntur, cap. 15. vbi de panibus cùm ſermo habeatur, οἱ δὲ (ait) πλείως παλαιοὶ καὶ κατεψυγμένοι ἀτροφώτεροι στατικοί τε κοιλίας, καὶ κακόχυλοι: quaſi cùm panes frigidi ita damnantur, haud rationi conſentaneum videatur eos in vſu quotidiano habitos eſſe. Niſi ſcriptoris non ignobilis Cælij Aureliani authoritas obſtaret, qui 5. lib. tardarum paſſionum cap. vltimo ſermonem habens de ratione extenuan-

di corpora pinguia, hunc in modum ſcribit, Panem damus frigidum fermentatum autopytum: eſt enim minus nutriens, & magis ſi fuerit veteratus. Ex quo loco duo clariſſimè videntur colligi poſſe: nimirum & calentes panes in quotidiano vſu fuiſſe, & pro frigidis minimè vetuſtos eſſe intelligendos. Quare in eam ſententiam potius inclino, panes conſueuiſſe edere nobiliores non quidem prorſus calentes, ſed qui nuper calorem depoſuiſſent, velutique tepidi eſſent: refrigeratos autem nimium atque inueterato vilibus ſolùm, atque pauperibus eſſe ſeruatos, Ioſephus Scaliger ſummi ingenij & ſingularis eruditionis vir, in ſuis ad Catullum adnotationibus multis ſatagit, vt oſtendat Poëtam vbi ſcribit,

Propinqui quibus eſt puella curæ,
Amicos, medicóſque conuocate.
Non eſt ſana puella: nec rogate
Qualis ſit, ſolet hæc imaginoſum.

ſub voce, imaginoſum, morbum aliquem intelligere, cui & ipſi aſſentior, quod medicos accerſiri iubeat. Sed de genere morbi ſi ab ipſo aliquātiſper diſſenſero, forſan ipſe qui medic⁹ nō eſt, medici ī re medica iudicium vſquequaque non detrectabit. Corybantas inter inſaniæ genera ab Aretęo medico vetuſtiſſimo relatos eſſe iamdudum in libro iij. harum lectionum indicauimus, & quāquam ipſi cedamus, eiuſmodi ægrotantem imaginoſum à Poëta vocari, quòd qui eo teneantur, ſonitus atque cantus audire videantur, vt ex Platone comprobauit; attamen minimè aſſerendum ab ipſo fuit medicos huiuſcemodi morbum aut ignoraſſe, aut tacuiſſe, cùm Galenus lib. περὶ διαφορᾶς συμπτωμάτων, cap. iij. referat Theophilum quemdam medicum imaginatione ita laboraſſe,

rasse, vt putaret tibicinas quosdam in angulo domus assiduò sonare, & pulsare, & propterea illos expelli postularet. Catullum autem potiùs tertium insaniæ genus à Celso propositum nobis designasse existimo, de quo is libro iij. cap. xviij. loquens ita scribit. Tertium insaniæ genus est ex his longissimum, adeò vt vitam ipsam non impediat, quod robusti corporis esse consueuit. Huius ipsius species duæ sunt: nam quidam imaginibus, non mente falluntur, qualem insanientem Aiacem vel Orestem poëtarum fabulæ ferunt: quidam animo desipiunt. Nam phrenitim non intelligi à Poëta ex eo puto, quòd semper cum febre sit, quam eum in muliere alioqui sana non finxisse par est. Fallitur in eo quoque Scaliger, quòd Corybantismum putet esse morbum à Græcis vocatum ἄγρυπνον κῶμα, quoniam in hoc languentes oculis quidem apertis manent à varijs imaginibus occupati; at quòd cantus, aut sonitus sentiant, à nemine medicorum scriptum, à nemine obseruatum est, cùm huiuscemodi ægri non loquantur. Quapropter miror quoque Plinium, si tamen ita scripsit lib xi. cap. xxxvij. dixisse, oculis apertis dormire, Corybantiam Græcos dicere, cùm non sit quemquam inuenire apud Græcos huiusce sententiæ auctorem, neque morbo vlli adaptari possit, quod Plinius aliquibus hominibus sanis quasi ex natura contingere narrat.

Locus Plinij examinatus. Quid sit sumere aquam. Cur mulieres nouiter nuptarum collum filo circumdarent. CAP. VI.

IOsephum Scaligerum acerrimi ingenij, atque reconditæ eruditionis virum esse semper prædicaui. Sed vt solent fœcunda arua sæpè luxurie segetes cor-

rumpere, sic feruida ingenia interdum vltra veros scopos ferri non est mirandum. Is enim in suis ad Propertium adnotationibus Plinij locum dum corrigere tẽtauit, quàm deformauerit potiùs, atque eius auctoris præclaram venustatem obscurauerit, facile vnusquisque intelliget. Nam Aristoteles iiij. de hist. animal. cap. x. pisces dormire ex eo videtur probare, quòd quietè permaneant, & quòd facilè manibus capiantur, εἰ μὴ μὲν διὰ τοὺς φθεῖρας καὶ τοὺς λεγομένους ψύλλους: hoc est, nisi à pediculis, & pulicibus infestentur, quæ animalia ait ita copiosa in profundo maris gigni: vt piscatorum retia interdum edant. Iam verò hunc locum proponens sibi Plinius, cap. 47. libri 9. hunc in modum scribit. Adeóque nihil non gignitur in mari, vt cauponarum etiam æstiua animalia, pernici molesta saltu, & quæ capillus maximè celat, existant. Vocat Plinius pulices appositissimè cauponarum æstiua animalia, quòd æstate potissimum, atque in cauponarum tabernis magna fœcunditate appareant; molestiam quoque eas suis illis saltibus magis, quàm morsibus inferre, omnes, & præsertim mulieres testari possunt. ob quod pulices maritimos saltarellos hac ratione plerisque nationibus vocari certũ est: sicut nemo est, qui nesciat pediculos maximè omnium in capite, atque sub capillis ipsis esse. Itaque satis manifestum esse potest illud (conopeorum æstiua animalia) à Scaligero excogitatum non modo verbis Plinij obliquè admodum accommodari, verùm etiam falsum esse culices pernici saltu infestare, cùm minimè saliant, sed morsu potiùs & strepitu iniucundo molesti sint.

Mali culices, ait Horatius, ranæque palustres
Auertunt somnos.

Non minus etiam vir ille doctissimus à vero scopo aberrauit, cùm apud Ouidium aquam sumere, esse vrinam capere, & nescio quæ alia docens, quasi de nouo quodam inuento magnopere gloriatur. Atqui pauci inueniuntur, qui ignorent meretrices potissimum post initam venerem loculos aqua colluere, & veterum, & nostra tempestate consueuisse. vt ferè vbicunque Ouidius sumptionis aquæ meminit, de hoc ipso vsu locutum esse non sit dubitandum. Imò verò scorta vas huic aquæ destinatum inter cętera turpitudinis instrumenta habuisse complures scriptores testantur. In primis autem Demetrius Phalereus non longè à fine sui libri de elocutione, exemplum adferens eorum, qui res turpes propriis atque indecoris nominibus appellant, καθάπερ, inquit, ὁ τὴν Τιμάνδρας κατηγορῶν ὡς πεπορνευκυίας τὴν λεκανίδα, καὶ τοὺς ὀβολοὺς, καὶ τὴν ψίαθον, καὶ πολλὴν τὴν τοιαύτην δυσφημίαν ἑταιρῶν κατέχεε τοῦ δικαστηρίου, vbi λεκανίδα non aliud fuisse, quàm vas huiuscemodi aquæ continendæ accommodatum totius eruditionis peritissimus, ac Italiæ phœnix Victorius iure significauit, qui præter alia id etiam monstrauit à M. Cicerone Appium Cæcum, qui Claudiam aquam Romam deduxerat, inductum esse Clodiam exprobrantem, quasi aqua illa incestè vteretur, cui etiam rei lepidissimè allusisse censet Epigrammatis antiqui auctorem, qui Priapum viam ad Fontem viatori his versibus indicantem fecit.

Vade per has vites, quarum si carpseris vuas,
Cur aliter sumas, hospes habebis aquam.

Adnectam huic & aliam antiquarum mulierum

consuetudinem à plerisque ignoratam, nec scitu indignam. Etenim dum virgo nupta prima nocte cum marito concubitura erat, colli mensuram filo circnudato capiebant. Postero mane eodem filo collum mensurabant: quod si latius quàm vt filo comprehenderetur, inueniebant, defloratam esse ea nocte pro certo habebant: sin verò nihilo maius euaserat, adhuc pro integra habebant, aut antea fuisse deuirginatam censebant. Atque huius consuetudinis præ cęteris meminisse videtur Catullus in nuptiis Pelei & Thetidis sub his versibus,

Non illam nutrix orienti luce reuisens,

Hesterno collum poterit circundare filo.

Neque id absque ratione factum videtur: siquidem, vt memoriæ proditum est ab Aristotele 7. de hist. animal. cap. 1. præcipuè vox mutatur in asperiorem & minus acutam, quo tempore coitus inchoatur, vt qui vocem conseruare velint, à coitu ipsis abstinendum sit. Vnde & facilè coniici potest instrumenta voci famulantia, quę intra collum posita sunt, primo coitu dilatari, & consequenter collum augeri, forsan quòd semen dum ab vniuerso corpore, & præsertim à capite secundum Hippocratem & alios veteres per colli vasa præcipitatur, vias illas vi quadam cogat, atque ampliores reddat, vel quòd corpus in primo coitu magnopere agitatum, vbique, & maximè circa collum spiritibus, & humoribus diffusis repleatur, atque in maiorem molem attollatur. Miror tamen medicos nostros de huiuscemodi signo ad corruptas mulieres dignoscendas inter alia nihil posteris reliquisse: quoniam si proposuissent, forsan Sinagrius ille Veronensis episcopus, quem hac in re damnauit D. Ambrosius lib. viij. Epist. lxiiij, ad virginem stu-

pri accusatam coarguendam minimè genitalia secreta inspici iussisset, sed hoc facili, atque aliis honestioribus argumentis veritatem consequi potuisset, quibus visum esse oculatissimum & diligentissimum Democritum verisimile est, quando, vt refert apud Laërtium Athenodorus, puellam Hippocratis comitem prima die conspicatus ita salutauit, Salue virgo, póstridie verò quòd cognouisset ex adspectu solo eam fuisse illa nocte vitiatam, hunc in modum appellauit, salue mulier.

Quid sit papauer fici Tertulliano. Quid spica Cilissa Propertio. Nonnulla de nardino vnguento. CAP. VII.

TErtullianus auctor grauissimus lib. contra hęreses hunc in modum scribit, Etiam de oliuæ nucleo mitis, & opimæ, & necessariæ oleaster exoritur, etiam de papauere fici gratissimæ & suauissimæ ventosa & vana caprificus exsurgit, vbi quid verbum illud insolens, fici papauer, sit, cùm à nemine alio proditum habeatur, iure dubitari posset; quòd enim Aristoteles cap. x. lib. vij. de hist. animal. tradit excrementum ab infantibus nuper in lucem exeuntibus primùm sanguineum, mox lacteum eiectum à mulieribus μηκώνιον, seu vt vertit Gaza, papauerculum esse appellatum ad præsentis loci explanationem nihil planè attinet. Quare eius sum sententiæ, granum fici ob similem semini papaueris paruitatem à Tertulliano papauer esse vocatum, eò maximè quòd Theophrastus iij. cap. ij. lib. de hist. & cap. I. lib. iiij. de caussis plantarum, sermonem faciens de his arboribus, quæ ex semine nascentes plerumque degenerãt, ex oliuę nucleo oleastrum, & ex fici semine caprificũ

nasci scribit; quasi nobilissimum hunc philosophum imitatus Tertullianus ea scriptis prodiderit. Inuenio dubitatum de Spica Cilissa quæ sit apud Propertium, cùm ita scribit.

Térque lauet nostras Spica Cilissa comas.

Nec desunt qui crocum interpretentur. Ego verò haudquaquam de ipso mero croco, sed potiùs de crocino vnguento, quod in solis Ciliciæ diu maximè laudatum scribit Plinius cap. 1. lib. xiij. esse interpretandum censerem. Vnguenta enim, & in ignem, & in capita, & in pedes, vtpote interdum liquidiora profundi solita præter Theophrastum, Plinium, & Athenæum, vniuersa ferè antiquitas testatur, atque omnium maximè Euangelista Marcus, apud quem legitur Mariam in domo Simonis leprosi vnguentum spicatum fracto alabastro super caput Christi effudisse: quo prætereà testimonio nardum ciliciam spica carere, & propter eà de ea Propertium loqui nō potuisse probent, non satis video, cùm si ibi nata habet, in Cilicia quoque eandem habere, nulla ratio neget. Iam verò & Dioscorides, & Plinius, qui Indicum & Syriacum nardum cęteris quasi pares præferunt, certè nos fefellissent, si Spicæ insignem differentiam tacuissent, eò maximè quòd Galenus 1. de antid. cap. 14. de indica loquēs, apertè docet Spicam nardi dici, cùm sit radix. quia Spicæ formam æmuletur, non quòd sit verè Spica. At forsan de nardo etiam non inconuenit Poëtam interpretari, vt sub nomine Spicæ Cilissæ nardum Syriacum intellexerit. Siquidem Galenus nardum simpliciter Spicam vocasse non semel inuenitur, nec me dehortatur ab hac sententia, quòd Hermolaüs Barbarus videatur ex huiuscemodi Galeni appellatione colligere nardū

è Cilicia carere Spica, quoniam ipsius solùm est coniectura, nulla auctoritate, aut ratione firmata; quòd si ita magis placet, sic quoque nomine Spicæ nihil prohibebit vnguentum nardinum intrepretari, cùm & apud Horatium, & apud alios frequenter sub nardo vnguentum id comprehendatur. Et quoniam nardini vnguenti mentio incidit, nonnulla adnotare placet circa vnguentum, quod memorat Marcus Euangelista, cap. 14. Mariam super caput Christi effudisse, quodque alij pisticum, alij Spicatum pretiosum esse scribendum maluerunt, quasi nardinum vnguentum modò ex folio, modò ex Spica fieret, & propterea interdum Spicatum, & interdum foliatum vocauerint. Ego verò foliatum appellatum à nardino & Spicato diuersum fuisse existimo, tũ quia id ex Galeno viij. lib. meth. cap. v. & vj. lib. de tuenda valet. cap. x. & xij. ac 2. & 3. lib. de med. loc. cap. 1. satis probari potest, tum quia malabathrum foliũ vocatum propriè foliato nomen dabat, vt ex Dioscoride, cap 66. lib. 1. probat Manardus, etsi Plinius cap. 1. lib. 13. in descriptione nardini folium reliquerit, neq; scio qua auctoritate Hermolaüs Barbarus in comm. ad Dioscoridem scripserit Galenum prodidisse nardinum Romæ vocatum esse Spicatum, cùm illud tãtũ in Galeni scriptis hactenus inuenerim, Spicatum, & foliatum fuisse inuenta opulentarum mulierum, & iccirco pretiosa, atque Romæ magna existimatione habita. Iam verò quid apud Euangelistam sit vnguentum nardinum Spicatum (si Spicatum legi debeat) pretiosum nondum constat certè: puto ab ipso intelligi mixtionem quandam vnguentorum à Maria factam esse, quæ vt odorem de se insignem funderet Spicatum, vt liquidior atque aspersioni idonea

fieret, nardinum adpoſuit. Etenim conſueuiſſe vnguenta ſpargi, atque id in animo habuiſſe mulierem ex ſuperius traditis, & ex ipſius facto ſatis patet. Porrò ſpicatum craſſius fuiſſe, quàm vt poſſet, & cõſequenter ad fundendum nardino indiguiſſe, Galenus clariſſimè videtur ſignificare lib. iij. med. local. cap. 1. vbi de aurium dolore inflammationes ſequente ſermonem faciens monet. cùm Spicatum, & foliatum vnguenta pretioſa craſſa, atque denſa ita ſint, vt fundi nequeant: ſi quando infundi debent, iis nardinum commiſcere neceſſe. Illud hiſce addere placet, Veteres medicos non modò extrinſecus nardino vnguento vti, verùm etiam potandum præbere conſueuiſſe. Idque manifeſtiſſimè habetur ſcriptum apud Galenum lib. viij. de compoſ. med. S. l. cap. iiij. ſub hiſce verbis, ἢ νάρδινον μύρον, ἢ τῶν λίαν πολυτελῶν τὶ δίδου μεθ' ὕδατος. quanquam Erotianus in explicatione vocis κάμμαρον, lycum reprehendens dubitet, an in febribus intus vnguenta adminiſtrari queant.

De cerebri membranis locus Macrobij correctus. Locus Eraſiſtrati de inedia. Loca Hippocratis, Ariſtotelis & Plinij de dentibus expenſa. CAP. VIII.

MAcrobius lib. vij cap. ix. cerebrum nequaquam ſentire, ſed in ipſo propter membranas fieri dolorem monſtrans, hæc verba habet. Et cerebrum quod tactu ſui hominem vel torquet, vel frequenter interimit, non ſuo ſenſu, ſed veſtitus ſui, id eſt, omenti hunc importat dolorem. In quibus valde dubito particulam (i. omenti) merum gloſſema eſſe ab indocto ſcriba interſertum. Nam præterquàm quòd dictio (omentum) à nemine ad aliud ſignificandum

quàm membranoſum rete ſtomacho, & inteſtinis ſupra poſitum quod ἐπίπλοον Græci vocant inuenitur vſurpata, etiam ratio ipſa docet non potuiſſe à Macrobio eo in loco ad μήνιγγας cerebri ſignificandas vſurpari, tum quia nec vnquam ipſe alias, niſi in eodem capite paullò ſuprà, vbi etiam operimentum legendum ſuſpicor, nec alius vnquam illa ſic vſus eſt, tum quia particula explicatiua. i. poſtulat ſubſequentem dictionem præcedente clariorem, quod quidem in ea ratione multum abeſt, cùm omentum in eiuſmodi ſignificatu longè inuſitatius, & obſcurius ſit pro cerebri membranis, quàm veſtitus. Quare, vt ego puto, prorſus delenda eſt ea particula (i. omenti) quæ in margine cùm hunc in modùm (i. operimenti) à ſciolo aliquo poſita fuiſſet, atque tempore quatuor à primo elementis oblitteratis ſic legeretur, ô menti, à ſcriba demum facta eſt vox omenti, atque contextui, vt multa alia ineptè inſerta: quanquam etiam præceps ſcriba potuit in interſerendo pro voce operimenti ſcribere omenti. Vnde non poſſum ſatis mirari Vertunianũ illum, qui cùm Hippocratis libellum de capitis vulneribus Latino, ſeu potiùs Romano, atque ipſius Celſi ſermone interpretari profiteretur, μήνιγγας cerebri oměta potiùs vno hoc Macrobij loco, quàm membranas Celſi, & aliorum optimorum ſcriptorum auctoritate interpretari maluit. nam etſi vox illa bis verè à Macrobio eſſet vſurpata, non video cur dum Hippocratem Romanè loquentem facere cupit, pro voce Romana peregrinam & à nullo alio propoſitam ſubſtituere voluerit; ſi Scaligerum ſuum criticorum noſtri temporis principem conſuluiſſet, non dubito quin pro ſingulari ſuo iudicio huiuſmodi Macrobianam vocem ex eius ore

ſubtraxiſſet, aut quomodo Macrobianus codex ſit emendãdus, liberè vt ſolet, indicaſſet. Huic adnectere placet aliud memoria dignum, quod ab Agellio adnotatum inuenitur. is cap. iij. lib. xvj. Eraſiſtratum ſcribit in libro diuiſionum prodidiſſe eorum, qui triduum totum à cibo abſtinent, vſque adeo conſidere, & coarctari inteſtina, vt fames, quam dicebat ob vẽtris, atque inteſtinorũ vacuas, & patentes fibras oriri, nulla fiat. ex eodem addit Scythas ſi quãdo inediam ſuſtinere cogebantur, faſciis arctiſſimè inteſtinorum regionem, ne eſurirent, vincire conſueuiſſe, vt non ſit admiratione ita dignum, quod alias ab Hippocrate in fine lib. περὶ σαρκῶν ſiue potius ἀρχῶν proditum eſt poſſe hominem ſeptem totos dies ſine cibo viuere, quodque & olim factitaſſe, & nunc Græcorum monachos facere narrãt, qui ſæpe & ſeptem, atque pluribus diebus, abſque vllo cibo viuant, neque fame crucientur. ob id ἀσκηταὶ appellati. Ab Eraſiſtrato ad Hippocratem tranſeo, cuius in ij. Epid. lib. ſect. vj. hęc ſunt verba, οἱ μακρόβιοι πλείσους ὀδόντας ἔχουσι, quæ deinceps mutuatus eſt Ariſtoteles ſecũdo de hiſt. animal. tertio: & ſect. prob. xxxiiij. prob. j. vbi quærẽs cur qui raris dentibus ſunt, ij minus viuant? idcirco id fieri reſpondet, quòd animalia plures dentes habentia viuaciora ſunt. ratio quidem jeiuna ſatis, atque tanto philoſopho indigna, cũ æquè obſcura ſit cauſſa propter quam animalia plurium dentium ſint viuaciora, atque illa, ob quam raros dentes habentes minus viuant. Quare forſan melior eſt alia ab eodem decima prob. ſect. prob. 41. aſſignata, vbi quærens cur qui raris dentibus ſunt, vt plurimum viuant minus? id euenire ſcribit, quòd huiuſmodi homines oſſa capitis compacta, & denſa habeant, quaſi vt brutis aliqui-

bus ordo alter dentium deest ob cornua. Sic homini rari fiant dentes ob materiam in compingendis capitis ossibus consumptam. Iam verò quorum ossa capitis densa sunt, cùm cerebrum alioquin imbecillum ipsis non diffletur, ac subinde putredinem contrahat, ob id celerius intereunt, vt hac etiam ratione dicat Philosophus mulieres viris breuioris esse vitæ, quòd earum capita commissuris, & habitibus careãt. Atque illa forsan caussa accõmodatior reddi potest, eos qui pauciores dentes habent minus cibum mandere, ac propterea in ventriculo minus coqui, sicque frustratis assiduò, & in stomacho, & in iocinore coctionibus fieri, vt radicale humidum, & natiuus calor puro & copioso pabulo frustrentur, simúlque citius deficiant. Addam & illud mirum esse, quod Plinius dicat aliquibus piscibus dentes esse etiam in cauda, cũ Aristoteles tertio de partibus animal. c. j. à quo ea verba accepit, id minimè scribat, neque ratio pati videatur: sed forsan hæc Plinij simplicitas efficit: quemadmodum etiam cùm dicit dentes nudatos inficere specula. non enim à dentibus, sed ab halitu dum nudantur dentes, maculari ipsa certum est. Illud verò ab ipso rectè adnotatum fuit, dentes qui à flammis non domantur, à pituitæ tabe perforari, & consumi, tantũ potest assiduus humoris etiam in durissima illapsus.

Locus Hippocratis correctus. Qui fuerint βλητοί, seu icti apud veteres. Quod morbi genus, telum. CAP. IX.

HIppocrates siue Polybus ij. περὶ νούσων inscripto libro inter alios penè incognitos quos nominat morbos, vnum memorat ἄρθρα τῶ πλεύμονος ἀπασθέντα. cùm autem Galenus primo de articulis, atque ante

ipſum Erotianus in Onomaſtico tradiderint ſic vocari ſolas oſſium coniunctiones, aut vbi oſſa coniunguntur non cauum, ſed alterum capitulatum, atque cauum ſubiens, quomodo in pulmonibus oſſium penitus expertibus huiuſmodi cōiūctio adaptari queat ignoro. neque verò ſatisfacit mihi, quòd Galen⁹ VIII. de partibus cap. 14. διάρθρωσιν cerebri articulatã dixerit, quoniam illud quidem καταχρηστικῶς dici potuit, at articulos pulmonis dicere cōuulſos, nullam præſertim in Hippocrate veriſſimilitudinem habet, quare multò ſatius eſt exiſtimare loci illius deprauationem aut ab omnibus interpretibus ignoratam, vel ſaltem diſſimulatã fuiſſe, cùm non ἄρθρα, ſed ἄορθρα legi debeat. Galenus enim in vocũ Hippocratis explanatione ita memoriæ prodidit. Ἄορθρον τὸ ἀπηρτημένον τοῦ πνεύμονος μέρος ἑκατέρωθεν ὡς ἐν τῷ περὶ νούσων τῷ μείζονι, ἔτι δὲ καὶ ἀορτεῖν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἔνιοι καλεῖ, ὡς Διοσκουρίδης οἴεται, οὐ πάνυ δὲ σαφὲς ἐστίν. i. Ἄορθρον eſt pars vtrinque à pulmone dependens, quemadmodum in maiori de morbis libro (hic enim eſt liber περὶ τῆς ἔντης παθῶν, vt Galenus docet iij. de articulis, tex. 18.) Appellat autem interdum etiam ἀορτεῖν, vt Dioſcorides putat, ſed non admodum manifeſtum eſt. Quæ verò ſint illæ partes vtrinque à pulmone dependentes, & ſi clarè explicatum nō inueniam, eius tamen ſum ſententiæ. Hippocrati pulmonis aſperas arterias brunchia vocatas ſignificare: nam in libro de locis in homine, vbi hæc leguntur, Φθίσις δὲ γίνεται, ὅταν ἐς τὸ αὐτὸ ὥσπερ τῷ ἐμπύῳ ὁ ῥόος γίνηται διὰ τοῦ βρόγχου καὶ τῶν ἀορτέων, αἳ ξυνέχουσι τὸν πνεύμονα καὶ τὸν βρόγχον, Vetus codex manuſcript⁹ habet ἀορτρέων. Sicut etiã paulò infrà, vbi in vulgatis legitur, ἐχούσας τὰς ἀόρτας, ſcriptũ eſt ἀόρτρας. Pollux quoque lib. ij. & Erotianus ex Epiclis, & Lyci Neapolitani ſententia ἀόρτρας

Hippocrati ſignificare bronchia pulmonis,& aſperæ arteriæ clariſſimis verbis docuerunt. Adeo vt cum ἄρθρα ἀρτηι & ἀορτῆραι idem ſint apud Hippocratem, ſi ita locus ille ſecundi de morbis corrigatur, quem morbum intelligat,non obſcurum amplius futurum eſt,atque eò magis in hac ſententia confirmor, quòd in libro de internis affectionibus de vlcerata pulmonis arteria prius tractat,mox de conuulſa,haud ſecus atque in ſecundo de morbis. Idem Hippocrates in primo de acutis libro de ijs pleuriticis ſermonem faciens,qui alioquin malè habentes importuno ptiſſanæ integræ vſu moriuntur,eos ſcribit à veteribus putatos eſſe βλητοὺς id eſt,ictos,duas ob cauſſas, tũ quòd mentis læſione,atque ſpiritus difficultate teneantur, tum quòd vbi interierũt ea lateris parte, qua inflammatio & dolor fuit,macula veluti ſanguinis eò attracti,& ſubinde refrigerati, atque congelati apparet, haud ſecus atque in ijs conſpici ſolet, qui aliqua parte percuſſi ſunt.In coacis quoque inſcriptis prænotionibus cùm loqueretur de peripneumonicis,hãc ſententiam protulit.Si igitur vehementer inflammẽtur appẽdentes vtrinque pulmonis partes,vt in latus incumbat, reſoluuntur ea parte corporis, quæ morbo reſpondet,& liuores ſecundum latus fiunt. Hos autem veteres βλητοὺς id eſt,ictos appellabãt.Ex quibus verbis coniicio Latinos quaſi Græcorum imitatores lateris dolorem telũ nuncupaſſe,& propterea à Sereno medico ſic ſcriptum inueniri,

Eſt & Tis morbi, quod telum commemoratur,
Cùm ſubitò dolor inſanus furit incitus ictu.

Quanquam Iſidorus lib. quarto Originum cap. 6. ſcribat lateris dolorem eſſe vocatum telum, quòd dolore corpus tranſuerberet quaſi gladius. Quare,

vt alias ſcripſi, mirari ſatis non poſſum, quomodo Stephanus Athenienſis in primo com. in Hippocratis prognoſt. tex. v prodiderit etiam eos qui peſte interempti maculas in corpore habent βλητοὺς, quaſi à Deo percuſſos, & caſtigatos, eſſe vocatos, niſi placet quoſcunque ſimilibus cum maculis mortuos ſic eſſe vocatos, quemadmodum Hippocrates ſeu Polybus in iij. de morbis libri initio βλητοὺς pariter vocatos docens, qui ob cerebri morbos mente capti citò pereant, in eam ſententiam ducit varijs morbis iugulatos eſſe βλητοὺς appellatos, modò mente læſi, atque citò interirent. Sic enim apoplexia mortuos gutta & percuſſione occidi vulgus quotidie dicit.

Gazæ errores in Ariſtotele detecti de ſtrumis. Ariſtoteles correctus. Varronis locus de Faſcino interpretatus.

CAP. X.

IN ijs qui à natura excarnes & graciles ſunt, venas maiores eſſe, ac propterea magis cōſpici apud medicos omnes compertiſſimum eſt. ſecus autem fit in ijs, qui vel morbo, vel alia aliqua ratione emaciantur: quippe quibus & venæ, & nerui cùm ſimul extenuētur, eas minus ob exilitatem apparere rationi conſentaneum eſt, idque cùm ſignificare nobis voluiſſet Ariſtoteles iij. de hiſt. animal. cap. xvj. his verbis vſus eſt. ἔστι δὲ διαιρετὴ σὰρξ πάντη, καὶ οὐχ ὥσπερ τὰ νεῦρα καὶ αἱ φλέβες ἐπὶ μῆκος μόνον. λεπτυνομένων οὖν τῶν ζώων ἀφανίζονται καὶ γίγνονται φλέβια, καὶ ἶνες, εὐβοσίᾳ δὲ πλείονι χρωμένων πιμελὴ ἀντὶ σαρκῶν. Quæ neſcio quo ſpiritu doctiſſimus Gaza ita peruertit, vt quod nunquam Ariſtoteles ſomniauit, nec vlla ratio patitur, eum traducat, quaſi in animalibus gracileſcentibus carnem aboleri, atque in ve-

nas, & fibras transire dixerit. Non minus videtur Gaza cæcutiisse in aliis duobus locis, lib. 8. de hist. animal. cap. 21. & 23. in primo enim cùm Aristoteles de morbis suum verba faceret; præ cęteris duo genera eos malè habere scribit, & vtraque κραύρον dici; quorum alterum sit capitis dolor, alterum verò alui profluuium: vbi quomodo vocem illã κραύρον Gaza verterit strumam, sanè diuinare non possum: id quidem scio dolorem capitis, & alui profluuium paulò minus à strumis differre, quam scabiem à podagra, cùm illæ nihil aliud sint, quam tumores duri in ceruice potissimum, & collo orti, à χοιράδες à Græcis vocati, vt notat Aëtius lib. xv. cap. v. quòd in porcorum gutture huiusmodi tumores adenosi strumis similes reperiantur. Iam verò in xxiii. cap. eiusdẽ libri Aristoteles cùm de morbis boum gregaliũ tractaret duobus eos sollicitari tradit, podagra, & altero quod κραῦρος λέγεται. quem cur strumam interpretatus sit Gaza planè ignoro, eò magis quòd & strumam & febrem in bobus idem esse dicentem Aristotelem facere clarè videtur. quod porrò in Aristotelis codicibus Græcis legitur de suibus κραυγαν emendandum esse κραυρᾶν seu potius κραυρᾶ, & antiquus interpres, & Trapezuntij translatio, & eadem vox alibi præsertim cap. 23. octaui de historiis animal. vsurpata testatum faciunt. eam verò sicut in bobus febrẽ significare prodit Aristoteles, quòd forsan bubulcorum vocabulum esset, sic in suibus & capitis dolorem, & alui profluuium, non autem strumam, quæ aliud genus morbi est, tam in hominibus, quàm in belluis, apud rusticos significasse, atque secundum eos esse Aristotelem locutum verisimile est. Cur autem Gaza in hunc scopulum turpiter impegerit, Plinij, quem in omni-

bus ſequi conſueuit, auctoritatem effeciſſe exiſtimo; hic enim cùm lib. 8. cap. li. ſues duobus potiſſimum morbis obnoxios eſſe, nimirum anginæ, & ſtrumis ſcribat, ipſum idem putauit Gaza docere, quod Ariſtoteles. Qui eoſdem broncho tentari, & alio genere quod κραύραν dicitur, ſcribit, vnde & bronchum, anginam & κραύραν, ſtrumam vertit; qua voce cùm etiam vtatur Ariſtoteles cap. 23. eiuſdem libri, ſimiliter quoque transferendam iudicauit; ſed ſi hac in re Plinium ſequi voluit Gaza, dupliciter lapſus eſt, tum quia bronchos Ariſtoteli, & angina Plinio minimè eadem eſt, cùm eum morbum dicat Philoſophus fieri in qualibet corporis parte, angina verò circa fauces tantummodò oriatur, tum quia ſtruma Plinio, vt & Columellæ lib. 7. cap. 10. & Vegetio lib. 2. cap. 23. & omnibus Latinis mulomedicis longè aliud morbi genus eſt, ac τὸ κραυρᾶν. Nec ipſi quidquam fauet, quòd Ariſtoteles nullo alio in loco ſtrumarum mentionem faciat; miniméque veriſimile videatur morbum ita in ſuibus præcipuum ab ipſo fuiſſe prætermiſſum. Quoniam hic morbus minimè eſt inter lethales, de quibus tantùm ſibi erat ſermo inſtitutus. adhæc ſi huiuſmodi ægritudinem nominare ſibi placuiſſet, æquum erat vt proprio vocabulo χοιράδος, non alieno & inuſitato vteretur. Quare Albertus Magnus malè hoc in loco à Sueſſano reprehenditur, cùm ſatius ſit, vt & ipſe, & interpres antiquus atque Trapezuntius egerunt, nomen Græcum eo in loco retinuiſſe, quàm vt Gaza, Latinum ineptè & indecenter adpoſuiſſe. Ab equis ad aſinos, vt eſt in prouerbio. M. Varro 6. libro de lingua Latina cuiuſdam antiquæ conſuetudinis mentionem facit, qua pueris ad auuerruncandas faſcinationes collo, res turpiculas
appende-

appendebant. Huiuſmodi verò res turpes fuiſſe veretri imaginem ex aliqua materia conflatam multi exiſtimârunt. Ego verò potius omnem rem turpem à Varrone ſignificatam eſſe, atque inter alias illius herbæ radicem, quæ Satyrion orchis vocata eſt: ex eo puto quòd Plinius lib. 26. cap. 10. eã faſcinis vtilem prodit. Quòd ſi ab Horatio, & in luſibus Virgilianis Inguen appellatum faſcinũ inuenitur, alia ratione, quã hoc loco explicare vetant boni mores, factum eſſe pro certo habeo. Cur autem veteres huiuſcemodi remedio ad faſcinantium vitandas noxas tantum tribuerint, non alia potior apud me ratio eſt, quã quòd pueros oculis attentè intuentium, & ſermonibus nimis laudantium malè affici credebant, vt ex Plutarcho v. Sympoſ. vij. & ex Alexandro ij. probl. quinquageſimo probl. aliíſque plurimis clariſſimè comprobatur. Iam verò turpes res collo appẽſas ac ſubinde ſtatim oculis occurrentes poſſe eos ab adſpectu & intenta puerorum intuitione repellere, ſimúlque animos à laudibus & ab admiratione, ac proinde à faſcino deflectere nemo dubitare debet. Vt forſan hac ratione moti ſerui illi, cùm Æſopum (quemadmodũ in eius vita legitur) vidiſſent omnium hominum turpiſſimum, dixerint ab hero pro domus faſcino emptum fuiſſe.

Quid fuerit per circulos Methodicorum curare. Quæ apud Hippocratem pituita antiqua, recens, & epidemia. Quod ſalſamentum Gaditanum. CAP. XI.

INter cętera quæ legimus apud methodicæ medicinæ ſectatores obſcura dogmata, illud non poſtremum eſt, quod apud Cælium Aurelianum, atque

alios inuenitur, nimirum circulis fieri ſolita curatio. Vt enim Syneſium in Græcis ſcriptoribus non ignobilem omittam, qui in Caluitij encomio hunc in modum ſcribit. ὅτι μὲν οὖν εἰσὶν οἱ ταῦτα δυστυχεῖς, οἱ τοὺς καλουμένους κύκλους ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ὑπομένειν ἀναγκαζόμενοι. Eſt quoque Vegetius, apud quem lib. veterinariæ artis ij. cap. vj. ſæpius huiuſcemodi cycli etiam in curandis brutis habetur mentio. Vt autem coniicere licet ex Cælio Aureliano cap. 1. lib. 1. de tardis paſſionibus, cyclus erat quidam rerum ad victus rationem aliámque curationem pertinẽtium ſtato dierum tridui potiſſimum ordine conſtitutus vſus, quem propter duos fines adhibebant, vel ad reſumendas vires, & ἀναληπτικὸν κύκλον ſiue reſumptiuum circulum vocabant: atque hic potiſſimum in ciborum, & exercitationum recto vſu verſabatur, vt ex Galeno quoque περὶ τῆς ἀναληπτικῆς ſic loquente intelligere licet: vel ad corpuſculorum in ſua loca reductionem, & hunc μετασυγκριτικὸν, id eſt recorporatiuum appellabant, quem & victus ratione, & medicamentorum administratione perfici ſolitum ex Paulli Æginetæ cap. 63. lib. 3. colligitur: quanquam Galenus ſecundo de med. localib. cap. 2. doceat metaſyncriticam curationem eã fuiſſe, ad quam aliis remediis fruſtra tentatis tanquã ad ſacram anchoram recurrebant. nam Methodici Aſclepiadem, Soranum & Themiſonem eius ſectæ principes ſectati in ea fuere opinione ſanitatem in corpuſculorum apta cõmixtione, & meatuum ſymmetria poſitam eſſe; ægritudinem verò in eorundem à propriis meatibus receſſu, & ad præternaturalem ſtatum tranſitu, vnde medicamenta id præſtantia μετασυγκριτικὰ nuncupata inueniuntur, quanquam hoc nomen etiam alij medici Galenus, ſcilicet, Oribaſius,

Paullus, Aëtius, transtulerint ad ea remedia, quæ sua vi humores ab altioribus partibus ad extimas trahũt, quasi hoc quoque sit corpuscula in proprias sedes atque meatus quodam pacto reducere, in quo sanitatis amissæ recuperationem esse positam ijdem methodici profitebantur, vt præ cæteris hac de re copiosè scribit Galenus cap. iiij. lib. iij. methodi medendi.

INTER res aliquo pacto obscuras collocari quoque potest pituita epidemia, antiqua, & recens, quarum mentio habetur apud Hippocratem in lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν. Caluus enim cùm videret voci ἐπιδήμιον, vocem νεώτατον, esse ab Hippocrate oppositam, eam pro vetusta interpretatus est, cuius sentẽtiam eò minus cogor probare, quòd eodem in libro paullò infrà etiam antiquæ pituitæ, quam albam vocat, mẽtio habetur. Pituitam nescio quam à Platone in Timæo esse nuncupatam recentem, seu nouam, cuius etiam meminit Hippocrates, nõ ignoro. Cùm albam pituitam ex recente carne eliquata, & in ampullas conuersa fieri docens ita subiungit. φλέγματος δὲ νέου συνισταμένου ὀῤῥὸς ὕδρωος καὶ δάκρυον. Non me pariter latet ibidẽ ex vetustissima carne eliquata bilem atram, ex noua autem flauam fieri scriptum esse. Verum quis auctor ἐπιδημίου φλέγματος meminerit, nunquam obseruare mihi licuit. Itaque suspicor pituitam nouam humorem crudum esse à Galeno vocatum: antiquam verò quam & albam medici vocant, eam esse, quæ alicubi firmata sit in corpore sicuti epidemiam, quæ huc atque illuc perlata nullibi firmam sedem habet, sed vagatur in corpore. in qua sententia tum maximè confirmor, dum considero ab Hippocrate post curationem ἐπιδημίου φλέγματος eius quæ in vẽtre sit firmata pituitæ curationem proponi Eodem in libro Hip-

pocrates curationem instituens illius hydropis quæ vitio lienis contingit, Gaditanum salsamentum commendat, cuius quoque mentio habetur apud Athenæum iij. lib. Dipnosoph. quid autem sit Gaditanum salsamentum explicatissimè docuit Oribasius cap. j. lib. iiij. collect. vbi scribit laudatissima omnium salsamenta fuisse Gaditana, quæ Sardæ suo tempore vocabantur. sic etiam Galenus iij. de alim. fac. Sardas inter salsamenta cunctis aliis prætulit. Vnde qui dubitant an Sardæ in Oceano gignantur, hanc rem ignorasse planè comprehenduntur. Apud Gades narrat Strabo pascua eius bonitatis fuisse, vt pecora caseum absque sero faciant, ac propterea cogantur opiliones præ pinguedine lacti aquam adfundere, si coagulari caseus debet.

De Arquato morbo. Erasistrati locus de Scythis. Quomodo homo possit diu sine cibo viuere, Plinij locus explicatus.

CAP. XII.

VETERVM complurium eam reperio fuisse sententiam, illis qui arquato morbo laborant, omnia crocea, seu lutea videri. Varro in Eumenidibus. Nam vt arquatis & veternosis lutea quæ non sunt, æquè vt quæ sunt lutea videntur. Lucretius in iiij.

Lurida præterea fiunt quæcunque tuentur
Arquati.

Sextus Empiricus similiter primo Pyrrhonicarum hypot. bis asserit ictericis omnia videri pallida. & Cassius Medicus Probl. 26. ita scribit. Sic auriginosi externos imaginantur colores, pro affectus in oculis consistentis ratione. Post quos etiam Galenus noster lib. primo de caussis sympt. cap. ij. & lib. de oculis

Part. 4. cap. vj. ictericis omnia tum apparere flaua, cùm tunica oculorum cornea bile rubea cũ sanguine infecta est. Cęterũ neque Hippocrates, neque Celsus, neque Cælius Aurelianus, neque alij multi, imò verò neque Aëtius, neque Auic. qui diligentissimi in signis huiusce morbi proponendis fuerunt, quidquam hac de re meminerunt, nisi quòd Auicennas lib. 3. fen. 31. trac. 4. c. primo, & Auerroës 3. col. 38. nescio quid huiusmodi insinuasse videntur. Vt, cùm nec ipse (qui innumeros ictericos, quorum oculi maximè flaui erãt, curaui) obseruauerim vnquam ipsis quæ videbant, crocea aut pallida apparuisse, nec quenquam alium medicum intellexerim qui illud obseruauerit: de veterum fide (quos forsan sine experientia secutus est Galenus) parum dubitare cogor. Nisi dicere placeat hoc interdum cõtingere, sed rarissimè, atque tum solum, quãdo tunica cornea bile tota est saturata. Hippocrates in calce libri de principiis, seu vt eruditissimus Zuiggerus eum librum diuisit in lib. περὶ αἰῶνος hęc scripta reliquit, εἴ τις ἐθέλει ἑπτὰ ἡμέρας φαγεῖν ἢ πιεῖν μηδὲν, οἱ μὲν πολλοὶ ἀποθνήσκουσιν ἐν αὐταῖσιν· εἰσὶ δέ τινες, καὶ οἳ ὑπερβάλλουσιν, ἀποθνήσκουσι δ᾽ ὅμως. Quã sentẽtiam quasi digito indicans Plinius in postremo cap. xj. libri dixit inediam septimo die non esse lethalem, cùm aliqui etiam vndecimam sine cibo & potu attigerint. Hoc enim videtur etiam Hippocrates voluisse, homines quidem posse absque potu & cibo vltra septimanam durare, sed paullò pòst occumbere: quòd etsi cibum capiant, venter tamen eum nõ recipiat, cùm ieiunum intestinũ præ inanitate simul coaluerit: intestina autem exinanita in seipsa contrahi, ac propterea nec cibum capere nec desiderare ex Erasistrati lib. primo διαιρέσεων (cuius loci etiam alibi est mentio) confirma-

uit Gellius cap.iij.lib.xvj. cuius verba quoniam alibi non leguntur, atque eruditionem antiquam præ se ferunt, hic libenter subiungam, ἠοχιζόμεθα οὖν παρὰ τὴν ἰσχυρὰν σύμπτωσιν τῆς κοιλίας εἶναι τὴν σφόδρα ἀσιτίαν: καὶ γὰρ τοῖς ἐπιπλεῖον ἀσιτοῦσι κατὰ προαίρεσιν ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ἡ πεῖνα παρακολουθεῖ, ὕστερον δ' οὐκ ἔτι. deinde paullùm infrà εἰθισμένοι δέ εἰσι καὶ οἱ Σκύθαι ὅταν διά τινα καιρὸν ἀναγκάζονται ἀσιτεῖν, ζώναις πλατείαις τὴν κοιλίαν διασφίγγειν, ὡς τῆς πείνης αὐτοὺς ἧττον ἐνοχλούσης. σχεδὸν δὲ καὶ ὅταν πλήρης ἡ κοιλία ᾖ διὰ τὸ κένωμα ἐν αὐτῇ μηδὲν εἶναι, διὰ τοῦτο οὐ πεινῶσιν· ὅταν δὲ σφόδρα συμπεπτωκυῖα ᾖ, κένωμα οὐκ ἔχει. Qui verò Scythæ ad tolerandam inediam latis cingulis sibi ventrem arctè ligarent, non satis compertum habeo: cùm Hippocrates in lib. de Aëre, aquis, & locis, memoriæ mandârit Scythas corpora fluida ac lata habuisse, quòd corpora fasciis non ligarent vt Ægyptij. Nisi dicamus id ab Hippocrate de quotidiano Scytharum vsu proditum, vt verisimile sit, cùm ipsi alioquin non præcincti incederent, tempore famis sustinendæ cinctos incedere consueuisse. Et quanquam Hieronymus Cardanus de infantibus, quòd fasciis non stringerentur apud Scythas, locutum Hippocratem velit: ego tamen id sentire non possum: cur potiùs Ægyptiis compararet, quàm aliis nationibus, quarum pleræque infantes fasciis ligare in more habuerunt. Vtcunque sit, à plerisque veteribus testatum inuenio, non defuisse qui sine vllo cibo pluribus diebus vitam traduxerint. Id enim in primis ex Aristotelis sententia affirmauit Olympiodorus in com. ad Phæd. Plat. Plutarchus quoque viij. Sympos. 9. Tymonis auiam memorat consueuisse singulis annis per plures menses in Ciliciæ cauernis absque vllo cibo latere. Albertus Magnus lib. vij. de anima & ipse refert se vidisse

melancholicum quendem, & mulierem, qui pluribus ſeptimanis ſine cibo vixerunt: ne in medium adſeram quod tempeſtate noſtra de puella Germana, quæ duobus annis ſine cibo vixit, à compluribus literis conſignatum & diſputatum eſt. multa quoque huiuſmodi naturalia exempla recenſuit Gregorius Lilius Geraldus in lib. dialogiſmorum. Neque verò hoc prorſus à ratione alienũ mihi videtur: quoniam vt animalia hieme latentia nihil edunt, & tamen ſuperuiuunt, tum quia extrinſecus occluſo corpore nulla fit euaporatio, nulla penè inteſtini humoris conſumptio, tum quia magna in ipſis anteacto tempore accumulata eſt crudorum ſuccorum copia, quæ ad ſuſtentandam pluribus diebus vitam ſola ſufficere queat. Sic non inconuenit reperiri poſſe homines, qui hiſce de cauſſis & viuere diu valeant, & carere cibo externo, cùm internum habeant. Vt verè miraculum fuerit Chriſti ſeruatoris noſtri, & Moyſis ieiunium. quorum corpora quòd eſſent ſana, & quàm temperatiſſima, naturali ratione quadraginta totos dies ſine cibo minimè ſuperuiuere potuiſſent. Quod autem Plinius ibidem ſcribit, vnum hominem perire inexplebili ſemper eſuriendi (malim eſuriendo) auiditate non admodum intelligo: niſi appetitum caninum à medicis appellatum ſoli homini lethalem eſſe velit. nam etſi canes, aliáque complura animalia eo famis genere tententur: haudquaquam tamen ab eo vt homines iugulantur. Nam Galenus iij. cap. vj. de locis aff. ſeleucidas aues in Aſia eſſe ſcribit, quæ locuſtas iugiter edant, eáſque celeriter excernant. Quod vitij genus aliis quoque animalibus eſſe naturale perhibet, vt hac ratione inter brutorum morbos à veterinariis minimè hic recenſeatur.

Locus Hippocratis & Galeni examinatus. Qui brocci. Loca Plinij expensa. CAP. XIII.

HIppocrates iij. sect. vj. Epidem. Tex. 28. hoc oraculum scriptum reliquit ὀλιγοσιτία ἄκοποι ἄδιψον, quo antiqui interpretes sapiẽtissimum senem nihil aliud docuisse arbitrati sunt, quàm eos qui modicè cibos capiunt, neque siti neque lassitudine admodum tentari. Horum autem sententiam ea ratione in commentario refutare conatus est Galenus, quòd etsi cibi parcitas pituitosis naturis, atque sanguine optimo præditis conferre possit: minimè tamen eam omnibus vtilem esse, præsertim verò biliosis & indigentibus, ab ipsomet Hippocrate in lib. de ratione vict. acut. proditum est. Atqui si magnam Aphorismorum Hippocratis partem expendamus; paucos omnino inueniemus, in quibus sententia ex toto vera comperiatur: vt aliqui etiam sint, qui vix in vno vel altero veritatem habeant, quemadmodum ipsemet Galenus longo sermone testatum fecit 2. aph. 21. 6. aph. 31. atque alibi sæpe. Quare veterum interpretatio mihi multò magis probatur, quàm Galeni dicentis, in ea sententia Hippocratem nos monere voluisse, vt in omnibus quæ agimus cibi parcitatem sitis atque lassitudinis carentiam proposita habeamus. Etenim gladio quo in alios vsus est, feriri potest: nimirum haudquaquam cunctis commodum esse, vt cibo parco vtantur, cùm multo calore natiuo præditi, multum quoque cibum (vt ait Hippocrates) requirant. Accedit & illud, huiusmodi sententiam atque phrasim illi comparem esse 6. epid. comm. iiij. tex. 28. Ἀγχύπλα βορρὸν, τὸ ὕδωρ βορρὸν, quam non alio modo interpretandam esse voluit Galenus quàm

hanc veteres exponebant. Id itaque ſtatuatur, cibo parcè vtentes neque ſiti neque laſſitudine vexari, quòd facta modici cibi recta coctione atque diſtributione, totius corporis partes irrigētur, alantúrque: ſicuti, qui nimio cibo vtuntur, in coquendo laborantes, ſimul ſitiunt & veluti onere grauantur. Vnde malè Lucretius in iiij.

Nec refert quidquam quo victu corpus alatur,
Dum modò quod capias concoctum didere poßis
Artubus, & ſtomachi humectum ſeruare tenorem.

Malè etiam Celſus in ſuæ medicinæ initio, ſemper multum eſſe edendum dum modò concoquatur, conſulebat. A ſiti ad labia in potus vſum & ipſa à natura excogitata tranſeo. Nam labeones inuenio veteribus appellatos, qui vtraque labia tumida & prominentia haberent: Broccos verò, qui ſuperius tantum. In gloſſario vetere Brochus ὁ τὸ ἄνω χεῖλος ὠδηκώς Quare Plinium lib. 11. cap. 37. ita intelligendum, labra à quibus Brocci labeones dicti. Iam verò Broncos alios eſſe perſpectum eſt, tum ex Nonio in voce Bronci, tum ex Varrone 2. de re ruſtica, qui ambo tam dentes prominentes & inflexos, quàm eos qui huiuſmodi dentibus ſunt, Broncos vocant: ob quod paullò infrà apud Plinium (vbi de equorum ætate ex dentibus cognoſcenda loquitur) broncitatem, non bronchitatem legendum puto. Simplicitatem Plinij in eodem capite quin detegam facere non poſſum, qui dentibus ex eo virus quoddam ineſſe probat, quòd ex aduerſo nudati, nitorem ſpeculi hebetent. Etenim id minimè vlla virulentia faciunt, ſed quia vbi nudantur, halituoſus ſpiritus ore, per dentium interſtitia manans, atque ſpeculo denſo allidens concreſcit, humorque factus ſuperficiei obducitur: vnde imagi-

nes minimè puræ amplius reddi poſſunt, donec humor ille detergatur. Illud verò ibidem obſcurè ab ipſo ſcriptum eſt, cùm ita ait. Sed in felle nigro inſaniæ cauſſa homini, morſque toto reddito. Nam bilem flauam incendio viſcerum combuſtam atque nigram redditã ſcio & maniam& necem inferre:ſed vt ſola eius portio hęc omnia facere apta eſt ſic minimè tota vnquam comburatur & atra euadat .ſed forſan pro, toto reddito, voluit Plinius id intelligere quod medicorum filij docent, nempe vomitus, & egeſtiones nigras eſſe exitiales.

Locus Ariſtotelis explicatus de pinguibus corporibus. Tertulliani locus declaratus de fungo auriũ, & emendatus. De fungo lucernarum Cornarij error.

C A P. XIV.

ARiſtoteles quinto cap. eius libri quem de breuitate & diuturnitate vitæ inſcripſit, cùm cõditiones humidi illius quo vita viuẽtibus prorogatur, proponeret, primo loco conſtituit eius firmitatem, vt nimirum difficilè exſiccetur, atque eapropter τὰ λιπαρὰ ἄσηπτα. i. pinguia putredini minùs ſubiecta eſſe, cùm aẽre qui minimè putreſcit plena ſint, explicatiſſimè ſubiunxit. Quoniam verò vſu quotidiano compertũ eſt carnes quò ſunt pinguiores, eò celerius putreſcere, ac ipſemet Ariſtoteles ij. de part. animal. cap. v. animalia quæ pingueſcunt, citius ſeneſcere, atque ſubinde (quod Hippocrates quoque in Aphoriſmis memoriæ prodidit) interire teſtatus eſt, interpretes magnopere laborârunt, vt ſummum philoſophum à falſi crimine vindicarent :ſed neminem adhuc qui ſit eius accuratè mentem aſſecutus, mihi legere con-

tigit; itaque ſtatuendum eſt ante alia vocem hanc λιπαρὸν, qua vſus eſt Ariſtoteles, apud omnes probatos ſcriptores non quæuis pinguia ſignificare, ſed ea tantummodò quæ oleoſam pinguedinem habent. id & ipſemet manifeſtè ſignificauit, cap. ix. lib. iiij. meteorolog. vbi cùm fuligines ἐκ τῶν πιόνων, nidorem verò ἐκ τῶν λιπαρῶν manare dixiſſet, in fine tandem capitis ait, olei & oleoſorum omnium eſſe nidorem, vt manifeſtum ſit nomine λιπάρων. ab ipſo oleum oleoſáque corpora comprehendi: iam verò oleum nempe aëre plenum à putredine liberum eſſe omnes illi ſciunt, quos ſimul etiam non latet, oleum vltra centum & plures annos durare, aliáque corpora ſibi immerſa imputria conſeruare. Quòd ſi etiam arbores, quas oleoſas Plutarchus vj. probl. ij. Sympoſ. atque alij complures ſcriptores nominant, expendamus: vt eſt Larix, pinus, cupreſſus, cedrus, quis neſcit omnium viuaciſſimas perpetuò frondentes, minúſque aliis putredini obnoxias eſſe, quinimò & oleam ipſam viuaciſſimam eſſe, vltráque ducentos annos durare, Plinius exemplis propoſitis narrat in extremo cap. lib. xvj. cedriam quoque, quæ eſt cedri arboris oleum, vt tradit Galenus iiij. de ſimpl. med. à putredine corpora tueri omnes ſciunt: vt facilè à contradictione Ariſtotelē vindicare liceat, ſi vbi pinguibus viuacitatem attribuit, de oleoſis eum loqui ſtatuamus: de aliis autem, quando pinguia facilè putreſcere atque mori ſcribit. Oleoſorum mentione inuitor, vt hoc in loco aliqua proferam de fungo aurium, cuius meminit Tertullianus, cap. x. lib. de ſpectaculis, hunc in modū. (Tales enim cicatrices cęſtuum & callos pugnorum, & aurium fungos à Deo cum ſuo plaſmate accepit.) Eſt itaque eo in loco fungus (vt ego puto) genus id

tumoris laxi, qui à Græcis vocatur ἧλος siue clauus seu abscessus. quíque sicuti fit ab humoribus crassis in parte carnosa collectis, ita quoque fit ex contusa carne in ichorem pituitosum resoluta; huiusmodi namque tumorem in olea arbore fungum vocari perhibet Plinius lib. 17. cap. 24. quem puto imitatum Tertullianum vocasse fungum eum tumorem, qui dum loci circa aures vehementer percutiuntur, ex contusa carne vel pituita eò attracta producitur, eò quòd mollitie tumida fungi laxitatem & figuram æmuletur. Nam & ob eiusmodi similitudinem homines bardos & stupidos vocari à Plauto fungos, ab aliis pulmones scimus. quemadmodum etiam Virgilius vocauit fungos recrementa circa accēsam lucernam ad fungi formam concreta, vt irridere liceat Cornarium, qui in fine lib. iij. comm. med. turpiter existimauit Plinium lib. 18. cap. vltimo, & lib. 28. cap. ij. de huiusmodi fungis loquentem, de terrestribus fungis locutum esse, quasi illis veteres pro lucernarum ellychniis vterentur, & de iis sermonem faciat Plinius, quem etiam lippis notum esse potest, de recrementis circa lucernas concrescentibus verba facere. sed etsi hæc de fungo aurium ad Tertulliani locum probari queant, illud tamen dubium esse potest, an aurium legendum sit, quòd antecedētibus verbis instrumenta malo iungentibus minimè ea vox videatur commoda; vnde forsan loco, aurium, præstaret, rudium, legere: etenim cōstat ex Suetonio in Caligula. cap. 32. & Lampridio in Cōmodo gladiatores rudibus, id est ligneis virgis depugnare consueuisse, quarum percussionibus fungos seu tumores inducere solitos fuisse rationi consentaneum est.

De herba ad venerem faciente. De quibusdam venenis. Error Galeni de plumbi natura. Plumbum oculi vitium apud Plinium. Quid sit paralysis, & phthisis Tertulliano. CAP. XV.

QVI rerum Indicarum,& earum præſertim quę orbe veteribus etiam nō ignorato, ſed à recentioribus ſaltem indicato obſeruantur, hiſtorias memoriæ prodiderunt, inter alia referunt eas gẽtes herbæ cuiuſdam Amfiam appellatæ vſu mirificè ad Venerem exercendam potentes fieri: quam qui exiſtimarunt opij ſuccum eſſe,eos longè à veritate recedere arbitror, quòd Venus calore cōſtet, opium autem frigidum ſit. Sed cùm animaduertā Theophraſtum ſcriptorem naturæ rerum inſignem, cap. xx. lib. ix. de plantis feciſſe mentionem cuiuſdam Indi, à quo herba adlata tam eſu, quam ſolo genitalium tactu alios duodecies in die, ipſum verò etiam ſeptuageſies venere vti præſtabat, & Indicam hiſtoriam eſſe veram,& Theophraſti ætate, & ab Indis nouiter detectis huiuſmodi herbam mitti conſueuiſſe puto. quod verò herbæ genus eſſet,vt eo tempore minimè cognitum fuit, ita quoque ignorari non eſt admiratione dignum. Narrat idem Theophraſtus propoſiti libri,cap.xv. & xvj. tanquam rem nouam & ferè miram, inuentam eſſe venenoſam radicem, quæ diei ſpatio homines interimeret. Aliam verò eſſe apud Scythas, quæ ſtatim guſtata interimat. At multò admirabilius eſt,quod Ioānes Léo in calce ſeptimę partis deſcriptionis Africæ retulit, nempe in Nubia venenum naſci,cuius ſi granum decem viris prębeatur, quarta horæ parte omnes interire,ſi verò vni tantum tradatur,ſtatim mori, atque illud vendi aurëis cẽtum

pro qualibet vncia. Neque illud silendum est, cuius meminit Nicolaus Florentinus trac. iiij. serm. iiij. cap. vj. & trac. iij. eiusdem serm. summa ij. cap. ix. Franciscum Ordelafum Foroliuij patriæ meæ capitaneum habuisse veneni genus, quod solo odore mortem inferret, & quo supra candentes prunas iniecto omnes circũiacentes statim necarentur. Vtrum id metallum, vel quidpiam aliud esset, non est facile diuinari. Certè de metallis adiicere lubet, ipsorum naturam, atque generationem ab Aristotele iij & iiij. meteorol. traditam Galenum ignorasse, qui prætterquàm quod apertè illud de hydrargyro ingenuè fateatur, viiij. de simpl. in plũbi tractatione satis apertè indicat, vbi cùm in plumbo multam aqueam substã-tiam, & aëriam, cum pauca terrea ponat, quis non videt ipsum & philosophi rationibus, qui metalla omnia ex vaporibus humidis & siccis, ac propterea ex aqua & terra optimè percoctis & commixtis constare ostẽdit, nec non sensui grauissimum esse plumbum non ob aliud quàm ob aquæ & terræ copiam sine aëre attestanti contradicere? Neque verò argumenta quibus nititur Galenus vllo pacto absurdam huiusmodi sententiam confirmant, quòd vel nugæ sint plumbum augeri, & mole, & pondere sub dio positum, vel id si verum sit, ex eo proficisci, quòd superficies plumbi ab aëris ambiẽtis diuturna actione corrumpatur. cuius corruptionis merito pars terrestris, quæ magis ab humida castigabatur, veluti valentior effecta maius de se pondus prodit, vt pari ratione etiam eos vehementer errare conspiciatur, qui argentum quod motu illo intestino agatur, aëreum esse autumant, cũ nihil aliud sit quàm succus aqueus, & terreus optimè percocti atque commixti, quibus

inclusus arctissimè aër, cùm exire nequeat, perennem illum motum agit, etsi ob aquæ, & terræ copiam grauissimum esse manifestè appareat. Cæterum quid sit illud oculi vitium, quod plumbũ vocari, atque molybdænæ herbæ facultate curari memoriæ prodidit Plinius c.13.lib. 25. nõdum mihi satis compertum est, etsi in libro illo Galeni nomine Isagoge inscripto, pl⁹ centum viginti oculorum morbos legerim: posset tamen aliquis suspicari, nisi vel locus mendosus sit, vel æquè morbus, atque herba ignota sint, forsan plumbum Plinio significare id genus suffusionum, quod coloris plumbei est, quódque medici sanabile faciũt. Si enim molybdęna, vt nonnulli suspicantur, persicaria sit, ea sanè discutiẽdi potestate mirificè valet, qua in curandis sine manu suffusionibus opus est. Oculi vitia mihi ad memoriam reuocarunt glossatorum Tertulliani lapsum, qui vbi 15. cap. x. lib. de anima scribit, Paralysis mentẽ prodigit, phthisis seruat, existimarunt nomine phthisis oculorum ægritudinem ita vocatam intelligere. Nam paralysis quæ passim apud medicos partis alicuius corporis resolutionem significat, & in qua rarissimè mens offensa est, Tertulliano nulla alia est, quàm apoplexia nuncupata, quæ cùm totius corporis paralysis, seu (vt Hippocratem & alios appellasse monet Cælius Aurelianus, ac ipsemet Galenus secundo de symp. causis cap. secundo appellauit) resolutio sit, proculdubio vt sensum, & motum ex toto aufert, sic mentem prorsus perdit: paralysis verò nomẽ id quoque antiquitus designasse, locupletissimum testem & Tertulliano paullò vetustiorem habemus Cornelium Celsum, qui cap. xxvij. lib. 3. monet sui ipsius ætate etiam tum paralysim significasse apoplexiã. Phthisis autem vocabulũ

ita simpliciter prolatum nihil aliud quidpiam inuenio vnquam significasse, quàm ex pulmonis vlcere, febre, aliáve occasione totius corporis consumptionem, in quo exitiali morbo corpus paullatim deficere, mentémque inconcussam seruari quotidiana experientia vberrimè docet.

De Melancholia Cicero notatus. De Veterno Plauti notata quædam. Quid fuerit suspirium quo laborauit Seneca.

CAP. XVI.

M. Cicero iij. Tusculanarum quęst. libro hæc memoriæ prodidit, Græci autem maniam vnde appellent, non facilè dixerim: eam tamen ipsam distinguimus nos melius quàm illi. hãc enim insaniam, quæ iuncta stultitiæ patet, latius à furore disiungimus. Græci volunt illi quidem, sed parum valent verbo: quem nos furorem, melancholiam ipsi vocant: quasi verò atra bili solum mens, ac non sæpe vel iracundia grauiore, vel timore vel dolore moueatur. In quibus primum licet mirari, quomodo tantus scriptor de manię nomine illud ignoret, quod neque nesciant grammaticorũ pueri: deinde cur dicat Græcos melancholiam vocare, quem Latini furorem appellant. Hippocrates enim & reliqui Cicerone priores medici, tantum abest, vt melancholiæ nomine intellexerint furorẽ à Latinis appellatum, vt potius apud ipsos *μανία* nihil aliud sit quàm ipsissimus furor: quod etiam glossæ veteres satis apertè significarunt. Iam verò melancholia & mania tametsi vtraque delirium definiatur absque febre, id tamen interest quòd melancholia à frigidis humoribus fiat, remissúmque delirium sit: mania verò & vehemens mentis commotione,

tione, & à calidis & acribus humoribus efficiatur, quæ omnia furori latinorum conuenire nemo non intelligit, quamquam non inficior ſemel Hippocratem xxi. lib. ſexti Aphor. maniam pro melancholia vſurpaſſe. Plautus in Menechmo introducit medicum vocatum, vt Menechmũ curaret, qui priuſ quam eum adeat, ſenem interrogat, quo morbo is teneatur, num laruatus ſit, an territus, num eum veternus, an aqua intercus teneat: Vbi nemo fere eſt, qui pro veterno lethargum non intelligat. Ego vero cùm videam Cornelium Celſum vbi de lethargo agit potius Græco vocabulo delectari quam veternum nominare, fit vt putem minimè à latinis ſic eum morbum fuiſſe vocatum, & ideo pro veterno eam poſſe intelligi hydropis ſpeciem, quæ ἀσκίτης à Græcis vocatur, quæque ab aqua intercute in eo diſtingui poteſt, quod licet à Celſo omnia hydropis genera aquæ intercutis nomine vocentur, tamẽ ſic propriè videtur appellanda eſſe ea ſpecies, quæ hypoſarca dicitur, eo quòd inter carnem & cutem ſit aqua collecta. Vel id ſi non placet phtiſim interpretari quoque licebit. Nam in gloſſis antiquis ſic ſcriptum inuenitur ὕδρωψ. Intercus, aqualis, veternum, & rurſus veternoſus, φθισικὸς ὑδρωπικός. Feſtus etiam teſtatur Catonem veternoſum appellaſſe hydropicum vbi dixit. Veternoſus quamplurimum bibit, tam maximè ſitit. Apuleius pro phtiſi accepit lib. x. hiſce verbis: Totumque corium veterno, atque ſcabioſa macie exaſperanti, & lib. x. vbi ſcribit. Furcifer iſte venenum præſentarium cõparare ſollicitus, centúmque aureos ſolidos offerens pretium me non olim conuenerat, quod ægroto cuidam dicebat neceſſarium, qui morbi inextricabilis veter-

no vehemẽter implicitus vitę se cruciatui subtrahere gestiret, nisi postremo hoc loco pro veterno potius torporẽ quẽdam interpretari lubeat, quemadmodũ etiã plerosque optimos latinitatis auctores inuenio eos veternosos appellasse, qui in agẽdis rebus segnes, quasi somnolenti sunt. Sic.n. Cice. veternũ reipub. dixit, & Tertull. lib. de pallio veternũ segnitiẽ vocat hisce verbis. Atqui nullis vitiis adulor, nullis veternis parco, & lib. de anima c. 18. veternosum Platonis sermonẽ dixit. In Eunucho Terentius senẽ torpidũ & segnẽ veternosum appellat. Plinius quoq; in initio c. 17. li. 28. clarè lethargicos à veternosis distinguit. Anhelitus difficultatẽ grauissimam quã græci ὀρθόπνοιαν vocant, primus Seneca latino nomine donasse, eãq; suspiriũ appellasse videtur 57. epist. quo deinde etiã in brutis vsi sunt veterinarij medici, sed cũ is malũ suum quod sic vocauit, intra horã desinere cõsueuisse tradat, certũque sit orthopnæã multò diutius protrahi, valde sum anceps, quæ propriè illa fuerit ægritudo, nisi tamẽ dicere placeat fuisse quidẽ ipsissimam spirãdi difficultatẽ, sed in ea suffocationis periculũ haudquaquã plus hora durasse, quãquã & cordis palpitationẽ fortasse quispiam fuisse existimauerit, quòd in ea nõ modo grauissima anhelãdi difficultas, quasique suspiratio adsit, verũ etiã suffocationis periculũ vsq; adeò pręsentaneũ, vt nisi intra spatiũ horę prorsus finiatur, omnino exitiũ adferat, quis.n. ait ipse diu expirat? Cur autẽ medici morbũ hũc mortis meditationẽ vocauerint, nõ satis assequor, nã qui id de philosophia scripsit, aptè quidẽ locut' est, at de anhelitus difficultate, aut si mauis palpitatione cordis, in quibus vix cuiquã mẽs superest, idẽ asserere præter rationẽ & vsum esse videtur, vnde forsan melius dixissent exercitationem, cum

(vt in antecedentibus verbis ait Seneca) huiusmodi ægritudo nihil aliud ſit quàm animam agere.

Quis ſit panis lotus Galeno. Et aquaticus Plinio. Quid Scribonio lorum vomitorium. CAP. XVII.

QVis ſit ἄρτος πλυτὸς ſeu panis lotus cuius meminit Gal. v. c. li. i. de ali. fac. cū nuſpiā ab ipſo clarè indicatū habeatur, iure & de eo & de ipſius apparatū à rectè faciēdę medicinę ſtudioſis nōnullis quęri video. Nā eiuſmodi panē haud fuiſſe certū quoddā genus, ſed potius quādā cōis iā conflati præparationē phraſis & verba ipſiuſmet Gal. abūdè docere poſſunt. Siquidē τὸ πλυτὸν ἄρτον κατασκευάζειν minimè de eo qui cōficiatur nouiter, ſed qui iāpridē factus quoquo pacto pręparetur accōmodatè dicitur. Adhæc reddere panē minus nutriētē, minus obſtruētē, ex terreſtri aëreū, leuē, & aquæ inſtar ſuberis ſupernatātē, cuiuſmodi loquitur Gal. nequaquā ei cōgruit, qui nouū cōponat genus panis, ſed qui iam factū mutet, & paret; vt hinc perſuasū habeā panē lotū fuiſſe certe eū qui in cōi habebatur vſu, at lotione permutatū, ob eāq; nouis & diuerſis cōditionib. donatū. Verū qua ratione lauaretur, puto Orib. c. vlti. lib. 4. collect. ex Antylli ſententia docere voluiſſe, vbi mōſtrat fieri cōſueuiſſe ex medulla triticei panis fermētati, atque heſterni trita deinde aſſata, atque tādiu in calente ſæpiuſque mutata aqua immacerata, donec in tumorē eleuetur, ac totū fermentū euaneſcat. Hoc quoque Auic. al. ſeu potius Oribaſ. interpres li. 2. tract. 2. c. 572. vbi de abluto pane loquitur indicare voluiſſe videtur, etſi illud minus exactè præſtiterit, ac vel ab ipſo, vel ab illius interprete nō leuiter ſit peccatum, cùm Gal. aquæ eiuſmodi panē ſupernatare dicentem interpretatus ſit, perinde ac dixerit in ſtomacho eū ſupernatare. Hūc eundē eſſe

panem aqua madenté apud Celſum cap. xiix. lib.ij. & apud Plinium lib. xxij. cap.xxv. vt exiſtimem eo potiſſimũ impellor, quòd imbecillimis eduliis hoc eſt minimum nutrientibus, quemadmodũ Galenus adnumerat, nec non leuiſſimũ cibũ faciunt. Itaque non obſcurum cuiuis eſſe poteſt multũ intereſſe inter pané lotum, & Parthicum ſeu aquaticum à Plinio lib.xviij.cap.xj.commemoratum, cui ſi noſtrũ quodpiá panis genus ęquiparari poteſt, illud ſanè erit, quod hodie pleræque nationes præſertim Germaniæ maximè ſpongioſum, & leuiſſimum parant, ac buffettũ populari vocabulo cõplures Italici vocãt: hic etenim inaniſsimus, & propterea leuiſsimus eſt, ſimúlque ab ipſo aqua trahitur. Horũ duorum generũ cur Athenæus lib. 3. dipnoſ. in prolixa illa panũ propè omnium enarratione nihil meminerit. Puto cauſam fuiſſe partim quia ignorauit vt noua, partim quia potius ad medicũ, quàm ad ipſum pertinebant. Scribonius Largus auctor antiquiſsimus & à Galeno interdũ citatus in ſuo de med. libro veneni opij curationé tradens vomitũ faciendum eſſe mandat pinna, vel loro vomitorio: Quid auté fuerit lorum vomitoriũ à nemine vſpiá traditum mihi licuit hactenus inuenire: quæ verò mea ſit ſuſpicio paucis docebo. Nonius Marcellus exponens quæ fuerit nautea veteribus, cuius non ſemel facta eſt mentio Plauto inquit eá fuiſſe aquam de coriis, vel quod eſt verius, aquá de ſentina. Atque Feſtus eandem eſſe ait herbam granis nigris qua vtuntur coriarij, ſic vtramque vocatam, vt verò ſimile eſt, à nauſea, quæ ab ipſis excitatur. Modo ex ambobus hiſce ſcriptoribus colligo coria huiuſmodi aqua, & herba tractata, non minus atque herbam ipſam

& aquam præ odoris, & gustus grauitate nauseam, & vomitum concitare potuisse, proptereaque lora ex ijs facta vomitoria esse nuncupata, quòd instar corrigiæ,& pinnæ in os demissa tetro illius herbæ. & aquæ odore ac sapore infecta vomitum facilè cierent.

De ructu nonnulla notata. De vomitu vlimi error. De singultu Aristoteles notatus. Cap. xviii.

ARistoteles xxxxiiii. probl. sect. x. solú hominẽ ructare, iumenta verò crepitum ventris edere cornigera, & aues neutrum facere caussis cuiusque additis apertissimè docuit, quod si verum est, mirari possumus cur Columella cap. vi. lib. vi. & Vegetius lib. veterinariæ iii. cap. iii. omnia ferè à Columella verbotenus mutatus dixerint inter alia signa bouis cruditate ventriculi laborantis esse crebros, quos emittit, ructus: nisi dicere placeat vel sonitus, quos faciunt crudi boues, nequaquã veros esse ructus, sed similes, vel Aristotelem intellexisse de iis, quos alioqui sana corpora edunt, Columellam verò & Vegetium de morbosis esse locutos, quasi belluæ dum sanæ sunt nũquam ob rationes ab Aristotele adlatas ructẽt, sed vnus homo: Illud & hoc loco notare placet, quod scriptũ est à Galeno in com. ad iiii. lib. Hippocratis περὶ διαίτης ὀξέων nimirum ad prouocandos in flatuosa ventriculi ægritudine ructus Sabinum Hippocratis interpretem mandasse, vt ex vase oris angusti potetur, quod qua ratione moueat ructus non est facile intelligere, nisi sit, quia qui ex vase huiusmodi potant, frequenter œsophagũ & laryngem moueant, vnde ventriculus quoque aliquo pacto motus flatum expellat: vel quia sic bi-

bentes diu in hauriendo ſpiritum contineant, ob quod calor & expultrix facultas excitata flatuoſos halitus vehemẽtius extra propellant. Quoniã verò ructui nõ prorſus diſſimilis vomitus eſt, licet hoc in loco Plinij erratũ indicare, qui lib. xi. cap. xxxvii. de inteſtinis ſermonem faciens, canes ſcripſit ea habere ſuperna parte latiora, inferna autem anguſtiora, & propterea ſolos inter bruta vomere; quia repleto propter anguſtias ſupprimitur cibus, quod accidere non poteſt iis, quorũ ſpatioſa laxitas in inferiora tranſmittit. Nam præterquam quòd Columella, Vegetius, aliique veterinarij, & ſues, & iumẽta vomere docuerũt, quotidiana etiam experientia monſtrat feles domeſticos frequentiſſimè vomere, ne Ariſtotelis à quo Plinius diſcere poterat, teſtimoniũ producãt, qui non ſolùm libro de hiſt. animal. viii. cap. v. hyænã ſcripſit canes aliaq́ue animalia venari hominis vomitionem imitando, verumetiã in fine lib. ix. de hiſt. animal. ſcripſit ea animalia eſſe fluentioris alui, quibus crura longiora ſunt, ad vomitum autẽ propenſiora, quæ latum pectus habẽt, idq́ue tum in quadrupedũ genere, tum in auiũ, tum etiam in hominũ ita eſſe magna ex parte compertũ haberi: Vomitui nõ prorſus abſimilis motus eſt ſingultus, quẽ eſſe oris ventriculi peculiarẽ paſſionem nemo medicorũ ignorat, vt valde deceptus ſit Galeni interpres quidam, cũ lib. ii. de Sympt. cauſſis vocem κατὰ στμαχὸν interpretatus eſt, ſecundum gulam, non autẽ ſecundum os ventriculi; quemadmodum antiquus interpres trãſtulit, quare niſi dicamus Ariſtotelem pro ſingultu non hunc affectum, ſed alterum & pueris, & mulieribus plorantibus familiarẽ intellexiſſe, de quo latini ſcriptores creberrimè lo-

quuntur, vt Catullus,

Frigidulos vdo singultus ore cientem

Sane pueriliter erraflet, cũ xxxiii. partic. prob. i. dixit in partibus spiritui trahendo dicatis singultum oriri.

An veteres habuerint ocularia. Quid Galenus tractauerit in libro an grammaticus possit esse criticus. Loca Plinii & Senecæ dubia. Cap. xviiii.

EA est omnium artiũ conditio vt quod olim dixerit Aristoteles in Rhetoricis, fore vt in dies veterum artificum inuentis noua adiicerentur, id quotidie & in medicina, & plerisque aliis cõspiciamus. Nam ocularia vitrea vulgo nũcupata, quibus hebetes visiones mirificè homines adiuuãt, certũ est veteribus omnibus ignota fuisse, quando non solũ prisci medici, aut perspectiui, ad quos maxime eorum facultatẽ cognoscere pertinebat, nihil de ipsis memoriæ prodiderunt, verũ etiam nullus alius scriptor reperitur apud antiquos, qui huiuscemodi instrumenti debilẽ visum habentibus vsque adeo necessarii vtilis, ac tẽpestate nostra vulgatissimi vllam fecerit mentionem, quo vno argumento vti soleo aduersus Thesaurorum latinorũ confarcinatores, qui conspicilium, siue conspicillum apud Plautum idem esse quod ocularia nostra persuadere conati sunt, preterquã enim quod minime rationi consentaneũ est, id instrumentũ si antiquitus innotuisset, medicos in primis in curãdis visionum debiliũ affectibus debuisse tantũ remediũ alto silẽtio preterire, neque etiam perspectiuos similiũ affectuũ rationes silere est & Nonii testimoniũ, qui cõspicilliũ appellatũ docet locum, vnde aliquid clanculum conspici posset, quẽ fieri consueuisse vitro obductum, per

quod videre & non videri liceret, vt nunc in fenestris frequēter vſurpamus, mihi veri ſimile ſit, atque hunc in modum forſan intelligendus eſt Plautinus locus, vbi hæc verba ſcripta erant, cedo vitrum, neceſſe eſt conſpicilio vti: Quanquā autem inſtrumētum vitreū oculis infirmis accommodatū antiquis medicis ignoratum fuiſſe tutò aſſerā, haudquaquā tamen ita nouum inuentum eſt: vt prorſus auorum noſtrorum parentes illo caruiſſe exiſtimē, cùm & Gordonius, qui paulò minus abhinc tercētis annis claruit, in cap. de viſus debilitate, necnon Guido Gaualliacus ipſo quinquaginta annis iunior eodē in cap. oculorum, quæ ſenes ad conſpiciēdas minutas litteras adhibēt manifeſtè meminerint: Galenus eo in libro vbi de propriis cōmentariis tractationem habet, inter alios adnumerat vnum hoc titulo εἴτις δύναται κριτικὸς εἶναι γραμματικὸς Curioſi verò nimis quā par ſit rerum Galeni dubitare ſolent, quiſnā ab ipſo in eo libro diſputaretur, iccirco vt his quoque aliqua ex parte ſatisfiat, ſciri opus eſt, Galeni tēpeſtate Pyrrhonicā ſectam magnopere viguiſſe, atque ob id eū multa ex eiuſce generis doctrina deprompſiſſe, quemadmodū inſpicere licet, ſi quis in ipſius monumētis diligēter ſit verſatus. Iā verò vt eſt apud ſextū empericū lib. j. aduerſus Mathematicos cap. 7. grāmaticū à critico differre putatum eſt, haud ſecus atque miniſtrum ab architecto, cùm criticus omnis logicæ peritus haberetur, grammaticus verò linguarum interpres, quoniam autem complures (vt idem Sex. docet cap. viii) tribuebant etiam grāmatico poſſe conſiderare, quæ ſunt in poëtis, & aliis ſcriptoribus dū interpretantur obſcura eorum dicta, ſimulq; iudicare quæ ſunt bona, & mala, quę

germana & ſincera, quæque adulterina, ea propter veriſimile videtur Galenum ibi diſputaſſe, vtrum hoc ſit verum poſſegrammaticum hoc agere, an potius ad criticum pertineat. Multa ſunt à ſcriptoribus memoriæ mandata, quæ cum ratione euidenti careant, firmaque experientia iis minimè atteſtetur, mihi ſemper ſuſpecta fuerunt. Ex quibus duo hoc in loco commemorabo, vt lectores cogitent, an ipſi vel rationem, vel experimentum pro ipſis inuenire queant. Vnum eſt quod ſcribit Plinius, ſerpentes vbi hominem percuſſerint, minimè amplius à terra recipi: alterum eſt à Seneca proditum lib. nat. quæſt. ii. cap. xxxi. & liij. nempe animalia venenoſa vbi à fulmine tacta ſunt, verminare, cum prius nunquam vermes faciant, & vinum à fulmine congelari, cumque ad priſtinum ſtatum redit, ſi potetur ab homine, eum dementare, & exanimare. Scio enim mira eſſe quæ faciunt fulmina, ſed cùm maxime calidum & ſiccum ſit, quo modo congelare vinum poſſit, facile probari non poteſt.

Homines lupos, & ex foeminis mares fieri quo modo verum ſit. Quid ſit mori per ſapientiam apud Plinium, alius Plinii locus indicatus.
Cap. xx.

ETſi Herodotus Melpomene Neuros populos quotannis lupos fieri, ac deinceps homines redire ſeſe credere neget. Platoque vii. de Repub. fabulam eſſe fateatur, qua confictum eſt Lycaonem & Parrhaſium Arcadas in lupos degeneraſſe. Id tamen cum à pleriſque auctoritatis magnę Scriptoribus Pomponio Mela, Solino, Euſtathio, Varrone, Pauſania, Plinio, Ouidio, Agellio, Auſonio, Augu-

stino, tum de Neurorum gente, tum de aliis inuenisse proditũ, fit vt in hanc sententiam veniam huic adeo decantatæ narrationi, aliquid vero simile esse coniunctum, nimirũ eiusmodi homines & gẽtes ea melancholię specie laborasse, quã medici græci lycantropiã barbari & latini insaniã lupinã appellãt, quã ue si interdũ aliqui tẽtentur, ita sese lupos esse imaginãtur, vt syluas oberrent, nocte vagentur, clamẽt, percutiant, aliaque luporũ opera edant, quibus vulgares inducti postmodũ eos esse lupos factos verè existimarint. Nã populum vniuersum potuisse, nedũ priuatos homines aliquo vel vitio aëris, vel victꝰ prauitate, humores tetros melancholicos statis temporibus colligere, atque iis demũ in corpore efferuescẽtibus huiuscemodi symptomata incurrere, minimè rationi atque experientiæ dissentaneũ est, cũ alioqui proditum sit in quadã Galliæ prouincia virgines pene omnes quodã melancholico furore raptas sese in aquas præcipites dedisse, ac extinctas esse. Neque minus credere licet, quod à multis, & præsertim à Plinio lib. ii. cap. iiii. scriptum est, qui sese in Africa quãdam inter nuptias ex femina statim marẽ effectum vidisse testatur. Mulieres enim instrumẽtum quoddã virili mentulæ paulò minus ac certè nõ dissimile à natura sortitas esse, quod latens feminẽo sexui nihil immutet, nimiũ verò excrescẽs foras extuberet, atque magnam in omnibus actionibus mutationem pariat, anatomicorũ filii & sciũt, & apertè affirmant. Verum Hippocratem huiuscemodi sexus mutationẽ (quod aliqui male conscii putarunt) voluisse significare, cum in fine lib. vi. epid. Phaetusæ Pythei vxoris, nec non Namysiæ Gorgyppi coniugis corpora virilia effecta esse, pilosque ac barbam

emisisse scribit, tantum à vero abest quantum verissimum est huiuscemodi conuersionem solis virginibus contingere, atque tum dumtaxat, cum menses profluere, & libidinis æstus incendere (cuiusmodi commemoratæ ab Hippocrate iam vetustiores & diu nuptæ haud quaquam erant) incipiunt. Vocem enim ἀνδρώθη non solùm 6. Epid. verũ etiam in lib. de articulis, atque alibi vsus inuenitur Hippocrates, non cum mutationem sexus, sed corporis ad robur & virilitatis profectũ indicare intendit. Quod verò putant ad huiuscemodi sexus commutationẽ confirmandam valde conferre quarundam plantarum inter sese commutationes, à Theophrasto in primis, atque aliis rei rusticæ peritis propositas, in eo quoque mirificè halucinantur, quia etsi demus (quod tamen Theophrast. apertè nuspiã docet) lolium in triticum mutari, quemadmodum contrà in lolium mutatur triticum, attamẽ longè diuersa ratio est, cùm plantis id contingat ob semen, quod vel nutrimento, vel loco, vel aëre mutatũ vim generãdi minimè amittit, sed infirmiorem aquirit, perinde ac semẽ virile in vtero feminæ alteratũ loco maris fœminã, vel etiã dissimilius aliud atque mõstruosum genus producit, neque. n. videre est vnquã triticum natum in lolium, aut sysimbriũ in menthã degenerasse vt multò minus id de animalibus, atque adeo ipso de homine huiuscemodi fabulas confingere liceat. Insaniæ mẽtio mihi ad memoriã reuocat Plin. locum non admodũ intellectu facilẽ iis, qui medici non sunt, nam lib. 7. c. 51. scribit esse aliquem morbũ per sapientiam mori, quod an ludens, vt sępe solet, an seriò dixerit, interdum dubitaui, cùm phrenesis de qua locutum eum puto, minimè sapientia,

ſed potius deſipientia, atque inſania mortem adferat: dictam verò docuerit Plato in Timæo, quod à ſepto tranſuerſo nomine φρενῶν antiquitus vocato originem ducere crediderint veteres, atque iccirco eò affecto, vbi mentis ſedem ponebant, ſapientiam tolli. Porro de phreneſi verba facere Plinium ſatis clare indicant ſubſequentis capitis initio ad ſcripta verba, vbi ſapientiæ ægritudinis ſigna referens fimbriarum curam, & ſtragulæ veſtis plicaturas, quę omnia medici phrenitidis ſigna faciunt, pręcipue commemorat. At quid exiſtimandũ eſt de eo quod idem auctor ex Ariſtotele prodidit memorię cap. xcviij. li. ii. nimirum nullum animal niſi æſtu maris rece, dente exſpirare obſeruatumque id multum in Gallico oceano, & dumtaxat in homine compertũ, vix enim imo ne vix quidem induci poſſum, vt exiſtimem Ariſtotelẽ philoſophum maximum rem vſqueadeo à ratione, & vſu alienam propoſuiſſe. Ecquis ignorat qualibet hora vel potius quolibet diei & noctis momento animalia bruta, atque homines interire?

LIBRI SEXTI ET VLTIMI

FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM.

arcadici

D.

E

F.

I

P.

V.

FINIS.

